

శ్రీ రస్తు

శ్రీమత్త్రిశక్తిమహర్షిగారి విరచిత శ్రీమద్రామాయణే శ్రీరామచంద్ర
మోక్షప్రదతాగ్రహారం వ్యక్తతయా ప్రతిపాదనా
శ్చంద్రికాత్మకం

శ్రీమదుత్తరకాండః

చంద్రికాత్మకం

శ్రీరామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

ఇత్యేత్యుత్తరకాండః

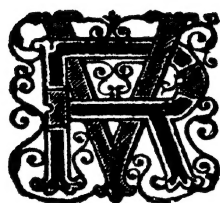
UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204153

UNIVERSAL
LIBRARY

శ్రీ రస్తు
 శ్రీమద్వాల్మీకిమహర్షిణా విరచితే
 శ్రీమద్రామాయణే శ్రీరామపరత్వమోక్షప్రదత్వాదీనాం
 వ్యక్తతమాప్రతిపాదనాత్సర్వోత్తరః.

శ్రీమదుత్తరకాండః

చెన్న పుర్యామ్
 వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్
 ఇ త్యే తైః ప్ర క ట తః
 1951

All Rights Reserved.

Printed by
V. VENKATESWARA SASTRULU
of **V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS**
AT THE 'VAVILLA' PRESS
Tondiarpet, Madras.

శ్రీ, బలింద్రగృహప్రవేశః

...

శ్రీ, సూర్యలోకప్రవేశః

...

శ్రీ, సోమలోకప్రవేశః

...

శ్రీ, కపిలసమాగమః

...

గావే దనంశగా

...

144 వనం ప్రతి సీతా ప్రస్థాపనం	...	46
149 వాల్మీకినా సీతా సమూహ్యాసనం	...	46
152 విష్ణోర్భృగుశాప ప్రాప్తికథనం	...	51
155 నృగకృతగోదాన వృత్తాంతః	...	55
158 నిమివసిష్ఠశాపకథా	...	55
162 యయాతిపూరువృత్తాంతః	...	55
166 అధికపాఠే, శ్యానవృత్తాంతః	...	1
170 అధికపాఠే, గృధోల్లూకసంవాదః	...	3
174 లవణాసురవధోపాఖ్యానమ్	...	60
181 కుశలవోత్పత్తినిరూపణమ్	...	66
191 అయోధ్యాం ప్రతిశత్రుఘ్నగమః	...	71
194 శంబూకవధోపాఖ్యానం	...	73
197 అగస్త్యదత్తమణివలయకథా	...	75
205 మనోరథ్యైకాత్పత్తికథా	...	79
210 శ్రీరామస్య పున రయోధ్యాప్తిః	...	83
211 అశ్వమేధ ప్రకరణమ్	...	84
212 వృత్తాసురవధకథా	...	85
215 ఇలరాజస్య స్త్రీత్వప్రాప్తిః	...	87
220 రామాశ్వమేధప్రారంభః	...	90
224 యజ్ఞే వాల్మీక్యాగమనం	...	93
226 కుశలవకృతరామాయణగానం	...	94
230 సీతాదేవ్యా భూప్రవేశః	...	97
235 భరతస్య గంధర్వదేశగమనం	...	100
238 లక్ష్మణపుత్రయో రభిషేకః	...	102
239 తాపసరూపేణ యమాగమనం	...	103
242 అంతరా దుర్వాసః ప్రాప్తిః	...	105
244 కుశలవరాజ్యాభిషేకః	...	107
248 రామూదీనాం సరయూప్రవేశః	...	109
249 బ్రహ్మడికృతశ్రీరామస్తుతిః	...	110
251 శ్రీరామాయణఫలశ్రుతిః	...	111

శ్రీ రస్తు. శ్రీమద్రామాయణే ఉత్తరకాండః.

ప్రథమ స్కంధః.

అగస్త్యాదిమునిస్తుత్యం వాఙ్మితార్థప్రదాయకమ్,
సర్వదేవోత్తమం ధ్యాయే దుత్తరే కాండ ఉత్తమే.

ఓమ్. ప్రాప్తరాజ్యస్య రామస్య రాక్షసానాం వధే కృతే, ఆజగ్ను
 క్షనయ స్సర్వే రాఘవం ప్రతినందితుః. ౧. కాశిగోఽథ యవక్రీతో
 రైభ్య శ్చ్యవన ఏవ చ, కణ్వో మేధాతీః పుత్రో పూర్వస్యాం దిశి
 యే స్థితాః. ౨. స్వస్త్వాత్రేయశ్చ భగవాన్నముచిః ప్రముచిస్తథా,
 ఆజగ్నుస్తే సహగస్త్యాయే శ్రితా దక్షిణాం దిశమ్. ౩. పృషధుః
 కవశో ధౌమ్యో రాధేయశ్చ మహా నృషిః, తేఽప్యాజగ్ను సుశిష్యా
 వై యే శ్రితాః పశ్చిమాం దిశమ్. ౪. వసిష్ఠః కశ్యపోఽథాత్రి ర్విశ్వా
 మిత్రోఽథ గౌతమః, జమదగ్ని ర్భరద్వాజస్తేఽపి స్తప్తమహర్షయః. ౫.
 ఉదీచ్యాం దిశి సస్తేతే నిత్య మేవ నివాసినః, సంప్రాప్య తే మహాత్మానో
 రాఘవస్య నివేశనమ్. ౬. విష్ణితాః ప్రతిహారాథం హుతాశనసమ
 ప్రభాః, వేదవేదాంగవిదుషో నానాశాస్త్రవిశారదాః. ౭. ద్వార్ధం
 ప్రోవాచ ధర్మాత్మా హ్యగస్త్యో మునిస్తత్తమః, నివేద్యతాం దాశరథే
 ర్మషయో వయ మాగతాః. ౮. ప్రతిహరస్తత స్తూర్ణ మగస్త్యవచనా
 ద్ద్రుతం, సమీపం రాఘవస్యాశు ప్రవివేశ మహాత్మనః. ౯. నయేంగి
 తజ్జ సుద్వృత్తో దక్షో ధైర్యసమన్వితః, సరామం దృశ్య సహసా పూర్ణ
 చంద్రసమద్యుతిమ్. ౧౦. అగస్త్యం కథయామాస సంప్రాప్త మృషిభి
 సుహ, శ్రుత్వా ప్రాప్తా స్తునీం స్తాం స్తు బాలసూర్యసమప్రభాః. ౧౧.
 ప్రత్యువాచ తతో ద్వార్ధం ప్రవేశయ యథాసుఖమ్, [పూజితా
 వివిశు ర్వేత్ నానారత్న విభూషితమ్. ౧౨.] దృష్ట్వా ప్రాప్తా స్తునీం

స్తాంస్తు ప్రత్యుత్థాయ కృతాంజలిః, పాద్యాఘ్వాదిభి రభ్యర్చ్య గాం
 నివేద్య చ సాదరమ్. ౧౩. రామోఽభివాద్య ప్రయత ఆననా న్యాది
 దేశహ, తేషు కాంచనచిత్రేషు స్వాస్తీర్దేషు సుఖేషు చ. ౧౪. కుశాంత
 ర్ధానజుష్టేషు మృగచర్మయతేషు చ, యథార్హముపవిష్టా స్తే ఆసనే
 వ్యుపిపుంగవాః. ౧౫. [దదౌ దాశరథీరామః పాద్య మర్ఘ్యం య
 థార్హః.] రామేణ కుశలం పృష్టా సుశిష్యా సుపురోగమాః. ౧౬.
 మహర్షయో వేదవిదో రామం నచన మబ్రువన్, కుశలం నోమహా
 బాహో నర్మత్త రఘునందన. ౧౭. త్వాం తు దిష్ట్యా కుశలినం పశ్యా
 మో హతశాత్రవమ్, దిష్ట్యా త్వయా హతో రాజ రావణో లోక
 రావణః. ౧౮. న హి భార సు తే రామ రావణః పుత్రపౌత్రవాన్,
 సథసు స్త్వం హి లోకాం స్త్రీ నిజయేథా న సంశయః. ౧౯. దిష్ట్యా
 విజయినం త్వాద్య పశ్యామ సుహ నీతయా, లక్ష్మణేన చ ధర్మాత్మ
 న్భ్రాతృ త్వద్ధితకారిణా. ౨౦. మాత్సభి ర్భ్రాతృభి సాగర్థం పశ్యా
 మోఽద్య వయం నృప, దిష్ట్యా స్రహస్తో వికటో విరూపాక్షో మహో
 దరః. ౨౧. అకంపనశ్చ దుర్జ్ఞో నిహతా స్తే నిశాచరాః, యస్య
 ప్రమాణా ద్విపులం స్రమాణం నేహ విద్యతే. ౨౨. దిష్ట్యా తే సమరే
 రామ కుంభకర్ణో నిపాతితః, త్రిశిరా శ్చాతికాయశ్చ దేవాంతక నరాం
 తకా. ౨౩. దిష్ట్యా తే నిహతా రామ మహావీర్యా నిశాచరాః, కుంభ
 శైచివ నికుంభశ్చ రాక్షసా భీమదర్శనా. ౨౪. దిష్ట్యా తౌ నిహతౌ
 రామ కుంభకర్ణ సుతౌమృఖే, యుద్ధోన్మత్తశ్చ మత్తశ్చ కాలాంతకయ
 మోపమా. ౨౫. యజ్ఞకోపశ్చ బలవాన్ భూమ్రాక్షో నామ రాక్షసః,
 కుర్వంతః కదనం ఘోర మేతే శస్త్రాస్త్రపారగాః. ౨౬. అంతకప్రతిమై
 రాబ్ధై ర్దిష్ట్యా వినిహతా స్వయా, దిష్ట్యా త్వం రాక్షసేంద్రేణ ద్వంద్వ
 యుద్ధ ముపాగతః. ౨౭. దేవతానా మవధ్యేన విజయం ప్రాప్తవా నసి,
 సంఖ్యే తస్య న కించిత్తు రావణస్య పరాభవః. ౨౮. ద్వంద్వయుద్ధ మను
 ప్రాప్తో దిష్ట్యా తే రావణి ర్హతః, దిష్ట్యా తస్య మహాబాహో కాలస్యే
 వాభిధావతః. ౨౯. ముక్త స్ఫురతిపో ర్వీర ప్రాప్తశ్చ విజయ స్త్వయా,
 అభినందామ తే సర్వే సంశ్రు త్వేంద్రజితో వధం. ౩౦. సోఽవధ్య స్సర్వ
 భూతానాం మహామాయాధరో యుధి, విస్మయ స్తేష చాస్తాకం

తచ్చు) త్వేంద్రజితం హతమ్. 30. ఏతే చాన్యేచ బహవో రాక్షసాః
కామయాపిణః, దిష్ట్యా త్వయా హతా వీర రఘూణాం కులవర్ధన. 31.
దత్త్వా పుణ్యా మిమాం వీర సామ్యా మభయదక్షిణామ్, దిష్ట్యా వర్ధసి
కాకుత్స్థ జయే నామిత్రకర్షణ. 32. శ్రుత్వా తు తేషాం వచన మృషీ
ణాం భావితాత్మనామ్, విస్తయం పరమం గత్వా రామః స్రాంజలి రబ్ర
వీత్. 33. భగవంతః కుంభకర్ణం రావణం చ నిశాచరమ్, అతిక్రమ్య
మహావీర్యా కిం ప్రశంసథ రావణిమ్. 34. మహతోదరం ప్రహస్తం చ
విరూపాక్షం చ రాక్షసమ్, అతిక్రమ్య మహావీర్యా నిఘ్నం ప్రశంసథ
రావణిమ్. 35. మత్తోన్నతైచ దుర్ధరౌ దేవాంతకనరాంతకౌ, అతిక్రమ్య
మహావీర్యా నిఘ్నం ప్రశంసథ రావణిమ్. 36. అతికాయం త్రిశిరసం
ఘామ్రాక్షం చ నిశాచరమ్, అతిక్రమ్య మహావీర్యా నిఘ్నం ప్రశంసథ
రావణిమ్. 37. కీదృశో నై ప్రభావోఽస్య కిం బలం కః పరాక్రమః,
కేన వా కారణేనైష రావణా దతిరిచ్యతే. 38. శక్యం యది మయా
శ్రోతుం సఖి ల్యాజ్ఞాపయామి వః, యది గుహ్యం న చేద్వక్తుం శ్రోతు
మిచ్ఛామి కథ్యతామ్. 39. కథం శక్రోజిత స్తేవ కథం లబ్ధవరశ్చ సః,
కథం చ చలవా న్సుత్రో నపితా తస్య రావణః. 40. కథం పితృశ్చ
భృణికో మహాహవే శక్రస్య జేతా హి కథం ను రాక్షసః, వరాశ్చ
లబ్ధః కథయస్య మేఽద్య త త్పుచ్చిత శ్చాస్య మునీంద్రసర్వమ్.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-ప్రథమస్సర్గః.

—౨౨౧-౪౪౨౦.

ద్వి తీ య స్స ర్గః.

ఓమ్. తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః, కుంభ
యోని ర్మహాతేజా వాక్య మేత దువాచ హ. ౧. శృణు రామ కథా
వృత్తం తస్య తేజోబలం మహత్, జఘాన శస్త్రా న్యేనాసౌ నచ వధ్య
స్స శత్రుభిః. ౨. తావ త్తే రావణస్వేదం కులం జన్త చ రాఘవ, వర
ప్రదానం చ తథా తన్నైదత్తం బ్రవీమి తే. 3. పురా కృతయుగే రామ
ప్రజాపతిసుతః ప్రభుః, పులస్త్యోరామ బ్రహ్మణి సామౌదిన పితామహః.
౪. నానుకీర్త్యా గాణాస్తస్య ధర్మత శ్శీలత స్తథా, ప్రజాపతేః-పుత్ర ఇతి

వక్తం శక్యం హి నామతః. ౧. ప్రజాపతిసుతత్వేన దేవానాం వల్లభో
హి సః, ఇష్ట స్సర్వస్య లోకస్య గుణై శ్శుభ్రో మహామతిః. ౨. స తు
ధర్మప్రసంగేన మేరోః పార్శ్వే మహాగిరేః, తృణబింద్వాశ్రమం గత్వా
స్యవసన్తునిపుంగవః. ౩. తప స్తేనే స ధర్మాత్మా స్వాధ్యాయనియతేం
ద్రియః, గత్వాఽఽశ్రమపదం తస్య విఘ్నం కుర్వంతి కన్యకాః. ౪.
దేవపన్నగకన్యాశ్చ రాజ్జరితనయాశ్చ యాః, క్రీడంత్యోఽపురసశ్చైవ
తం దేశ ముపపేదిరే. ౫. సర్వర్తు షూపభోగ్యత్వా ద్రమ్యత్వా త్కన
నస్యచ, నిత్యశస్తాస్తు తం దేశం గత్వా క్రీడంతి కన్యకాః. ౬. దేశస్య
రమణీయత్వా త్పులస్త్యో యత్రసద్విజః, గాయంత్యో నాదయంత్యశ్చ
లాసయంత్యస్తభావ చ. ౭. మునే స్తపస్యత స్తస్య విఘ్నం చక్రరనిం
దితాః, అథ క్రుద్ధో మహాతేజా వ్యాజహర మహామునిః. ౮. యా మే
దర్శనమాగచ్ఛేత్సా గర్భం ధారయిష్యతి, తాస్తు సర్వాః ప్రతిశ్రుత్య
తస్యవాక్యం మహాత్మనః. ౯. బ్రహ్మశాపభయా ద్భీతాస్తం దేశం
నోపచక్రముః, తృణబిందోస్తు రాజ్జరే స్తనయా స శృణోతి తత్. ౧౦.
గత్వాఽఽశ్రమపదం తత్ర విచచార సునిర్భయా, ససాఽపశ్య త్థినితా
తత్ర కాంచిదభ్యాగతాం సఖిం. ౧౧. తస్మిన్కాలే మహాతేజాః ప్రజా
పత్యో మహానృపిః, స్వాధ్యాయ మకరో తత్ర తపసా భావితస్త్వయమ్.
౧౨. సా తు వేదధ్వనిం శ్రుత్వా దృష్ట్వా చైవ తపోనిధిమ్, అథవ త్సాండు
దేహసా సువ్యంజితశరీరజా. ౧౩. బభూవ చ సముద్విగ్నా దృష్ట్వా త
ద్దోషమాత్మనః, ఇదం మే కిం నివృత్తి జ్ఞాతం పితు ర్గత్వాఽఽశ్రమం సీతా.
౧౪. [అథోముఖితదా భూత్వా సవ్రీడా మత్రగామిని], తాంతు దృష్ట్వా
తథాభూతాం తృణబిందు రథాబ్రవీత్. ౧౫. [పుత్రికే నచ శస్త్రాపి
కన్య వా విప్రియం కృతమ్, క ముద్విశ్య గతా వాసికిం వా తత్ర ప్రయో
జనమ్.] ౧౬. కిం త్వ మేతత్త్వసదృశం ధారయ స్యాత్కనో వపుః, సా
తు కృత్వాంజలిం దీనా కన్యోవాచ తపోధనమ్. ౧౭. స జానే కారణం
తాత యేన మే రూప మీదృశమ్, కిం తు పూర్వం గతా ఽన్యేకా
మహాన్తే రాభావితాత్మనః. ౧౮. పులస్త్య స్వాశ్రమం దివ్య మన్వేష్టుం
స్వసఖీజనమ్, స చ ఐశ్యా మృహం తత్ర కాంచి దభ్యాగతాం సఖిమ్.
౧౯. రూపస్య తు విపర్యాసం దృష్ట్వా త్రాసా దిహగతా, తృణబిందు

స్తు రాజర్షి స్తపసా ద్యోతితప్రభః. ౨౪. ధ్యానం వివేశ త చ్ఛాయ
మపశ్య దృషిక్తర్జుమ్, న తు విజ్ఞాయ తం కాపం మహాహే ర్భావితాత్తనః.
౨౫. గృహీత్వా తనయాం గత్వా పులస్త్య మిద మబ్రవీత్, భగవం
స్తనయాం మే త్వం గుణైస్సై స్త్విరేవ భూషితామ్. ౨౬. భిక్షాం ప్రతి
గృహాణేమాం మహాహే స్వయ ముద్యతామ్, తపశ్చరణయుక్తస్య శ్రామ్య
మాణేంద్రియస్య తే. ౨౭. శుశ్రూషణపరా నిత్యం భవిష్యతి న సం
శయః, తం బ్రువాణం తు తద్వాక్యం రాజర్షిం ధార్మికం తదా. ౨౮.
జిఘృక్షు రబ్రవీ త్కన్యాం బాధ మిత్యేవ న ద్విజః, దత్త్వా స తు
యథాన్యాయం స్వమాశ్ర మపదం గతః. ౨౯. సాపి త త్రావస త్కన్యా
తోషయంతి పతిం గుణైః, తస్యాస్తు శీలవృత్తాభ్యాం తుతోష ముని
పుంగవః. ౩౦. ప్రీత స్స తు మహాతేజా వాక్య మేత దువాచ హ,
పరితుష్టో ఽస్మి సుశ్రీణి గుణానాం సంపదా భృశమ్. ౩౧. తస్మాద్దేవి
దదా మ్యద్య పుత్ర మాత్మనమం తవ, ఉభయో ర్వంశకర్తారం పౌలస్త్య
ఇతి విశ్రుతిమ్. ౩౨. యస్మాత్తు విశ్రుతోవేద స్త్వయైహాధ్యయతో మమ,
తస్మా త్సవిశ్రవా నామ భవిష్యతి న సంశయః. ౩౩. ఏవ ముక్తా తు
సా దేవీ ప్రహృష్టే నాంతరాత్మనా, అచిరేణైవకాలేన సూతా విశ్ర
వసం సుతమ్. ౩౪. త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతో యశోధర్మై స్సమన్వితః,
శ్రుతిమూ సమదర్శీచ వ్రతాచారరతస్తథా. ౩౫. పితేవ తపసా
యతో విశ్రవా శ్చాభవ స్తునిః.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-ద్వితీయసుర్గః.

౧౨౪-౨౪౦.

తృ తీ య సు ర్గః.

ఓమ్. అథపుత్రః పులస్త్యస్య విశ్రవా మునిపుంగవః, అచిరేణైవ
కాలేన పితేవ తపసి సిథిః. ౧. సత్యవా స్మీలనా న్నాంత సాన్విధ్యాయ
నిరత శ్శుచిః, సర్వభోగే శ్చవసంసక్తో నిత్యం ధర్మపరాయణః. ౨ జ్ఞాత్వా
తస్య తు తద్వృత్తం భరద్వాజో మహానృపిః, దదా విశ్రవసే భార్యాం
స్వసూతాం దేవవర్ణినీమ్. ౩. ప్రతిగృహ్య తు ధర్మేణ భరద్వాజపతాం
తదా, ప్రజాన్వీక్షికయా బుద్ధ్యా శ్రేయో హ్యస్య విచింతయ. ౪.

ముదా పరమయా యుక్తో విశ్రవా మునిపుంగవః, స తస్యాం వీర్య సంపన్నం పుత్రం పరమధారికమ్. ౧. జనయామాస ధర్మాత్మా సర్వై ర్బ్రహ్మగుణైర్యుతం, తస్మిన్జాతే తు సంహృష్ట స్స బభూవ పితామహః. ౬. ప్రజాన్వీషీకయా బుద్ధ్యా శ్రేయో హ్యస్య విచింతయా, దృష్ట్వా శ్రేయస్కరీం బుద్ధిం ధనాధ్యక్షో భవిష్యతి. ౭. నామ చాన్య కరో త్ప్రిత స్సార్థం దేవర్షిభి స్తదా, యస్తా ద్విశ్రవసోఽపత్యం సా దృశ్యా ద్విశ్రవా ఇవ. ౮. తస్మా ద్దైశ్రవణో నామ భవిష్య త్యేష విశ్రుతః, సతు వైశ్రవణ స్తత్ర తపోవనగతస్తదా. ౯. వ్యవర్థత మహా తేజః హుతాహుతిరి వానలః, తస్యాశ్రమపదస్థస్య బుద్ధి ర్జాతా మహా త్మనః. ౧౦. చరిష్యే నియతో ధర్మం ధర్మోహి పరమా గతిః, సతు వన్ద సహస్రాణి తపస్సప్తా మహావనే. ౧౧. యంత్రితో నియమై రుగ్రై శ్చకార సుమహత్తపః, పూర్ణే వర్షసహస్రాంతే తం తం విని మకల్పయత్. ౧౨. జలాశీ మారుతాహారో నిరాహారస్తథైవ చ, ఏవం వర్షసహస్రాణి జగ్తుస్తాన్యేకవర్షపత్. ౧౩. అథ ప్రితో మహాతేజా స్సేంద్రై సునిరగణై స్సహ, గత్వా తస్యాశ్రమపదం బ్రహ్మేదం వాక్య మబ్రవీత్. ౧౪. పరితుష్టోఽస్మి తే వత్స కర్తానాం నేన సువ్రత, వరం వృణీష్వ భద్రంతే వరాహస్త్వం హి మే మతః. ౧౫. అథాబ్రవీ ద్దైశ్రవణః పితామహ ముపస్థితమ్, భగవ న్లోకపాలత్వ మిచ్ఛేయం విత్తరక్షణమ్. ౧౬. అథా బ్రవీ ద్దైశ్రవణం పరితుష్టేన చేతనా, బ్రహ్మచరగణై స్సార్థం బాధ మిత్యేవ హృష్టవత్. ౧౭. అహం హి లోకపాలానాం చతుర్థం స్థు ముద్యతః, యమేంద్రవరుణానాంచ యత్నదం తవ చేస్థితమ్. ౧౮. త్వం తు లగ్నచ్చ ధర్మజ్ఞ నిధీశత్వ మవాపుహి, యమేంద్రవరుణానాంచ చతుర్థోఽద్య భవిష్యసి. ౧౯. ఏతచ్చ పుష్పకం నామ విమానం సూర్య సన్నిభమ్, ప్రతిగృహ్ణీష్వ యానార్థం త్రిదశై స్సమతాం వ్రజ. ౨౦. స్వస్తి తేస్తు గమిష్యామ స్సర్వ ఏవ యథాగతమ్, కృతకృత్యా వయం తాత దత్వా తవ వరద్యయమ్. ౨౧. ఇత్యుక్త్వా స గతోబ్రహ్మ స్వస్థానం త్రిదశైస్సహ, గతేషు బ్రహ్మపూర్వేషు దేవే వ్యథ సభస్థనమ్. ౨౨. ధనేశః పితరః ప్రాహ స్రాంజలిః ప్రయతాత్మవా, భగవ న్సభవా స్సస్థి వర మిష్టం పితామహత్. ౨౩. నివాసం తు నమే దేవో విదధాత్రి

ప్రజాపతిః, తత్పశ్య భగవన్ నిమిచి నివాసం సాధు మే ప్రభో. ౨౪. స చ పీడా భవే ద్యత్ర ప్రాణినో యస్య కస్యచిత్, ఏవముక్తస్తు పుత్రేణ విశ్రవా మునిస్తతః. ౨౫. వచనం ప్రాహ ధర్మజ్ఞ శూక్రియతా మితి స్తతః, దక్షిణ స్యోదధే స్తీరే త్రికూటోనామ పర్వతః. ౨౬. తస్యాగ్రే తు విశాలా సా మహేంద్రస్య పురీ యథా, లంకా నామ పురీ రమ్యా నిరితా విశ్వకర్మణా. ౨౭. రాక్షసానాం నివాసార్థం యథేంద్రస్యామరా వతీ, హేమప్రాకారపరిభాయంత్ర శత్రుసమావృతా. ౨౮. రమణీయా పురీ సాహి రుక్మవైదూర్యతోరణా, రాక్షసై స్స పరిత్యక్తా పురా విష్ణు భయార్దితైః. ౨౯. శూన్యా రక్షోగణై స్సర్వై రసాతలతలం గతైః, శూన్యా సంప్రతి లంకా సా స్రభస్తస్యా న విద్యతే. ౩౦. స తస్య తత్ర నివాసాయ గచ్ఛ పుత్ర యథా సుఖమ్, నిర్దోషస్తత్ర తే వాసో న బాధా తత్ర కస్య చిత్. ౩౧. ఏవ ముక్త స్తు ధర్మాత్తా పితౄ ధర్మ మిదం వచః, నివాసయామాస తతో లంకాం పర్వతమార్గని. ౩౨. వైరృతానాం సహస్రైస్తు హృష్టైః ప్రముదితై స్సుహ, అచిరేణైవ కాలేన సంపూర్ణా తవ శాసనాత్. ౩౩. సతు తత్రావన త్ప్రీతో ధర్మాత్తా వైరృతర్షభః, సముద్రపరిభాయాం తు లంకాయా విశ్రవాక్షజః. ౩౪. కాలేకాలే తు ధర్మాత్తా పుష్పకేణ ధనేశ్వరః, అభ్యాగచ్ఛ ద్విసీ తాత్తా పితరం మాతరం చ సః. ౩౫. స నేన గంధర్వగణై రభిష్టుత స్తథాఽస్పరోసృత్యవిభూషితాలయః, గభస్తిభి సూనర్య ఇవా వభాస యః పితు స్సమీపం ప్రయయా న విత్తపః. ౩౬.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-తృతీయస్కంధః.

౨౭-౫౪౦.

చతుర్థ స్కంధః.

ఓమ్ శ్రుత్వాగస్త్యేరితం వాక్యం రామో విష్ణయ మాగతః, కథ మాసీత్తు లంకాయాం సంభవో రక్షసాం పురా. ౧. తత శ్చిరః కంపయిత్వా త్రేతాగ్నిసమవిగ్రహమ్, అగస్త్యం తం ముహూ ర్దృష్ట్వా స్తయమానోఽభ్యభాషత. ౨. భగవన్పూర్వమప్యేషా లంకాఽఽసీ ఛిశితాశినామ్, శ్రుత్వేదం భగవద్వాక్యం జాతోమే విష్ణయః పరః. ౩.

పులస్త్యవంశా దుద్భూతా రాక్షసా ఇతి స శ్శృతమ్, ఇదానీ మన్యత
 శ్చాపి సంభవః కీర్తిత స్త్వయా. ౪. రావణా త్కుంభకర్ణా చ్చ ప్రహ
 స్తా ద్వికటాదపి, రావణస్య చ పుత్రేభ్యః కిం ను తే బలవత్తరాః. ౫. క
 పిషాం పూర్వకో బ్రహ్మ నిం నామా కిం తపోబలః, అపరాధం చ కం
 సాస్య విష్ణునాద్రావితాః కథమ్. ౬ ఏత ద్విస్తరత సుర్వం కథయస్య మమా
 సఘ, కౌతూహల మిదం మహ్యం నుద భాను ర్యథాతమః. ౭. రాఘవస్య
 వచ శ్శృత్వా సంస్కారాలంకృతం శుభమ్, ఈషదత్త నియమానస్త
 మగస్త్యః ప్రహ రాఘవమ్. ౮. ప్రజాపతిః పురా సృష్ట్యా హ్యవ సులిల
 సంభవః, తాసాం గోపాయనే సత్వా న్యసృజ త్పద్మ సంభవః. ౯. తేన
 త్వా నృత్వకర్తారం వీణితవ దుపస్థితాః, కిం కుర్త ఇతి భావంతః త్సుత్వి
 పాసాభయార్దితాః. ౧౦. ప్రజాపతి స్తుతాన్యాహ సత్వాని ప్రహస
 న్నిహ ఆభా మ్యాంభాంసి యత్నేన రక్షద్వ మితి మానదః. ౧౧. [ఇ
 త్యుక్తా స్తేక్షుధావిప్రాః అంభాం స్యాదాతు ముద్యతాః, అంభాన్వే
 శానిరతా మేత్యుక్తవంత స్తథా పరే. ౧౨. జ్ఞాత్వా ప్రజాపతి స్తేషా
 మాహధాత్వర్థసంయుతమ్, యజేతి భక్షణేధాతు స్తథారక్షస్తు పాలనే.
 ౧౩. రక్షణా ద్యక్షఇత్యుక్తస్తదా రక్ష స్తు పాలనాత్], రతా మేతి చ
 తత్త్రాన్వే ర్జతా మేతి తథా పరైః. ౧౪. భుజితాభుజితై రుక్తం తతస్తా
 నాహ భూతకృత్, రతామేతి చ యై రుక్తం రాక్షసాస్తే భవంతు వః. ౧౫.
 జతా మేతి చ యై రుక్తం తేనైయతా భవంతు వః, తత్ర హేతిః
 ప్రహేతిశ్చ భ్రాతరా రాక్షసాధిపా. ౧౬. మధుక్టేభసంకాశౌ బభూ
 వతు రరిందమా, ప్రహేతి ధ్ధాగిక స్తత్ర తపోవనగత్తస్తదా. ౧౭. హేతి
 ద్దారక్రియార్థం తు యత్నం పర మధాకరోత్, స కాలభగినిం కన్యాం
 భయాంనామ భయావహమ్. ౧౮. ఉదావహ దమేయాత్తా న్వయమేవ
 మహామతిః, స తస్యాం జనయామాస హేతీ రాక్షసపుంగవః. ౧౯.
 పుత్రం పుత్రవతాంశ్రేష్ఠో విద్యుత్కేశ ఇతి శ్శృతమ్, విద్యుత్కేశో హేతి
 పుత్రః ప్రదీప్తార్క సమ ప్రభః. ౨౦. వ్యవర్ధత మహాతేజా స్తోయమధ్య
 ఇవాంబుజమ్, స యదా యావనం భద్ర మనుప్రాప్తో నిశాచరః. ౨౧.
 తతోదారక్రియా తస్య కర్తుం వ్యవసితః పితా, సంధ్యాయా స్తనయాం
 సోఽథ సంధ్యాతుల్యాం ప్రభావతః. ౨౨. సర్వలక్షణసంపన్నాం నామా

సాలకటంకటామ్, వరయామాన పుత్రార్థం హేతీ రాక్షసపుంగవః. ౨౩. అవశ్యమేవ దాతవ్యా పరస్మై నేతి సంధ్యయా, చింతయిత్వా సుతా దత్తా విద్యుత్కేశాయ రాఘవ. ౨౪. సంధ్యాయా స్తనయాం లభ్యా విద్యుత్కేశో నిశాచరః, రమతేస్థ తయా సార్థం పౌలోమ్యా మఘవా నివ. ౨౫. కేనచిత్స్వధకాలేన రామ సాలకటంకటా, విద్యుత్కేశాద్గర్భమా పఘనరాజి రివార్ణ వాత్. ౨౬. తత స్సా రాక్షసీ గర్భం ఘనగర్భనమ ప్రభమ్, ప్రసూతా మందరం గత్వా గంగా గర్భమివాగ్నిజమ్. ౨౭. త ముత్సృజ్య తు సా గర్భం విద్యుత్కేశా ద్ర తాగ్నినీ, కేమే సా పతి నా సార్థం విస్తృత్య సుతమాత్మజమ్. ౨౮. ఉత్సృష్టస్థ తదా గర్భో ఘనశబ్దసమస్వనః, తయోత్సృష్ట సుతు శిశు శ్చరదర్కసమద్యుతిః. ౨౯. నిధాయాస్యే స్వయం ముష్టిం దురోద శన్వక్తే రివ, తతోవృషభ మాస్థాయ పార్వత్యా సహిత శ్శివః. ౩౦. వాయుమార్గేణ గచ్ఛన్వై శుశ్రావ దుదితస్వనమ్, అవశ్యదుమయా సార్థం దదంతం రాక్షసాత్మ జమ్. ౩౧. కారుణ్యభావా త్పార్వత్యా భవప్రీపురహః ౭ర్థితః, తం రాక్షసాత్మజం చక్రే మాతురేవ వయస్సమమ్. ౩౨. అమరం చైవ తం కృత్వా మహాదేవో ౭క్షయో ౭వ్యయః, పురమాకాశగం ప్రాదాత్పా ర్వత్యాః ప్రియకామ్యయా. ౩౩. ఉమయా ౭పి వరో దత్తో రాక్షసానాం నృప్తాత్మజ, సద్యోపలబ్ధి ర్గర్భస్య ప్రసూతి స్సద్యవేవచ. ౩౪. సద్య ఏవ వయఃప్రాప్తి ర్మాతురేవ వయస్సమమ్. తతస్సు కేశో వరదానగర్విత శ్శ్రి యం ప్రభోః ప్రాప్య హరస్య పార్శ్వతః, చచార నర్వత్ర మహా న్నహ మతిః ఖగం పురం ప్రాప్య పురందరో యథా. ౩౫.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-చతుర్థస్కంధః.

౧౭౭౭-౧౧౫౪౦.

ప ఇచ్చ మ న్న గ్గః.

ఓమ్. సుకేశం ధార్మికం దృష్ట్వా వరలబ్ధం చ రాక్షసమ్, గ్రామణీ రామ గంధర్వో విఖ్యావసు సమప్రభః, ౧. తస్య దేవవతీ నామ ద్వితీ యాశ్రీరివాత్మజా, బభూవ లోకవిఖ్యాతా రూపయావనశాలినీ. ౨. తాం సుకేశాయ ధర్తేణ దదౌ రక్షఃశ్రియం యథా, వరదానకృతై

శ్వర్యం సా తం ప్రాప్య పతిం ప్రియమ్. 3. ఆనీ ద్వేవవతీ తుష్టా ధనం
 ప్రాప్యేవ నిర్ధనః, న తయా సహ సంయుక్తో రరాజ రజనీచరః. ౪. అం
 జనా దభినిష్కాంతః కరేణ్యేవ మహాగజః, దేవవత్త్వాం సుకేశస్త్రు
 జనయామాన రాఘవ. ౫. మాల్యవంతం సుమాలిం చ మాలించ బలి
 నాం వరమ్, త్రీ పుత్రా జనయామాన త్రిణేత్రసమవిగ్రహాః. ౬.
 త్రయోలోకా ఇవాన్యగ్రాస్థితాస్త్రయ ఇవాగ్నయః, త్రయో మం
 త్రా ఇవాత్యుగ్రాస్త్రయో ఘోరా ఇవామయాః. ౭. త్రయ స్సుకేశ
 న్య సుతా స్త్రీతాగ్నిసమవర్చనః, వివృద్ధి మగమంస్తత్ర ప్యాధయో
 ౮. పేషీతాయథా. ౯. వరప్రాప్తం పితౄ స్తేతు జ్ఞాత్వైశ్వర్యం తపో
 బలాత్, తప స్తప్తం గతా మేరుం భ్రాతరః కృతనిశ్చయాః. ౧౦. ప్ర
 గృహ్య నియమా న్లోరా న్రాక్షసా రఘుస్తమ, విచేరు స్తే తపోఘోరం
 సర్వభూతభయావహమ్. ౧౧. సత్యార్జవశ మోషేతై స్తపోభి రతిదుష్క
 రైః, సంతాపయంతస్త్రీ స్తోకా స్స దేవాసురమాసుమాః. ౧౨. తతో
 విభుశ్చతుర్వక్త్రో విమానవరమాస్థితః, సుకేశపుత్రానామంత్ర్య
 వరదో ౨స్త్రీత్యభావత. ౧౩. బ్రహ్మణం వరదం జ్ఞాత్వా సేంద్రే ద్వేవ
 గజైర్వృతమ్, ఊచుః ప్రాంజలయ స్సర్వే వేషమానా ఇవద్రుమాః. ౧౪.
 తపసారాధితో దేవ యది నోదిశ సే వరమ్, అశేయా శ్శత్రుహం
 తార స్తథైవ చిరజీవినః. ౧౫. ప్రభవిష్ణో భవేమేతి పరస్పరమనువ్ర
 తాః, ఏవం భవిష్యతీత్యుక్త్వా సుకేశతనయా నృభుః. ౧౬. ప్రయయా
 బ్రహ్మలోకాయ బ్రహ్మబ్రహ్మణవత్పుటః, వరం లభ్యా తతస్సర్వే రామ
 రాత్రించరా స్తదా. ౧౭. సురాసురా నృబాధంతే వరదానసునిర్భ
 యాః, తై ర్వధ్యమానాస్త్రుదశా స్సర్వీ సంఘాస్సచారణాః. ౧౮. తా
 తారం నాధిగచ్ఛంతి నిరయస్థా యథా నరాః, అథ తే విశ్వకర్తాణం
 శిల్పినాం వరమవ్యయమ్. ౧౯. ఊచుస్సమేత్య సంహృష్టా రాక్షసా
 రఘుస్తమ, ఓజ స్తేజోబలవతాం మహతా మాతృతేజసా. ౨౦. గృహ
 కర్తా భవానేవ దేవానాం హృదయేస్థితమ్, అస్తాకమపి తావ త్వం
 గృహం కురు మహామతే. ౨౧. హిమవంతం సమాశ్రిత్య మేరుం మందర
 మేవవా, మహేశ్వరగృహప్రఖ్యం గృహం నః క్రియతాం మహత్. ౨౨.
 విశ్వకర్తా తత స్తేహం రాక్షసానాం మహాభుజః, నివాసం కథయా

మాన శక్రస్యేవామరావతీమ్. ౨౨. దక్షిణస్యోదధేస్తీరే త్రికూటా
 నామ పర్వతః, [త్రికూటావ సంపన్నో ద్వితీయస్తత్రనత్తమాః.] ౨౩
 సువేల ఇతి చాప్యన్యో ద్వితీయో రాక్షసేశ్వరాః, శిఖరే తస్యశైలస్య
 మధ్యమేంబుదనన్నిభే. ౨౪. శకునై రపి దుష్ప్రాప్తే లంకచ్ఛిన్నచతు
 ర్దశి, త్రింశద్వ్యోజనవిస్తీర్ణా శతయోజన మాయతా. ౨౫. స్వర్ణప్రాకార
 సంవీతా హేమతోరణసంవృతా, మయా లంకేతి నగరీ శక్రాజ్ఞప్తేన
 నిర్మితా. ౨౬. తస్యాం వసత దుర్ధర్షా పుర్యాం రాక్షసనత్తమాః, అమరా
 వతీం సమాసాద్య సేంద్రా ఇవ దివౌకసః. ౨౭. లంకాం దుర్గాం సమా
 సాద్య రాక్షసై ర్భహుభి ర్వృతాః, భవిష్యథ దురాధర్షా శ్చ త్రూణాం
 శత్రునూదనాః. ౨౮. విశ్వక్సర్గ వచశ్శ్చుత్వా తతస్తే రాక్షసా త్తమాః,
 నహస్రాసుచరా గత్వా లంకాం తామావసస్పరీమ్. ౨౯. దృఢప్రాకార
 పరిఖాం సౌవర్ణగృహశోభితామ్, లంకామవాప్య తే హృష్టా విహరంతి
 నిశాచరాః. ౩౦. ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు యథాకామం చ రాఘవ, నర్తదా
 నామ గంధర్వీ నానాధర్మసమేశితా. ౩౧. తస్యాః కన్యాత్రయం హ్యసి
 ధ్ధీశ్రీశ్రీక్షీరీ సమద్యుతి, త్యేష్వక్రమేణ సా తేహం రాక్షసా నామ రాక్షసీ.
 ౩౨. కన్యాస్తాః ప్రదగ్ధా హృష్టా పూర్ణచంద్రనిభాననాః, త్రయాణాం
 రాక్షసేంద్రాణాం తిస్తో, గంధర్వకన్యకాః. ౩౩. మాత్రా దత్తా మహా
 భాగ నక్షత్రే భగదైవతే, కృతదారాస్తు తే రామ సుకేశతనయాః
 ప్రభా. ౩౪. భార్యాభిసహ చిక్రీడు రప్పగోభి రివామరాః, తస్య మాల్య
 వతోభార్యా సుందరీ నామ సుందరీ. ౩౫. స తస్యాం జనయామాన
 యదపత్యం నిభోధ తత్, వజ్రముష్టి ర్వికూటాత్ దుర్బుభజైచ సరాక్షసః.
 ౩౬. సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ మత్తోన్మత్తై తథైవద, అసలా చాభవ
 త్కన్యా సుందర్యాం రామసుందరీ. ౩౭. సుమాలేరపి భార్యాఽఽసీ
 త్పూర్ణచంద్రనిభాననా, నామ్నా కేతుమతీ రామ ప్రాణేభ్యోపి గరియసీ.
 ౩౮. సుమాలీ జనయామాన యదపత్యం నిశాచరః, కేతుమత్యాం
 మహాబాహో తన్నిబోధాను పూర్వశః. ౩౯. ప్రహస్తోఽకంపనశ్చైచ
 వికటః కాలకార్ముకః, ధూమ్రాక్షశ్చాథ దండశ్చ సుపార్శ్వశ్చ మహా
 బలః. ౪౦. సంహృదిః ప్రఘనశ్చైచ సభాసర్వశ్చ రాక్షసః, బాలాపుష్ప
 త్కటాచైవ కైకసీచ శుచిస్థితా. ౪౧. కుంభీనసీచ ఇత్యేతే సుమాలే.

ప్రసవాన్మన్మతాః, మా లే స్తు వసుధా నామ గంధర్వీ రూపశాలినీ. ర-౨. భార్యానీ తృద్ధపత్రాక్షీ స్వక్షీ యక్షసుతోపమా, సుమాలే రనుజ స్తస్యాంజనయామానయత్ప్రభా. ర-౩. అపత్యం కథ్యమానం త స్తయా త్వం శృణు రాఘవ, అనిలశ్చానలశ్చైవ హర స్సంపాతిరేవచ. ర-౪. ఏతే విభీషణామాత్యాః మా లేయా స్తే నిశాచరాః. తతస్తు తే రాక్షస పుంగవా శ్రుయో నిశాచరైః పుత్రశతైశ్చ సంవృతాః, సురాంతసహేంద్రా నృషినాగదానవా స్పృబాధిరే తా బలవీర్యదర్శితాః. ర-౫. జగద్భ్రమంతోఽనిలవ ద్దురాసదాః రణేషు మృత్యుప్రతిమా సుమాహితాః, వర ప్రదానా జతిగర్వితా భృశం క్రతుక్రియాణాం ప్రశమంకరా సుదా.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-పంచమస్సర్గః.

౪౮౦-౯౬౦౦.

షష్ఠ స్సర్గః.

ఓమ్. తైర్వధ్యమానా దేవాశ్చ ఋషయశ్చ తపోధనాః, భయార్తా శ్శరణం జన్తు దేవదేవం మహేశ్వరమ్. ౧. జగత్సృష్ట్యంత కర్తార మజ మవ్యక్తరూపిణమ్, ఆధారం సర్వలోకానా మారాధ్యం పరమం గురుమ్. ౨. తే సమేత్య తు కామారిం త్రిపురఘ్నం త్రిలోచనమ్, ఊచుః ప్రాంజలయో దేవా భయగద్గదభాషిణః. ౩. సుకేశ పుత్రై ర్భగవత్ పితామహ వరోద్ధృతైః, ప్రజాధ్యక్ష ప్రజాస్పర్వా భాధ్యంతే రిపుబాధనైః. ర-౪. శరణ్యాన్యశరణ్యాని హ్యశ్రమాణి కృతాని నః, స్వర్గాచ్చ చ్యావిత శృక్రః స్వర్గే క్రిడంతి శక్రవత్. ౫. అహం విష్ణు రహం రుద్రో బ్రహ్మహం దేవరా డహమ్, అహం యమోఽహం వరుణ శ్చంద్రోఽహం రవిరప్యహమ్. ౬. ఇతి తే రాక్షసాదేవీ వరదానేన దర్శితాః, బాధంతే సమరోద్ధరాద్యే చతేషాం పురస్సరాః. ౭. తన్నో దేవ భయార్తానా మభయం దాతు మర్హసి, అశివం వపు రాఘాయ జహి దైవతకంటకా. ౮. ఇత్యుక్తస్తు సురై స్సరైః కపర్దీ నీలలోహితః, సుకేశం ప్రతిసాపేక్షః ప్రాహ దేవగణా స్ప్రభుః. ౯. నాహం తాన్ని హనిష్యామి అవధ్యా మమ తే సురాః, కింతు మంత్రం ప్రదాన్యామి యోజై తాన్నిహనిష్యతి. ౧౦. ఏతమేవ సముద్యోగం పురస్కృత్య

సురర్షయః, గచ్ఛద్ధ్వం శరణం విష్ణుం హనిష్యతి సతాన్ప్రభుః. ౧౧. తత స్తే జయశబ్దేన ప్రతినంద్య మహేశ్వరమ్, విష్ణో సమీప మాజగ్మర్షి శాచరభయార్దితాః. ౧౨. శంఖచక్రధరందేవం ప్రణమ్య బహు మాన్యచ, ఊచన్సంభ్రాంతవద్వాక్యం సుకేశతనయౌప్రతి. ౧౩. సుకేశతనయదేవ త్రిభిస్తేతాగ్నిసన్నిభైః, ఆక్రమ్య వరదానేన స్థానాన్యప హ్మాతాని నః. ౧౪. లంకానామ పురీ దుర్గా త్రికూటశిఖరే స్థితా, తత్త్ర స్థితాః ప్రబాధంతే సర్వాన్నః క్షణదాచరాః. ౧౫. స త్వమ స్తద్ధితార్థాయ జహి తా స్తద్ధునూదన, శరణం త్వాం వయం ప్రాప్తా గతి ర్భవ సురేశ్వర. ౧౬. రాక్షసాంతసమరే దుష్టాం తస్మిన్బంధాన్వరోద్ధతాః, [చక్రకృతాన్యకమలాన్నివేదయ యమాయ వై. ౧౭. భయేష్వభయదోఽస్తాకం నాన్యోస్తి భవతా వినా], సుద త్వం నో భయం దేవ నీ హర మివ భాన్కురః. ౧౮. ఇత్యేవం దైవతై రుక్తో దేవదేవో జనార్దనః, అభయం భయదోఽరీణాం దత్త్వా దేవా సువాచ హ. ౧౯. సుకేశం రాక్షసం జానే ఈశానవరదర్పితమ్, తాంశ్చాన్య తనయౌజానే యేషాం జ్యేష్ఠ సు మాల్యవాః. ౨౦. తా నహం నమత్రిక్రాంత మర్యాదా న్రాక్షసాధమౌ, నిహనిష్యామి సంక్రుద్ధ స్సురా భవత విజ్వరాః. ౨౧. ఇత్యుక్తా స్తే సురా సురేశ్వ విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా, యథా వాసం యయు ర్హృత్ప్రప్తాః ప్రశంసంతో జగార్దనమ్. ౨౨. విబుధానాం నముద్యోగం మాల్యవాం తస్య నిశాచరః, శ్రుత్వా తే భ్రాతరా వీరా విదం వచన మబ్రవీత్. ౨౩. అమరా ఋషయశ్చైవ సంగమ్య కిల శంకరమ్, అన్తద్వధం పరీష్నంత ఇద మూచుస్త్రిలోచనమ్. ౨౪. సుకేశతనయా దేవ వరదానబలోద్ధతాః, బాధంతేఽస్తాం తస్మముద్యుక్తా ఘోర రూపాః పదేపదే. ౨౫. రాక్షసై రభిభూతా స్తస్య నశక్తా స్తస్య ప్రజాపతే, న్వేషు స్తద్ధుస సంస్థాతుం భయాత్తేషాం దురాత్మనామ్. ౨౬. తదస్తాకం హితార్థాయ జహి తాంశ్చ త్రిలోచన, రాక్షసా స్తుంకృతేనైవ దహ ప్రదహతాం వర. ౨౭. ఇత్యేవం త్రిదశై రుక్తం నిశమ్యాంధక నూదనః, శిరః కరంచ ధూన్వాన ఇదం వచన మబ్రవీత్. ౨౮. అవధ్యా మమ తే దేవా సుకేశతనయౌ రణే, మంత్రం తు వః ప్రదాస్యామి యోదై తాన్నిహనిష్యతి. ౨౯. యోఽసౌ చక్రగదాపాణిః వీర

వాసా జనార్దనః, హరి ర్నారాయణ శ్రీమా న్సరణం తం ప్రపద్యత.
 30. మరా దవాప్య తే మంత్రం కామారి మభివాద్య చ, నారాయ
 ణాలయం ప్రాప్య తస్మై సర్వం స్యవేదయన్. 31. తతోనారాయణే
 నోక్తాః దేవా ఇంద్రపురోగమః, సురార్క నూదయిష్యామి సర్వాన్
 భవత ఫిజ్యరాః. 32. దేవానాం భయభీతానాం హరిణా రాక్షసైశ్చ,
 ప్రతిజ్ఞాతో వధోఽస్తాకం తచ్చింతయత యశ్చ నమ్. 33. హిరణ్య
 కశిపో ర్మృత్యు రన్యేషాం చ సురద్విపామ్, సముచిః కాలనేమిశ్చ సం
 హ్రదో వీరస్తమః. 34. రాధేయో బహుమాయీ చ లోకపాలోఽథ
 ధార్మికః, యమశాస్త్రనా చ హర్దిక్య శ్శుంభశ్చైచ న నికుంభకః. 35. అసురా
 దానవా శ్చైచ సత్త్వవంతో మహాబలాః, సర్వే సమరమాసాద్య సశ్రా
 యంతే పరాజితాః. 36. సర్వైః క్రతుశ్చై రిష్టం సర్వే మాయా
 విదస్తథా, సర్వే సర్వాస్త్రకుశలాస్సర్వే శత్రుభయంకరాః. 37. నారాయణేన నిహతా శ్శతశోఽథ సహస్రశః, ఏతత్ జ్ఞాత్వా తు సర్వేషాం
 షేమం కర్తుమిహర్హథ. 38. దుగ్ధిఖం నారాయణం జేతుం యోనో
 హంతు మభీషంతి, తత స్సమాలీ మాలీ చ శ్రుత్వా మాల్యవతోవచః.
 39. ఊచతుర్భాతరంజ్యేషం భగాంశావివ వాసవమ్, స్వధీతం దత్త
 మిష్టం చ విశ్వర్యం పరిపాలితమ్. 40. ఆయు ర్నిరామయం ప్రాప్తం
 స్వధర్మః స్థాపితః పశ్య, దేవసాగర మక్షోభ్యం శస్త్రోర్ధ్వం ప్రవిగాహ్యచ.
 41. జితద్విషో హ్యప్రతిమా స నో మృత్యుకృతం భయమ్, నారాయ
 ణశ్చ రుద్రశ్చ శక్రశ్చాపి యనుస్తథా. 42. అస్తాకం ప్రముఖే స్థాతుం
 సర్వ ఏవ హి విభ్యతి, విష్ణోర్ద్వేషస్య నాస్త్యేన కారణం రాక్షసేశ్వర.
 43. దేవానా మేవ దోషేణ విష్ణోః ప్రజ్వలితం మనః, తస్మాదన్యేవ
 సహితా స్సర్వేఽన్యోస్యసమావృతాః. 44. దేవానేవ జఘాంసామో
 యేభ్యో దోషస్సముత్థితః, ఏవం సంమంత్రి్య బలిన స్సర్వే నైస్యసమా
 వృతాః. 45. ఉద్యోగం ఘోషయిత్వా తు సర్వే నైర్మతపుంగవాః,
 యుద్ధాయ నిర్యయుః క్రుద్ధా జంభవృత్రబలాభవ. 46. ఇతితే రామ
 సంమంత్రి్య సర్వోద్యోగేన రాక్షసాః, యుద్ధాయ నిర్యయుస్సర్వే
 మహాకాయా మహాబలాః. 47. స్వందనై ర్వారణేంద్రైశ్చ హయైశ్చ
 గిరిసన్నిభైః, ఖరైర్గోభి రభోష్ట్రైశ్చ శింశుమారై ర్భుజంగమైః.

ర౧.మకరైః కచ్చవై ర్మినైః విహంగై ర్గరుజోపమైః,సింహైర్వాప్తై
 ర్వరాహైశ్చ సుమరై శ్చమరై రపి.ర౧.త్వత్వా లంకాం తతస్సర్వే
 రాక్షసాబలగర్వితాః,ప్రయాతా దేవలోకాయ యోద్ధుందైవతశత్రవః.
 ౧౦. లంకావివర్యయం దృష్ట్వా యాని లంకాలయాన్యథ, భూతాని
 భయదర్శిని విమనస్కాని సర్వశః. ౧౧. రథోత్తమైరుహ్యామానా శ్శత
 శోఽథ సహస్రశః, ప్రయాతా రాక్షసా స్తూర్ణం దేవలోకం ప్రయ
 త్నతః. ౧౨. రాక్షసామేవ మాగ్ధేణ దైవతాన్యపచక్రముః, భౌమా
 నైచ్చవాంతరితౌశ్చ కాలాజ్ఞప్తా భయావహాః. ౧౩. ఉత్పాతా రాక్ష
 సేంద్రాణా మభావాయోత్థితా భృశమ్, అస్తీని మేఘా వవృషురుష్ణం
 శోణితమేవచ. ౧౪. వేలాం సముద్ర శోఽప్తాంత శ్చేలుశ్చాన్యథ
 భూభరాః, అట్టహాసా నివిముంచంతో ఘననాదసమస్వనాః.౧౫.భూతాః
 సరిపతంతి స్త సృత్యమానా సుహస్రశః, వాశ్యంతశ్చ శివాస్తత్ర
 దారుణం ఘోరదర్శనాః. ౧౬. గృధ్రచక్రం మహచ్ఛాపి జ్వలన్దౌ
 రిభిర్దుష్టైః, రాక్షసానా ముపరిభే భ్రమతేలాలతచక్రవత్.౧౭ కషోతా
 రక్షపాదాశ్చ శారికా విద్రుతా యయుః,కాకావాశ్యంతితత్రైవ విడా
 లావై ద్విపాదికాః. ౧౮. తానచింత్య మహోత్పాతా రాక్షసా
 బలగర్వితాః, యాంత్యేవ స నివర్తంతే మృత్యుపాశావపాశితాః. ౧౯.
 మాల్యవాంశ్చ సుమాలీచ మాలీచ సుమహాబలాః, ఆసన్ పురస్సరా
 స్తేషాం క్రతూనామివ పావకాః.౨౦.మాల్యవంతం తుతే సర్వే మాల్య
 వంతమివాచలమ్, నిశాచరాఘ్నశ్రయంతే దాతారమివ దేహినః.
 ౨౧. తద్బలం రాక్షసేంద్రాణాం మహాభ్రఘననాదితమ్, జయేష్వయా
 దేవలోకం యయా మాలివశే స్థితమ్. ౨౨. రాక్షసానాం సము
 ద్యోగం తం తు నారాయణః ప్రభుః, దేవదూతా దుపశ్రుత్య దధ్రే
 యుద్ధే తతోమనః.౨౩.ఆసాద్య కవచం దివ్యం సహస్రార్కసమద్యుతి,
 ఆబధ్య శరసంపూర్ణే ఇమధీ విమలే తథా. ౨౪. శ్రోణీనూత్రంచ ఖడ్గం
 చ విమలం కమలేక్షణః, శంఖచక్రగదాశార్ఙ్గ ఖడ్గాఖ్యప్రవరాయుధాః.
 ౨౫.సుపర్ణం గిరి సంకాశం వైవతేయ మభాస్థితః,రాక్షసానామభావాయ
 యయా తూర్ణతరం హరిః.౨౬. సుపర్ణ పృష్ఠే స బభౌ శ్యామః పీతాం

బరో వారిః, కాంచనస్య గిరేశ్వంశే సతటిత్తోయదోయథా. ౬౭. నసిద్ధ
 జేవర్షిమహోరగైశ్చ గంధర్వయత్నేరుపగీయమానః, సమాన సా
 దామరశత్రునైస్యం చక్రాసిశార్ణాయుధశంఖపాణిః. ౬౮. సువర్ణపక్షా
 నిలసున్నపక్షం భ్రమత్పతాకం ప్రవికీర్ణశస్త్రమ్, చచాల తద్రాక్షసరాజ
 నైస్యం చలోపలో నీల ఇవాచలేంద్రః. ౬౯. తతస్తు తైశ్శిశీతమాంస
 రూపితైర్ద్యుగాంతవైశ్వానరతుల్యవిగ్రహైః, నిశాచరాస్తం పరివార్య
 మాధవం వరాయుధైర్నిర్భిభిదు స్సహస్రశః. ౭౦.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-షష్ఠస్కంధః.

౩౮౩-౭౬౬౦.

సప్తమస్కంధః.

ఓమ్. నారాయణగిరిం తేతు గర్జంతో రాక్షసాంబుదాః, వవర్షు
 రిషువర్షేణ వర్షేణాద్రిమివాంబుదాః. ౧. శ్యామావదాతస్తైర్విష్ణు
 ర్షీలైర్నక్తంచరోత్తమైః, వృతోఽంజనగిరీవానీ ద్వర్షమాణైః పయో
 ధరైః. ౨. శలభా ఇవ కేదారం మశకా ఇవ పర్వతమ్, యథా
 ౭మృతఘటం దంశా మకరా ఇవచార్ణవమ్. ౩. తథా రక్షోధనుర్ముక్తా
 వజ్రానిలమనోజవాః, హరిం విశంతిస్తశరా లోకా ఇవ విపర్యయే. ౪.
 స్సందనై స్స్వందనగతాః గజైశ్చ గజమూఢసాః, అశ్వారోహాన్సద
 తైర్వశ్చ పాదాతాస్త్యంబకేచరాః. ౫. రాక్షసేంద్రాగిరినిభాః శరశ
 త్యైప్రప్తితోమరైః, నిరుచ్ఛస్వసం హరిం చక్రుః ప్రాణాయామా ఇవ
 ద్విజమ్. ౬. నిశాచరైస్తద్యమానో మినై రివ మహోదధిః, శార్ఙ్గమా
 యమ్య దుర్ధక్షో రాక్షసేభ్యో సృజచ్ఛరాః. ౭. శరైః పూర్ణాయతో
 త్సృష్టైర్వజ్రవక్త్రైర్నోజనైః, చిచ్ఛేద నిశితైర్విష్ణుశ్మతశోఽథ సహ
 స్రశః. ౮. విద్రావ్య శరవర్షేణ మేఘం వాయువిోత్థితమ్, పాంచజన్యం
 మహాశంఖం ప్రదప్తై పురుషోత్తమః. ౯. సోఽంబుజోహరిణాద్ధాత స్సర్వ
 ప్రాణేన శంఖరాటో, రరాస భీమనిహ్నాదస్త్రైలోక్యం వ్యధయన్నివ.
 ౧౦. శంఖరాజరవ స్సోఽథ త్రాసయామాస రాక్షసాః, మృగరాజ
 ఇవారణ్యే సమదానివ కుంజరాః. ౧౧. స శేకురశ్వాస్సంస్థాతుం

విమదాః కుంజరాభవః, స్వందనేభ్యశ్చ్యుతాయోధా శృంఖరావిత
దుర్బలాః. ౧౨. శార్ఙ్గచాపవినిర్ముక్తా వజ్రతుల్యాననా శృరాః, విదార్య
తాని రక్షంసి సుపుంఖా వివిశుః ఊలిమ్. ౧౩. భిద్యమానా శ్వరై
స్సంభ్యే నారాయణధనుశ్చ్యుతైః, నిపేతూ రాక్షసా భూమా శైలా
వజ్రహతాః. ౧౪. రాక్షసా స్సవజ్రైర్గతై రక్షధారా మనుస్రవః,
తే విష్ణుశరసంకృతా స్వర్ణధాతు మి వాచలాః. ౧౫. శంఖరాజరవ
శ్చాపి శార్ఙ్గరాజరవ స్తథా, రాక్షసానాం రవాం శ్చాపి గ్రసతే వైష్ణవో
రవః. ౧౬. తేషాం శిరోధర్మా ధూర్తా శరధ్వజధనూంపిచ, రథాః
పతాకాస్తూణీరాం శ్వేచ్ఛేద స హరి శ్వరైః. ౧౭. సూర్యా దివ కరా
ఘోరా ఊర్జయ సాగరా దివ, పర్వతా దివ నాగేంద్ర ధారాఘ
ఞవ చాంబుదాత్. ౧౮. తథా శరా వినిర్ముక్తా శ్చార్ఙ్గా న్నారాయణేరి
తాత్, నిర్ధావం తీవ్రవ స్తూర్ణం శతశోఽథ సహస్రశః. ౧౯. శరభేణ
యథా సింహః సింహేన ద్విరదా యథా, ద్విరదేన యథా వ్యాఘ్రః
వ్యాఘ్రేణ ద్వీపినో యథా. ౨౦. ద్వీపినా చ యథా శ్వాన శ్శునా
మార్జారకా యథా, మార్జారేణ యథా సర్పా స్సర్పేణ చ యథా
ఽఽఖవః. ౨౧. తథా తే రాక్షసాయుధే విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా, ద్రవంతి
ద్రావితా శ్చాస్త్యే శాయితాశ్చ మహీతలే. ౨౨. రాక్షసానాం సహ
స్రాణి నిహత్య మధునూదనః, వారిజం పూరయామాస తోయదం సుర
రాడివ. ౨౩. నారాయణశరత్రస్తం శంఖనాదనువిహ్వలమ్, యయా
లంకామభిముఖం ప్రభగ్నం రక్షసాం బలమ్. ౨౪. ప్రభగ్నే రాక్షసబలే
నారాయణశరాహతే, సుమాలీ శరవర్షేణ నివవార రణే హరిమ్. ౨౫.
సతు తం ఛాదయామాస నీహార ఇవ భాస్కరమ్, రాక్షసాస్సత్వసంప
న్నాః పునర్దైర్యం సమాదిధుః. ౨౬. అథ సోఽభ్యపత ద్రోహ ద్రాక్షసో
బలదర్శితః, మహానాదం ప్రకుర్వాణో రాక్షసా జీవయన్నివ. ౨౭.
ఉత్తిష్ఠ్య లంబాభరణం ధూన్వత్ కరమివ ద్విపః, రరాస రాక్షసో హర్షా
త్సతతిత్తోయదో యథా. ౨౮. సుమాలే ర్నదతస్తస్య శిరో జ్వలిత
కుండలమ్, చిచ్ఛేద యంతు రశ్వాశ్చభ్రంతా స్తస్య తు రక్షసః. ౨౯.

తైరశ్చైర్భాభిమ్యతే భ్రాంతైస్సుమాలీ రాక్షసేశ్వరః, ఇంద్రియాశ్చైః
 పరిభ్రాంతైర్ధృతిహీనో యథానరః. 30. హృతే సుమాలే రశ్మయశ్చ
 రథే విష్ణురథం ప్రతి, మాలీచాభ్యద్రవ ద్యుక్తః ప్రగృహ్య సశరం ధనుః.
 31. మాతేర్ధనుశ్చ్యుతా బాణాః కార్తస్వరవిభూషితాః, వివిశు ర్హరి
 మాసాద్య క్రౌంచం పత్రరథా ఇవ. 32. అర్ద్యమాన శ్వరై సోనిధ
 మాలిముక్తై స్సహస్రశః, చతుభే న రణే విష్ణు ర్జితేంద్రియ ఇవాధిభిః.
 33. అథ మార్దీస్యనం కృత్వా భగవాన్ భూతభావనః, మాలినం
 ప్రతి బాణౌఘాన్ ససర్జారివిషూదనః. 34. తే మాలిదేహ మాసాద్య
 వజ్రవిద్యుత్ప్రభా శ్వరాః, పిబంతి రుధిరంతే తు నాగాఇవ సుధారసమ్.
 35. మాలినం విముఖం కృత్వా శంఖచక్రగదాధరః, మాలిహాళిం
 ధ్వజం చాపం వాజనశ్చ న్యపాతయత్. 36. విరథస్తు గదాం గృహ్య
 మాలీ నక్తంచరోత్తమః, ఆపుష్టువే గదాపాణి ర్గిర్విగ్రాదివ కేసరీ. 37.
 స తయా గరుడేశానమీశాన మివ చాంతకః, లలాటదేశేఽభ్యహన
 ద్యజ్రేణేంద్రో యథాచలమ్. 38. గదయాఽభిహత స్తేన మాలినా
 గరుడో భృశమ్, రణాత్పరాఙ్ముఖం దేవం కృతవాన్ వేదనాతురః. 39.
 పరాఙ్ముఖే కృతే దేవే మాలినా గరుడేనవై, ఉదతిష్ఠ స్సహనాదో రక్షసా
 మభిగర్జతామ్ 40. రక్షసాం సర్దతాం నాదం శ్రుత్వా హరిహయానుజః,
 తిర్యగ్గాఢాయ సంక్రుద్ధః పక్షీశే భగవాన్ హరిః. 41. పరాఙ్ముఖో వ్యుత్స
 సర్జ మాలే శ్చక్రం జఘాంసయా, తత్సూర్యమండలాభాసం స్వభాసా భా
 సయన్నభః. 42. కాలచక్రనిధం చక్రం మాలేశ్వీర్షం న్యపాతయత్,
 తచ్చిరోరాక్షసేంద్రస్య చక్రోత్క్లృప్తం విభీషణమ్. 43. పపాత రుధిరో
 ద్ధారి పురా రాహుశిరోయథా, తత స్సురై స్సుసంహృష్టై స్సర్వప్రాణ
 సమీరితః. 44. సింహనాదరవో ముక్త స్సాగుదేవేతి వాదిభిః, మాలినం
 నిహతం దృష్ట్వా సుమాలీ మాల్యవానపి. 45. సబలా శోకసంతప్తా
 లంకాం ప్రతి సమీయతుః, గరుడస్తు సమాశ్వస్త స్సన్నివృత్య యథా
 పురా. 46. రాక్షసాన్ ద్రావయామాస పక్షవాతేన కోపితః. 47. ఓమ్.
 నారాయణోఽవీషువరాశనీధి ర్విదారయామాస ధనుఃప్రముక్తైః. 48.
 నక్తంచరా స్తుక్తవిధూతకేశాన్ యథాఽశనీధి సుతత్సహాభః, భిన్నాత

వత్తం సతమానశత్రుం శరై రపథ్యస్తవిసీతవేషమ్. రహవిస్ఫుతాంత్రం
భయలోలనేత్రం బలం తదున్మత్తనిభం బభూవ, సింహాద్రితానా మివ కుంజ
రాణాం నిశాచరాణాం సహ కుంజరాణామ్. ౪౯. రవాశ్చ వేగాశ్చ
సమం బభూవుః పురాణసింహేన విమర్దితానామ్, సంఘాద్యమానా హరి
బాణజాలై స్స్వబాణజాలాని సముత్స్పిజంతః. ౫౦. ధావంతి వక్తం
చరకాలమేఘాః వాయుప్రణున్నా ఇవ కాలమేఘాః, శరప్రహరై ర్విని
కృత్తగాత్రా శ్చక్రప్రహరై ర్వినికృత్తశీర్షాః. ౫౧. సంఘాద్రితాంగాశ్చ
గదాప్రహరై రపిప్రహరై ర్భహుధా విభక్తాః, పతంతి శైలా ఇవ
వజ్రభిన్నాః వాయుప్రభగ్నా ఇవ వృక్షమండః. ౫౨. సంఘిన్నగాత్రా
యుధి రాక్షసేంద్రాః నిరంతరం దేవగణైశ్చ దృష్టాః, చక్రకృత్తస్య
కమలా గదాసంఘాద్భిర్లోరసః. ౫౩. లాంగలగ్లపితగ్రీవా ముసలైర్భిన్న
మస్తకాః, కేచిచ్ఛైచ్చాసినా చ్చిన్నా స్తథాఽన్యే శరవీడితాః. ౫౪.
నివేతు రంబరా త్పూర్ణం రాక్షసా సాగరాంభసి. విలంబమానై ర్మణి
హరకుండలై ర్నిశాచరై ర్మీలవలాహణోపమైః, నిపాత్యమానై ర్దదృశే
నిరంతరం నిపాత్యమానై రివ నీలపర్వతైః. ౫౫.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-సప్తమస్కంధః.

౫౭-౨౦.

అష్టమ స్కంధః.

ఓమ్. హన్యమానే బలే తస్మిన్ పద్మనాభేన పృష్ఠతః, మాల్య
వా సన్నివృత్తోఽథ వేలామేత్యయథాఽర్ణవః. ౧. సంరక్తనయనః
కోపా చ్ఛలన్యైర్భి ర్నిశాచరః, పద్మనాభ మిదం ప్రాహ వచనం పురు
షోత్తమమ్. ౨. నారాయణ స జానీషే తుత్రధర్మం సనాతనమ్, అయుద్ధ
మనసో భగ్నా నస్మా హంశి యథేతరః. ౩. పరాఙ్ముఖవధం పాపం
యది కరోత్యసురేతరః, సహంతా స హత స్స్వర్గం లభతే పుణ్యకర్మ
ణామ్. ౪. యుద్ధశర్ధాఽథవాతేఽస్తి శంఖచక్రగదాధర, అహం స్థితో
ఽస్తి పశ్యామి బలం దర్శయ య త్తవ. ౫. మాల్యవంతం స్థితం దృష్ట్వా
మాల్యవంత మివాచలమ్, ఉవాచ రాక్షసేంద్రం తం దేవరాజానుజో

బలీ. ౬. యుష్మ త్తో భయభీతానాం దేవానాం వై మయాభయమ్,
రాక్షసాత్పాదనం దత్తం తదేతదనుపాల్యతే. ౭. ప్రాణై రపి ప్రియం
కార్యం దేవానాం హి మయా సదా, సోహం వో నిహనిష్యామి రసా
తలగతా నపి. ౮. దేవ మేవం బ్రువాణం తు రక్తాంబురుహలోచనమ్,
శక్త్యా జఘాన సంక్రుద్ధో రాక్షసేంద్రో భుజాంతరే. ౯. మాల్యవద్భుజ
నిర్ముక్తా శక్తి ర్ఘంటాకృతస్వనా, హరే రురసి బభ్రాజ మేఘస్థేవ శత
ప్రాదా. ౧౦. తత స్తామేవ చోత్కృప్య శక్తిం శక్తిధరప్రియః, మాల్య
వంతం సముద్దిశ్య చిత్తేపాంబురుహేక్షణః. ౧౧. సుందోత్సృష్టేవ
సా శక్తి ర్గోవిందకరనిస్సృతా, కాంక్షంతీ రాక్షసం ప్రాయా న్నాహేంద్రీ
వాంజనాచలమ్. ౧౨. సా తస్యోరసి విస్తీర్ణే హరభాసావభాసితే,
అపత ద్రాక్షసేంద్రస్య గిరికూట ఇవాశనిః. ౧౩. తయా భిన్నతనుత్రాణః
ప్రావిశ ద్విపులం తమః, మాల్యవా పునరాశ్వస్త స్తస్థా గిరి రివాచలః.
౧౪. తతః కార్ణాయనం శూలం కంటకై ర్భహుభి ర్వృతమ్, ప్రగృహ్య
భ్యహ న ద్వేపం స్తనయో రంతరే భృశమ్. ౧౫. తద్దైవ రణ రక్తశ్చ
ముష్టినా హసనానుజమ్, తాడయిత్వా ధనుర్తాత్ర మపక్రాంతో నిశా
చరః. ౧౬. తతోఽంబరే మహా శబ్ద స్సాధుసాధ్యితి చోత్థితః, ఆహత్య
రాక్షసో విష్ణుం గరుడం చాప్యతాడయత్. ౧౭. వైసతేయ స్తతః
క్రుద్ధః పక్షవాతేన రాక్షసమ్, వ్యపోహ ద్బలవా వాయు శ్శుష్కపక్ష
చయం యథా. ౧౮. ద్విజేంద్రపక్షవాతేన ద్రావితం దృశ్యపూర్వజమ్,
సుమాలీ స్వబలై స్సార్ధం లంకా మభిముఖో యయా. ౧౯. పక్షవాత
బలోద్ధాతో మాల్యవా నపి రాక్షసః, స్వబలేన సమాగమ్య యయా
లంకాం హ్రియా వృతః. ౨౦. ఏవం తే రాక్షసా స్తేన హరిణా కమ
లేక్షణ, బహుశ స్సంయుగే భగ్నా హతప్రవరనాయకాః. ౨౧. అశ
క్నువంత స్తే విష్ణుం ప్రతియోధుం భయాద్దితాః, త్యక్త్వా లంకాం
గతా వస్తుం పాతాళం సహపత్నయః. ౨౨. సుమాలినం సమాగమ్య
రాక్షసం రఘుస్తతమ, స్థితాః ప్రఖ్యాతవీర్యాస్తే వంశే సాలకటంకటే.
౨౩. యే త్వయా నిహతా స్తే వై పౌలస్త్యా నామ రాక్షసాః,
సుమాలీ మాల్యవా మాలీ యేనైవాం చ పురస్సరాః. ౨౪. సర్వ
వతే మహావీర్యా రావణా ద్బలవత్తరాః, నాన్యోఽస్తి రాక్షసాం హంతా

సురార్థ దేవకంటకాః. ౨౫. ఋతే నారాయణం దేవం శంఖచక్ర
గదాధరమ్, భవాన్నారాయణోదేవ శ్చతుర్భుజం సునాతనః. ౨౬
రాక్షసా హంతు ముత్సన్నో హ్యజేయః ప్రభు రవ్యయః, నష్టభ
వ్యవస్థాతా కాలేకాలే ప్రజాగరః. ౨౭. నిత్యోద్యతో దస్యవధే శ
ణాగతవత్సలః, ఏషా మయా తవ సరాధిప రాక్షసానా ముత్సత్తి రద
కథితా సకలా యథావత్, భూయో నిబోధ రఘునత్తమ రావణస్
జన్త ప్రభావమతులం న సుతస్య సర్వమ్. ౨౮ చిరా త్సుమాలీ వ్యచ
ద్రసాతలం సరాక్షసో విష్ణుభయార్దితస్తదా, పుత్రైశ్చ పౌత్రైశ్చ సవ
న్వితో బలీ తత స్తు లంకా మవస ధనేశ్వరః. ౨౯.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తర కాణ్డే-అష్టమస్సర్గః.

౧౧౯-౩౭౦.

న వ మ స్స ర్గః.

ఓమ్. కేనచి త్వథకాలేన సుమాలీనామ రాక్షసః, రసాతలా
న్నర్వలోకం సర్వం వై సంఛచారహ. ౧. నీలజీమూతసంకాశస్త
కాంచనకుండలః, కన్యాం దుహితరం గృహ్య వివా పద్మమివ శ్రియమ్
౨. రాక్షసేంద్ర సుతు తదా విచర వై మహీతలమ్, అథాపశ్యత్స
గచ్ఛంతం పుష్పకేణ ధనేశ్వరమ్. ౩. ఇచ్ఛంతం పితరం ద్రష్టుం పౌలస్య
తనయం ద్విజమ్, తం దృష్ట్వామరసంకాశం స్వచ్ఛందం పావకో
మమ్. ౪. రసాతలం ప్రవిష్టోఽథ మర్త్యలోకాత్సవిస్తయః, హితార్థం
చింతయామాస రాక్షసానాం మహామతిః. ౫. కిం కృత్యం శ్రేయ ఇ
త్యేవం వధేమహి కథం వయమ్, అథాబ్రవీ త్సుతాం రక్షః కైకసీం
నామ నామతః. ౬. పుత్రి ప్రదానకాలోఽయం యావనం తేఽతి వర్తతే,
ప్రత్యాఖ్యానాచ్చ భీతైస్త్యం న పరైః ప్రతిగృహ్యసే. ౭. త్వత్కృ
తేచ వయం సర్వే యంత్రితా ధర్మబుద్ధయః, త్వం హి సర్వగుణోపేతా
శ్రీస్సాక్షాదివ పుత్రికే. ౮. కన్యాపితృత్వం దుఃఖం హి సర్వేషాం
మానకాంక్షిణమ్, న జ్ఞాయతే చ కః కన్యాం వరయేదితి పుత్రికే. ౯.
మాతుః కులం పితృకులం యత్ర చైవ ప్రదీయతే, కులత్రయం హి సా

కన్యా సంశయే స్థాప్య తిష్ఠతి. ౧౦. సా త్వం మునివరం శ్రేష్ఠం ప్రజా
పతి కులోద్భవమ్, గచ్ఛ విశ్రవసం పుత్రి పౌలస్త్యం వరయ స్వయమ్,
౧౧. ఈదృశాస్తే భవిష్యంతి పుత్రాః పుత్రి నసంశయః, తేజసాభాస్కర
సమో యాదృశోఽయం ధనేశ్వరః. ౧౨. సాతు తద్వచనం శ్రుత్వా
కన్యకా పితృగౌరవాత్, తత్ప్రేషగమ్య సా తస్మా విశ్రవా యత్ర
తప్యతే. ౧౩, ఏతస్మిన్నంతరే రామ పులస్త్యతనయో ద్విజః, అగ్ని
హోత్ర ముపాతిష్ఠ చ్చతుర్థ ఇవ పావకః. ౧౪. సా తు తాం దారుణాం
వేళా మచింత్య పితృగౌరవాత్, ఉపసృత్యాగతస్తస్య చరణాధోముఖ
స్థితా. ౧౫. విలిఖంతీ ముహూర్భూమి మంగుష్ఠాగ్రేణ భామినీ, స తు
తాం వీక్ష్య సుశ్రోణీం పూర్ణచంద్రనిభాననామ్. ౧౬. అబ్రవీత్ పురమో
దారో దీప్యమానాం స్వతేజసా, భద్రే కన్యాసిదుహితా కుతోవాత్స్వ
మిహగతా. ౧౭. కిం కార్యం కన్యవా హేతో స్తత్త్వతో బ్రూహి
శోభనే, ఏవముక్తా తు సా కన్యా కృతాంజలిరథాబ్రవీత్. ౧౮. ఆత్మ
ప్రభావే చ మునే జ్ఞాతు మర్హస్తి మే మతమ్, కిం తు మాం విద్ధి బ్రహ్మరే
శాసనా త్పితు రాగతామ్. ౧౯. కైకసీ నామ నామ్నాఽహం శేషం
త్వం జ్ఞాతు మర్హస్తి, స తు గత్వా మునిర్ధ్యానం వాక్య మేతదువాచ
హ. ౨౦. విజ్ఞాతం తే మయా భద్రే కారణం య న్తనోగతమ్, సుతా
భిలాషో మత్తస్తే మత్తమాతంగగామిని. ౨౧. ఏవ ముక్త్యా తు తాం
కన్యాం పరిణీయ యథావిధి, రమయామాస ధర్మాత్మా ప్రోవాచ
పునరేవ తామ్. ౨౨. దారుణాయాం తు వేళాయాం యస్తా త్వం
మాముపస్థితా, శృణు తస్మా త్సుతా భద్రే యాదృశా జనయ
ష్యసి. ౨౩. దారుణా దారుణాకారా దారుణాభిజనస్త్రియా, ప్రసవిష్యసి సుశ్రోణి రాక్షసా శ్రూరకర్తణః. ౨౪. సా తు తద్వచనం
శ్రుత్వా ప్రణివత్యాబ్రవీ ద్వచః, భగవన్నీదృశా పుత్రాం స్వతో
ఽహం బ్రహ్మవాదినః. ౨౫. నేచ్ఛామి సుదురాచారా ప్రసాదం
కర్తు మర్హస్తి, కన్యయా చైవ ముక్త స్తు విశ్రవా మునిపుంగవః. ౨౬.
ఉవాచ కైకసీం భూయః పూర్ణేందు రివ రోహిణీమ్, పశ్చిమాయ స్తవ
సుతో భవిష్యతి శుభాననే. ౨౭. మమ వంశాసురూపస్య ధర్మాత్మా చ
భవిష్యతి, ఏవ ముక్తా తు సా కన్యా రామ కాలేన కేనచిత్. ౨౮.

జనయామాన బీభత్సం రక్షోరూపం సుదారుణమ్, దశశీర్షం మహా
 దంష్ట్రం నీలాంజనచయోపమమ్. ౨౯. తామ్రావృంతం విశతిభుజం
 మహాస్యం దీప్తమూర్ధజమ్, జాతమాత్రే తత స్తస్మి నజ్వాలకబళాశ్శి
 వాః. ౩౦. క్రవ్యాదాశ్చాపసవ్యానిమండలాని ప్రచక్రిరే, నవద్వూ రుధి
 రం మేఘా ఘోరాశ్చ ఖరనిస్వనాః. ౩౧. న ప్రభాతి చ భే సూర్యో
 మహోల్కాశ్చాపతః భువి, పృథివీ విచకంపేచ వపు ర్వాతా స్సుదారు
 ణాః. ౩౨. అక్షోభ్యః క్షుభితశ్చాసీ త్సముద్రస్సరితాంపతిః, అథ నా
 యాకరోత్తస్య పితామహనమః పితా. ౩౩. దశశీర్షః ప్రనూతో యం
 దశగ్రీవోభవిష్యతి, తస్యత్వనంతరం జాతః కుంభకర్ణో మహాబలః,
 ౩౪. యస్య ప్రమాణా ద్విపులం ప్రమాణం నేహ విద్యతే, తత శ్శూ
 ర్షణభా నామ సంజజ్ఞే వికృతాననా. ౩౫. విభీషణ స్తు ధర్మాత్మా కైక
 స్యాః పశ్చిమస్సుతః, తస్మి జాతే మహాసత్వే పుష్పవర్షం పపాతహా.
 ౩౬. నభస్థితా దుందుభయో దేవానాం ప్రాణదం స్తదా, వాక్యం
 వైవాంతరిక్షేచ సాధు సాధ్యతి శుశ్రువే. ౩౭. తే తు తత్ర మహారణ్యే
 వవృధు స్సుమహాజనః, తేషాం క్రూరో దశగ్రీవో లోకోద్వేగక
 రోభవత్. ౩౮ కుంభకర్ణః ప్రమత్తస్తు మహర్షీ ధర్మసంహితాః,
 త్రైలోక్యం త్రాసయన్ దుష్టః భక్షయన్ విచచార హ. ౩౯. వి
 భీషణస్తు ధర్మాత్మా నిత్యం ధర్మపథే స్థితః. స్యాధ్యాయనియతాహర ఉ
 వాస నియతేంద్రియః. ౪౦. అథ విత్తేశ్వరో దేవ స్తత్ర కాలేన కేనచిత్,
 అగచ్ఛ త్పితరం ద్రష్టుం పుష్పకేణ మహాజనా. ౪౧. తం దృష్ట్వా
 కైకసీ రామ జ్వలంత మివ తేజసా, ఆస్థాయ రాక్షసీం బుద్ధిం దశగ్రీవ
 మువాచ హ. ౪౨. పుత్ర వైశ్రవణం పశ్య భ్రాతరం తేజసావృతం,
 భ్రాతృభావేన మే చాపి పశ్యాత్తానం త్వ మీదృశమ్. ౪౩. దశగ్రీవ
 తథా యత్నం కురు స్వామితవిక్రమ, యథా భవసి మే పుత్ర శీఘ్రం వై
 శ్రవణోపమః. ౪౪. మాతుస్తు వచనం శ్రుత్వా దశగ్రీవః ప్రతాపవాః,
 అమర్ష మతులం లేభే ప్రతిజ్ఞాం చాకరోత్తదా. సత్యం తే ప్రతిజ్ఞానామి
 తుల్యో భ్రాతృధికోపివా, భవిష్యా మ్యచిరా న్నాత సుంతాపం త్యజ హృ
 ద్గతమ్. ౪౬. తత స్తేనైవ కోపేన దశగ్రీవ స్సహానుజః, చిక్కిర్షు ర్దుష్కరం
 కర్ష తపసే ధృతమానసః. ౪౭. ప్రాప్స్యమి తపసా కామమితి కృ

త్వాధ్యవస్యచ, అగచ్ఛ దర్శసిధ్యర్థం గోకర్ణం నామ చాశ్రమమ్. ౪౮.
సరాక్షస స్తత్రసహనుజ స్తదాతప శ్చకారాతుల ముగ్రవిక్రమః, అతో
మయచ్ఛాపి పితామహం విభుం దదా సతుష్టోఽస్య వర్ణా జరా
వహః. ౪౯.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-నవమస్కంధః.

౯౨-౧౮౪౦.

ద శ మ స్కంధః.

ఓమ్. అథాబ్రవీ న్సుని రామః కథం తే భ్రాతరో వనే,
కీదృశం తు తదా బ్రహ్మ తప స్తేషు ర్హవతాః. ౧. అగస్త్య
స్త్యబ్రవీ త్తత్ర రామం సుప్రీతమానసమ్, తాం స్తా ధర్మవిధీం
స్తత్ర భ్రాతరస్తే సమావిశత్. ౨. కుంభకర్ణ స్తదాయతో నిత్యం
ధర్మవధే స్థితః, తతాప గ్రీష్మకాలే తు పంచస్యగ్నివ్యవస్థితః. ౩.
మేఘాంబుసిక్తో వర్షాసు వీరాసనమసేవత. నిత్యం చ శైశిరే కాలే జల
మధ్యప్రతిశ్రయః. ౪. ఏవం వర్షసహస్రాణి దశ తస్యాతిచక్రముః, ధర్మే
ప్రయతమానస్య సర్వధే విస్థితస్య చ. ౫. విభీషణస్తు ధర్మాత్మా
నిత్యం ధర్మః శ్శుచిః, పంచవర్షసహస్రాణి పాదే నై కేన తస్థివా.
౬. సమాప్తే నియమే తస్య సమృతు శ్చాస్మిరోగణాః, పశాత పుష్ప
వర్షంచ త్సుభితాశ్చాపి దేవతాః. ౭. పంచవర్షసహస్రాణి సూర్యం
చైవాన్యవర్తత, తస్మా చోర్ధ్వశిరో బాహుః స్వాధ్యాయధృతమాన
సః. ౮. ఏవం విభీషణస్యాపి స్వర్గస్థస్యేవ నందనే, దశవర్షసహస్రాణి
గతాని నియతాత్మనః. ౯. స చ వర్షసహస్రం వై నిరాహారో దశా
నసః, పూర్ణే వర్షసహస్రే తు శిరశ్చాగ్నౌ జహావహ. ౧౦. ఏవం వర్ష
సహస్రాణి నవ తస్యాతిచక్రముః, శిరాంసి నవ చాప్యస్య ప్రవిష్టాని హు
తాశసమ్. ౧౧. అథ వర్షసహస్రేతు దశమే దశమం శిరః, ఛేత్తుకా మే
దశగ్రీవే స్తావ్ర స్తత్ర పితామహః. ౧౨. పితామహస్తు సుప్రీత
స్సార్గం దేవైరుపస్థితః, తవ తాత దశగ్రీవ ప్రీతోఽస్తీత్యభ్యభాషత.
౧౩. శీఘ్రం వరయ ధర్మజ్ఞ వరో యస్తే భికాంక్షితః, తం తే కామం
కరోమ్యద్య స వృథా తే పరిశ్రమః. ౧౪. అథాబ్రవీ ద్దశగ్రీవః

ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా, ప్రణమ్య శిరసా దేవం హర్షగద్గదయా గిరా.
 ౧౧. భగవత్ ప్రాణినాం నిత్యం నాన్యత్ర మరణాద్భయమ్, నాస్తి
 మృత్యునమ శ్శత్రు రమరత్వ మహం వృణే, ౧౨. ఏవముక్త స్తదా
 బ్రహ్మ దశగ్రీవ మువాచ హ, నాస్తి సర్వామరత్వం తే వర మన్యం
 వృణిష్య మే. ౧౩. ఏవ ముక్తే తదా రామ బ్రహ్మణా లోకకర్తృణా,
 దశగ్రీవ ఉవాచేదం కృతాంజలి రభాగ్రతః. ౧౪. సువర్ణనాగయతా
 ణాం దైత్యగంధర్వరక్షసామ్, అవధ్యోఽహం ప్రజాధ్యక్షదేవతానాం
 చ శాశ్వత. ౧౫. న హి చింతా మమాన్యేషు ప్రాణిష్వమరపూ
 జిత, త్కృణూతా హి తే మన్యే ప్రాణినో మానుషాదయః. ౧౬. ఏవ
 ముక్త స్తు ధర్మాత్మా దశగ్రీవేణ రక్షసా, ఉవాచ వచనం రామ సహ
 దేవైః పితామహః. ౧౭. భవిష్యత్యేవ మేతత్తే వచోరాక్షసపుంగవ, ఏవ
 ముక్త్యాఽబ్రవీ ద్రామ దశగ్రీవం పితామహః. శృణుచాపి వచోభూయః
 ప్రీతస్యైవ శుభం మమ, హుతాని యాని శీర్షాణి పూర్వమగ్నా త్వ
 యాఽనఘ. పున స్తాని భవిష్యంతి తథైవ తవ రాక్షస, వితరామిచ తే
 సౌమ్య వరం చాన్యం దురాసదమ్. ౧౮. ఛందత స్తవ రూపం చ మనసా
 యద్యభేషితమ్, భవిష్యతి న సందేహో మద్వరాత్తవ రాక్షస.
 ౧౯. ఏవం పితామహోక్తస్య దశగ్రీవస్య రక్షసః, అగ్నా హుతాని
 శీర్షాణి యాని తాన్యత్థితాని వై. ౨౦. ఏవ ముక్త్యాతు తంరామ దశగ్రీ
 వం ప్రజాపతిః, విభీషణ మథో వాచ వాక్యం లోకపితామహః. ౨౧. విభీ
 షణ త్వయా వత్స ధర్మసంహితబుద్ధినా, పరితుష్టోఽస్మి ధర్మాత్మా వరం వర
 యసువ్రత. ౨౨. విభీషణ స్తు ధర్మాత్మా ప్రోవాచ ప్రణతో వచః, వృతస్సర్వ
 గుణైర్నిత్యం చంద్రమా ఇవ రశ్మిభిః. ౨౩. భగవత్ కృతకృత్యోఽహం
 యన్తే లోకగురుస్సయమ్, ప్రీతోయది త్వం చాతవ్యం వరం మే శృణు
 సువ్రత. ౨౪. పరమాపదతస్యాఽపి ధర్మే మమ మతి ర్భవేత్, అశిక్షితం చ
 బ్రహ్మత్రుం భగవత్ ప్రతిభాతు మే. ౨౫. యాయా మే జాయతే బుద్ధి
 ర్యేషు యేష్యాశ్రమే ప్రిహ, సా సా భవతు ధర్మిష్ఠా తం తం ధర్మంచ
 పాలయే. ౨౬. ఏవ మే పరమోదార వరః పరమగోమతః, నహి ధర్మాను
 రక్తానాం లోకే కించన దుర్లభమ్. ౨౭. పునఃప్రజాపతిః ప్రీతో విభీషణ
 మువాచ హ, ధర్మిష్ఠస్త్వం యథా వత్స తథా చైత ద్భవిష్యతి. ౨౮. య

స్య రాక్షసయోనా తే జాతస్యామిత్రకర్షణ, నాధర్షే జాయతే బుద్ధి
 రమరత్వం దదామి తే. 31. ఇత్యుక్త్వా కుంభకర్ణాయ వరం దాతు
 మవస్థితమ్, ప్రజాపతిం సురా సుర్యే వాక్యం ప్రాంజలయోఽబ్రువత్. 32. న తాత కుంభకర్ణాయ ప్రదాతవ్యో వరస్త్వయా, జానీషే హి
 యథాలోకాంస్త్రాసయత్యేష దుర్జతిః. 33. నందనేఽపురస సుప్త
 మహేంద్రానుచరా దశ, అనేన భక్షితా బ్రహ్మ ఋషయో మానవా
 స్తథా. 34. అలబ్ధవరపూర్వేణ కృత మేవం తు రక్షసా, య ద్యేష
 స్యా లబ్ధవరః భక్షయే ద్భువనత్రయమ్. 35. వరవ్యాజేన మోహో
 నై దీయతా మమితప్రభ, లోకానాం స్వస్తి చైవం స్యా ద్భవే దన్యచ
 నన్నతిః. 36. ఏవ ముక్త స్సరై ర్భ్రహ్మచింతయ త్పద్మసంభవః, దేవీం
 సరస్వతీం దేవః పద్మాక్షీం పద్మమాలినీమ్. 37. చింతితా చోపతస్థేఽన్య
 పార్శ్వం దేవి సరస్వతీ, ప్రాంజలి స్సాతు పార్శ్వస్థా వాక్యం ప్రాహ సర
 స్వతీ. 38. ఇయ మ స్త్యగతా దేవ కిం కార్యం కరవాణ్యహమ్, ప్రజా
 పతి స్తు తాం ప్రాప్తాం వాక్యం ప్రాహ సరస్వతీమ్. 39. వాణి త్వం
 రాక్షసేంద్రాన్యే భవ వాగ్దేవతేస్సితా, తథేత్యుక్త్వా ప్రవిష్టా సా ప్రజా
 పతి రథాబ్రవీత్. 40. కుంభకర్ణ మహాభాషో వరం వరయ యో
 మతః, కుంభకర్ణ స్తు తద్వాక్యం శ్రుత్వా వచన మబ్రవీత్. 41. న్వప్తుం
 వర్షాణ్యనేకాని దేవదేవ మమేభ్యశమ్, ఏవ మ స్త్వీతి తం ప్రాహ
 దేవో హృష్టా దివౌకసః. 42. దేవీ సరస్వతీ చైవ రాక్షసం తం
 జహౌపునః, బ్రహ్మణా సహ దేవేషు గతేష్వథ సభస్సలమ్. 43. విముక్తో
 ఽసౌ సరస్వత్యా స్వాం సంజ్ఞా మగమ త్తదా, కుంభకర్ణ స్తు దుష్టాత్మా
 చింతయామాస దుఃఖతః. 44. కాద్యశం కింస్త్విదం వాక్యం మమాద్య
 సదనా చ్యుతమ్, అశం బ్యామోహితో మస్యే దేవై రిహ సమా
 హితైః. 45. కిం కుర్వాం సమయోఽతీతో సంచితోఽస్మీన్యభి
 ద్యత, ఏవం లబ్ధవరా సుర్యే ధ్రువో దీప్త తేజసః. 46. శ్లేషాతకవనం
 గత్వా తత్ర తే న్యవసత్ సఖమ్.

౩తి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-దశమస్కంధః.

౬౪౨౦౨౦౪౦.

ఏ కా ద శ స్స ర్గః

సుమాలీ వరలభాం స్తు జ్ఞాత్వా చైతాన్నిశాచరాః, ఉద
తిష్ఠ ద్భయం త్యక్త్వా సానుగ స్స రసాతలాత్. ౧. మారీచశ్చ
ప్రహస్తశ్చ విహపాత్తో మహోదరః, ఉదతిష్ఠ సుసంరభా సుచివా
స్తస్య రక్షసః. ౨. సుమాలీ చైవ తై స్సర్వై ర్వృతో రాక్షస
పుంగవైః, అభిగమ్య దశగ్రీవం పరిష్వజ్యేద మబ్రవీత్. ౩. దిష్ట్యా తే
వత్స సంప్రాప్త శ్చింతితోఽయం మనోంధః, య స్త్వం త్రిభువనశ్రేష్ఠా
ల్లభవాః వర మీదృశమ్. ౪. యత్కృతే చ వయం లంకాం త్యక్త్వా
యాతా రసాతలమ్, తద్గతం నో మహాబాహో మహద్విష్ణుకృతం
భయమ్. ౫. అనకృతేన భగ్నా హి పరిత్యజ్య స్వమాలయమ్, విద్రుతా
స్సహితా స్సర్వే ప్రవిష్టా స్తస్మి రసాతలమ్. ౬. అస్త దీయాచలం కేయం
నగరీ రాక్షసాపితా, నివేశితా తవ భ్రాతా ధనాధ్యక్షేణ ధీమతా. ౭.
యది నామాత్ర శక్యం స్యా త్సామీ దానేనవాఽనఘ, తరసా వా
మహాబాహో ప్రత్యానేతుం కృతం భవేత్. ౮. త్వం తు లంకేశ్వర
స్తాత భవిష్యసి న సంశయః, సర్వేషాం నః ప్రభు జ్ఞైశ్చ నిత్యమేవ
మహాబల. ౯. త్వయా రాక్షసపంశోఽయం నిమగ్న స్తు సముద్భృతః,
రాక్షసానా మయం వత్స త్వయి వంశః ప్రతిష్ఠితః. ౧౦. త్వం నాథ
స్త్వం ప్రభు స్సాన్విమీ త్వ మస్తాకం పరా గతిః, అథాబ్రవీ ద్దశ
గ్రీవో మాతామహ ముపస్థితమ్. ౧౧. విత్తేశో గురు రస్తాకం నార్హ
స్త్వం వక్తు మీదృశమ్, సుమాలీ రాక్షసేంద్రేణ ప్రత్యాఖ్యాతో
బలీయసా. ౧౨. కించి న్నాహ తతో రక్షో జ్ఞాత్వా తస్య మనోగతమ్,
కేనచిత్త్వథ కాలేన వసంతం తత్ర రావణమ్. ౧౩. ఉక్తవంతం తథా
వాక్యం దశగ్రీవం నిశాచరః, ప్రహస్తం ప్రశితం వాక్య మిద మాహ
సకారణమ్. ౧౪. దశగ్రీవ మహాబాహో నార్హస్త్యం వక్తు మీదృ
శమ్, సాభ్రాత్రం నాస్తి శూరాణాం శృణు చేదం వచో మమ. ౧౫.
అదితిశ్చ దితిజ్ఞైశ్చ భగినౌ సహితే కిల, భార్యే పరమహుషిణౌ
కశ్యపస్య ప్రజాపతేః. ౧౬. అదితి ర్జనయామాస దేవాం స్త్రీభువనే
శ్వరూః, దితి స్త్వజనయ దైత్యాః కశ్యపస్యాత్సంభవాః. ౧౭.

దైత్యానాం కిల ధర్మజ్ఞః పురేయం సవనార్హవా, సపర్వతా మహావీర తే
 ౭భవన్ ప్రభవిష్టవః. ౧౮. దైత్యాన్ నిహత్య సమరే విష్ణునా ప్రభ
 విష్ణునా, దేవానాం వశ మాసీతం త్రైలోక్య మిద మవ్యయమ్. ౧౯
 నైతదేకో భవా నేవ కరిష్యతి విపర్యయమ్, సురాసురై రాచరితం
 తత్కురుష్వ వచో మమ. ౨౦. ఏవ ముక్తో దశగ్రీవః ప్రహృష్టే
 నాంతరాత్మనా, చింతయిత్వా ముహూర్తం వై బాధ మి త్యేవ చాబ్ర
 వీత్. ౨౧. స తు తేనైవ హర్షేణ తస్మిన్నహని వీర్యవాన్, వనం
 గతో దశగ్రీవ స్సహ తైః క్షణదాచరైః. ౨౨. త్రికూటస్థ స్సతు
 తదా దశగ్రీవో నిశాచరః, ప్రేషయామాస దూత్యేన ప్రహస్తం వాక్య
 కోవిదమ్. ౨౩. ప్రహస్త శీఘ్రం గత్వా త్వం బ్రూహి వైర్భ్రతపుంగవమ్,
 వచనాన్తమ విత్తేశం సామపూర్వ మిదం వచః. ౨౪. ఇయం లంకా
 పురీ పూర్వం రాక్షసానాం మహాత్మనామ్, త్వయా నివేశితా సౌమ్య
 నైత ద్యుక్తం రవానభు. ౨౫. తద్భవాన్ యది నామైతాం దద్యా
 దతులవిక్రమ, కృతా భవేన్తమ ప్రీతి ర్ధర్మజ్ఞైశ్చైవానుపాలితః. ౨౬.
 స తు గత్వా పురీం లంకాం ధనదేన సురక్షితామ్, అబ్రవీ త్పురమో
 చారం విత్తపాల మిదం వచః. ౨౭. ప్రేషితోఽహం తవ భ్రాత్రా దశ
 గ్రీవేణ సువ్రత, త్వత్సమీపం మహాబాహో దూత్యేన ధనదేశ్వర.
 ౨౮. తచ్ఛాప్తియతాం మహాప్రాజ్ఞ సర్వశాస్త్రవిశారద, వచనం మమ
 విత్తేశ యద్భ్రీవీతి దశాననః. ౨౯. ఇయం రమ్యా పురీం లంకా సుమాలి
 ప్రముఖైః కిల, భుక్తపూర్వా విశాలాక్ష రాక్షసై ర్భీమవిక్రమైః. ౩౦.
 తేన విజ్ఞాప్య తే చేదం సాంప్రతం విశ్రవస్సుత, రదేహం దీయతాం తాత
 యాచత స్తస్య సామతః. ౩౧. ప్రహస్తా దభినంశ్రుత్య దేవో వైశ్రవణో
 వచః, ప్రత్యువాచ ప్రహస్తం తం వాక్యం వాక్యవిశారదః. ౩౨. దత్తా
 మమేయం పిత్రా తు లంకా శూన్యా నిశాచరైః, నివేశితా చమే యత్తై
 ర్దాసమానాదినద్గుణైః. ౩౩. బ్రూహి గచ్ఛ దశగ్రీవం పురీ రాజ్యంచ
 యన్తమ, అవాప్యైత స్సహాబాహో భుక్ష్య రాజ్య మకంటకమ్.
 ౩౪. అవిభక్తం మయా సార్థం రాజ్యం యచ్ఛాపి మే వసు, ఏవ
 ముక్త్యా ధనాధ్యక్షో జగామ పితౄ రంతికమ్. ౩౫. అభివాద్య గురుం

ప్రాహ రావణస్య యదీభితమ్, ఏష తాత దశగ్రీవో దూతం ప్రేషి
తవా స్తమ. 31. దీయతాం నగరీ లంకా పూర్వం రక్షోగణోపితా,
మయాఽత్ర య దనుష్ఠేయం త స్తమాచక్ష్య సువ్రత. 32. బ్రహ్మ
స్త్యేవ ముక్తోఽసౌ విశ్రవా మునిపుంగవః, ప్రాంజలిం ధనదం ప్రాహ
శృణు పుత్ర వచో మమ. 33. దశగ్రీవో మహాబాహు రుక్తవా స్తమ
సన్నిధౌ, మయా నిర్భర్తృనిత శ్చాసీ ద్భహుశోక్త స్సుమర్తతి. 34.
స క్రోధేన మయా చోక్తో ధ్వంసస్వేతి పునఃపునః, శ్రేయో యుక్తం చ
ధర్మ్యం చ శృణు జైవ వచో మమ. 35. వరప్రదానసంమూఢో మా
న్యామాన్యా న దుర్మతిః, న వేత్తి మమ చాపాచ్చ ప్రకృతిం దారుణాం
గతః. 36. తస్మా ద్గచ్ఛ మహాబాహో కైలాసం ధరణీధరమ్, నివేశయ
నివాసార్థం త్యజ లంకాం సహానుగః. 37. తత్ర మందాకినీ రమ్యా
నదీనాం ప్రవరా నదీ, కాంచనై స్సూర్యసంకాశైః పంకజై స్సంవృ
తోదకా. 38. కుముదై రుత్పలై శ్చైవ తథాఽవ్యైశ్చ సుగంధిభిః,
తత్ర దేవా స్సుగంధర్వా స్సాస్పరోరగకిన్నరాః, 39. విహరశీలా స్సతతం
రమంతే సలిలం శ్రితాః, న హి తుమం తవానేన మైరం ధనద రక్షసా.
40. జానీషే హి యథా తేన లబ్ధః పరమకో వరః, ఏవ ముక్తో గృ
హీత్వా తు తద్వచః పితృగౌరవాత్. 41. సదారపార స్సామాత్య
స్సవాహనధనో గతః, శూన్యా సా నగరీ లంకా త్రింశద్వ్యోజన మా
యతా. 42. క్షీప్రమేవాభవ ద్రామ నిర్జనా చాథ నిర్భయా, ప్రహస్త
స్తు దశగ్రీవం గత్వా వచన మబ్రవీత్. 43. ప్రహృష్టాత్తా మహా
త్మానం సహమాత్యం సహానుజమ్, శూన్యా సా నగరీ లంకా త్యక్త్యై
నాం ధవదో గతః. 44. ప్రవిశ్య తాం సహస్థాభిః స్వధర్మం తత్ర
పాలయ, ఏవముక్తో దశగ్రీవః ప్రహస్తేన మహాబలః. 45. వివేశ
నగరీం లంకాం సభ్రాత్పబలవాహనః, ధనదేన పరిత్యక్తాం సువిభక్త
మహాపథామ్. 46. ఆరురోహ స దేవారి స్స్వర్గం దేవాధిపో యథా.
47. సచాభిషిక్తః క్షణదాచరై స్తదా నివేశయామాస పురీం దళాననః,
నికామపూర్ణా చ బభూవ సా పురీ నిశాచరై ర్నీలవలాహణోపమైః.
48. ధనేశ్వర స్తస్య పితృవాక్యగౌరవాత్ స్యవేశయ చ్ఛశివిమతే

గిరౌ పురీమ్, స్వలంకృతై ర్భవనవరై ర్విభూషితాం పురందరః పుర
మమరావతీం యథా. ౫౩.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-ఏకాదశస్సర్గః.

ద్వాదశస్సర్గః.

రాక్షసేంద్రోఽభిషిక్తు భ్రాతృభ్యాం సహిత స్తదా, తతః
ప్రదానం రాక్షస్య భగిన్యౌ సమచింతయత్. ౧. స్వసారం కాలకే
యాయ దానవేంద్రాయ రాక్షసీమ్, దదౌ శూర్పణఖాః నామ విద్యు
జ్జహ్వయ నామతః. ౨. అథ దత్త్వా స్వసారం స మృగయాం పర్యటన్
నృప, తత్రాపశ్య తతో రామ మయం నామ దితే సుతమ్. ౩. కన్యా
సహాయం తం దృష్ట్వా దశగ్రీవో నిశాచరః, అపృచ్ఛతో భవా నేకో
నిర్ఘనుష్యమృగే వనే. ౪. అనయా మృగశాఖాన్యో కిమర్థం సహ
తిష్ఠసి, మయ స్త్వభ్రాతృవీ ద్రామ పృచ్ఛంతం తం నిశాచరమ్. ౫.
శూయతాం సర్వ మాఖ్యాన్యే యథావృత్త మిదం మమ, హేమా
నామాపురా స్తాత శ్రుతపూర్వా యది త్వయా. ౬. దైవతై ర్మమ సా
దత్రా పౌలోమీవ శతక్రతోః, తస్యాం సక్తమనా స్తాత పంచవర్షతా
స్యహమ్. ౭. సా చ దైవతకార్యేణ గతా వహ్నం శ్చితుర్దశ, తస్యాః
కృతే చ హేమాయా సర్వం హేమమయం పురమ్. ౮. వజ్రవైడూర్య
చిత్రం చ మాయయా నిర్మితం మయా, తత్రాహ మవసం దీన స్తయా
హీన సుదుఃఖతః. ౯. తస్మాత్పురా ధుహితరం గృహీత్వా వన మా
గతః, ఇయం మమాత్తజా రాజా తస్యాః కుక్షౌ వివర్ధితా. ౧౦. భద్రార
మనయా సార్థ మస్యాః ప్రాప్తోఽస్మి మార్గితుమ్, కన్యా పితృత్వం దుఃఖం
హి సర్వేషాం మానశాంక్షిణమ్. ౧౧. కన్యాహి ద్వే కులే నిత్యం సం
శయే స్థాప్య తిష్ఠతి, ద్వా సుతౌ తు మమ త్వస్యాం భార్యయాం సంబ
భూవతుః. ౧౨. మాయావీ ప్రథమ స్తత్ర దుందుభి స్తదనంతరః, ఏవం
తే సర్వమాఖ్యాతం యథాతత్త్వేన పృచ్ఛతః. ౧౩. త్వా మిదానీం
కథం తాత జానీయాం కో భవా నితి, ఏవ ముక్త స్తు తద్రక్షో వినీత మిద
మృబ్రవీత్. ౧౪. అహం పౌలస్త్యతనయో దశగ్రీవశ్చ నామతః, మునే
ర్విశ్రవసా యస్తు తృతీయో బ్రహ్మణోఽభవత్. ౧౫. ఏవ ముక్త స్తదా

రామ రాక్షసేంద్రేణ దానవః, బ్రహ్మచే స్తం సుతం జ్ఞాత్వా మయో
హర్ష ముపాగతః. ౧౬. దాతుం దుహితరం తస్మై రోచమాయాన
తత్ర వై, కరేణ తు కరం తస్య గ్రాహయిత్వా మయస్తదా. ౧౭.
ప్రహసన్ ప్రాహ దైశ్యేంద్రో రాక్షసేంద్ర మిదం వచః, ఇయం మమా
త్నజా రాజా హేమయాఽభరసా ధృతా. ౧౮. కన్యా మంజోదరీ
నామ పత్న్యర్థం ప్రతిగ్రహ్యతామ్, బాధ మిశ్యేవ తం రామ దశ
గ్రీవోఽభ్యభాషత. ౧౯. ప్రజ్వాల్య తత్ర వైవాగ్ని మకరో త్పాణి
సంగ్రహమ్, స హి తస్య మయో రామ శాపాభిజ్ఞ స్తపోధనాత్.
౨౦. విదిత్వా తేన సా దత్తా తస్య పైతామహం కులమ్, అమా
ఘాం తస్య శక్తిం చ ప్రదదా పరమాద్భుతామ్. ౨౧. పరేణ తపసా
లబ్ధాం జఘ్నివా లక్ష్మణం యయా, ఏవం స్వీకృతదారోవై లంకా
యా ఈశ్వరః ప్రభుః. ౨౨. గత్వా తు నగరీం భార్యే భ్రాతృభ్యాం
సముపాహరత్, వైరోచనస్య దాహిత్రీం వజ్రజ్వాలేన నామతః. ౨౩.
తాం భార్యాం కుంభకర్ణస్య రావణ సముదావహత్, గంధర్వరాజస్య
సుతాం శైలూషస్య మహాశ్రవః. ౨౪. సరమాం నామ ధర్మజ్ఞాం లేభే
భార్యాం విభీషణః, తీరే తు సరస స్నాతు సంజక్షే మానసస్య వై.
౨౫. మానసం చ సర స్తాత వపుధే జలదాగమే, మాత్రా తు తస్యః
కన్యా యః స్నేహేనాక్రందితం వచః. ౨౬. సరో మా వర్ధయ
స్వేతి తత స్సా సరమా భవత్, ఏవం తే కృతదారా వై కేమికే
తత్ర రాక్షసాః. ౨౭. స్వాం స్వాం భార్యా ముపాగమ్య గంధర్వా
ఇవనందనే, తతో మంజోదరీపుత్రం మేఘనాద మజీజనత్. ౨౮. స
ఏష ఇంద్రజిన్నామ యుష్మాభి రభిధీయతే, జాతమాత్రేణ హి పురా
తేన రాక్షసనూనా. ౨౯. రుదతా హనుహా ముక్తో నాదో జలధ
రోవముః, జడీకృతా చ సా లంకా తస్య నాదేన రాఘవ. ౩౦. పితా
తస్యాకరో న్నామ మేఘనాద ఇతి స్వయమ్, సోఽవర్ధత తదా రామ రావ
ణాంతఃపురే శుభే. ౩౧. రక్ష్యమాణో వరప్రీతిః ఛన్నః కాష్ఠే రివా
సలః, మాతాపిత్రో ర్హవహర్షం జనయన్ రావణాత్మజః. ౩౨.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-ద్వాదశస్కంధః. ౪౪౮-౪౯౬౦

త్ర యో ద శ స్స ర్గః.

అథ లోకేశ్వరోత్పత్తిస్తా తత్ర కాలేన కేనచిత్, నిద్రా
 నమథవ త్రీవ్రా కుంభకర్ణస్య రూపిణీ. ౧. తతో భ్రాతర మాసీనం
 కుంభకర్ణోఽబ్రవీ ద్వచః, నిద్రా మాం బాధతే రాజా కారయస్య
 మమాలయమ్. ౨. వినియుక్తా స్తతో రాజ్ఞా శిల్పినో విశ్వకర్ణవత్,
 అకుర్వా కుంభకర్ణస్య కైలాసనమ మాలయమ్. ౩. విస్తీర్ణం యోజనం
 శుభ్రం తతో ద్విగుణ మాయతమ్, దర్శనీయం నిరాబాధం కుంభ
 కర్ణస్య చక్రిరే. ౪. కాంచనైః స్ఫాటికై శ్చిత్రైః స్తంభై స్సర్వత్ర
 భూషితమ్, వైదూర్యకృతసోపానం కింకిణీజాలకం తథా. ౫. దాంత
 తోరణవిన్యస్తం వజ్రస్ఫటికవేదికమ్, మనోహరం సర్వసుఖం కారయా
 మాస రావణః. ౬. సర్వర్తుసుఖదం నిత్యం మేరోః పుణ్యాం గుహా
 మివ, తత్ర నిద్రాసమావిప్యః కుంభకర్ణో నిశాచరః. ౭. బహూ న్యబ్ధ
 నహస్రాణి శయానో న ప్రబుధ్యతే, నిద్రాభిభూతే తు తదా కుంభ
 కర్ణే దశాననః. ౮. దేవర్షి యక్షగంధర్వా బాధతే స్త్వ న నిత్యశః,
 ఉద్యానాని విచిత్రాణి నందనాదీని యాని వై. ౯. తాని గత్వా సుసం
 క్రుద్ధో భిన్నతి స్త్వ దశాననః, నదీ ర్గజ ఇవ క్రీడత వృక్షా వాయు
 రివ క్షిప్తః. ౧౦. నగా వజ్ర ఇవోత్పత్తిస్తో విధ్వంసయతి నిత్యశః,
 తథా వృత్తం తు విజ్ఞాయ దశగ్రీవం ధనేశ్వరః. ౧౧. కులానురూపం
 ధర్మజ్ఞో వృత్తం సంస్తృత్య చాత్మనః, సాభ్రాత్రదర్శనార్థం తు దూతం
 వైశ్రవణ స్తదా. ౧౨. లంకాం సంప్రేషయామాస దశగ్రీవస్య
 వై హితమ్, స గత్వా నగరీం లంకా మాససాద విభీషణమ్. ౧౩.
 మానిత స్తేన ధర్మేణ పృష్ట శ్చాగమనం ప్రతిపృష్ట్వా చ కుశలం రాజ్ఞో
 జ్ఞాతీనాం చ విభీషణః. ౧౪. సభాయాం దర్శయామాస సమాసీనం
 దశాననమ్, స దృష్ట్వా తత్ర రాజానం దీప్యమానం స్వతేజసా. ౧౫.
 జయేతి వాచా సంపూజ్య తూష్ఠీ యాసీ స్తుహూర్దకమ్, స తత్రోత్తమ
 పర్యంకే పరార్ధ్యాస్తరణావృతే. ౧౬. ఉపవిష్టం దశగ్రీవం దూతో
 వాక్య మథాబ్రవీత్, రాజా వదామి తే సర్వం భ్రాతా తవ య
 దబ్రవీత్. ౧౭. ఉభయో సుదృశం సౌమ్య వృత్తస్య చ కులస్య చ,
 సాధు పర్యాప్త మేతావ త్కృత శ్చారిత్రసంగ్రహః. ౧౮. సాధు ధర్మే

వ్యవస్థానం క్రియతాం యది శక్యతే, దృష్టం మే నందనం భగ్న
 మృషయో మే హతాః శ్రుతాః. ౧౯. దేవానాం తు సముద్వేగ
 స్త్వన్నిమత్త శ్చుతశ్చ మే, నిరాకృతశ్చ బహుశ స్త్వయాఽహం
 రాక్షసాధిప. ౨౦. అపరాధ్యాహి బాల్యాచ్చ రమణీయాః స్వబాంధవాః,
 అహం తు హిమవత్ప్రథం గతో ధర్మ ముపాసితుమ్. ౨౧. కాద్రం
 వ్రతం సమాస్థాయ నియతో నియతేంద్రియః, తత్ర దేవో మయా
 దృష్ట సుహదేవ్యా మయా ప్రభుః. ౨౨. సవ్యం చక్షు ర్నయాచైవ
 తత్ర దేవ్యాం నిపాతితమ్, కాన్వియం స్యా దితి శుభా స ఖల్వస్యేన
 హేతునా. ౨౩. రూపం హ్యనుసమం కృత్వా రుద్రాణీ తత్రతిష్ఠతీ,
 దేవ్యాదివ్యప్రభావేన దగ్ధం సవ్యం మమేక్షణమ్. ౨౪. రేణుధ్వస్త మివ
 జ్యోతిః సింగభత్వ ముపాగమత్, తతోఽహ మన్యద్విస్తీర్ణం గత్వా
 తస్య గిరేస్తటమ్. ౨౫. పూర్ణం వర్షశతా న్యప్తే సమవాపం మహా
 వ్రతమ్, సమాప్తే నియమే తస్మిన్ తత్ర దేవో మహేశ్వరః. ౨౬. ప్రీతః
 ప్రీతేన మనసా స్రాహ వాక్య మిదం ప్రభుః, ప్రీతోఽస్మి తవ ధర్మజ్ఞ
 తపసాఽనేన సువ్రతః. ౨౭. మయా చైత ద్వీతం చీర్ణం త్వయా
 చైవ ధనాధిప, తృతీయః పురుషో నాస్తి యశ్చరే ద్వీత మిదృ
 శమ్. ౨౮. వ్రతం సదుశ్చరం హ్యేత న్నయై వోత్పాదితం పురా,
 తత్సఖిత్వం మయా సౌమ్య రోచయన్వ ధనేశ్వర. ౨౯. తపసా నిర్జిత
 వైచివ సఖా భవ మమానఘ, దేవ్యా దగ్ధం ప్రభావేన యచ్చ స
 వ్యం తవేక్షణమ్. ౩౦. ఏకాక్షిసింగభేత్యేనం నామ స్థాస్యతి శాశ్వతమ్,
 ఏవం తేన సఖిత్వం చ స్రాప్యానుజ్ఞాం చ శంకరాత్. ౩౧. ఆగమ్య
 చ శ్రుతోయం మే తవ సాపవినిశ్చయః, తదధ ర్మిషసంయోగా న్నివ
 ర్త కులదూషణాత్. ౩౨. చింత్యతే హి వశోపాయ స్సర్వినంఘ్రై
 స్సురై స్తవ, ఏవ ముక్తో దశగ్రీవః కృద్ధ స్సంర క్తలోచనః. ౩౩. హ
 స్తా దంతాం శ్చ సంపీడ్య వాక్య మేత దువాచ హ, విజ్ఞాతం తే
 మయా దూత వాక్యం యస్య ప్రభాషనే. ౩౪. నైవ త్వ మసి నై
 వాసా భ్రాత్ర యేనాసి చోదితః, హితం నైష మమైతిద్ధి బ్రవీతి
 ధనరక్షకః. ౩౫. మహేశ్వరసఖిత్వం తు మూఢ శ్రావయనే కిల,
 నైవేదం క్షమణీయం మే యదేత ద్భాషితం త్వయా. ౩౬. యదే

తావన్తయా కాలం దూత తస్య తు మర్షితమ్, స హంతవ్యో గురు
జ్యేష్ఠో మమాయ మితి మన్యతే. 32. తస్య త్వదానీం శ్రుత్వా మే
వాక్య మేషా కృతా మతిః, త్రీ లోకా నపి జేష్యామి బాహువీర్య
ముపాశ్రితః. 33. ఏతం ముహూర్త మేవాహం తస్యైకస్య కృతే చ
వై, చతురో లోకపాలాంశ్చ నయిష్యామి యమక్షయమ్. 34. ఏవ
ముక్త్వా తు లంకేశో దూతం ఖడ్గేన జఘ్నివాన్, దదౌ భక్షయితుం
హ్యేనం రాక్షసానాం దురాత్మనామ్. 35. తతః కృత స్వస్త్వయనో
రథ మారుహ్య రావణః, త్రైలోక్యవిజయాకాంక్షీ యయా యత్ర
ధనేశ్వరః. 36.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-త్రయోదశస్కంధః.

371-20-10.

చ తు ర్ద శ స్స ర్గః

తత స్తు సచివై స్సార్థం వడ్ధి ర్నిత్యం బలోత్కృతైః,
మహాదరప్రహస్తాభ్యాం మారీచశుకపారణైః. 1. ధూమ్రాక్షేణ చ
వీరేణ నిత్యం సమరగృహ్నునా, సంవృతః ప్రయయా శ్రీమూ
క్రోధా ల్లోకాన్ దహన్నివ. 2. పురాణి స నదీ త్సైలా వనా
న్యూవనాని చ, అతిక్రమ్య ముహూర్తేన కైలాసం గిరి మావిశత్. 3.
సంనివిష్టం గిరౌ త స్థిరాక్షసేంద్రం నిశమ్య తు, యుద్ధేఽత్యర్థకృ
తోత్సాహం దురాత్మానం సమంత్రిణమ్. 4. యతా నశేకు స్సం
స్థాతుం ప్రముఖే తస్య రక్షసః రాజ్ఞో భ్రాతేతి విజ్ఞాయ గతా యత్ర
ధనేశ్వరః. 5. గత్వా తు సర్వ మాచఖ్యః భ్రాతు స్తస్య చిక్షీర్షి
తమ్, అనుజ్ఞతా యయు ర్హృష్టౌ యుద్ధాయ ధనదేన తే. 6.
తతో బలానాం సంక్షోభ స్సాగరస్యేవ వర్ధతః, అభూనైర్మృతరా
జస్య శైలం సంచాలయ న్నివ. 7. తతో యుద్ధం సమభవ ద్యక్షరాక్ష
ససంకులమ్, న్యశితా శ్చాభవం స్తత్ర సచివా స్తస్య రక్షసః. 8. స
దృష్ట్వా తాదృశం వైన్యం దశగ్రీవో నిశాచరః, హర్షనాదాన్
బహూన్ కృత్వా సక్రోధా దభ్యధావత్. 9. యేతు తే రాక్షసేంద్ర
స్య సచివా ఘోరవిక్రమాః, తేషాం సహస్ర మేకైకో యతానాం

సమయోధయత్. ౧౦. తతో గదాభిః పరిహై రసిభి శ్శక్తితోమరైః,
హన్యమానో దశగ్రీవస్తతైస్సన్యం సమగాహత. ౧౧. తై ర్నిరు
చ్ఛాన్వసవ త్రత్ర వధ్యమానో దశాననః, వర్షద్భి రివ జీమూతై ర్య
క్షేంద్రై స్సన్యరుధ్యత. ౧౨. స చకార వ్యథాం వీరో యత్యైశ్శస్త్రై
స్సమాహతః, మహీధర ఇవాంభోదై ర్ధారాశతసముక్షితః. ౧౩. స
దురాత్మా సముద్యమ్య కాలదంజోపమాం గదామ్, ప్రవివేశ తత
స్తైస్సన్యం సయో యతో యమక్షయమ్. ౧౪. సకక్షమివ విస్తీర్ణం
శుష్కేంద్రం మివాకులమ్, వాతేనాగ్ని రివాయతో యక్షస్తైస్సన్యం
దదాహ తత్. ౧౫. తై స్తు త్రత్ర మహమాత్యై ర్భూదోదరశుకా
దిభిః, లల్పవశేషా స్తే యత్యః కృతా వాతై రివాంబుదాః. ౧౬.
కేచి త్త్వాయుధభగ్నాంగాః పతితా స్సమరక్షితౌ, ఓష్ఠా స్వదశస్తై
స్తీత్యై ర్దశంతో భువి పాతితాః. ౧౭. భయా దన్యోస్య మాలింగ్య
భ్రష్టశస్త్రా రణజరే, విషేదు స్తే తదా యత్యః కూలా జలహతా
ఇవ. ౧౮. హతానాం గచ్ఛతాం స్వర్గం యుధ్యతాం పృథివీతలే,
ప్రేక్షతా మృషిసంఘానాం స బభూవాంతరం దివి. ౧౯. భగ్నా
సతాం తృమాలక్ష్మ్య యక్షేంద్రాం స్తు మహాబలాః, ధనాధ్యక్షో మహా
బాహుః ప్రేషయామాస యక్షకాః. ౨౦. శరణం భవవీరాణాం
యతోగాం యుద్ధశాలినామ్, ఇత్యాదిశ్య మహాశూరం ప్రేషయా
మాస కంచన. ౨౧. ఏతస్మిన్నంతరే రామ విస్తీర్ణబలవాహనః,
ప్రేషితో న్యపత ద్యక్షో నామ్నా సంయోధకంటకః. ౨౨. తేన
చక్రేణ మారీచో విష్ణునేవ సమాహతః, పతితో భూతతే శైలాత్ క్షీణ
పుణ్య ఇవాంబరాత్. ౨౩. స్తాప్తసంజ్ఞో ముహూర్తేన విశ్రమ్య చ
నిశాచరః, తం యక్షం యోధయామాస సచ భగ్నః ప్రదుద్రువే.
౨౪. తతః కాంచనచిత్రాంగం వైదూర్యరజతోక్షితమ్, మర్యాదాం
ప్రతిహరాణాం తోరణాంతర మావిశత్. ౨౫. తతోరామ దశగ్రీవం
ప్రవిశంతం నిశాచరమ్, సూర్యభాసు రితి ఖ్యాతో ద్వారపాలోన్యరో
ధయత్. ౨౬. స వార్యమాణో యక్షేణ ప్రవివేశ నిశాచరః,
యదా తు వాసిలో రామ స హ్యతిష్ఠత్స రాక్షసః. ౨౭. తత

స్తోరణ ముత్పాట్వ తేన యత్నేణ తాడితః, రుధిరం ప్రసవః భాజై
 లైలో ధాతుస్తవై రివ. ౨౮. సశైలశిఖరాభేణ తోరణేన సమా
 హతః, నక్షత్రం ప్రయయా రామ వరదానా త్వయంభవః. ౨౯. స
 తు తేనైవ తం యత్నం తోరణేన సమాహనతీ, నాదృశ్యత తదా
 యతో భస్తీకృతతను స్తదా. ౩౦. తతః ప్రదురువు సుర్వే దృష్ట్యా
 రక్షః పరాక్రమమ్, తతో నదీ ధ్వుహశ్చైవ వివిఖు ర్భయవీడితాః
 ౩౧. త్యక్త ప్రహరణా శ్శాంతా వివర్ణవదనా స్తదా. ౩౧౪.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-చతుర్దశస్కంధః.

౨౫౪-౫౦౮.

ప ఇచ్చ ద శ స్స ర్గః.

తత స్తా లక్ష్మ్య విత్రస్తా యత్నేంద్రాం శ్చ సహస్రశః,
 ధనాధ్యక్షో మహాయత్నం మాణిచార మథాబ్రవీత్. ౧. రావణం
 జహి యత్నేంద్ర దుర్వృత్తం పాపచేతనమ్, శరణం భవ వీరాణాం
 యతాణాం యద్ధశాలినామ్. ౨. ఏవ ముక్తో మహాబాహు ర్మాణి
 భద్ర స్సుదుర్జయః, వృతో యత్నసహస్రైస్తు చతుర్భి సమయోధ
 యత్. ౩. తే గదాముసలప్రాసక్తితోమరముద్గరైః, అభిఘ్నంతో రణే
 యతా రాక్షసాం త్సముపాద్రవః. ౪. కుర్వత స్తుములం యుద్ధం
 చరంత శ్వేనవ ల్లఘు, బాధం ప్రయచ్ఛ నేచ్ఛామి దీయతా మితి
 భాషిణః. ౫. తతో దేవా స్సగంధర్వా ఋషయో బ్రహ్మవాదినః,
 దృష్ట్వా తత్తుములం యుద్ధం పరం విస్తయ మాగమః. ౬. యతాణాం
 తు ప్రహస్తేన సహస్రం నిహతం రణే, మహోదరేణ చా నింద్యం సహస్ర
 మవరం హతమ్. ౭. క్రుద్ధేన చ తదా రామ మారీచేన దురాత్మనా,
 నిమేషాంతరమాత్రేణ ద్వే సహస్రే నిపాతితే. ౮. క్వ చ యతార్జవం
 యుద్ధం క్వచ మాయాబలాశ్రయమ్, రక్షసాం పురుషవ్యాఘ్ర తేన తే
 భ్యధికా యుధి. ౯. ధూమ్రాక్షేణ సమాగమ్య మాణిభద్రో మహా
 రణే, ముసలేనోరసి క్రోధా త్తాడితో న చ కంపితః. ౧౦. తతో గదాం
 సమావిధ్య మాణిభద్రేణ రాక్షసః, ధూమ్రాక్ష స్తాడితో మూర్ఛి
 విహ్వలో నిపపాత హ. ౧౧. ధూమ్రాక్షం తాడితం దృష్ట్వా పతితం

శోణితోఽపి తమ్, అభ్యధావ తుసంక్రద్ధో మాణిభద్రం దశాననః. తం క్రద్ధ మభిధావంతం యుగాంతాగ్నిమివోత్థితమ్, శక్తిభి స్తాడయా మాస తిస్సభి ర్యక్షుఃపుంగవః. ౧౩. తాడితో మాణిభద్రస్య ముకుటే ప్రా హర ద్రణే, తస్య తేన ప్రహరేణ ముకుటం ప్సావ మాగతమ్. ౧౪. తత స్సయుధ్యమా నేన విప్రభ్యో నవ్యకమ్పత, తదా ప్రభృతి యతోఽసౌ పార్శ్వమాభి రితి స్తృతః. ౧౫. త స్థిం స్తు విముఖేయజ్ఞే మాణిభద్రే మహా త్తని, సన్నాద స్సుమహా రామ త స్థిః శై లే వ్యవర్ధత. శ్రుత్వా పరాజితం సంఖ్యే మాణిభద్రం ధనేశ్వరః, రావణేన తదా రామ బ హూ న్యతౌన్నిపాతితాః. ౧౬. సర్వైః పరివృతో యత్యై ర్నిర్యయా నరవాహనః, తతోదూరా త్ప్రదదృశే ధనాధ్యక్షో గదాధరః. ౧౭. శుక్ర ప్రోవపదాభ్యాంచ శంఖప ద్దసమావృతః, స దృష్ట్వా భ్రాతరం సంఖ్యే శాపాద్విభ్రష్టగౌరవమ్. ౧౮. ఉనాచ వచనం ధీమా యుక్తం వై తామహే కులే, య స్తయా వార్యమాహోఽసి నావగచ్ఛసి దుర్జ తే. ౧౯. పశ్చా దస్య ఫలం ప్రాప్య జ్ఞాన్య సే నిరయం గతః, యోహి మోహా ద్విషం పీత్వా నావగచ్ఛతి దుర్జతిః. ౨౦. పరిణామేన వై మూఢో జానీతే కర్మణః ఫలమ్, దేవతా నాభినందంతి ధర్మయుక్తేన కేనచిత్. ౨౧. యేన త్వ మీదృశం భావం నీత స్సన్నావబుధ్యసే, యోహి మాతృః పితృః భ్రాతృ నాచార్యాం శ్చాపమన్యతే. ౨౨. స పశ్యతి ఫలం తస్య ప్రేతరాజవశం గతః, అధ్రువే హి శరీరే యో న కరోతి తపోర్జవమ్. ౨౩. స పశ్చా త్తప్యతే మూఢో మృతో దృ ష్ట్వాఽఽత్మనో గతిమ్, ధర్మా ద్రాజ్యం ధనం సౌఖ్య మధర్మా ద్దుఃఖ మేవచ. ౨౪. తస్మా ద్ధర్మం సుఖార్థాయ కుర్యా త్సాపం విసర్జయేత్, చాపస్య హి ఫలం దుఃఖం తదోభ్యే క్తవ్య మిహాత్మనా. ౨౫. తస్మా దాత్మాపఘాతార్థం మూఢః చాపం కరిష్యతి. కస్యచి న్న హి దుర్బు ధ్దే శ్చందతో జాయతే మతిః. ౨౬. యాదృశం కురుతే కర్మ తాదృ శం ఫల మశ్నుతే, బుద్ధిం రూపం బలం విత్తం పుత్రా మాహా త్య మేవ చ. ౨౭. ప్రాప్నువంతి సరా స్స్విర్గం స్వకృతైః పూర్వకర్మభిః, ఏవం నిరయగామీ త్వం యస్య తే మతి రీదృశీ. ౨౮. స త్వాం సమ భిభాషిష్యే దుర్వృత్తే ప్యేవ నిర్ణయః, ఏవ ముక్తా న్తత స్తేన తస్యా

మాత్యా సుసూహతాః. ౩౦. మారీచప్రముఖా సుశ్వే విముఖా విప్ర
దద్రువుః, తత స్తేన దశగ్రీవో యత్నేంద్రేణ మహాత్మనా. ౩౧. గదయా
ఽభిహతో మూర్ధ్ని నచస్థానా త్ప్రకమ్పతే, తత స్తావభినిఘ్నంతా
వనోన్యన్యం పరమాహవే. ౩౨. న విహ్వతా నచ శ్రాంతో బభూవతు
రమ్నైశ్చ, ఆగ్నేయ మత్రం స తతో ముమోచ ధనదో రణే. ౩౩.
వారుణేన దశగ్రీవ స్తదత్రం ప్రత్యవారయత్, తతో మాయాం ప్రవి
ప్లస్స రాక్షసీం రాక్షసేశ్వరః. ౩౪. రూపాణాం శతసాహస్రం చకార
చ ననాద చ, వ్యాఘ్రో వరాహో జీమూత స్సారంగః పర్వతో హ్రదః.
౩౫. యక్షో దైత్యస్వరూపీ చ సోఽదృశ్యత దశాననః, బహూని చ
కరోతి స్త దృశ్యంతే న త్వసా తతః. ౩౬. ప్రతిగృహ్య తతో రామ
మహాదత్రం దశాననః, జఘాన మూర్ధ్ని ధనదం వ్యావిధ్య మహతీం
గదామ్. ౩౭. ఏవం సతేనాభిహతో విహ్వల శ్శోణితోక్షితః, కృత్త
మూల ఇవాశోకో నిపాత ధనాధిపః. ౩౮. తతః పద్మాదిభి స్తత్ర నిధిభి
స్స తదావృతః, ధనదోచ్ఛాస్వసిత స్తై స్తు వసమానీయ నందనమ్. ౩౯.
నిర్జిత్య రాక్షసేంద్ర స్తం ధనదం హృష్టమాననః, పుష్పకం తస్య జగ్రహ
విమానం జయలక్షణమ్. ౪౦. ముక్తాజాల ప్రతిచ్ఛన్నం సర్వకాలఫలద్రు
మమ్, కాంచన స్తంభసంవీతం వైదూర్యమయతోరణమ్. ౪౧. మనో
జవం కామగమం కామరూపం విహంగమమ్, మణికాంచనసోపానం తప్త
హుటకవేదికమ్. ౪౨. దేవోపవాహ్యమక్షయ్యం సదా దృష్టిమన
స్సుఖమ్, బహ్వశ్చర్యం భక్తిచిత్రం బ్రహ్మణా పరినిర్జితమ్. ౪౩. నిర్జితం
సర్వకామై స్తు మనోహర మనుత్తమమ్, న తు శీతం న చోష్ణం చ
సర్వర్తుసుఖదం శుభమ్. ౪౪. త త్తు రాజా నమారూఢః కామగం వీర్య
నిర్జితమ్, జితం త్రిభువనం మేనే దర్శితేకా త్సదుర్కృతిః. ౪౫. జత్వా
వైశ్రవణం దేవం కైలాసా త్సమవాతరత్. స్వతేజసా విపుల మవాప్య
తం జయం ప్రతాపవా న్విమలకిరీటహారవాణ, రరాజ వై పరమవిమాన
మాస్థితో నిశాచర స్సదసి గతో యథానలః. ౪౬.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-పంచదశస్సర్గః.

౧౫౭-౩౧౪౦.

పోడశ స్కంధః.

స జిత్వా భ్రాతరం రామ ధనదం రాక్షసాధిపః, మహా
 సేనప్రసూతిం త ద్వయా శరవణం మహత్. ౧. అథాపశ్య ద్దశగ్రీవో
 కాద్రం శరవణం తదా, గభస్తిజాలసంవీశం ద్వితీయ మివ భాస్క
 రమ్. ౨. స పర్వతం సమారుహ్య కంచి ద్రమ్యవనాంతరమ్, అపశ్య
 త్పుష్పకం తత్ర రామ విప్లంభితం దివి. ౩. విప్లబం పుష్పకం తస్మా
 న్నాగమ త్కామగం కృతమ్, రాక్షస శ్చింతయామాస సచివై శ్చై
 స్సమావృతః. ౪. కిన్నిమిత్తం చేచ్ఛయా మే నేదం గచ్ఛతి పుష్ప
 కమ్, పర్వతస్యోపరిష్ఠస్య కర్తేదం కస్యచి దృవేత్. ౫. తతోఽబ్రవీ
 ద్దశగ్రీవం మారీచో బుద్ధికోవిదః, శైశ్విహ్మారణం రాజా యన్న
 గచ్ఛతి పుష్పకమ్. ౬. అథ వా పుష్పక మిదం ధనదా న్నాన్యవాహ
 నమ్, అతో నిష్కుండ మభవ ద్ధనాధ్యక్షవికృతమ్. ౭. ఇతి వాక్యాంత
 రే తస్య కరాళః కృష్ణపింగళః, వామనో వికటో ముండి నందీ ప్రహ్లా
 భుజో బలీ. ౮. తతః పార్శ్వ ముపాగమ్య భవస్యానుచరో బలీ, నందీ
 శ్వర ఉవాచేదం రాక్షసేంద్ర మశంకితః. ౯. నివర్తస్య దశగ్రీవ శైలే
 క్రిడతి శంకరః, సువర్ధనాగయతాణాం దైశ్యదానవరక్షసామ్. ౧౦.
 సర్వేషా మేవ భూతానా మగమ్యః పర్వతః కృతః, ఇతి నందివచ శ్శ్రు
 త్వా కోధా త్కమితకృణ్ణలః. ౧౧. రోషాత్తు తామ్రనయనః పుష్పకా
 దవరుహ్య సః, కోఽయం శంకర ఇత్యుక్త్వా శైలమూల ముపాగమత్. ౧౨.
 నందీశ్వర మథాపశ్య దవిదూరస్థితం ప్రభోః, దీప్తం శూల మివ
 ప్తభ్య ద్వితీయ మివ శంకరమ్. ౧౩. తం దృష్ట్వా వానరముఖ మవజ్ఞాయ
 సరాక్షసః, ప్రహసం ముముచే మాథ్వా త్సోమోయ ఇవ తోయదః. ౧౪.
 స క్రుద్ధో భగవా న్నందీ శంకరస్యాపరా తనుః, అబ్రవీ ద్రాక్షసం
 తత్ర దశగ్రీవ ముపస్థితమ్. ౧౫. యస్మా ద్వానరరూపం మా మవజ్ఞాయ
 దశానన, అశనీపాతసంకాశ మపహసం ప్రముక్తవా. ౧౬. తస్మా న్న
 ద్వీర్యసంపన్నా మద్రూపసమ తేజసః, ఉత్పన్నస్యంతి వధార్థం హి కులస్య
 తవ వానరాః. ౧౭. సఖిదంష్ట్రాయుధాశూరాః మనస్సంపాతరం
 హసః, యద్ధోస్తతా బలోద్రిక్తా శ్చైలం ఇవ విసర్పిణః. ౧౮. తే తవ

ప్రబలం దర్ప ముత్సేధం చ పృథగ్విధమ్, వ్యవనేవ్యంతి సంభూయ
సహమాశ్మ్యసతస్య హి. ౧౯. కిం త్వదానీం మయా శక్యం హంతుం
త్వాం హి నిశాచర, న హంశవ్యో హత స్త్వం హి పూర్వమేవ
స్వక్రభిః. ౨౦. ఇత్సుదీరితవాక్యే తు దేవే శస్తి నృహస్తాని, దేవ దుందు
భయో నేదుః పుష్పవృష్టి శ్చ ఖా చ్ఛ్యుతా. ౨౧, అచింతయిత్వా
స తదా నందివాక్యం మహాబలిః, పర్వతం తం సమాసాద్య వాక్య
మేత దువాచ హ. ౨౨. పుష్పకన్య గతి శ్చిన్నా యశ్శ్రుతే మమ
గచ్ఛశః, త మిమం శైల ముస్త్రాలం కరోమి తవ గోపతే. ౨౩. కేన
ప్రభావేణ భవో నిశ్యం వ్రీడతి రాజవశ్, విజ్ఞానవ్యం న జానీతే భయ
స్థాన ముపస్థితమ్. ౨౪. ఏవ ముక్తా తతో రామ భుజా నిక్షిప్తపర్వతే,
తోలయామాస తం శీఘ్రం సశైల స్సమకంపత. ౨౫. ౨౦౦౦౦.

గాయత్రీ.—చలనా శ్చర్యత స్త్యైవ గణా దేవస్య కంపితాః,
చచాల పార్వతీ చాపి తదాజ్ఞిస్తా మహేశ్వరమ్. ౨౬. తతో రామ
మహాదేవః సహస్రే వీక్ష్య శక్తశ్చమ్, పాదాంగుష్ఠేన తం శైలం
వీడయామాస లీలయా. ౨౭. వీడితాస్తు తత స్తస్య శైలస్యాధోగతా
భుజాః, విస్థితా శ్చాభవత్ తత సచివా స్తస్య రక్షసః. ౨౮. రక్షసా
తేన రోహచ్చ భుజానాం వీడనేన చ, ముక్తో విరావ సుహసా త్రైలోక్యం
యేన కంపితమ్. ౨౯. మానుషా శ్శబ్దవిశ్రుతా మేనికే లోకసంక్షయమ్,
దేవతాశ్చాపి సంక్షుభా శ్చలితా స్సేషు వర్జ్మసు. ౩౦. సముద్రా
శ్చాపి సంక్షుభా శ్చలితాశ్చాపి పర్వతాః, [విస్ఫుటితాశ్చ గిరయో
నాగా గర్జంతి చాసకృత్. ౩౧. నిశ్చేష్టా స్సశ్వవంతోఽపి నదంతి
బహుశ స్తదా, సముద్రా శ్శుశుభు స్తత్ర ప్రచకంపే వచుంధరా. ౩౨.
రామనాగా స్సగంధర్వా స్తత్ర సా స్తత్ర తత్ర సుః,] యతో విద్యాధరా
స్సిద్ధాః కిమే తదితి చాబ్రువత్. ౩౩. అథ తే మంత్రిణ స్తస్య విక్రోశంత
మథాబ్రువత్, తోషయస్య మహాదేవం నీలకంఠ ముమాపతిమ్. ౩౪.
త మృతే శరణం నాన్యం పశ్యామోఽత్ర దశానన, స్తుతిభిః ప్రణతో
భూత్వా తమేవ శరణం వ్రజ. ౩౫. కృపాభు శ్శంకరం స్తుప్తః ప్రసా
దంతే విధాన్యతి, ఏవ ముక్త ప్రథామాత్రై స్తుప్తావ వృషభధ్వజమ్. ౩౬.
సామభి ర్వివిధై స్తోత్తైః ప్రణమ్య న దశానన, సంవత్సరసహస్రం తు

రుదతో.రక్షసో గతమ్. 32. తతః ప్రీతో మహాదేవ త్వైలాగ్రే విష్ణిత
స్తదా, ముక్త్యా తస్య భుజా రామ ప్రాహ వాక్యం దశాననమ్. 3౩.
ప్రీతోఽస్మి తవ వీర్యాచ్చ శౌండిర్యాచ్చ దశానన, త్వైలాగ్రాంతనయా
ముక్త స్వయా రావ సుదారుణః. 3౪. యస్తా ల్లోకత్రయం త్యేత
ద్రావితం భయ మాగతమ్, తస్మా త్వం రావణో నామ నామ్నా వీర
భవిష్యసి. ౪౦. దేవదానవయతౌశ్చ యేచాన్యే జగతీతలే, ఏవం త్వా
మభిధాన్యంతి రావణం లోకరావణమ్. ౪౧. గచ్ఛ పౌలస్త్య విస్రభం
పథా యేన త్వ మిచ్ఛసి, మయా త్వ మభ్యనుజ్ఞతో రాక్షసాభిః
గమ్యతామ్. ౪౨. ఏవ ముక్త స్స లంకేశ శృంభునా స్వయమబ్రవీత్,
ప్రీతోయది మహాదేవ వరం మే దేహి యాచతః. ౪3. అవధ్యతా
మయా ప్రాప్తా దేవగంధర్వదానవైః, రాక్షసై ర్గుహ్యకై రాక్షసై
ర్యేచాన్యే బలవ త్తరాః. ౪౪. మానుషాన్నగణేదేవ స్వల్పాస్తే మహ
సంహతాః, దీర్ఘ మాయుశ్చ సంప్రాప్తం బ్రహ్మణా స్త్రిపురాంతక. ౪5.
వాంఛితం చాయుషశ్చేషం శత్రుం చ త్వం ప్రయచ్ఛమే, ఏవ ముక్త
స్తదా తేన రావణేన స శంకరః. ౪౬. చదా ఖడ్గం మహాదీప్తం చంద్ర
హాస ఇతి శ్రుతమ్, ఆయుష శ్చావశేషాన్ సీత్వా భూతపతి స్తదా
౪౭. దత్త్వోవాచ తదా శమ్భు రాక్షసజ్ఞేయ మిదం త్వయా, అవజ్ఞాతః
హి యదితే మామేవేష్యత్యనంశయః. ౪౮. సాతౌష హేశ్వర
ణైవం కృతనామా స రావణః, అభినాద్య మహాదేవ మారురోహభ
పుష్పకమ్. ౪౯. తతో మహీతలే రామ పరిచక్రామ రావణః, క్షత్రి
యా స మహావీర్యా బాధమాన ఇత స్తతః. 5౦. కేచి త్వేజస్వి
శూరాః క్షత్రియా యుద్ధదుర్తదాః, శచ్ఛాసన మగుర్వంతో వినేష
స్సపరిచ్ఛదాః. 5౧. అపరే దుర్జయం రక్షో జానంతః ప్రాజ్ఞసంమతాః
జితాస్స స ఇత్యభావంత రాక్షసం బలదగ్నిశమ్. 5౨.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తర కాండే-సోడశస్సర్గః. ౬౦-౧౨౦౦

న స్త ద శ న్స ర్గః

అథరాజ్ఞ మహాబాహు ర్విచరణ స మహీతలే. హిమ
వద్వన మాసాద్య పరిచక్రామ రావణః. ౧. తత్రాపశ్య త్స వైకన్యాః

కృష్ణాజనజటాధరామ్, అర్జుణ విధినా వైనాం దీప్యంతీం దేవతా మివ.
 ౨. స దృష్ట్వా రూపసంపన్నాం కన్యాం తాం సుమహావ్రతామ్, కామ
 మోహపరీతాత్తా పప్రచ్ఛ ప్రహసన్నివ. ౩. కి మిదం వర్తనే భద్రే
 విరుద్ధం యోవనస్య తే, న హి యుక్తా శవైరస్య యావస్యైవం ప్రతి
 క్రియా. ౪. యావం తేఽనుశమం భీరు కామోన్మాదకరం పృణామ్, న
 యుక్తం తపసి స్థాతుం నిర్గతో హ్యేష నిర్ణయః. ౫. కన్యాసి దుహితా
 భద్రే కోవా భర్తా తవానఘే, యేన సంభుజ్యసే భీరు న నరః పుణ్యభా
 గ్భువి. ౬. పృచ్ఛశశ్శంస మే సర్వం కన్య హేతో శ్శ్రీమస్తవ,
 ఏవ ముక్తా తు సా కన్యా రావణేన యశస్విని. ౭. అబ్రవీద్వి
 ధివ త్కృత్వా తస్యాతిథ్యం తపోధనా, కుశధ్వజో మమ పితా
 బ్రహ్మరతులప్రభః. ౮. బృహస్పతిచత శ్రీర్మా బుద్ధ్యా తుల్యో
 బృహస్పతిః, కన్యాహం కుర్వతో నిత్యం వేదాభ్యాసం మహాత్మనః. ౯.
 సంభూతా వాఙ్మయీ కన్యా నామ్నా వేదవతీస్తృతా, తతో దేవా
 స్సగంధర్వా యక్షరాక్షసపన్నగాః. ౧౦. తే చాపి గత్వా పితరం
 వరణం రోచయంతి మే, న చ మాం స పితా తేభ్యో దత్తవా రాక్ష
 సేశ్వర. ౧౧. కారణం తద్వదిష్యామి నిశాచర నిశామయ, పితు
 స్తు మమ జామాతా విష్ణుః కిల సురోత్తమః. ౧౨. అభిప్రేత స్త్రిలోకేశ
 స్తస్మా న్నాన్యస్య మే పితా, దాతు మిచ్ఛతి ధర్మాత్తా తచ్ఛ్రుత్వా
 బలదర్శితః. ౧౩. దమ్బుర్నామ శతో రాజా దైత్యానాం కుపితోఽభ
 వత్, తేన రాత్రౌ శయానో మే పితా పాపేన హింసితః. ౧౪. తతో
 మే జననీ దీనా తచ్ఛరీరం పితు ర్నను, పరిష్కజ్య మహాభాగా ప్రవిష్టా
 హవ్యవాహనమ్. ౧౫. తతో మనోరథం సత్యం పితు ర్నారాయణం
 ప్రతి, కరోమితి తమేవాహం హృదయేన సముద్వహే. ౧౬. [అహం
 ప్రేతగతస్యాఽపి కర్వంతీ కాంక్షీణం పితుః] ఇతి ప్రతిజ్ఞా మారుహ్య
 చరామి విపులం తపః. ౧౭. ఏత శ్రే సర్వ మాఖ్యాతం మయా రాక్షస
 పుంగవ, నారాయణో మమ పతి ర్న త్వన్యః పురుషోత్తమాత్.
 ౧౮. ఆశ్రమే నియమం ఘోరం నారాయణపరీషయా, విజ్ఞాత
 స్త్వం హి మే రాజా గచ్ఛ పౌన్ద్ర్యసందన. ౧౯. జానామి తపసా
 సర్వం త్రైలోక్యే యద్ధి వర్తతే, సోఽబ్రవీ ద్రావణో భూయ స్తాం

కన్యాం సుమహావ్రతామ్. ౨౦. అవధుర్యో విమానాగ్రా త్కందర్ప
శరవీడితః, అవలిప్తాసి సుశ్రోణి యస్యా స్తే మతి రీదృశీ. ౨౧. వృ
ద్ధానాం మృగశాబాక్షీ భ్రాజతే పుణ్యసంచయః, త్వం సర్వగుణ
సంపన్నా నార్హసే వక్తు మీదృశమ్. ౨౨. త్రైలోక్యమందరం భీరు
యావనం తేఽతినర్తతే, అహం లంకాపతి ర్భద్రే దశగ్రీవ ఇతి
శ్రుతః. ౨౩. తస్య మే భవ భార్యా త్వం భుజ్జీవ్య భోగా యథా
సుఖమ్, కశ్చ తావ దసాయం త్వం విష్ణు రిత్యభిభాషసే. ౨౪.
వీర్యేణ తపసా చైవ భోగేన చ బలేన చ, న మయా న సమో
భద్రే యం త్వం కామయసేంగసే. ౨౫. ఇత్యుక్తవతి తస్మిన్స్త
వేదవత్యనవద్యధీః, మామైవ మితి సా కన్యా త మువాచ నిశాచరమ్.
౨౬. త్రైలోక్యానెతి విష్ణుం సర్వలోకనమస్కృతమ్, త్వదృతే
రాక్షసేంద్రాన్యః కోఽవమన్యేత బుద్ధిమాన్. ౨౭. ఏవ ముక్త స్తయా
తత్ర వేదవత్యా నిశాచరః, మ్నాజేషు తదా కన్యాం కరాగ్రేణ
పరామృశత్, ౨౮. తతో వేదవతీ శ్రుద్ధా కేశా హస్తేన సాచ్ఛి
సత్, అసి దృఢత్వా కర స్తస్యాః కేశా స్సీతా ద్విధాఽకరోత్.
౨౯. సా జ్వలంతీవ రోషేణ దహంతీవ నిశాచరమ్, ఉవాచాగ్నిం
సమాధాయ మరణాయ కృతత్వరా. ౩౦. ధర్మి తాయా స్త్యయా నార్య
సమే జీవితమివ్యతే, రక్షోధమ ప్రవేక్ష్యామి పశ్యత స్తే హుతాశనమ్.
౩౧. యస్తాత్తు ధర్మి తాచాహం త్వయా పాపాత్తనా వసే, తస్మాత్తవ
వధార్థం వై సముత్పత్సే హ్యాహం పునః. ౩౨. న హి శక్య స్త్రియా
హంతుం పురుషః పాపనిశ్చయః, శాపే త్వయి మయోత్సృష్టే తపనశ్చ
వ్యయో భవేత్. ౩౩. యది త్వస్తి మయా కించిత్కృతం దత్తం హుతం
తథా, తస్మాత్వయోనిజా సాధ్వీ భవే యంధర్మిణ స్సృతాః. ౩౪. ఏవ
ముక్త్యా ప్రవిష్టా సా జ్వలితం జాతవేదసమ్, పపాత చ దివో దివ్యా
పుష్పవృష్టిస్సమంతతః. ౩౫. [పునరేవ హి సంభూతా పద్మే పద్మసమ
ప్రభా, తస్మా దపి పునఃప్రాప్తా సూర్యవ త్రేన రక్షసా. ౩౬. కన్యాం కమల
గర్భాభాం ప్రగృహ్య స్వగృహం యయా, ప్రవిశ్య రావణ స్త్యేతాం
దర్శయామాస ముత్రిణః. ౩౭. లక్షణజ్ఞో నిరీక్ష్యైవ రావణం చైవ
మబ్రవీత్, గృహస్థైహ హి సుశ్రోణి త్వద్విధాయైవ దృశ్యతే. ౩౮.

ఏతచ్ఛ్రీత్యర్థవే రామ తాం ప్రచిక్షేప రావణః, స్నాచైవ ఓతి
 మాసాద్య యజ్ఞాయతనమధ్యగా. ౩౯. రాజ్ఞో హలముఖోత్కృ
 ష్టా ఘనః పృథ్వితా సతీ,] నైషా జనకరాజస్య ప్రనూతా తనయా
 ప్రభో. ౪౦. తవ భార్యా మహాబాహో విష్ణు స్త్వం హి సనాతనః,
 పూర్వం క్రో ధహత శ్శత్రు ర్యయా సా నిహత స్తథా. ౪౧. ఉపా
 శ్రయిత్వా శైలాభ స్తవ వీర్య సుమానుషమ్, ఏవ మేషా మహాభా
 గా మర్త్యేషాత్పత్న్య తే పునః. ౪౨. తే హలముఖోత్కృష్టే వేద్యా
 మగ్నిశిఖోపమా, ఏషా వేదవతీ నామ పూర్వ మాసీ త్కృతేయగే.
 ౪౩. త్రేతాయుగ మనుస్రాస్య నధార్థం తస్య రక్షనః, ఉత్పన్నా మైశి
 లకులే జనకస్య మహాత్మనః. ౪౪. సీతోత్పన్నా తు సీతేతి మానుషైః
 పున రుచ్యతే.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-సప్తదశస్కంధః.

౬౦౦-౧౨౨౦౦.

అష్టాదశస్కంధః.

ప్రవిష్టాయాం హుతాశం తు వేదవత్సాం స రావణః,
 పుష్పకం తత్సమారుహ్య పరిచక్రామ మేదిసీమ్. ౧. తతో మరుత్తం
 సృపతిం యజంతం సహ దైవతైః, ఉశీరబీజ మాసాద్య దదర్శ స తు
 రాక్షసః. ౨. సంవర్తో నామ బ్రహ్మర్షి సాక్షాత్ స్వాత్మా ద్భృతా బృహస్పతే,
 యాజమామాస ధర్మజ్ఞ సుర్వై ర్దేవగణై ర్వృతః. ౩. దృష్ట్వా దేవా
 స్తు తద్రక్షో వరదానేన దుష్టయమ్, తిర్య గ్యోనిం సమావిష్టా స్తస్య
 దర్శనభీరవః. ౪. ఇంద్రో మమూర సుంవృత్తో ధర్మరాజ స్తు వా
 యసః, కృకలాసో ధనాధ్యక్షో హంసో వైవరుణోఽభవత్. ౫. అ
 న్యేష్వసి గతేష్వేవం దేవేష్వరినిషూదన, రావణః ప్రావిశ ద్యజ్ఞం
 సారమేయ ఇవాశుచిః. ౬. తం చ రాజాన మాసాద్య రావణో రాక్ష
 సాధిపః, ప్రాహ యుద్ధం ప్రయచ్ఛేతి నిర్జితోఽస్తీతి వా వద. ౭. తతో
 మరుత్తో సృపతిః కో భవా నిత్యువాచ తమ్, అపహానం తతో ముక్త్వా
 రావణో వాక్య మబ్రవీత్. ౮. అకుతూహలభావేన క్రితోఽస్తి తవ పా
 ర్థివ, ధనదస్యానుజం యో మాం నావగచ్ఛసి రావణమ్. ౯. త్రిషు

లోకేషు కోఽన్యోస్తి యో న జానాతి మే బలమ్, భ్రాతరం మే వినిర్జిత్య
 విమాన మిద మాహృతమ్. ౧౦. తతో మరుత్తో నృసతి స్తం రాక్షస
 మథా బ్రవీత్, ధన్యః ఖలు భవా యేన జ్యేష్ఠో భ్రాతా రణే జితః.
 ౧౧. న త్వయా సదృశ శ్లాఘ్యుః ప్రీషు లోకేషు విద్యతే, [నా ధర్మ
 సహితం శ్లాఘ్యం న లోకప్రతిసంగ్రహమ్. ౧౨. కర్తవ్యరాత్మ్యకం
 కృత్వా శ్లాఘనే భ్రాతృనిర్జయాత్,] కం త్వం ప్రా క్షేవలం ధర్మం
 చరిత్వా లభ్యవా వరమ్. ౧౩. శ్రుతపూర్వం హి న మయా యాదృశం
 భాషనే న్వయమ్, తిష్ఠేదానీం న మే జీవన్ ప్రతియాస్యసి దుర్జతే.
 ౧౪. అద్య త్వాం నిశితై ర్భాణైః ప్రేషయామి యమక్షయమ్, తత
 శ్శరాసనం గృహ్య సాయకాం శ్చ స పార్థివః. ౧౫. రణాయ నిర్యయా
 క్రుద్ధ స్సంవరో మార్గ మావృణోత్, సోఽబ్రవీ త్సేహసంయుక్తం
 మరుత్తం తం మహానృపే. ౧౬. శ్రోతవ్యం యది మద్వాక్యం సంప్రహ
 రోన తే ఊమః, మాహేశ్వర మిదం సత్ర మసమాప్తం కులం దహేత్.
 ౧౭. దీక్షితస్య కుతో యుద్ధం క్రోధిత్యం దీక్షితే కుశః, సంశయ శ్చ
 జయే నిత్యం రాక్షస శ్చ సుదుర్జయః. ౧౮. సనివృత్తో గురో ర్వాక్యా
 న్నరుత్తః పృథివీపతిః, విసృజ్య సశరం చాపం స్వస్థో మఖముఖోఽభ
 వత్. ౧౯. త తస్తం నిర్జితం మత్వా హైమయామాన వై దిశః,
 రావణో జితవాంశ్చేతి హర్షా న్నాదం చ ముక్తవాత్. ౨౦. తాన్ భక్ష
 యిత్వా తత్ర స్థాన్ మహర్షీన్ యజ్ఞమాగతాన్. విత్తప్లోరునిరై శ్లేషాం
 పున స్సంప్రయయా మహీమ్. ౨౧. రావణే తు గతే దేవా స్సేంద్రా
 జైచివ దివాకనః, తతస్సాన్వం యోని మాసాద్య తాని సత్వాని చా
 బ్రువన్. ౨౨. హర్షా త్తదాబ్రవీ దింద్రో మయూరం నీలబర్హిణమ్,
 ప్రీతోఽస్మి తవ ధర్మజ్ఞ ఉపకారా ద్విహంగమ. ౨౩. ఇదం నేత్ర
 సహస్రం యత్రతే బర్హే భవిష్యతి, వర్షమాణే మయి ముదం ప్రాప్యసి
 ప్రీతిలక్షణమ్. ౨౪. ఏవ మింద్రో వరం ప్రాదా న్మయూరస్య సురే
 శ్వరః, నీలాః కిల పురా బర్హా మయూరాణాం సరాధిప. ౨౫. సురా
 ధిపా ద్వరం ప్రాప్య గతా సుర్వే విచిత్రతామ్, ధర్మరాజోఽబ్రవీ త్రత్ర
 ప్రాగ్మంశే వాయసం స్థితమ్. ౨౬. పక్షిం స్తవాన్తి సుప్రీతః ప్రీతస్య
 వచసం శృణు, యథావైర్విర్విధై రోగైః వీడ్యంతే ప్రాణినో మయా.

౨౭. తేన తే ప్రభవిష్యంతి మయి శ్రీతే న సంశయః, మృత్యుత స్తే
భయం నాస్తి వరా స్తసు విహంగమ. ౨౮. యావ త్త్వాం న పథి
ష్యంతి సరా స్తావ ద్భవిష్యసి, యేచ మద్విషయస్థాస్తు మానవాః త్సు
ద్భయార్దితాః. ౨౯. త్వయి భుక్తేతు త్పస్తాస్తే భవిష్యంతి సబాంధవాః,
వరుణ స్త్వబ్రవీధ్యంసం గంగాతోయవిహారిణమ్. ౩౦. శ్రూయతాం
శ్రీతినంయుక్తం వచః పత్రరథేశ్వర, వర్ణో మనోహర సౌమ్య చంద్ర
మండలసన్నిభః. ౩౧. భవిష్యతి తవోదగ్ర శ్శుద్ధశేనసమప్రభః, మచ్ఛ
రీరం సమాసాద్య కాంతోనిత్యం భవిష్యసి. ౩౨. ప్రాప్స్యసి చాతులాం
శ్రీతి మేత స్తే శ్రీతిలక్షణమ్, హంసానాం హి పురా రామ నీలవర్ణ
స్సపాండురః. ౩౩. పతానీలాగ్రసంవీతాః క్రోడా శ్శుష్మాగ్రనిర్మలాః,
అథాబ్రవీ ద్వైశ్రవణః కృకలాసం గిరౌ స్థితమ్. ౩౪. హైరణ్యం
సంప్రయచ్ఛామి వర్ణం శ్రీత స్తవా ప్యహమ్, సద్రవ్యం చ శిరో నిత్యం
భవిష్యతి తవాక్షయమ్. ౩౫. ఏష కాంచనకో వర్ణో మత్ప్రిత్యా తే
భవిష్యతి, ఏవం దత్త్వా వరాంస్తేభ్య స్తస్మి యజ్ఞోత్సవే సురాః.
౩౬. నిర్వృతా సుహరాజ్ఞా వై పునస్స్వభవనం గతాః.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-అష్టాదశస్సర్గః.

౫౧౩-౧౦౨౬౦.

ఏకోనవింశస్సర్గః.

అథ జిత్వా మరుత్తం స వ్రయయా రాక్షసాధిపః, సగరాణి
సరేంద్రాణాం యుద్ధకాంక్షీ దశాసనః. ౧. సమాసాద్య తు రాజేంద్రా
మహేంద్రవరుణోపమా, అబ్రవీ ద్రాక్ష సేంద్రస్తు యుద్ధం మే దీయతా
మితి. ౨. నిర్జితా స్తేనతి వా బ్రూత ఏష మే కిల నిశ్చయః, అన్యథా
కుర్వతా మేవం మోక్షోహో నోపపద్యతే. ౩. తత స్త్వభీరవః ప్రాజ్ఞాః
పార్థివా ధర్మనిశ్చయాః, మంత్రయిత్వా తదాఽన్యోన్యం రాజాన
స్సుమహాబలాః. ౪. నిర్జితాస్త్సేన త్యభావంత జ్ఞాత్వా వరబలం రిపోః,
దుష్యంత స్సురభో గాధిర్గయౌ రాజా పురూరవాః. ౫. ఏతే సర్వే
ఽబ్రువం స్తాత నిర్జితా స్తేనతిపార్థివాః, అథాయోధ్యాం సమాసాద్య
రావణో రాక్షసాధిపః. ౬. సుగుప్తా మనరణ్యేన శక్రేణేవామరావతీమ్,

స తం పురుషశాస్త్రాలం పురందరసమం బలే. 2. ప్రాహ రాజాన మా
సాద్య యుద్ధం దే హీతి రావణః, నిర్జితోఽస్త్రి తి వా బ్రూహి త్వ మేవం
మమ శాసనమ్. ౩. అయోధ్యానిః తి స్తస్య శ్రుత్వా చావమతం వచః,
అనరణ్య స్సుసంక్కుద్ధో రాక్ష సేంద్రమథాఽబ్రవీత్. ౪. దీయతే ద్వంద్వ
యుద్ధం తే రాక్ష సాధిపతే మయా, సంతిష్ఠ షీ ప్ర మాయశ్చో భవ చైవం
భవా మ్యహమ్. ౫, అథ పూర్వం శ్రుతా క్షేన సజ్జితం సుమహద్ధి యత్,
నిశ్చక్రామ నరేంద్రస్య బలం రక్షో వధోద్యతమ్. ౬. నాగానాం దశ
సాహస్రం వాజినాం నియుతం తథా, రథానాం బహుసాహస్రం పత్తీనాం
చ సరోత్తమ. ౭. మహీం సంఛాద్య నిష్క్రాంతం సపదాతిరథం
క్షణాత్, తతః ప్రవృ త్తం సుమహ ద్యుద్ధం యుద్ధవిశారద. ౮. ౩.
అనరణ్యస్య నృపతేః రాక్ష సేంద్రస్య చాద్భుతమ్, తద్రావణబలం ప్రాప్య
బలం తస్య మహీపతేః. ౯. ప్రాణశ్యత తదా సర్వం హవ్యం హుత
మివానలే, యుద్ధా చ సుచిరం కాలం కృత్యా విక్రమ ముత్తమమ్.
౧౦. ప్రజ్వలంతం సమాసాద్య షీ ప్రమే వావ శేషితమ్, ప్రావిశ త్సంకులం
తత్ర శలభా ఇవ పావకమ్. ౧౧. సశ్యతి స్త బలం తత్ర హవ్యం హుత
మివానలే, సోఽసశ్యత్త న్నరేంద్ర స్త సశ్యమానం మహాబలమ్.
౧౨. మహార్ణవం సమాసాద్య వరాపగళతం యథా' తత శ్శక్రధనుః
ప్రఖ్యం ధను ర్విష్ణోరయః స్వయమ్. ౧౩. ఆనసాద నరేంద్ర స్తం
రావణం క్రోధమూర్ఛితః, అనరణ్యేన తేఽమాత్యా మారీచశుకసారణాః.
౧౪. ప్రహ స్తసహితా భగ్నా వ్యద్రవంత మృగా ఇవ, తతో బాణ
శతాన్యస్తే పాతయామాస మూర్ధని. ౧౫. తస్య రాక్ష సరాజస్య
ఇహ్నోకులనందనః, తస్య బాణాః పతంతస్తే చక్రికే న క్షుతిం క్వచిత్,
౧౬. వారిధారా ఇవాద్భేభ్యః పతంత్యో నగమూర్ధని, తతో రాక్ష స
రాజేన క్రుద్ధేన నృపతి స్తదా. ౧౭. తలే నాభిహతో మూర్ధ్ని స
రథా నిషపత హ, సరాజా పతితోభూమా విహ్వలాంగః ప్రవేషితః.
౧౮. వజ్రదగ్ధ ఇవారణ్యే సాలో నిపతితో మహాత్మం ప్రహ స్యాబ్రవీ
ద్రక్ష ఇహ్నోకుం పృథివీపతిమ్. ౧౯. కి మిదానీం త్వయా స్సాప్తం ఫలం
మాం ప్రతియుధ్యతా, త్రైలోక్యే నాస్తి యో ద్వంద్వం మమ దద్యా
న్నరాధిప. ౨౦. శంకే ప్రసక్తో భోగేషు సశృణోషి బలం మమ,

తస్యైవం బ్రువతో రాజా మందాసు ర్వాక్య మబ్రవీత్. ౨౬. కిం శక్య మిహ కర్తుం వై కాలో హి దురతిక్రమః, న హ్యహం నిర్జితో రక్షః త్వయా చాత్మప్రశంసినా. ౨౭. కాలేనైవ విపన్నోఽహం హేతు భూత స్తు మే భవాన్, కిం నిర్విదానీం మయా శక్యం కర్తుం ప్రాణపరిక్షయే. ౨౮. న హ్యహం విముఖో రక్షో యార్ద్యమాన స్త్వయా హతః, ఇత్సోకుపరిభావిత్యా ద్యచో వత్సోమి రాక్షస. ౨౯. యది దత్తం యది హుతం యది మే సుకృతం తపః, యది గుప్తాః ప్రజా సుమ్య క్తదా నత్యం వచోఽస్తు మే. ౩౦. ఉత్పన్న్యతే కులే హ్యస్మి నిర్వృత్తాకాణాం మహాత్మనామ్, రామో దాశరథి ర్నామ యస్తే స్రాణాన్ హరిష్యతి. ౩౧. తతో జలధరోదగ్ర స్తాడితో దేవదుందుభిః, తస్మిన్నుదాహృతే శాపే పుష్పవృష్టి శ్చఖాచ్ఛుతా. ౩౨. తత స్రరాజా రాజేంద్ర గతస్థానం త్రివిష్టమ్, స్వర్గతే చ సృపే తస్మిన్ రాక్షస సోపసర్పత. ౩౩.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-ఏకోనవింశస్సర్గః.

౪౦౬-౪౩-౨౦.

వింశస్సర్గః.

తతో విశ్రాంతయ మర్త్యా పృథివ్యాం రాక్షసాధిపః, ఆన సాద ఘనే తస్మిన్ నారదం మునినత్తమమ్. ౧. తస్యాభివాదనం కృత్వా దశగ్రీవో నిశాచరః, అబ్రవీ త్సుశలం పృష్ట్యా హేతు మాగ మనన్య చ. ౨. నారదస్తు మహాతేజా దేవర్షి రమితప్రభః, అబ్రవీ నేఘ పృష్ఠాఢో రాహం పుష్పకే స్థితమ్. ౩. రాక్షసాధిపతే సామ్య తిష్ఠ విశ్ర వస సుత, ప్రీతో స్వభిజనోపేత విక్రమై రూరితై స్తవ. ౪. విష్ణునా దైత్యఘాతైశ్చ గంధర్వోగధర్షణైః, త్వయానమం విమర్దై శ్చ భృశం హి పరితోషితః. ౫. కించి ద్వత్సోమి తావ త్తే శ్రోతవ్యం శ్రోష్యసే యది, శ్రుత్వా చానంతరం కార్యం త్వయా రాక్షసస్తపః. ౬. తస్మే నిగదత స్తాత సమాధిం శ్రవణే కురు, కి మయం వధ్యతే లోక స్త్వ యాఽవధ్యేన దైవతైః. ౭. హత ఏవ స్వయం లోకో యదా మృత్యు వశంగతః, దేవదానవదైత్యానాం యక్షగంధర్వరాక్షసామ్. ౮. అవధ్యేన

త్వయా లోకః క్షేప్తం యుక్తో న మానుషః, నిత్యం శ్రేయసి సంమూఢం
 మహద్భి ర్వ్యసనై ర్వృతమ్. ౯. హన్యా త్కస్తాదృశం లోకం జరా
 వ్యాధి శతై ర్యతమ్, తై నై రనిష్టోపగమై రజస్రం యత్రకుత్ర కః.
 ౧౦. మతిమాన్వాసుషే లోకే యుద్ధేన ప్రణయీభవేత్, క్షీయమాణం
 సదై వైనం తుత్త్విచాసాజరాదిభిః. ౧౧. విషాదశోకసంమూఢం లోకం
 త్వం క్షుపయస్వ మా, పశ్య తావ న్నహాబాహూ రాక్ష సేశ్వర మాను
 షమ్. ౧౨. మూఢ మేవం విచిత్రార్థం యస్య న జ్ఞాయతే గతిః, క్వచి
 ద్వాదిత్ర సృతాని సేవ్యం తే మునితై ర్జనైః. ౧౩. రుద్యతే చాపరై
 రార్ధై ర్ధారాశ్రునయనాననైః, మాతాపితృపతన్మిత్రైః భార్యాబంధు
 మనోరథైః. ౧౪. మోహితోఽయం జనో ధ్వస్తః క్లేశం స్వం నావ
 బుధ్యతే, అలమేనం పరిక్లిశ్య లోకం మోహనిరాకృతమ్. ౧౫. జిత
 ఏవ త్వయా సౌమ్య మర్హ్యలోకో న సంశయః, అవశ్యమేభి స్సర్వైశ్చ
 గంతవ్యం యమసాదనమ్. ౧౬. తం నిగృహ్ణీష్వ పౌల్తస్య యమం పర
 పురంజయ, తస్మిన్ జితే జితం సర్వం భవత్యేవ న సంశయః. ౧౭. ఏవ
 ముక్తస్తు లంకేశో దీప్యమానం స్వతేజసా, అబ్రవీ న్నారదం తత్ర
 సంప్రహస్యాభివాద్య చ. ౧౮. మహాదే దేవగంధర్వ విహార నమర
 ప్రియ, అహం ఖలూద్యతో గంతుం విజయార్థం రసాతలమ్. ౧౯.
 తతో లోకత్రయం జిత్వా స్థాప్య నాగ్నా సురార్ణ వశే, నముద్ర
 మమృతార్థం చ మగిష్యామి రసాలయమ్. ౨౦. అథాఽబ్ర వీద్యత గ్రీవం
 నారదో భగవా నృషిః, క్వ ఖ ల్విదానీం మాగ్నేణ త్వయా హ్యన్యేన
 గమ్యతే. ౨౧. అయం ఖలు సుదుర్గమ్యః ప్రేతరాజపురం ప్రతి, మార్గో
 గచ్ఛతి దుర్ధర్షో యమస్యామిత్రకర్షణ. ౨౨. స తు శారదమేఘాభం
 ముక్త్యాహసం దశాననః, ఉవాచ కృత మిత్యేవం వచనం చేదమబ్ర వీత్.
 ౨౩. యస్మా త్వం మానుషం లోకమేతం ప్రతి కృపాయసే, తస్మా దేవ
 మహం బ్రహ్మ వైవస్వతవధోధ్యతః. ౨౪. గచ్ఛామి దక్షిణా మాశాం
 యత్ర సూర్యాత్ప్రజోన్మసః, మయా హి భగవన్ క్రోధా త్ప్రతిజ్ఞాతం
 రణార్థినా. ౨౫. అవశేష్యామి చతురో లోకపాలానితి ప్రభో, తదిహ
 ప్రస్థితోఽహం వై ప్రేతరాజపురం ప్రతి. ౨౬. స్థానినం క్లేశకర్తారం
 యోజయిష్యామి మృత్యునా, ఏవ ముక్త్యా దశ గ్రీవో మునిం తమభివా

ద్యచ. ౨౭. ప్రయయా దక్షిణా మాశాం ప్రహృష్ట సుహ మంత్రీభిః, నారదస్తు మహాతేజా ముహూర్తం ధ్యాన మాస్థితః. ౨౮. చింతయా మాస విస్త్రేంద్రో విహూమ ఇవ పావకః, యేన లోకాస్త్రయస్సేంద్రాః క్లిశ్యంతే సదరాచరాః. ౨౯. క్షీణే చాయసి ధర్మేణ స కాలో జేష్య తేకథమ్, స్వద త్కృతసాక్షీయో ద్వితీయ ఇవ పావకః. ౩౦. లబ్ధసంజ్ఞా విచేష్టంతే యస్తాగ్లోకా మహాత్మనః, యస్య నిత్యం త్రయో లోకా విద్ర వంతి భయార్దితాః. ౩౧. తం కథం రాక్షసేంద్రోఽసౌ స్వయమేవాభి గచ్ఛతి, యో విధాతా చ ధాతాచ సుకృతం దుష్కృతం తథా. ౩౨. త్రైలోక్యం విజితం యేన తం కథ న్ను విజేష్యతే. అపరం కి సు కృ త్వైవం విధానం సంవిధాన్యతి. ౩౩. కాతూహలసమావిప్లో యాస్యామి యమసాదనమ్, విమర్దం ద్రష్టుమనయోః యమరావణయోస్స్వయమ్.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-వింశస్సర్గః.

౩౧౯.-౩౩౮.

ఏ క విం శ స్స ర్గః.

ఏవం సంచిత్వ విస్త్రేంద్రో జగామ లఘువిక్రమః, ఆఖ్యాతుం త ద్యథా వృత్తం యమస్య సదనం ప్రతి. ౧. అపశ్య త్సుయమం తత్ర దేవ మగ్ని పురస్కృతమ్, విధాన మనుత్పిష్టనః స్రాణివో యస్య యా దృశమ్. ౨. స తు దృష్ట్వా యమః స్తాప్తం దేవర్షిం తత్ర నారదమ్, అబ్రవీ త్సుఖమాసీన మర్హమావేద్య ధర్మతః. ౩. కచ్చి తేమం ను దే వస్తే కచ్చిద్ధర్మో న నశ్యతి, కిం వాగమనకృత్యం తే దేవగంధర్వసేవిత. ౪. అబ్రవీత్తు తదా వాక్యం నారదో భగవా నృషిః, శ్రూయతా మభి ధాస్యామి విధానంచ విధీయతామ్. ౫. ఏషామాన్న దశగ్రీవః పితృ రాజ నిశాచరః, ఉపయాతి నశం నేతుం విక్రమై స్త్వాం సుదుర్జయమ్. ౬. ఏతేన కారణే నాహం త్వరితో స్త్యాగతః ప్రభో, దండప్రవరణ స్వాద్య తవ్క్రిన్ను భవిష్యతి. ౭. ఏతస్మిన్నంతరే దూరా దంశుమంత మివోదితమ్, దదర్శ దీప్త మాయాంతం విమానం తస్య రక్షసః. ౮. తం దేశం ప్రభయా తస్య పుష్పకస్య మహాబలః, కృత్వా వితిమిరం సర్వం సమీపం సోఽభ్యవ ర్తత. ౯. సోఽపశ్య త్తు మహాబాహు ర్దశ

గ్రీవస్తతస్తతః, ప్రాణినసుకృతం కర్మ భుంజానాం తైవ దుష్కృతమ్. ౧౦. అవశ్యతైనికాం శ్వాస్య యమస్యానుచరై సుహ, యమస్య పురుషైరౌదైర్హ్యోరదౌపై ర్భయానకైః. ౧౧. దదర్శ వధ్యమానాంశ్చ క్లిశ్యమానాంశ్చ దేహినః, క్రోశత శ్చ మహానాదం తీవ్రనిష్టన తత్పరా. ౧౨. క్రిమిభి ర్భక్ష్యమాణాం శ్చ సారమేయై శ్చ దారుణైః, శ్రోత్రతాసకరీ ర్వాచో వదతశ్చ భయావహాః. ౧౩. సంతార్యమాణా వైతరణీం బహుశ శ్శోణితోదకామ్, వాలుకాయాంచ తప్తాయాం తప్యమానా ముహు ర్దుహుః. ౧౪. అసిపత్రవనే చైవ భిద్యమానా నధార్మికా, రారవే యోరనద్యాంచ యురధారాసు చైవహి. ౧౫. పానీయం యాచమానాం శ్చ వృషతా యునితా నపి, శవభూతా కృశా దీనా వివర్ణా ముక్తమూర్ధజా. ౧౬. మలపంకధరా శ్రాంతా నగ్నాంశ్చ పరిధావతః, దదర్శరావణో మార్గేశతశోఽథసహస్రశః. ౧౭. కాంశ్చి ద్విమాన ముఖ్యేషు గీతవాదిత్రని స్వనైః, ప్రమోదమానా నద్రాక్షీ ద్రావణ సుకృతై స్వకైః. ౧౮. గోరసంఘోప్రదాతారో భోజనం చాన్నదాయినః, గృహంశ్చగృహదాతారోఽన్నవతేత్రత్రహ. ౧౯. సువర్ణమణిముక్తానాం ప్రదాతృణాం శ్చ ప్యలంకృతా, ధార్మికా నపరాం ప్రత్ర దీప్యమానా స్వతేజసా. ౨౦. దదర్శ స మహాబాహూ రావణో రాక్షసానిపః, తత స్తా న్నధ్యమానాం స్తు కర్కభి ర్దుష్కృతై స్వకైః. ౨౧. రావణో మోచయామాన విక్రమేణ బలాద్భ్రమీ, ప్రాణినో మోచితా స్తేన దశగ్రీవేణ రక్షసా. ౨౨. సుఖమాపు ర్దుహూర్ధం తే హ్యతిర్కిత మచింతితమ్, ప్రేతేషు ముచ్యంయానేషు రాక్షసేన బలీయసా. ౨౩. ప్రేతగోపా సుసంక్రుద్ధా రాక్షసేంద్ర మభిద్రవత్, తతో హలహలాశబ్ద స్సర్వదిగ్భ్య స్సముత్థితః. ౨౪. ధర్మరాజన్య యోధానాం శూరాణాం పరిధావతామ్, తే ప్రాన్తః పరిష్ఠైశ్శూలైః ముగ్ధరై శ్చ క్తితోమరైః. ౨౫. పుష్పకం సమవర్షంత శూరా శ్శతసహస్రశః, (అసంఖ్యేయం యమస్యాసీ త్తత్ర వైన్యం మహాత్మనః. ౨౬. శూరాణా ముగ్రవీర్యాణాం సమరే వ్యనివర్తినామ్, తతో వృక్షైశ్చ వైలైశ్చ ప్రానాదీనాం శతై స్తథా. ౨౭. పుష్పకం సమవర్షంత యమదూతా భయానకాః, సమంతా ద్విద్రుతం

తైస్తు పుష్పకంయాన మాబభౌ. ౨౮. యథా స్వర్ణమయం శృంగం
 నమంతా ద్విద్రుతం ఘనైః, తస్యాసనాని ప్రాసాదాః వేదికా స్తారణాని
 చ. ౨౯. పుష్పకస్య బభంజ స్తే శీఘ్రం మధుకరా ఇవ, దేవనిషాన
 భూతం త ద్విమానం పుష్పకం మృధే. ౩౦. భజ్యమానం తథైవాసీ
 దక్షయ్యం బ్రహ్మతేజసా, తత స్తే రావణామాత్యా యథాకామం
 యథా బలమ్. ౩౧. అయుధ్యంత మహావీరా స్సచ రాజా దశాననః,
 తే తు శోణితద్ధిగాంగా స్సర్వశత్రుసమాహతాః. ౩౨. అమాత్యా
 రాక్షసేంద్రస్య చక్రు రాయోధనం మహత్, అన్యోన్యం తే మహా
 భాగా జఘ్నుః ప్రహరణై ర్భృశమ్. ౩౩. యమస్య చ మహాబాహో
 రావణస్య చ మంత్రిణః, అమాత్యాం స్తాం స్తు సంత్యజ్య యమయోధా
 మహాబలాః. ౩౪. తమేవ తేభ్యధావంత శూలవర్షై ర్దశాననమ్, తత
 శ్శోణితద్ధిగాంగః ప్రహరై ర్జర్జరీకృతః. ౩౫. విమానే రాక్షసశ్రేష్ఠః
 ఫుల్లాశోక ఇవాబభౌ, సశూలాసిగదాప్రాసాదా శక్తితోమరసాయకాః.
 ౩౬. ముసలాని శిలావృక్షౌ ముమోచాస్త్రబలా ద్భలీ, తరూణాం
 చ శిలానాం చ శస్త్రాణాం చాతిదారుణమ్. ౩౭. యమనై న్యేషు
 తద్వర్షం పపాతాతిభయంకరమ్, తాం స్తు సర్వాః సమాక్షిప్య తదస్త్రం
 మపహత్య చ. ౩౮. జఘ్ను స్తే రాక్షసం ఘోర మేకం శతసహస్రశః,
 పరివార్య చ తం సర్వే శైలం మేఘాత్కరా ఇవ. ౩౯. భిండివాలైశ్చ
 శూలైశ్చ నిరుచ్ఛ్వాసమహాధయః, విముక్తకవచః క్రుద్ధ సిక్తశ్శోణిత
 విస్త్రవైః. ౪౦. స పుష్పకం పరిత్యజ్య పృథివ్యా మవతిష్ఠత, తత స్స
 కార్ముకీ బాణీ పృథివ్యాం రాక్షసాధిపః. ౪౧. లబ్ధసంజ్ఞో ముహూర్తేన
 క్రుద్ధ స్తస్థా యథాంతకః, తతః పాశుపతం దివ్య మస్త్రం సంధాయ
 కార్ముకే. ౪౨. తిష్ఠతిష్ఠతి తా నుక్త్వా తచ్ఛాపం విచక్ర్వ సః, ఆకర్ణం
 స వికృష్యాథ చాప మింద్రారి రాహవే. ౪౩. ముమోచ తం శరం
 క్రుద్ధః త్రిపురే శంకరో యథా, తస్య రూపం శరస్యాసీ ద్విధూమ
 జ్వాలమండలమ్. ౪౪. వనం దహిష్యతో ఘర్తే దావాగ్ని రివ మూ
 ర్భతః, ద్వాలామాలీ స తు శరః క్రవాదానుగతో రణే. ౪౫. ముక్తో
 గుల్ఫా ద్రుమాం శ్చైవ భస్మకృత్వా ప్రధావతి, తే తస్య తేజసా

దగ్ధా నైస్సన్యా వైవస్వతస్య తు. ౪౬. రణే తస్మిన్ నిపతితా వావదగ్ధా
నగా ఇవ, తత స్ససచివై స్సార్థం రావణో భీమ విక్రమః. ౪౭. ననాద
సుమహానాదం కమ్పయన్నివమేదినీమ్.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-ఏకవింశస్సర్గః.

౨౨౨-౪౪౪౦.

ద్వా వింశ స్సర్గః.

స తు తస్య మహానాదం శ్రుత్వా వైవస్వతో యమః, శత్రుం
విజయినం మేనే స్వబలస్యచ సంక్షయమ్. ౧. సతుయోధా హతాః
మత్వా క్రోధపర్యాకులేక్షణః, అబ్రవీత్స్వరితం సూతం రథ స్సముప
నీయతామ్. ౨. తతస్సూతో రథం దివ్య ముపస్థాప్య మహాస్వనమ్,
స్థిత స్స చ మహాతేజా ఆరురోహ మహారథమ్. ౩. పాశముద్గరహస్తశ్చ
మృత్యు స్తస్యగ్రతః స్థితః, యేన సంక్షిప్యతే సర్వం త్రైలోక్య
మిద మవ్యయమ్. ౪. కాలదండ శ్చ పార్శ్వస్థో మూర్తిర్మా స్యంద
నోత్తమే, యమప్రహరణం దివ్యం తేజసా జ్వలదగ్నివత్. ౫. తస్య
పాశ్చేష్టు నిశ్చిద్రాః కాలపాశాః ప్రతిష్ఠితాః, పావకస్పర్శసంకాశః
స్థితో మూర్తశ్చ ముద్గరః. ౬. తతో లోకత్రయం క్షుభ్ధ మకంపంత
దివాకనః, కాలం క్రుద్ధం తదా దృష్ట్వా లోకత్రయ భయావహమ్. ౭.
తత స్సంచోదయం త్సుత స్తా సశ్వా రునిరప్రభాః, ప్రయయా భీమ
సన్నాదో యత్ర రక్షోధిపః స్థితః. ౮. ముహూర్తేన యమం తే తు
హయా హరిహయోపమాః, ప్రాపయా మనసస్తుల్యా యత్ర తత్ప్ర
స్తుతం రణమ్. ౯. దృష్ట్వా తు తే తం విక్రతం రథం మృత్యుసమన్వి
తమ్, సచివా రాక్షసేంద్రస్య సర్వలోకభయావహమ్. ౧౦. అభ్యధా
వంత సంక్రుద్ధా బలినోఽతిభయంకరాః, లఘుసత్వతయా తే హి సప్త
సంజ్ఞా భయార్దితాః. ౧౧. నాత్ర యోద్ధం సమర్థాన్స ఇత్యుక్త్వా
ప్రయయు ర్దిశః, స తు తం తాదృశం దృష్ట్వా రథం లోకభయావహమ్.
౧౨. నాక్షుభ్యత దశగ్రీవో న చాఽపి భయమావిశత్, యమో
రావణ మాసాద్య వ్యసృజ చ్చక్తితోమరాః, ౧౩. సర్వమర్తాణి సం
క్రుద్ధో రావణస్య న్యకృంతత, (మర్తసు చ్చిద్యమానేషు రావణో రాక్ష

నేశ్వరః. ౧౮. సహం స్తస్థా రుజం ఘోరాం భిద్యమాన ఇవాచలః,) రావణస్తు స్థిత స్సవ్యసా శరవర్షం ముమోచహ. ౧౯. తస్మిన్ వైవస్వత రథే తోయవర్షమివామ్బుదః, (శరాస్తే వజ్రసంకాశా శ్చాదయంతో రణే యమమ్. ౧౬. యథాచలం మహాఘోరా నానావర్ణా వలాహకాః, తాన్ నిహత్య శరాం స్తూర్ణం రావణస్య యమస్సవ్యయమ్. ౧౭. తతః ప్రహరణం ఘోరం ముమోచానిషాదనః,) తతో మహాశక్తిశ్చరైః పాత్యమానో మహోరసి. ౨౦. ప్రతికర్తుం సశక్నోతి రాక్షస శృల్కృతీషీతి, నానాప్రహరణై రేవం యమేనామిత్రకర్షినా. ౨౧. స్తవ్రాత్రం కృతే సంఖ్యే సభగ్నో విజతోఽపినా, తదానీత్తుములం యుద్ధం యమ రాక్షసయో ర్వయోః. ౨౨. విజయాకాంక్షిణో స్తత్ర సమరే వ్యని వర్తినో, తతో దేవా సుగంధర్వా సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః. ౨౩. ప్రజాపతిం పురస్కృత్య సమేతా స్తద్రణాజిమ్, సంవర్త ఇవ లోకానా మభవద్యుధ్యతో స్తయోః. ౨౪. రాక్షసానాం చ ముఖ్యస్య ప్రేతానా మిశ్వరస్యచ, రాక్షసేంద్రోఽపి విష్ణుర్య చాపమింద్రాశని స్రభమ్. ౨౫. నిరంతర మివాకాశం కుర్వన్ బాణా ముమోచ సః, మృత్యుం చతుర్భి ర్విశిఖై స్సూతం స్తవభి రర్దయన్. ౨౬. యమం శత సహస్రేణ శీఘ్రం వర్త స్వతాడయత్, తతః క్రుద్ధస్య సహసా యమస్యాభి వినిస్సృతః. ౨౭. జ్వాలామాలీ సనిశ్వాసో వదనా త్కోధపావకః, తతోపశ్యం స్తదాశ్చర్యం దేవదాసవరాక్షసాః. ౨౮. క్రోధజం పావకం దీప్తం దిగతుంతం రిపోర్బలమ్, ప్రహర్షితౌ సుసంరభౌ మృత్యుకాతా బభావతుః. ౨౯. మృత్యుస్తు పరమక్రుద్ధో వైవ స్వత మథాబ్రవీత్, ముంచ మాం దేవ శీఘ్రం తం నిహన్తి సమరే రిపుమ్. ౩౦. నాద్య రత్నో భవే దేవా మర్యాదా మే నిసర్గతః, హిరణ్యకశిపు శ్శ్రీమా న్నముచి శ్శమ్భుర స్తథా. ౩౧. సంప్రది ధ్దామకేతు శ్చ బలి రైవరోచనోఽపిచ, శమ్భు రైత్యమహారాజో వృత్రో బాణ స్తథై వచ. ౩౨. కార్తవ్యశ్చ సరక స్తా పుభౌ మధుక్తైభా, రాజన్వయ శ్చాత్రువిదో గంధర్వా సుమహోరగాః. ౩౩. ఋషయః పన్నగా దైత్యా యతా శ్చాపురసాం గణాః, యుగాంత

పరివర్తేచ పృథివీ సమహర్ణవా. ౩౨. త్వయం నీతా మహారాజ
 సపర్యతసద్విమా, ఏతే చాన్యేచ బహవో బలవంతో దురాసదాః.
 ౩౩. వినిపన్నా మయా దృష్టాః కిముతాయం నిశాచరః, ముచ్చ మాం
 సర్వధర్మజ్ఞ యావదేనం నిహన్యహమ్. ౩౪. సహి కశ్చి న్నయా దృష్టో
 బలవా సపి జీవతి, బలం మమ సఖిత్వేత న్నర్వా దైమా నిసగతః. ౩౫.
 సందృష్టో న మయా కాలః ముహూర్తసపి జీవతి, తస్యైవం వచనం శ్రుత్వా
 ధర్మరాజః ప్రతాపవా. ౩౬. అబ్రవీత్తత్ర తం మృత్యు మయ మేనం
 నిహన్యహమ్, తత స్సంరక్తనయనః క్రుద్ధో వైవస్వతః ప్రభుః. ౩౭. కాల
 దండ మమోఘం తం తోలయామాస పాణినా, యస్య పార్శ్వేతు నిఖిలాః
 కాలపాశాః ప్రతిష్ఠితాః. ౩౮. పావకస్పర్శసం కాశో ముద్గరో మూర్తిమా
 స్థితః, దర్శనా దేవ యః ప్రాణాః ప్రాణినా మపకర్షతి. ౩౯. కింపునస్సప్తశ్య
 మానస్య పాత్యమానస్య దేహినః, సజ్వాలాపరివారస్తు నిర్దహాన్నివ
 రాక్షసమ్. ౪౦. తేన స్పృష్టో బలవతా మహాప్రహరణోస్ఫురత్, తతో
 విదుద్రువు సుర్వే తస్మాత్ప్రస్తారణాజకే. ౪౧. సురాశ్చ త్సుభితా దృష్ట్వా
 కాలదండోద్యతం యమమ్, తస్మిన్ ప్రహర్తుకామే తు దండ ముద్యమ్య
 రావణమ్. ౪౨. యమం పితామహస్సాత్మా ద్దర్శయిత్వేదమబ్రవీత్,
 వైవస్వత మహాబాహో నఖిల్వతులవిక్రమ. ౪౩. సహంతవ్యస్తయై
 తేన దండేనాయం నిశాచరః, వరఃఖిలుమయైతస్మై దత్త ప్రీదశపుంగవ.
 ౪౪. తత్త్వయా నానృతం కార్యం యన్తయా వ్యాహృతం వచః, యో
 హి మా మనృతం కుర్యా ద్దేవోవా మానుషోపివా. ౪౫. త్రైలోక్య
 మనృతం తేన కృతం స్యాన్నాత్రసంశయః, క్రుద్ధేన విప్రముక్తోయం నిర్వి
 శేషం ప్రియూప్రియే. ౪౬. ప్రజా సుంహరతే రాద్లో లోక త్రయథయా
 వహః, అమోఘా హ్యేష సర్వాసాం ప్రజానాం వినిపాతనే. ౪౭. కాల
 దండో మయా సృష్టః ఘోర్యం మృత్యుపురస్కృతః, తన్న ఖిల్వేష తే
 సామ్య పాత్యో రాక్షసమూర్ధని. ౪౮. న హ్యస్మిన్ పతితే కశ్చి న్నుహూర్త
 మపి జీవతి, యదిహ్యస్మిన్ని పతితే నమ్రయేతైవ రాక్షసః. ౪౯. మిథ్యే
 త వా దశగ్రీవః తథా పుష్కళయతోఽనృతమ్, తన్నివర్తయ లక్ష్మణో
 దండ మేతం సముద్యతమ్. ౫౦. సత్యం చ మాం కురుహ్యద్య రోకాని
 స్త్వం యద్యవేక్షసే, ఏవ ముక్తస్తు ధర్మాత్తా ప్రత్యువాచ యమస్తదా.

౧౧. ఏవవ్యావర్తితో దండః ప్రభవిష్టు ర్భవా హి నః, కిం స్విదానీం మయాశక్యం కర్తుం రణగతేన హి. ౧౨. య స్తయా ననిహంతవ్యో రాక్షసో వరదర్పితః, ఏవ తస్మా త్ప్రణశ్యామి దర్శనా దస్య రక్షసః. ౧౩. ఇత్కుక్త్వా సరథ సాశ్వ స్తతైవాంతరధీయత, దశగ్రీవస్తు తం జత్వా నామ విశ్రాన్య చాత్మనః. ౧౪. ఆరుహ్య పుష్పకం భూయో నిష్క్రింతో యమసాదాత్, స తు వై వస్వతో దేవైస్సహ బ్రహ్మ పురోగమైః. ౧౫. జగామ త్రిదివం హృష్టో నారదశ్చ మహామునిః.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-ద్వావింశస్సర్గః.

౧౨౫-౨౫౦.

త్ర యో వింశ స్సర్గః.

స తు జత్వా దశగ్రీవోయమం త్రిదశపుంగవమ్, రావణస్తు రణశ్లాఘీ న్వసహాయా దదర్శహ.౧. తతో రునిరసిక్తాంగం ప్రహరై ర్జర్జు రీకృతమ్, రావణం రాక్షసా దృష్ట్వా విస్మయం సముపాగమ. ౨. జయేన వర్తయిత్వా చ మారీచప్రముఖా స్తతః, పుష్పకం భేజరే సర్వే సాంత్యైతా రావణేన హి. ౩. తతో రసాతలం గచ్ఛ ప్రవిప్లః పయసానిధిమ్, దైత్యోరగగణాఘృష్టం వరుణేన సురక్షితమ్. ౪. స తు భోగవతీం గత్వా పురీం వాసుకిపాలితామ్, కృత్వా నాగా వశే హృష్టో యయా మణిమతీం పురీమ్. ౫. నివారకవచా స్తత్ర దైత్యా లబ్ధవరావన, రాక్షస స్తా సమాసాద్య యుద్ధాయ సముపాహ్వా యత్. ౬. తే తు సర్వేషు విక్రాంతా దైతేయా బలశాలినః, నానా ప్రహరణా స్తత్ర ప్రాయయు ద్యుద్ధదుర్దదాః. ౭. శూలై స్త్రీశూలైః కులిశైః పట్టసాసిపరశ్మభైః, అన్యోన్యం బిభిదుః కుద్రా రాక్షసా దానవా స్తథా. ౮. తేషాం తు యుద్ధమనానాం సాంగ స్సంవత్సరో గతః, నచాన్యతరయో స్తత్ర విజయో వా ఊయోపి వా. ౯. తతః పితా మహ స్తత్ర త్రైలోక్యగతి రవ్యయః, ఆజగామ ద్రుతం దేవో విమాన వర మూస్థితః. ౧౦. నివారకవచానాం తు నివార్య రణకర్త తత్, వృద్ధః పితామహో వాక్య మువాచ విదితార్థవత్.౧౧. న హ్యయం రావణో యుద్ధే శక్యో జేతుం సురాసురైః, న భవంతః ఊయం నేతు మపి

సామరదానవైః. ౧౨. రాక్షసస్య సఖత్వం వై భవద్భి సుహ రోచతే,
 అవిభక్తా హి సర్వాథాః సుహృదాం నాత్ర సంశయః. ౧౩. తతోఽగ్ని
 సాక్షికం సఖ్యం కృతవాం స్తత్ర రావణః, నివాతకవచైస్సార్ధం
 ప్రీతిమా సభవ త్తదా. ౧౪. అర్చితస్తై ర్యథా న్యాయం సంవత్సర
 మథోషితః, స్వపురా నిర్విశేషం చ ప్రియం ప్రాప్తో దశాననః. ౧౫.
 తతోపధార్య మాయానాం శత మేకోన మాప్తవాః, సలిలేంద్రపురా
 స్వేషే స బభ్రామ రసాతలమ్. ౧౬. తతోశ్చ నగరం నామ కాలకేయాభి
 రక్షితమ్, గత్వా తు కాలకేయాంశ్చ హత్వా తత్ర బలోత్కటాః.
 ౧౭. శూర్పణఖ్యాశ్చ భర్తార మసినాచాచ్చిన త్తదా, స్వాలోఽపి బల
 వంతం చ విద్యుజ్జహ్వం బలోత్కటమ్. ౧౮. జహ్వయా సలిహంతం
 చ రాక్షసాః సమరే తదా, తం విజిత్య ముహూర్తేన జఘ్నే దైత్యాం
 శ్చతుశ్శతమ్. ౧౯. తతః పాండురమేఘాభం కైలాస మివ భాస్వరమ్,
 వరుణస్థాలయం దివ్య మపశ్య ద్రాక్షసాధిపః. ౨౦. క్షరంతీం చ పయో
 నిత్యం సురభిం గా మవస్థితామ్, దదర్శ రావణ స్తత్ర గోవుషేంద్రవి
 రావణీమ్. ౨౧. యస్యాః పయోభినిష్యందాత్ క్షీరోదో నామ సాగరః,
 యస్మా చ్చంద్రః ప్రభవతి శీతరశ్మిః ప్రజాహితః. ౨౨. యం సమా
 శ్రిత్య జీవంతి ఘనపాః పరమర్షయః, అమృతం యత్ర చోత్పన్నం స్వధా
 చ స్వధభోజనామ్. ౨౩. యాం బ్రువంతి నరా లోకే సురిభిం నామ
 నామతః, ప్రదక్షిణం తు తాం కృత్వా రావణః పరమాద్భుతామ్. ౨౪.
 ప్రవివేశ మహాఘోరం గుప్తం బహువిధై ర్భులైః, తోయధారాశ
 తాక్షిణ్యం శారదాభ్రనిభం తదా. ౨౫. నిత్యం ప్రహృష్టం దదృశే వరు
 ణస్య గృహోత్తమమ్, తతో హత్వా బలాధ్యత్వా సమరే తై శ్చ
 తాడితః. ౨౬. అబ్రవీ త్వరితో యోధాః రాజా శీఘ్రం నివేద్యతామ్,
 యుద్ధార్థీ రావణః ప్రాప్తః తస్య యుద్ధం ప్రదీయతామ్. ౨౭. వద వా
 న భయం తేఽస్తి నిర్జితోస్తీతి సాంజలిః, ఏతస్మిన్నంతరే క్రుద్ధా వరు
 ణస్య మహత్తనః. ౨౮. పుత్రాః పౌత్రాశ్చ నిష్కాంతాః గాశ్చ
 పుష్కర ఏవ చ, తే తు వీర్యగుణోపేతాః బలైః పరివృతా స్వకైః.
 ౨౯. యుక్త్వా రథాః కామగమా నుద్యద్భాస్కరవర్చసః, తతో
 యుద్ధం సమభవ ద్దారుణం రోమహర్షణమ్. ౩౦. సలిలేంద్రస్య పుత్రా

ణాం రావణస్య చ ధీమతః, అమాత్యైశ్చ మహావీర్యై ర్దశగ్రీవస్య
 రక్షసః. ౩౧. వారుణం తద్బలం కృత్స్నం త్మణేన వినిపాతితమ్, సమీత్య
 స్వబలం సంఖ్యే వరుణస్య సుతాస్తదా. ౩౨. అర్దితా శృరజాలేన
 నివృత్తా రణకర్తణః, మహీతలగతా స్తేతే రావణం దృశ్య పుష్పకే.
 ౩౩. ఆకాశ మాశు వివిశు స్స్యందనై శ్శీఘ్రగామిభిః, మహదాసీ
 త్తత స్తేషాం తుల్యస్థాన మవాప్య తత్. ౩౪. ఆకాశయుద్ధం తుములం
 దేవదానవయో రివ, తత స్తే రావణం యుద్ధే శరైః పావకసన్నిభైః.
 ౩౫. విముఖకృత్య సంహృష్టా వినేదు ర్వివిధార్త రవా, తతో మహో
 దరః క్రుద్ధో రాజానం దృశ్య ధర్మితమ్. ౩౬. త్యక్త్వా మృత్యుభయం
 వీరో యుద్ధకాంక్షీ వ్యలోకయత్, తేన తేషాం హయా యేచ కామ
 గాః పవనోపమాః. ౩౭. మహోదరేణ గదయా హతా స్తే ప్రయయుః
 ధీతిమ్, తేషాం వరుణపుత్రాణాం హత్వా యోధా హయాంశ్చ తా. ౩౮.
 ముమోచాశు మహానాదం విరథా ప్రేత్య తా స్థితా, తే
 తు తేషాం రథా సాశ్వా సుహసారభి ర్వరైః. ౩౯. మహోదరేణ
 నిహతాః పతితాః పృథివీతలే, తేతు త్యక్త్వా రథా పుత్రాః వరుణస్య
 మహాత్మనః. ౪౦. ఆకాశే విష్ణితా శ్శూరా స్స్వప్రభావా న్న వివృధుః,
 ధనూంషి కృత్వా సజ్యాని వినిర్భిద్య మహోదరః. ౪౧. రావణం సమరే
 క్రుద్ధా సుహితా సుమభిద్రవ, సాయకై శ్చాపవిభ్రష్టై ర్వక్రకలైః
 సుదారుణైః. ౪౨. దారయంతి స్త సంక్రుద్ధా మేఘా ఇవ మహాగిరిమ్,
 తతః క్రుద్ధో దశగ్రీవః కాలాగ్నిరివ నిర్గతః. ౪౩. శరవర్షం మహా
 వేగం తేషాం మర్కస్వపాతయత్, తత స్తే నై వ సహసా సీదంతి స్త
 పదాతయః. ౪౪. ముసలాని విచిత్రాణి తతో భల్లశతాని చ, పట్టసాం
 త్రైచివ శక్తింశ్చ శతస్మిం నోమరాంస్తథా. ౪౫. పాతయామాన దుర్ధర్షః
 తేషా ముపరి విష్ణితః, అథ విధౌ స్తు తే వీరా సీదంతి స్త పదాతయః.
 ౪౬. మహాపంక మి వాసాద్య కుంజరా మ్నాప్తిహాయనాః, సీదమానాం
 స్తుతా దృష్ట్వా విహ్వలా నుమహాజనః. ౪౭. ననాద రావణో హర్షా
 న్నహ సంబుధరో యథా, తతో రతో మహాన్నాద ముక్త్వా హంతి
 స్త వారుణా. ౪౮. నానాప్రహరణై ర్ఘోరై ర్ధారాపాతై రిహంబుదః,

తత స్తే విముఖా స్సర్వే పతితా ధరణీతలే. ౪౯. రణా త్వస్థురుషై శ్శీఘ్రం గృహణ్యేవ ప్రవేశితాః, తా నబ్రవీ త్తతో రక్షో వరుణాయ నివేద్యతామ్. ౫౦. పరాక్రమస్య కాలోఽయం విక్రమ స్తే ప్రదర్శ్య తామ్, రావణం త్వబ్రవీ త్తంత్రీ ప్రహస్తో నామ వారుణః. ౫౧. గతః ఖలు మహారాజో బ్రహ్మలోకం జలేశ్వరః, గాంధర్వం వరుణ శ్శ్రీతుం యం త్వ మాహ్వానసే యుధి. ౫౨. తత్కిం తవ వృథా వీర పరిశ్రమ్య గతే నృపే, యే తు సన్నిహితా వీరాః కుమారా స్తే పరాజితాః. ౫౩. రాక్షసేంద్ర స్తు తద్భృత్వా నామ విశ్రావ్య చాత్తనః, హర్షా న్నాదం విముంచత్ వై నిష్క్రాంతో వరుణాలయాత్. ౫౪. ఆగత స్తు తథా యేన తేనైవ వినివృత్యనః, లంకా మభిముఖో రక్షో నభస్సగతో యయా. ౫౫.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-త్రయోవింశస్కంధః.

౨౮-౫౬౦.

అథాధికపాఠస్కంధః పంచ.

త త్ర

ప్రథమస్కంధః.

హర్షా న్నాదాం స్తు విస్మయో నిష్క్రాంతో వరుణాలయాత్, మహోదరోణ సంయుక్తో హర్షగద్గదభాషిణా. ౧. [ద్వితీయం జితవా లోకం రావణో రాక్షసాధిపః,] తతోశ్చ సగరం భూయో విచేరు ర్యుద్ధలాలసాః. ౨. తత్రాపశ్య ద్దశగ్రీవో గృహం పరమభాస్వరమ్, వై దూర్యతో రణాకీర్ణం ముక్తాజాలవిభూషితమ్. ౩. సువర్ణ స్తంభగహనం వేదికాభి రలంకృతమ్, వజ్రస్ఫటికసోపానం కింకిణీజాలసంవృతమ్. ౪. బహ్వననయుతం రమ్యం మహేంద్రసదనోపమమ్, దృష్ట్వా గృహవరం రమ్యం దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్. ౫. కన్యేదం భవనం సౌమ్యం మేరు కందరసన్నిభమ్, గచ్ఛ ప్రహస్త శీఘ్రం త్వం జానీష్వ భవనోత్తమమ్. ౬. ఏవ ముక్తః ప్రహస్త స్తు ప్రవివేశ గృహోత్తమమ్, శూన్యం ప్రేక్ష్య వృతద్వారం పునః కక్ష్యాంతరం యయా. ౭. సప్తకక్ష్యాంతరం

గత్వా తతో జ్వాలా నుపశ్యత. తతో దృష్టః పుమాం స్తత్ర దృష్ట్వా
హసం ముమోచ సః. ౮. శ్రుత్వా స తం మహాహస మూర్ధ్వరోమా
ఽభవ త్తదా, జ్వాలామధ్యే స్థితస్తత్ర హేమమాలీ న్యదృశ్యత. ౯.
ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రీక్ష సాక్షాదీవ యమః ప్రభుః, తతో దృష్ట్వా తు
వృత్తాంతం త్వరమాణో వినిగతః. ౧౦. వినిగమ్యాబ్రవీ త్సర్వం రావ
ణాయ నిశాచరః, ఆజగామ దశగ్రీవః పుష్పకాదవతీర్య సః. ౧౧.
ప్రవేష్టుకామో వేల్దాథ భిన్నాంజనచయోపమః, చంద్రమాళి ర్వపుష్టాం
శ్చ పురుషోఽస్యాగ్రతః స్థితః. ౧౨. ద్వార మావృత్య సహసా జ్వాలా
జహ్వో భయానకః, రక్తాక్షః శ్వేతవదనో బింబోష్ఠ శోచిర్ధ్వరోమవాః.
౧౩. మహాభీషణనాసశ్చ కమ్బుగ్రీవో మహాహనుః, గూఢశ్శశ్రు
నిగూఢాస్థి దంష్ట్రాభో రోమహర్షణః. ౧౪. ఏతాదృశం వై పురుషం
దదర్శ స తు రావణః, గృహీత్వా లోహముసలం ద్వారం విప్రభ్య
సుస్థితమ్. ౧౫. అథ సందర్శనాత్సన్య ఊర్ధ్వరోమా బభావసః, అస్పంద
తాస్య హృదయం వేపథుశ్చాప్యజాయత. ౧౬. నిమిత్తాన్యమనోజ్ఞాని
దృష్ట్వా రామ వ్యచింతయత్, అథ చింతయత స్తస్య నవవ పురుషో
ఽబ్రవీత్. ౧౭. కిన్ను చింతయసే రతో విస్రబ్ధం బ్రూహి మాచిరమ్,
యుద్ధాతిథ్య మహం వీర కరిష్యే రజనీచర. ౧౮. ఏవ ముక్త్యాన తద్రక్షః
పున ర్వచన మబ్రవీత్, యోత్యసే బలినా సార్థం మయా వా తద్వి
ధీయతామ్. ౧౯. రావణోఽభిహితోభూయ ఊర్ధ్వరోమా వ్యజాయత,
అథ ధైర్యం సమాలంబ్య రావణో వాక్య మబ్రవీత్. ౨౦. గృహే
ఽత్ర తిష్ఠతే కోవా తం బ్రూహి వదతాంవర, తేనైవ సార్థం యో
తస్యమి యథా వా మన్యతే భవాః. ౨౧. స ఏనం పునరేవాహ
దానవేంద్రోఽత్ర తిష్ఠతి, ఏషవై పరమోదార శూర సృత్యపరాక్రమః.
౨౨. వీరో బహుగుణోపేతః పాశహస్త ఇవాంతకః, బాలార్క ఇవ
తేజస్వీ సమరే వ్యనివర్తకః. ౨౩. అమర్షీ దుర్జయో ధీరో బలి ర్హి
గుణసాగరః, ప్రియంవద స్సంవిభాగీ గురువిప్రప్రియ స్సదా. ౨౪.
కాలకాంక్షీ మహాసత్వ సృత్యవాక్సమ్యదర్శనః, వీర స్సర్వగుణో
పేతో దక్షసాన్వధ్యాయ తత్పరః. ౨౫. ఏష గర్జతివాత్సేష జ్వలతే
తపతే తథా, ధైర్యైశ్చ భూతసంఘైశ్చ పన్నగైశ్చ మహర్షిభిః. ౨౬.

భయం యో నాభిజానాతి తేన కిం యోధు మిచ్ఛసి, బలినా యది తే
 యుద్ధం రోచతే రాక్షసేశ్వర. ౨౭. ప్రవిశే త్వం మహాసత్వ సంగ్రామం
 కురు మాచిరమ్, ఏవ ముక్తో దశగ్రీవః ప్రవివేశ యతో బలిః. ౨౮. స
 విలోక్యాథ లంకేశ మట్టహాసం జహాస చ, ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రేక్షః
 స్థితో దానవనత్తమః. ౨౯. అథ సందర్శనాదేవ బలి రైవ విశ్వ
 రూపవాన్, స గృహీత్వా చ తద్రక్షో హ్యుత్సంగే స్థాప్య చాబ్ర
 వీత్. ౩౦. దశగ్రీవ మహాబాహూ కిం తే కామం కరోమ్యహమ్,
 కి మాగమనకృత్యం తే బ్రూహి త్వం రాక్షసేశ్వర. ౩౧. ఏవ ముక్త
 స్తు బలినా రావణో వాక్యమబ్రవీత్, శ్రుతం మయా మహాభాగ
 బద్ధ స్త్వం విష్ణునా పురా. ౩౨. సోఽహం మోచయితుం శక్తో బంధనా
 న్నిత్ర సంశయః, యం దృష్టవా నహం ద్వారి తం చ జ్ఞాతుం స
 ముత్సహే. ౩౩. ఏవ ముక్తే తతోహసం బలిః కృత్వేద మబ్రవీత్,
 శ్రూయతా మభిధాన్యామి యం త్వం పృచ్ఛసి రావాణ. ౩౪. య ఏష
 పురుషశ్శ్యామో ద్వారి తిష్ఠతి నిత్యశః, ఏతేన దానవేంద్రాశ్చ
 తథాన్యే బలవత్తరాః. ౩౫. వశం నీతా బలవతా పూర్వే పూర్వత
 రాశ్చ యే, బద్ధశ్చాహ మనే నైవం కృతాంతో దురతిక్రమః. ౩౬.
 క ఏనం పురుషం లోకే వంచయిష్యతి రావాణ, సర్వభూతాపహర్తా చ
 య ఏవ ద్వారి తిష్ఠతి. ౩౭. కర్తా కారయితా చైవ ధాతా చ భువనే
 శ్వరః, స త్వం వేత్థి న చాహం నై భూతభవ్యభవత్ప్రభుమ్. ౩౮.
 కల్మషైచ్చ వహి కాలశ్చ సర్వభూతాపహరకః, లోకత్రయస్య సర్వస్య
 కర్తా భర్తా తథైవ చ. ౩౯. సంహరత్యేష భూతాని స్థావరాణి చరాణి
 చ, పునశ్చ సృజతే సర్వ మనాద్యంతో మహేశ్వరః, ౪౦. కరణం
 కారణం కర్తా సోఽయం పురుషనత్తమః, ఇష్టం చైవ హి దత్తం చ
 హుతం చైవ నిశాచర. ౪౧. సర్వమేవ హి లోకేశో ధాతా గోప్తా
 న సంశయః, నైవంవిధం మహద్భూతం విద్యతే భువనత్రయే. ౪౨.
 అహం త్వం చైవ పాలస్య యేచాన్యే పూర్వవత్తరాః, నేతా తేషాం
 మహాత్మేష పశుం రశనయా యథా. ౪౩. వృత్రో వలో దను శ్శంభు
 ర్నిశుంభ శ్శుంభ ఏవ చ, కాలనేమి శ్చ ప్రహ్లాద స్తథా వైరోచనో
 బలిః. ౪౪. కాలకేయ స్తారకాభ్యో ముచుకుందో వివర్ధనః, హిరణ్యాక్షో

మధుశైవువ కైటభో ధూమశంబరా. ౪౫. యమభార్జునౌ చ కంసశ్చ
 శుకః కూటో మృదు స్తథా, నతే తపంతి ద్యోతంతే వాంతి వర్షంతి
 చైవ హి. ౪౬. సర్వైః క్రతుశతై రిష్టం సర్వై స్తప్తం మహత్తపః,
 సర్వే తే సుమహాత్మాన సుర్వే వై యోగధర్మిణః. ౪౭. సర్వై రైశ్వర్య
 మాసాద్య భుక్తభోగై ర్హతైః, దత్త మిష్ట మధీతశ్చ ప్రజాశ్చ పరి
 పాలితాః. ౪౮. స్వపక్షేష్వసుగోప్తరః ప్రహర్తారః పరే వ్యపి, సమరే
 వ్యపి లోకేషు నై తేషాం విద్యతే సమః. ౪౯. శూరా స్వభిజనోపేతా
 సుర్వశస్త్రాస్త్రపారగాః, సర్వవిద్యాప్రవేత్తార సుంగ్రామే వ్యనివర్తకాః.
 ౫౦. సర్వై స్త్రిదశరాజ్యాని కాంక్షితాని మహాత్మభిః, యుద్ధే సురగణా
 సుర్వే నిర్జితాశ్చ సహస్రశః. ౫౧. దేవానా మప్రియే శక్తా స్స్వపక్ష
 పరిపాలకాః, ప్రమత్తా భోగరక్తాశ్చ బాలార్కసమతేజసః. ౫౨. యేతు
 దేవా ప్రధర్షంతే తదేషాం విష్ణు రీశ్వరః, ఉపాయపూర్వకం నాశం
 సంవేత్తా భగవాన్ హరిః. ౫౩. ప్రాదుర్భావం వికురుతే యేనై తా
 నిగధనం నయేత్. పునరేవాత్మనాత్మాన మశిషాయ స తిష్ఠతి. ౫౪.
 ఏవ మేతేన దేవేన దానవేంద్రా మహాత్మనా, తే హి సర్వే క్షయం
 నీతా బలినా కామరూపిణా. ౫౫. సమరే యేచ దుర్ధర్షా నృపాస్తే
 చ పరాజితాః, తేన నీతాః క్షయం సర్వే కృతాంతబలచోదితాః. ౫౬.
 ఏవ ముక్త్యాథ ప్రోవాచ రాక్షసం దానవేశ్వరః, యదేత ద్దృశ్యతే
 వీర చక్రం దీప్తానలోపమమ్. ౫౭. ఏత ద్దృశీత్వా గచ్ఛ త్వం మమ
 పార్శ్వం మహాబల, తతోఽహం తవ వ్యాఖ్యానేయ ముక్తికారణ మవ్య
 యమ్. ౫౮. త త్కురుష్వ మహాబాహో మా విలంబస్వ రావణ,
 ఏతచ్ఛ్రుత్యా గతో రక్షః ప్రహసం శ్చ మహాబలః. ౫౯. యత్ర స్థితం
 మహద్దివ్యం కుండలం రఘునందన, లీలయోత్పాటనం చక్రే రావణో.
 బలదర్శితః. ౬౦. స చ చాలయితుం శక్తో రావణోఽభూ త్కథంచన,
 లజ్జయా స పున ర్భూయో యత్నం చక్రే మహాబలః. ౬౧. ఉత్తిష్ఠ
 మాత్రే దివ్యేచ పపాత భువి రాక్షసః, ఛిన్నమూలౌ యథా శాఖ
 రుధిరౌఘపరిఘ్నతః. ౬౨. ఏతస్మిన్నంతరే జజ్ఞే శబ్దః పుష్కరసంభవః,
 రాక్షసేంద్రస్య సచ్చివై ర్దుక్తో హాహారవో మహా. ౬౩. తతో రక్షో
 ముహూర్తేన చేతనాం ప్రాప్య చోత్థితమ్, లజ్జయావసంతీభూతం బలి

ర్వాక్య మువాచ హ. ౨౪. ఆగచ్ఛ రాక్షసశ్రేష్ఠ వాక్యం శృణు మయోదితమ్, యత్త్వయా చోద్భుతం వీర కుండలం మణిభూషితమ్. ౨౫. ఏతద్ధి పూర్వజస్యాసీ త్కర్ణాభరణ మక్షతమ్, ఏత త్పతిత మత్రైవ మన్య ద్భూయో మహాబలః. ౨౬. అన్యపర్వతసానౌ హి పతితం కుండలా దను, మకుటం చేదీసామీప్యే పతితం యుధ్యతో భువి. ౨౭. హిరణ్య కశిపాః పూర్వం మమ పూర్వపితామహాత్, న తస్య కాలో మృత్యు ర్వా న వ్యాధి ర్న వివాసకః. ౨౮. న దివా మరణం తస్య న రాత్రౌ సంధ్యయో రపి, న శుష్కేణ న చాద్ద్రోణ న చాశుష్కేణ కేనచిత్. ౨౯. విద్యతే రాక్షసశ్రేష్ఠ తస్య నాస్త్రోణ కేనచిత్, ప్రహ్లాదేన నమం చక్రే వాదం పరమదారుణమ్. ౩౦. తస్య వాదే సముత్పన్నే ధీరో లోకభయంకరః, సర్వదృశ్యస్సవీరస్య ప్రహ్లాదస్య మహాత్మనః. ౩౧. ఉత్పన్నో రాక్షసశ్రేష్ఠ నృసింహాకృతిరూపధృత్, దృష్టం చ తేన రాద్ద్రోణ క్షుబ్ధం సర్వ మశేషతః. ౩౨. తత ఉద్భృత్య బాహుభ్యాం నఖై ర్నిస్త్యే యమక్షయమ్, ఏష తిష్ఠతి వై ద్వారోన్ని వాసుదేవో నిరంజనః. ౩౩. తస్య దేవాదిదేవస్య తత్త్వతో మే శృణుష్వహ, వాక్యం పరమభావేన యది తే వర్తతే హృది. ౩౪. ఇంద్రాణాం చ సహస్రాణి సురాణా మయతాని చ, ఋషీణాం సప్తసంఖ్యానాం శతశోఽథ సహస్రశః. ౩౫. వశం నీతాని సర్వాణి య ఏష ద్వారి తిష్ఠతి, తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రావణో వాక్య మబ్రవీత్. ౩౬. మయా ప్రేతేశ్వరోద్భవః కృతాంత స్సహమృత్యునా, పాశహస్తో మహాబ్వాలో హ్యూర్ధ్వరోమా భయానకః. ౩౭. విద్యుజ్జహ్వ శ్చ దంష్ట్రాల సుర్వవృశ్చికరోమవాః, రక్తాక్షో భీమవేగశ్చ సర్వసత్త్వభయంకరః. ౩౮. ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రేక్ష స్సమరే ష్వనివర్తకః, పాపానాం శమితా వైవ స మయా యుధి నిజ్జితః. ౩౯. న చ మే తత్ర భీః కాచి ద్వ్యథా వా దానవేశ్వర, ఏనం తు నాభిజానామి తద్భువా వక్తు మర్హసి. ౪౦. రావణస్య వచ శృణ్వైత్యా బలి రైవరోచనోఽబ్రవీత్, ఏష త్రైలోక్యధాతా చ హరి ర్నారా యణః ప్రభుః. ౪౧. అనంతః కపిలో విష్ణు ర్నారసింహో మహాద్యుతిః, ఋతధామా సుధామాచ పాశహస్తో భయానకః. ౪౨. ద్వాదశాదిత్య సదృశః పురాణపురుషోత్తమః, నీలజేమూతసంకాశ స్సురనాథ స్సురో

త్తమః. ౮౩. బ్యాలామాలీ మహానాదో యోగీ భక్తజనప్రియః, ఏష ధారయతే లోకా నేష నై నృజితే ప్రభుః. ౮౪. ఏషం సంహరతే చైవ కాలో భూత్వా మహాబలః, ఏష యజ్ఞా చ యజ్ఞశ్చ చక్రాయుధధరో హరిః. ౮౫. సర్వ దేవమయ శ్చైచ సర్వభూతమయ స్తథా, సర్వలోక మయ శ్చైచ సర్వజ్ఞానమయ స్తథా. ౮౬. సర్వరూపీ మహారూపీ బల దేవో మహాభుజః, వీరహా వీరచక్షుష్ఠా త్రైలోక్యగురు రవ్యయః. ౮౭. ఏషం మునిగణాసుర్యే కథయంతీహ మోక్షిణః, య ఏనం పురుషం వేత్తి న స పాపై ర్విలిక్యతే. ౮౮. స్తుత్వా స్మృత్వా తథైవేష్ట్యా సర్వ మస్తా దవాప్యతే, ఏత చ్ఛ్రిత్వా తు వచనం రావణో నిర్యయా తదా. ౮౯. క్రోధసంరక్తనయన ఉద్భృతాస్త్రో మహాబలః, తథా భూతం చ తం దృష్ట్వా హరి ర్దుసలభృత్ప్రభుః. ౯౦. నైనం హ స్త్యధునా పాపం చింతయిత్వేతి విశ్వధృత్, అంతర్ధానం గతో రామ బ్రహ్మణః ప్రియ కామ్యయా. ౯౧. స చ తం పురుషం తత్ర దదర్శ రజనీచరః, హర్షా న్నాదం విముంచ నైవ నిష్కామస్వరణాలయాత్. ౯౨. యేనైవ సంప్రవిష్టస్స పథా తేనైవ నిగతః.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-అధికపాతే-బలిదర్శననామ

ప్రథమ స్సర్గః

ద్వితీయ స్సర్గః.

అథ సంచిత్య పాలస్య సూర్యలోకం జగామ హ, మేరు శ్చంగే నరే రమ్యే ఉపిత్వా తత్ర శర్వరీమ్. ౧. పుష్పకం తత్స మారుహ్య రవే స్తురగసన్నిభమ్, మనోనాతగతిం దివ్యం విహారియతి స్థితమ్. ౨. తత్రాపశ్యద్రవిం దేవం సర్వతేజోమయం శుభమ్, వర కాంచనకేయూర రక్తాంబరవిభూషితమ్. ౩. కుండలాభ్యాం శుభాభ్యాం చ భ్రాజన్తుఖవికాసితమ్, కేయూరనిష్కాభరణం రక్తమాలావలంబి నమ్. ౪. రక్తచందనదిగ్ధాంగం సహస్రకిరణోజ్జ్వలమ్, త మాదిదేవ మాదిత్యం విభుం సప్తాశ్వవాహనమ్. ౫. అనాద్యంతమమధ్యం తం లోక సాక్షిణ మీశ్వరమ్, తం దృష్ట్వా ప్రవరం దేవం రావణో రాక్షసాధిపః. ౬. స ప్రహస్త మువాచాథ రవితేజో బలార్ధితమ్, గచ్ఛామాత్య

వద హ్యేనం సందేశా న్నమ శాసనమ్. 2. మార్తండం భాస్కరం శ్రేష్ఠం తత్త్వతో బ్రూహి మాచిరమ్, యద్ధాథీ రావణః ప్రాప్తో యుద్ధం తస్య ప్రదీయతామ్. ౪. నిర్జితోస్తీతి వా బ్రూహి పక్ష మేక తరం కురు, తస్య తద్వచనా ద్రక్ష్య సూర్యస్యాంతిక మాగమత్. ౯. పింగళం దండినం చైవ సోపశ్య ద్ద్వారపాలకౌ, ఆభ్యా మాఖ్యాయ తత్సర్వం రావణస్య వినిశ్చయమ్. ౧౦. తూష్ణీ మాస్తే ప్రహస్త సు సూర్యతేజః ప్రతాపితః, దండి గత్వా రవే సార్భ్యం ప్రణమ్యాఖ్యాత వాన్విభుమ్. ౧౧. శ్రుత్వా తు సూర్య స్తద్వృత్తం దండినో రావణస్య హ, ఉవాచ వచనం శ్రీమూఁ బుద్ధిపూర్వం దివాకరః, ౧౨. గచ్ఛ దండి జయన్వైసం నిర్జితోస్తీతి వా వద, కురు య త్రే కాంక్షితం త న్నాహం కాలక్షిపాం సహే. ౧౩. స గత్వా వచనా త్తస్య రాక్షసాయ మహాత్మనః, కథయామాన తత్సర్వం సూర్యోక్తం వచనం యథా. ౧౪. స శ్రుత్వా వచనం తస్య దండినో వై మహాత్మనః, ఘోషయిత్వా జగామాథ విజయం రాక్షసేశ్వరః. ౧౫.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-అధికపాఠే-ద్వితీయస్కంధః.

తృ తీ య స్క ం ధ ః.

అథ సంచింత్య పాలస్య సోమలోకం జగామ హ, మేరుశృంగే వరే రమ్యే రజనీ ముష్య వీర్యవా. ౧. తదా కల్పి ద్రథారూఢో దివ్యస్రగసులేపనః, అపురోగణముఖ్యేన సేవ్యమాన స్తు గచ్ఛతి. ౨. రతిశ్రాంతోఽపురోంగేషు చుంబితస్పృ విబుధ్యతే, రావణ స్వధ తం దృష్ట్వా కౌతూహలనమన్వితః. 3. అథాపశ్య దృషిం తత్ర పర్వతం మునిస్తతమమ్. దశగ్రీవో మహాత్మానం దృష్ట్వా చేద మువాచహ. ౪. స్వాగతం తవ దేవశ్రే దిష్ట్వా వై వాగతో హ్యసి, కోయం స్యందన మారూఢో హ్యపురోగణసేవితః. ౫. నిర్లజ్జ ఇవ సంయాతి భయస్థానం న విందతి, రావణే నైవ ముక్త స్తు పర్వతో వాక్య మబ్రవీత్. ౬. శృణు వత్స యథా తత్త్వం వక్ష్యే తవ మహామతే, ఏతేన నిర్జితా లోకాః బ్రహ్మ వై వాభితోషితః. ౭. ఏవ గచ్ఛతి మోక్షాయ స

సుఖం స్థాన ముత్తమమ్, తపసా నిర్జితా లోకాః విక్రమేణ యథా
 త్వయా. ౮. ప్రయాతి పుణ్యవాన్ వత్స సోమం పీత్వా న సంశయః,
 త్వం చ రాక్షసశార్దుల శూర సుత్యవ్రత స్తథా. ౯. నేదృశేషు చ
 క్రుధ్యంతి బలినో బ్రహ్మచారిషు, అథాఽపశ్యద్దధవరం మహా
 కాయం మహాజనమ్. ౧౦. జాజ్వల్యమానం వపుషా గీతవాదిత్ర
 సంకులమ్, కైవ్యగ గచ్ఛతి దేవర్షే శోభమానో మహాద్యుతిః. ౧౧.
 కిష్కరై శ్చ ప్రగాయద్భి ర్మృత్యుద్భి శ్చ మనోహరమ్, శ్రుత్వా చైన
 మువాచాథ పర్వతో మునిస్తతః. ౧౨. ఏష శూరో రణే యోద్ధా సం
 గ్రామేష్యనివర్తకః, యుధ్యమాన స్తథై వైష ప్రహరై ర్జర్జరీకృతః.
 ౧౩. కృతీ శూరో రణే జేతా స్వామ్యుధే త్యక్తజీవితః, సంగ్రామే నిహ
 తో వీర్వా హత్వా చ సబలా బహూ. ౧౪. ఇంద్రస్యాతిశిరే
 వైష హ్యథవా యత్ర చేచ్ఛతి, సృతగీతవిలాసై స్త నేవ్యతే నర
 స్తతః. ౧౫. సప్రచ్ఛ రావణో భూయః కోఽయం యాత్యర్కసన్నిభః,
 రావణస్య వచ శ్శ్రుత్వా పర్వతో వాక్యమబ్రవీత్. ౧౬. యఏష
 దృశ్యతే రాజా విమానే సర్వకాంచనే, అప్పరోగణసంయుక్తే పూర్ణేందు
 సదృశాననః. ౧౭. సువర్ణదో మహారాజ విచిత్రాభరణాంబరః, ఏష గచ్ఛతి
 శీఘ్రేణ యానేన సుమహాద్యుతిః. ౧౮. పర్వతస్య వచశ్శ్రుత్వా రావణో
 వాక్యమబ్రవీత్, య ఏతే యాంతి రాజానో బ్రూహి తా నృషిస్తతః. ౧౯.
 కోత్ర మే యాచతో దద్యా ద్ద్వద్ధాతిధ్యం మహాద్యుతిః, టీప్ర
 మాఖ్యాహి ధర్మజ్ఞ పితా మే త్వం హి పర్వత. ౨౦. ఏవ ముక్తః
 ప్రత్యువాచ రావణం పర్వత స్తదా, స్వర్గాధినో మహారాజ నై తే
 యుద్ధాధినో నృపాః. ౨౧. వత్సోమి చ మహారాజ విచిత్రాభరణాంబరః,
 యస్త రాజా మహాతేజా సుప్తద్వీపేశ్వరో మహా. ౨౨. మాంధాతే
 త్యభివిఖ్యాత సు తే యద్గం ప్రజాస్యతి, పర్వతస్య వచ శ్శ్రుత్వా
 రావణో వాక్య మబ్రవీత్. ౨౩. కుత్రాసా వర్తతే రాజా తం మమా
 చక్ష్య తత్వతః, అహం యాస్యామి తత్రాద్య యత్రాఽసౌ నరపుంగవః.
 ౨౪. రావణస్య వచ శ్శ్రుత్వా ముని ర్వచన మబ్రవీత్, యవనాశ్వ
 సుతోహ్యేష మాంధాతా రాజస్తతః. ౨౫. సప్తద్వీపానముద్రాంతా
 జత్వాఽద్యస్వర్గమేష్యతి, అథాపశ్య స్సహాబాహు ద్విరించివరదద్వితః.

౨౬. అయోధ్యాధిపతిం వీరం మాంధాతారం సృపోత్తమమ్, సప్త
 ద్వీపాధిపం యాంతం స్యందనేన విరాజితమ్. ౨౭. కాంచనేన విచిత్రే
 ణ మహాదారేణ భాస్వతా, జాజ్వల్యమానం రూపేణ దివ్యస్రగను
 లేపనమ్. ౨౮. త మువాచ దశగ్రీవో యుద్ధం మే దీయతా మితి, ఏవ
 ముక్తో దశగ్రీవం ప్రహస్యేద మువాచ హ. ౨౯. యది తే జీవితం నే
 ప్తం తతో యుధ్యస్య మా మితి, మాంధాతు ర్వచనం శ్రుత్వా రావణో
 వాక్య మబ్రవీత్. ౩౦. వరుణస్య కుబేరస్య యమస్యాపి స వివృధే,
 కిమరేమానుషా త్వత్తో రావణో భయ మావిశేత్. ౩౧. ఏవ ముక్త్వా
 దశగ్రీవః క్రోధా త్తం ప్రదహ న్నివ, ఆజ్ఞాపయామానతదా రాక్షసా
 యుద్ధదుర్తదా. ౩౨. అథ శ్రుద్ధా స్తు సచివాః రావణస్య దురా
 త్తనః, వవృషు శ్శరవర్షాణి శూరా యుద్ధవిశారదాః. ౩౩. అథ రాజ్ఞా
 బలవతా కంకపత్రై రజంహగైః, ఇషుభి స్తాడితా సుర్వే ప్రహస్తశు
 కసారణాః. ౩౪. మహాదర విరూపాక్ష మారీచాకంపనాదయః, అథ
 ప్రహస్తా సృపతిం శరవర్షై ర్రవాకిరత్. ౩౫. అప్రాప్తానేవ తా సర్వాః
 ప్రచిచ్ఛేద సృపోత్తమః, భుషండ్భిశ్చ భ్రుతైశ్చ భిండివాలైశ్చ
 తోమరైః. ౩౬. సరరాజేన దహ్యంతే శలభా ఇవ తేగ్నినా, పున
 ర్నృపవరః క్రుద్ధః పంచభిః ప్రబిభేద తమ్. ౩౭. తోమరై ససమహా
 ఘోరైః పురా క్రాంచ మివాగ్నిజః, తతో ముహు ర్భ్రామయిత్వా
 ముద్గరం వజ్రసన్నిభమ్. ౩౮. ముమోచ సోతివేగేన రాక్షసస్య రథం
 ప్రతి, నిపపాత మహావేగో ముద్గరో వజ్రసన్నిభః. ౩౯. ఘూర్ణితో
 రావణ స్తేన పతిత శ్శక్రకేతువత్, తదా స సృపతిః ప్రీతః హర్షో
 ద్భూతబలో బభౌ. ౪౦. సకలేందుకరైః స్పృష్టం యథాంబు లవ
 ణాంభసః, తతో రక్షో బలం సర్వం హాహ భూత మచేతనమ్. ౪౧. పరి
 వార్యాథ తం తస్థా రాక్షసేంద్రం సమంతతః, తత శ్చిరా త్సమాశ్చ
 స్తో రావణో లోకరావణః. ౪౨. మాంధాతుః పీడయామాన దేహం
 లంకేశ్వరో భృశమ్, రథం చాశ్చయజం క్షీప్రం బభంజ స మహాబలః.
 ౪౩. విరథ సు రథం ప్రాప్య శక్తిం ఘంటాట్టహాసిసీమ్, మాంధాతా
 విప్రచిక్షేప తాం బలా ద్రావణం ప్రతి. ౪౪. మరీచి మివ చార్కస్య

చిత్రభానో శ్శిఖా మివ, దీప్యంతీం రుచిరాభాసాం మాంధాతృకర
నిస్సృతామ్. ౪౫. తా మాపతంతీం శూలేన పాలస్త్యో రజనీచరః, ద
దాహ శక్తిం లంకేశః పతంగ మివ పావకః. ౪౬. యమదత్తం తు నా
రాచం వికృష్ట్యాథ దశాననః, పాతయామాస వేగేన స తేనాభిహతో
భృశమ్. ౪౭. మూర్ఛితం నృపతిం దృష్ట్వా ప్రహృష్టాస్తే నిశాచరాః,
చుక్రుశు సింహనాదాం శ్వశ్చ్యేషం త శ్చ నిశాచరాః. ౪౮. లబ్ధసం
జ్ఞో ముహూర్తేన హ్యయోధ్యాధిపతి స్తదా, తం దృష్ట్వా శత్రుభి శ్శ
త్రుం పూజ్యమానం ముదాన్వితైః. ౪౯. జాతకోపో దురాధర్ష శ్చం
ద్రార్కసదృశద్యుతిః, మహతా శరవన్నేణ వీడయ రాక్షసం బలమ్.
౫౦. చాపస్య చ నినాదేన తస్య బాణరవేణ చ, సంచచాల తత సై న
స్య ముద్ఘాతేన సాగరః. ౫౧. తద్యుద్ధ మభవ ద్ధోరం సరరాక్షసనం
కులమ్, క్రుధావిష్టో మహత్తానా సరరాక్షససత్తమా. ౫౨. కార్ష
కాసిధరా వీరా శరాసనగతో తథా, మాంధాతా రావణం చైవ రా
క్షస సైచైవ తం నృపమ్. ౫౩. క్రోధేన మహతా విష్టా శరవర్షం వవ
ర్షతుః, తౌ పరస్పరసంఘోభా తృహరై ర్జర్జరై రీకృతౌ. ౫౪. రావణో
రాద్ర మత్రుం తు ప్రాయుజ్ఞ సమహాబలః, ఆగ్నేయేన స మాంధా
తా తదత్రుం ప్రత్యవారయత్. ౫౫. గాంధర్వేణ దశగ్రీవో వారుణే
న సరాజరాట్, గృహీత్వా స తు బ్రహ్మాత్రుం సర్వభూతభయావ
హమ్. ౫౬. తోలయామాస మాంధాతా దివ్యం పాశుపతం మహత్,
తదత్రుం ఘోరరూపం తు త్రైలోక్యభయవర్ధనమ్. ౫౭. దృష్ట్వాత్ర
స్తాని భూతాని స్థావరాణి చరాణి చ, వరదానా త్తు రుద్రస్య తపసా
ధిగతం మహత్. ౫౮. తతః ప్రకంపితం సర్వం త్రైలోక్యం సచరా
చరమ్, దేవాః ప్రకంపితా సుర్యే లయం నాగాశ్చ మేనిరే. ౫౯. అథ
తౌ మునిశార్దూలా ధ్యానయోగా దపశ్యతామ్, పులస్త్యో గాలవ
త్రైచనం వారయామాసతుర్నృపమ్. ౬౦. సోపాలంభై శ్చ వివిధై ర్వా
క్యై రాక్షససత్తమమ్, తౌ తు కృత్వా పరాం ప్రీతిం సరరాక్షసయో
స్తదా. ౬౧. సంప్రసితౌ తు సంహృష్టౌ పథా యేనై వ చాగతౌ.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ-ఉత్తరకాండ-అధిక పాఠ-తృతీయస్కంధః.

అధికపాఠే - చతుర్థస్కంధః.

గతాభ్యా మథ విప్రాభ్యాం రావణో రాక్షసాధిపః, దశయోజన సాహస్రం ప్రథమం స మరుత్పథమ్. ౧. అతిక్రామ స్పృహతేజః పుష్ప కేణ మహాబలః, యత్ర తిష్ఠంతి మత్తాహి హంసా సుర్వగుణాన్వితాః. ౨. అత ఊర్ధ్వం ద్వితీయం తు గత్వాచైవ మరుత్పథమ్, శతయోజన సాహస్రం తద్ధి వై పరిగణ్యతే. ౩. తత్ర మేఘా సితా సుర్వే త్రివిధా నిత్యసంశ్రితాః, ఆగ్నేయాః సక్షజా బ్రాహ్మణాః త్రివిధా ఇతి సంస్కృతాః. ౪. అథ గత్వా తృతీయం తు వాయోః పంథానముత్తమమ్, నిత్యం యత్ర స్థితాస్థిధాశ్చరణా శ్చ మనస్వినః. ౫. దక్షై వ తు సహస్రాణి యోజనానాం తద్ధై వ చ, చతుర్థం వాయుమార్గం తు గతవా రావణ స్తథా. ౬. వసంతి యత్ర నిత్యం వై భూతాశ్చ సవినాయకాః, అథ గత్వాతు వై శీఘ్రం పంచమం వాయుగోచరమ్. ౭. దక్షై వ తు సహస్రాణి యోజనానాం తద్ధై వ చ, గంగా యత్ర సరిచ్ఛ్రిష్ఠా నాగా శ్చ కుముదాదయః. ౮. కుంజరా యత్ర తిష్ఠంతి యేచ ముంచంతి శీకరాః, గంగాతోయేషు తిష్ఠంతః పుణ్యం కుర్వంతి సర్వతః. ౯. తతః కరికరా ద్భ్రష్టం వాయునా లోలితం భృశమ్, జలం కుంజేషు పతితం హిమం భవతి రాఘవ. ౧౦. తతో జగామ షష్ఠం స వాయుమార్గం మహాద్యుతే, యోజనానాం సహస్రాణి తద్ధై వ తు సరాక్షసః. ౧౧. యత్రాస్తే గరుజో నిత్యం జ్ఞాతిబాంధవసత్కృతః, తద్ధై వ తు సహస్రాణి యోజనానాం తథోపరి. ౧౨. స్తప్తమం వాయుమార్గం తు యత్ర వై ఋషయః స్థితాః, అత ఊర్ధ్వం స గత్వాథ సహస్రాణి దక్షై వ తు. ౧౩. అప్తమం వాయు మార్గం తు యత్ర గంగా ప్రతిష్ఠితా, ఆకాశగంగా విఖ్యాతా హ్యదిత్య పథ మాస్థితా. ౧౪. వాయునా ధార్యమాణా సా మహావేగా మహా స్వనా, అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి చంద్రమా యత్ర తిష్ఠతి. ౧౫. అశీతి స్తు సహస్రాణి యోజనానాం తథోపరి, చంద్రమా తిష్ఠతే యత్ర గ్రహ సక్షత్రసంయుతః. ౧౬. శతం శతసహస్రాణి రక్షయ శ్చంద్ర మండలాత్, ప్రకాశయంతి లోకాం స్తు సర్వస్త్యైషుభావహాః. ౧౭. తతో దృష్ట్వా దశగ్రీవం చంద్రమా నిర్దహన్నివ, స తు శీతాగ్నినా

శీఘ్రం ప్రాపత ద్రావణం తదా.౧౮.నాసహం స్తస్య సచివాః శీతాగ్నిం
 భయపీడితాః, రావణం జయశఙ్ఖేన ప్రహస్తో వాక్య మబ్రవీత్. ౧౯.
 రాజా శీతేన బాధ్యామో నివర్తామ ఇతో వయమ్, చంద్రరశ్మిప్రతా
 పేన రక్షసాం భయ మావిశత్. ౨౦. స్వభాసాహ్యేషరాజేంద్ర
 శీతాంశు ర్దహనాత్మకః, ఏతద్భృత్వా ప్రహస్తస్య రావణః క్రోధ
 మూర్ఛితః. ౨౧. విఘ్నార్థ భనురుద్యమ్య నారాచై స్తం హ్యపీడ
 యత్, అథ బ్రహ్మ సమాగమ్య చంద్రలోకం త్వరాన్వితః. ౨౨. దశ
 గ్రీవ మహాబాహో సాక్షా ద్విశ్రవస సుత, గచ్ఛ శీఘ్ర మితస్సామ్య
 మా చంద్రం పీడయాశుగైః. ౨౩. లోకస్య హితకామోఽయం
 ద్విజరాజో మహాద్యుతిః, మంత్రంచతే ప్రదాస్యామి ప్రాణాత్యయ
 భయేఽభయమ్. ౨౪. య స్త్విదం సంస్మరేన్మంత్రం న స మృత్యు
 మవాప్నుయాత్, ఏవముక్తో దశగ్రీవః ప్రాంజలి ర్వాక్య మబ్రవీత్.
 ౨౫. యది తుష్టాసి మే దేవ అనుగ్రహ్యో యది హ్యహమ్, యది
 మంత్రేశ్వరో దేయో దీయతాం మమ ధార్మిక. ౨౬. యం జప్త్వా
 ఽహం మహాభాగ నర్వదేవేషు నిర్భయః, అమరేషు చ సర్వేషు దాన
 వేషు పతత్రిషు. ౨౭. త్వత్ప్రసాదా త్తు దేవేశ న భయం విద్యతేమమ,
 ఏవముక్తో దశగ్రీవం బ్రహ్మ వచస మబ్రవీత్. ౨౮. ప్రాణాత్యయేతు
 వైదద్ధి న నిత్యం రాక్షసాధిప, అక్షునాత్త్రం గృహీత్వా తు జపేన్మంత్ర
 మిమం శుభమ్. ౨౯. అజప్త్వా రాక్షసశ్రేష్ఠ న తే సిద్ధి ర్భవిష్యతి, శృణు
 మంత్రం ప్రవక్ష్యామి యేన రాక్షసపుంగవ. ౩౦. మంత్రస్య కీర్తనా దేవ
 ప్రాప్యసే సమరే జయమ్, నమస్తే దేవదేవేశ సురాసురనమస్కృత.
 ౩౧. భూతభవ్యమహాదేవ హర పింగళలోచన, బాలస్తం వృద్ధరూపీచ
 వైయాఘ్ర వసనచ్ఛదః. ౩౨. ఆరుణేయోసిదేవ త్వం త్రైలోక్యప్రభు
 రీశ్వరః, హరో హరితనేమి స్త్వం యుగాంతదహనోఽనలః. ౩౩.
 గణేశో లోకశంభుశ్చ లోకపాలో మహాభుజః, మహాదేవో మహాశూలీ
 మహాదంష్ట్రో మహాభుజః. ౩౪. కాలశ్చ కాలరూపీ చ నీలగ్రీవో
 మహోదరః, దేవాంతగో వేదమయః పశూనాంపతి రవ్యయః. ౩౫.
 శూలధృ చ్చూలకేతు శ్చ నేతా గోప్తా హరి శ్శివః, జటీ ముండీ
 శిఖిండీ చ లగుడీ చ మహాయశాః. ౩౬. భూతేశ్వరో గణాధ్యక్ష

స్మర్యాత్మా సర్వభావనః, సర్వద స్మర్వహారీచ స్రష్టాచ గురు ర
 వ్యయః. ౩౨. కమండలుధరో దేవః పినాకీ ధూర్జటి స్తథా, మాననీయో
 ర్హణీయశ్చ ఓంకార స్సానువేదగః. ౩౩. మృత్యుశ్చ మృత్యుదూతశ్చ
 పారియాత్రశ్చ సువ్రతః, బ్రహ్మచారీ గృహీ యోగీ వీణాపణవ తూణ
 వా. ౩౪. అమరోదర్శనీయశ్చ బాలనూర్యనిభ స్తథా, శ్చ
 శాసచారీ భగవా నుమాపతి రరిందమః. ౩౫. భగనేత్రప్రహర్తా చ పూ
 షదంతనిపాతనః, జ్వరహర్తా పాశహస్తః ప్రళయః కాల ఏవ చ. ౩౬.
 ఉల్కాముఖోఽగ్ని కేతు శ్చ ముని ర్దీప్తోవిశాంపతిః, ఉన్మాదమోహనకర
 స్సమర్థ స్త్రీదశోత్తమః. ౩౭. వామనో వామదేవశ్చ స్రాగ్దక్షి
 ణ్య శ్చ నామతః, భిక్షుశ్చ భిక్షురూపీ చ త్రిజటి జటిలస్వయమ్.
 చక్రహస్తః ప్రతిష్ఠంభీ చమూనాం స్తంభనస్తథా, ఋతుశ్చర్తుకరః
 కాలో మధుర్మధురలోచనః. ౩౮. వానస్పత్య శ్శ్రీకరశ్చ నిత్య మా
 శ్రితపూజితః, జగద్ధాతా చ కర్తాచ పురుష శ్శాశ్వతోవ్యాజః. ౩౯.
 ధర్మాధ్యక్షో విరూపాక్ష స్త్రివర్తా భూతభావనః, త్రిణేత్రో బహునే
 త్రశ్చ సూర్యాయుతసమప్రభః. ౪౦. దేవదేవోభిదేవశ్చ చం
 ద్రాంకితజట స్తథా, సర్తకో లాసక శ్చైచ్చవ పూర్ణేందునదృశాననః.
 ౪౧. సుబ్రహ్మణ్య శ్శరణ్య శ్చ సర్వదేవమయస్తథా, సర్వభూతనివాస
 శ్చ సర్వబంధవిమోచకః. ౪౨. మోహనో వంచకశ్చైచ్చవ సర్వధారి
 వరోత్తమః, పుష్పదంతో విభాగశ్చ ముఖ్య సుర్వహర స్తథా. ౪౩.
 హరిశ్శత్రు ర్ధనుర్ధారి భీమా భీమపరాక్రమః, భక్తాభీష్టప్రదః స్థాణుః
 పరమాత్మా సనాతనః. ౪౪. మయా ప్రోక్త మిదం పుణ్యం నామాప్త
 శత ముత్తమమ్, జప్య మేత ద్దశగ్రీవ కుర్యా చ్చతుర్విశాశనమ్. ౪౫.
 దత్త్వా తు రావణస్వీదం వరం న కమలోద్భవః, పునరేవ జగమాశు
 బ్రహ్మలోకం సనాతనమ్. ౪౬. రావణోఽపి వరం లబ్ధ్వా పునరేవా
 లగమస్తదా, నివర్తమాన స్సంహృష్టో రావణ స్సదురాత్మవా. జహ్రే
 పథి సచేంద్రసి దేవగంధర్వకన్యకాః. ౪౭.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-అధికపాఠే-చతుర్థస్కంధః.

వ ఇచ్చ మ స్స ర్గః.

కేసచిత్త్వథకాశేన రావణః ప్రయయా గృహమ్, పశ్చిమార్ణవ మాగచ్ఛన్నచివై స్సహ రాక్షసైః. ౧. ద్వీపస్థో దదృశే తేన పురుషః పావకప్రభః, మహాజాంబూనదప్రఖ్యః ఏకఏవ వ్యవస్థితః. ౨. యథా దృశ్యేత భయదో యుగాంతానలఉత్థితః, దేవా నామివ నేవేశో గ్రహణా మివ భాస్కరః. ౩. శరభాణాం యథా సింహో హస్తి మ్యైరావతో యథా, పర్వతానాం యథా మేరుః పారిజాతశ్చ శాఖనామ్. ౪. తథా తం పురుషం దృష్ట్వా కుండమధ్యే ౭నలం యథా, గర్జంతం వివిధై ర్నాదై ర్లంబహస్తం భయానకమ్. ౫. దంష్ట్రాలం వికటం చైవ కంబుగ్రీవం మహాజనమ్, మండూక కుక్షీం పింగాక్షం కైలాసశిఖరోపమమ్. ౬. పద్మపాదతలం భీమం రక్తాంబుజనిభానమ్, మహాకాయం మహానాదం మనోనిల సమం జవే. ౭. భీమ మాబద్ధతూణీరం సంఘట్టాబద్ధచామరమ్, జ్వాలా మాలాపరిక్షిప్తం కింకిణీకృతనిస్వనమ్. ౮. మాలయా స్వర్ణపద్మానాం వక్షోదేశావలంబయా, ఋగ్వేద మివ శోభంతం పద్మమాలా విభూషితమ్. ౯. సోంజనాచలసంకాశః కాంచనాచలసన్నిభమ్, అబ్రవీ త్తం దశగ్రీవో యుద్ధం మే దీయతా మితి. ౧౦. జగర్జ చోచైచ్చ ర్జల వా సహమాత్యో దశాననః, ధృత్వా స రాక్షసపతి శూల శ క్త్యప్తి పట్టపాఞ్. ౧౧. స ద్వీపినా సింహ ఇవ శలభేనేవ కుంజరః, సుమేరు రివ భాకేన నదీవేగై రివార్ణవః. ౧౨. అకంప్యమానః పురుషో రావణం వాక్య మబ్రవీత్, యద్ధశ్శ్రద్ధాం హితే రక్షో నాశయిష్యామి దుర్మతే. ౧౩. రావణస్యచ యోవేగ స్సర్వలోకభయావహః, తథా వేగసహ స్రాణి సంశ్రితాని త మేవహి. ౧౪. అభవ త్తస్య సాదృప్తి ర్గ్రహమాలేవ చాద్భుతా, దంతానాం దశతశ్శబ్దో యంత్ర స్త్యేవాతిభీకరః. ౧౫. ధర్మ స్తస్య తపశ్చైచ్చైవ జగత సిద్ధిహేతుకే, ఊహా సంశ్రిత్య తస్మాతే మస్తథ శ్శిశ్న మాస్థితః. ౧౬. విశ్వే దేవాః కటిభాగే మరుతో యస్య శీర్షగాః, మధ్యే ౭స్తో వసవ స్తస్య సముద్రాః కుక్షీనం స్థితాః. ౧౭. పార్శ్వస్థా శ్చ దిశస్సర్వా సుర్వసంధిషు మారుతాః, పితర శ్చ శ్రితాః పృష్ఠం హృదయం చ పితృమహా. ౧౮. గోదానాని పవిత్రాణి భూ

మిదానాని యాని చ, సువర్ణస్య చ దానాని శశ్వత్లోమాశ్రితానివై. ౧౯. హిమవా హేమకూటశ్చ మందరో మేరురేవచ, నరంతతు తం సమాశ్రిత్య హ్యసిభూతా వ్యవస్థితాః. ౨౦. మహీవత్తో భవత్తస్య శరీరే ద్వా రవస్థితా, ఉభే సంధ్యే కాయసంధౌ జలవాహశ్చ మేహనే. ౨౧. బాహూ ధాతా విధాతాచ భగః పూషా ఉభౌ కరా, విరావతో విశాలాక్ష శేషో వాసుకిరేవ చ. ౨౨. కంబళాశ్వతరా నాగౌ కార్కోటక ధ నంజయౌ, స చ ఘోరవిహో నాగ స్తక్షకశ్చోపతక్షకః. ౨౩. కరజానా శ్రితా స్తస్య విషవీర్యం ముముక్షువః, అగ్ని రాస్య మభూత్తస్య స్కంధౌ దుదైర్ధిరధిష్ఠితౌ. ౨౪. పక్ష మాస ర్తవ శ్చైచ్చివ దంష్ట్రయో రుభ యోస్థినితాః, నానే కుహూరమావాస్యా తచ్చిద్రేఘు చ వాయవః, ౨౫. గ్రీవా తస్యాభవద్దేవీ వాణీచాఽపి సరస్వతీ, నాసత్యో శ్రవణే చో భా నేత్రేచ శశిభాస్కరా. ౨౬. వేదాంగాని చ యజ్ఞశ్చ నానాయా పాణి యానిచ, సువృత్తాని చ వాక్యాని తేజస్విధి స్తపాంసి చ. ౨౭, ఏతాని సరూపస్య తస్య దేహం శ్రితానివై, తేన ముష్టిప్రహారేణ స్వల్ప మాత్రేణ లీలయా. ౨౮. పాణినా తాడితం రక్షో నిపసాత మహీతలే, పతితం రాక్షసం జ్ఞాత్వా విద్రాగ్య త నిశాచరా. ౨౯. ఋగ్వేదప్ర తి మసౌగధ పద్మమాలావిభూషితః, స్రవివేశ చ పాతాళం గచ్ఛ త్పర్వత సన్నిభః. ౩౦. ఉత్థాయచ దశగ్రీవః ఆహూయ సచివాన్ స్వయమ్, క్వగత సుహసా బ్రూత ప్రహస్త శుకశారణాః. ౩౧. ఏవముక్తా రావణేన రాక్షసా స్త మథాఽబ్రువన్, స్రవిష్ట సు నరోఽత్రైవ దేవదాన వదర్శహః. ౩౨. అథాసిం గృహ్య వేగేన గరుత్మానివ పన్నగమ్. శీఘ్రం సతు బిలద్వారం ప్రవివేశ చ దుర్జితః. ౩౩. ప్రవిశ్య చ సతద్ద్వారం రావణో వరనిర్భయః, అచశ్యచ్ఛ నరాం స్తత్ర నీలాంజనచ యోవ మా. ౩౪. కేయూరధారిణశ్శూరా రక్తమాల్యానులేపనా, అం గుళీయక హారాద్యై ర్భూషణై శ్చ విభూషితా. ౩౫. దృశ్యం తే తత్ర సృత్యంత స్త్రిస్త్రః కోట్యోమహత్తనః, నిత్యోత్సవా శ్చాంతథయా వి మలాః పావకప్రభాః. ౩౬. క్రీడతః ప్రేక్షతే తావై రాక్షసా భీమవిక్ర మః, ద్వారస్థోరావణస్తేహం తిస్త్రః కోట్యస్తు నిర్భయాః. ౩౭. యథా దృష్ట సుతునరః తుల్య స్తే తస్య నర్వశః, ఏకవర్ణాం స్వేకబలా నేకయాపా

స్వహాజనః. ౩౮. చతుర్భుజా స్వహోత్సాహః తత్రాపశ్యత
 రావణః, తా దృష్ట్వాథ దశగ్రీవ ఊర్ధ్వగోమా బభూవహ. ౩౯. స్వ
 యంభువా దస్తవర స్తతశ్శీఘ్రం వివిర్యయా, అధాపశ్యత్పురం తత్ర భు
 జంగశయనే స్థితమ్. ౪౦. పాండురేణ మహాద్వేణ కాస్తుభేన విరాజితమ్,
 శేతే స పురుష స్తత్ర పాపకేనావకుంతః. ౪౧. దివ్యస్రగనులే
 వీచ దివ్యాభరణభూషితః, దివ్యాంబరధరా సాధ్వీ త్రైలోక్యస్య విభూ
 షణమ్. ౪౨. వాలవ్యజనహస్తాచ దేవీ తత్ర వ్యవస్థితా, లక్ష్మీ ర్బహిస్స
 పద్మావై భ్రాజంతీ లోకసుందరీ. ౪౩. ప్రహృష్టస్సతు లంకేశో దృష్ట్వా
 తాం చారుహసినిమ్, ఘృంతు స్సశదా సాధ్వీం సింహానన ముపాశ్రి
 తామ్. ౪౪. వినాతు సచివై స్తత్ర, రావణో దుర్మతి స్తదా, హస్తై
 ర్గృహీతుం తామైచ్చ స్తన్నభేన వశీకృతః. ౪౫. సుప్తమాశీవిషం యద్వ
 ద్రావణః కాలచోదితః, అథ సుప్తో మహాబాహుః పాపకేనావకుంతః.
 ౪౬. గృహీతుకామం తం జ్ఞాత్వా వ్యపవిధ్య పటం తదా, జహాసోచై చ
 ర్భృశం దేవస్తం దృష్ట్వా రాక్షసాధిపమ్. ౪౭. తేజసా తస్య నందీప్తో
 రావణో లోకరావణః, స్థూణవాతేన దీప్తేణ తస్మిన్ రామరసాతలే.
 ౪౮. కృత్సమూలో యథా కాళి నిపసాత మహీతలే, పతితం రాక్షసం
 జ్ఞాత్వా వచనం చేద మబ్రవీత్. ౪౯. ఉత్తిష్ట రాక్షస శ్రేష్ఠ మృత్యు
 స్తే నాద్య విద్యతే, ప్రజాపతివరో రక్ష్యః యేన జీవసి రావణ. ౫౦. గచ్ఛ
 రావణ విస్రబ్ధం నాత్మవై మరణం తవ, లబ్ధసంజ్ఞో ముహూర్తేన రాక్ష
 సో భీమవిక్రమః. ౫౧. తం తు దృష్ట్వా మహాత్మానం రావణో భయమా
 నసః, ఏవముక్త స్తదోత్థాయ రావణో దేవకంటకః. ౫౨. రోమహర్షణ
 మాపన్నో హ్యబ్రవీత్తం మహామునిమ్, కోభవాన్ శౌర్యసంపన్నో
 యుగాంతానలసన్నిభః. ౫౩. బ్రూహి త్వం దేవదేవోవా సర్వ
 దేహేషు సుస్థిశః, ఏవముక్త స్సతేగాథ రావణేన దురాత్మనా. ౫౪.
 ప్రత్యువాచ హసన్ దేవో మేఘగంభీరయూ గిరా, కిం త్వం మయా
 దశగ్రీవ వధ్నోసి సచిరాదిహ. ౫౫. ఏవముక్తో దశగ్రీవః ప్రాంజలి
 ర్వాక్య మబ్రవీత్, ప్రజాపతే స్తవచనాన్నాహం మృత్యవశంగతః.
 ౫౬. సహి జాతో జనిశ్యో వా మత్తుల్లోవా సుకే లవ్యపి, ప్రజా
 పతివరయో హి లరిఘయేద్విర్యమాశ్రితః. ౫౭. స తత్ర పరి

హోఽస్తి ప్రయత్నశ్చాపి దుర్లభః, త్రైలోక్యే తం స పశ్యామి
 మస్తత్ కుర్యా ద్వరం వృథా. ౧౮. అమరో వా సురశ్రేష్ఠ తేన
 మాం నావిశద్భయమ్, అథాఽపి భవేన్నత్యస్తస్వతో మే
 నాన్యతః ప్రభో. ౧౯. యశస్యం శ్లాఘనీయం చ త్వత్ మే మరణంత్వి
 దమ్, అథాపశ్య త్వన్య గాత్రే రావణో భీమవిక్రమః. ౨౦. దేవదే
 వస్య సకలం త్రైలోక్యం స చరాచరమ్, ఆదిత్యా వసవోరుద్రా మరు
 తోఽథాశ్వినా వషి. ౨౧. సిద్ధాశ్చ పితరశ్చైవ యమోవైశ్రవణస్తథా,
 నముద్రాగిరయోనద్యో విద్యా వేదా స్త్రీయోగ్నయః. ౨౨. గ్రహస్తా
 రాగణా వ్యోమ సాధ్యా గంధర్వచారుణాః, మహర్షయో వేదవిదో
 గరుడోఽథ భుజంగమాః. ౨౩. యేచాన్యే సంస్థితా దేవా దైత్యదా
 నవరాక్షసాః, గాత్రేషు శయనస్థస్య దృశ్యంతే సూక్ష్మమూర్తయః.
 ౨౪. ఆహ రామోఽథ ధర్మాత్మా హ్యగస్త్యం మునిసత్తమమ్, ద్వీప
 స్థః పురుషః కోఽసా తిస్రః కోఽట్యశ్చ తాశ్చకాః. ౨౫. శయానః పురు
 షః కశ్చ దైత్యదానవదర్శహః, రామస్యవచనం శ్రుత్వా హ్యగస్త్యో వా
 క్యమబ్రవీత్. ౨౬. శ్రూయతా మభిధాన్యామి దేవదేవ సునాతనః,
 భగవాన్ కపిలో రామ ద్వీపస్థో సర ఉచ్యతే. ౨౭. సవైనారాయణో
 దేవశ్శంఖ చక్రగదాధరః, విధాతా చైవభూతానాం సంహర్తా చ త్థ
 వచ. ౨౮. అనాదిరచ్యుతో విష్ణుః ప్రభవ శ్శాశ్వతోఽవ్యయః, యే
 తున్మత్కంఠి వై తత్ర సురాస్తే తస్య ధీమతః. ౨౯. తుల్య తేజః ప్రతా
 పాస్తే కపిలస్య నరస్యవై, నాతిక్రుద్ధేన దృప్తస్థు రాక్షసః పాపనిశ్చయః.
 ౩౦. స బభూవ తతో రామ భస్మసా ద్రావణః ప్రభో, భిన్నగాత్రో సగ
 ప్రభ్యో రావణః పతితోఽఘి. ౩౧. వాక్చరై స్తం బిభేదాశు రహస్యంపిశు
 నోయథా, అథ దీప్యేన కాతేన లబ్ధసంజ్ఞస్సరాక్షసైః. ౩౨. ఆజగామహ
 తౌజాస్తుయత్ర తే సచివాః స్థితాః, త్రై రేవసహితో లంకాం జగామాశు
 దశాననః. ౩౩. శ్రుత్వాచోవాచ తత్సర్వ మాశ్చర్య మితి రాఘవః,
 పూజ్యమానాః స్థితా స్తత్ర యే రామస్య సమీపతః, ఆశ్చర్య మితి
 తత్ ప్రాహు ర్వానరా రాక్షసైః సుహ. ౩౪. విభీషణ స్త రామస్య పా
 ర్శ్వస్థో వాక్యమబ్రవీత్, ఆశ్చర్యం స్థాఠిలోఽస్యద్యయ త్తద్వృత్తం పు
 రాతనమ్. ౩౫. అథాఽగస్త్యోఽబ్రవీత్సర్వ మేతద్దామ శ్రుతం త్వయా.

దృష్టాస్సభాజితా శృప్తి రామ యాస్యామహే పయమ్. ౭౬. తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రామో రమయ తాంవరః, వృత్తశేషశ్చ వక్తవ్య ఇత్యాహ మునిపుంగవాః. ౭౭.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-అధికపాఠే-పంచమస్కంధః.

చ తు ర్వింశ స్కంధః.

నివర్తమానసంహృష్టో రావణ స్సదురాత్మవాః, జహే పథి నరేంద్రుర్ని దేవదానవకన్యకాః. ౧. దర్శనీయాం హి తద్రక్షఃకన్యాం స్త్రీం వాఽనుపశ్యతి, హత్వా బంధుజనం తస్యా విమానే తాం దురోధమా. ౨. ఏవం పన్నగయతూణాం మానుషాణాం చ రక్షసామ్, దైత్యానాం దానవానాం చ కన్యా జగ్రాహ రావణః. ౩. తాభి స్సర్వానవద్యాభి ర్నదీభి రివ సాగరః, ఆపుపూరే విమానం తద్భయశోకాశివాశ్రుభిః. ౪. నాగగంధర్వకన్యాశ్చ రాజ్ఞితనయా స్తథా, దైత్యదానవకన్యాశ్చ విమానే శతశో రుదః. ౫. దీర్ఘకేశ్య స్సుచార్వంగ్యః పూర్ణచంద్ర నిభాననాః, వీనస్తన్య స్తథావజ్రవేదీమధ్య సమప్రభాః. ౬. రథకూబర సంకాతై శ్శోణిణీదేవై ర్ననోహరాః, స్త్రియస్సురాంగనాప్రఖ్యా నిష్టప్త కనకప్రభాః. ౭. శోకాయతౌ స్తరుణ్యశ్చ విష్వాలాశ్చ సుమధ్యమాః, తుల్య మగ్న్యర్చిషాం తత్ర శోకాగ్నిభయసంభవమ్. ౮. ప్రవేషమానా దుఃఖార్తా ముముచు ర్బాష్పజం జలమ్, తాసాం నిశ్వాసవాతేన సర్వత స్సంప్రదీపితమ్. ౯. అగ్నిహోత్ర మివాభాతి సన్నిరుద్ధాగ్నిపుష్పకమ్, దశగ్రీవవశం ప్రాప్తా స్తాస్తు శోకాకులా స్త్రినియః. ౧౦. దీనవక్త్రేక్షణా శ్యామా మృగ్య సింహవళా ఇవ, కాచి చ్ఛింతయతీ తత్ర కిన్ను మాం భక్షయిష్యతి. ౧౧. కాచిద్దధౌ సుదుఃఖార్తా అపి మాం మారయే దయమ్, ఇతి మాతృపితృభ్రాతృ స్త్వత్వా భర్తృసుతా నః. ౧౨. దుఃఖశోకసమావిష్టా విలేపు ససహితాః స్త్రియః, కథం కథం ఖలు మే పుత్రో భవిష్యతి మయా వినా. ౧౩. కథం మాతా కథం భ్రాతా నిమగ్నా శ్శోకసాగరే, హం కథం కలిష్యామి భర్తారం దైవతం వినా. ౧౪. మృత్యో ప్రసీద యాచే త్స్వా నయ మాం యమనాదనమ్, కిన్ను మే దుష్కృతం కర్త కృతం దేహంతరే పురా. ౧౫. యతో

౭స్మి ధర్మితానేన పతితా శోకసాగరే, న ఖల్విదాసీం పశ్యామి దుఃఖ
 స్యాంతం మహాత్మనః. ౧౬. అహో ధిగస్తు జన్మేదం నిసాసరం బుద్ధు
 దోషమమ్, అహో ధి జ్ఞానుషీ లోకే నాస్తి ధర్మపరో జనః. ౧౭.
 అహో ధిగస్తు లోకానాం యో నో బంధు ర్నదృశ్యతే, యద్దుర్బలా
 బలవతా బాంధవా రావణే న మే. ౧౮. ఉదితేనేవ సూర్యేణ తారకా
 ఇవ నాశితాః, అహో సుబలవ ద్రక్షోవధోపాయో న విద్యతే. ౧౯.
 అహో దుర్వృత్త మాస్థాయ నాత్మానం వై జగుషుతే, సర్వథా సదృశ
 స్తావ ద్విక్రమోఽస్య దురాత్మనః. ౨౦. ఇదం త్వసదృశం కర్మ పరదా
 రాభిమర్శనమ్, యస్తాదేష పరక్యాసు ప్రీషు రజ్యతి దుర్మతిః. ౨౧.
 తస్తాస్తు ప్రీకృతే నైవ వధం ప్రాప్యతి రావణః, సతీభిః పరనారీభి
 రేవం వాక్యేఽభ్యుదీరితే. ౨౨. నేదు ద్దండుభయో దివ్యాః పుష్ప
 వృష్టిః పపాత హ, శస్త్రః స్త్రీభి సు తు తదా హతౌజా ఇవ నిష్ప్రభః.
 ౨౩. పతివ్రతాభి సాన్ధ్యేభి ర్భభూవ విమనా ఇవ, తాన్వేవం విలపం
 తీషు రావణో రాక్షసాధిపః. ౨౪. ప్రవివేశ పురీం లంకాం పూజ్య
 మానో నిశాచరైః, తతో రాక్షసరాజస్య స్వసా పరమదుఃఖితా. ౨౫.
 పాదయోః పతితా తస్య వక్తు మేవోపచక్రమే, తత స్స్వసార ముత్థాఽన్య
 రావణః పరిసాంత్యయ. ౨౬. అబ్రవీ త్కి మిదం భద్రే వక్తు మర్హసి
 మే ద్రుతమ్, సాబాష్పపరిరుద్ధాక్షీ రాక్షసీ వాక్య మబ్రవీత్. ౨౭.
 హతాస్తి విధవా రాజ్ఞ త్వయా బలవతా కృతా, ఏతే వీరా స్త్వయా
 రాజ్ఞ దైత్యా వినిహతా రణే. ౨౮. కాలకేయా ఇతి ఖ్యాతా మహా
 బలవరాక్రమాః, తత్ర మే నిహతో భర్తా గరీయా జీవితా దప్సి. ౨౯.
 న త్వయా దయితో వీర భ్రాత్రా శత్రుసమేన వై, నిహతో యుధి
 కోపేన మాం విస్తృత్య యవీయసీమ్. ౩౦. యా త్వయా నిహతా
 రాజ్ఞ స్వయమేవేహ బంధునా, దుఃఖం వైధవ్యశబ్దం చ దత్తం
 భోక్త్యా మృహం త్వయా. ౩౧. నను నామ త్వయా రక్షో జాఃకూతా
 సమరేష్వపి, తం నిహత్య మహారాజ స్వయమేవ న లజ్జన. ౩౨. ఏవ
 ముక్త స్త్వయా రక్షో భగిన్యా క్రోశమానయా, అబ్రవీ తాస్మింత్యయి
 త్వా తాం సామపూర్వ మిదం వచః. ౩౩. అలం వత్సే విషాదేన
 నభేతవ్యం చ సర్వశః, మానదానవికేషై స్త్వాం లోషయిష్యామి

యత్నతః. ౩౪. యుద్ధప్రమత్తో వ్యాఘ్రీప్తో జయకాంక్షీ క్షిపణశర్కా,
 నావగచ్ఛామి యుద్ధేషు స్వాః పరాన్వాప్యహం శుభే. ౩౫. జా
 మాతరం న జానామి ప్రహరణ యుద్ధమర్హదః, అతోఽసా నిహత
 సుంభ్యో మయా భర్తా తవ స్వసః. ౩౬. అస్మి కాలే తు యత్ప్రప్తం
 తత్కూరిష్యామి తే హితమ్, భ్రాతు రైశ్వర్యయుక్తస్య ఖరస్య భవ
 పార్శ్వతః. ౩౭. చతుర్దశానాం భ్రాతా తే సహస్రాణాం భవిష్యతి,
 ప్రభుః ప్రయాణే దానే చ రాక్షసానాం మహాజనామ్. ౩౮. శీఘ్రం
 గచ్ఛత్యయం శూరో దండకాః పరిరక్షితుమ్, దూషణోఽస్య బలా
 ధ్యక్షో భవిష్యతి మహాబలః. ౩౯. స హి శప్తో వనోద్దేశః క్రుద్ధేనో
 శససా పురా, రాక్షసానా మయం వాసో భవిష్యతి న సంశయః. ౪౦.
 తత్ర మాత్మవ్యసూపుత్రో భ్రాతా తవ ఖరః ప్రభుః, భవిష్యతి సదా
 కుర్వణ యద్వక్ష్యసి వచ స్వయమ్. ౪౧. ఏవముక్త్వా దశగ్రీవః వైస్యం
 తస్మాద్దిదేశ హ, చతుర్దశసహస్రాణి రక్షసాం కామరూపిణామ్. ౪౨.
 స తై స్సర్వైః పరివృతో రాక్షసై ర్ఘోరదర్శనైః ఖర సుంప్రయయా
 శీఘ్రం దండకానకుతోభయః. ౪౩. స తత్ర కారయామాస రాజ్యం
 నిహతకంటకమ్, సా చ శూర్పణఖా ప్రితా న్యవస ద్దండకావసే. ౪౪.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ-ఉత్తరకాండే-చతుర్వింశస్సర్గః.

౫౭౮-౧౧౫౬౦.

ప ఇచ్చ వింశ స్సర్గః.

స తు దత్త్వా దశగ్రీవో వసంఘారం ఖరస్య తతో, భగినీం చ
 సమాశ్వాస్య హృష్ట స్వస్థశరోభవత్. ౧. తతో నికుంభిలాం నామ
 లంకాయాః కాననం మహత్, మహాత్మా రాక్షసేంద్రస్తత్ప్రవివేశ
 సహనుగః. ౨. తత్రయాపశతాకీర్ణం సామ్యం చైత్యోపశోభితమ్,
 దదర్శానిష్ఠితం యజ్ఞం సంప్రదీప్త మివ శ్రియా. ౩. తతః కల్పస్థాజన
 ధరం కమండలుకుశోజ్జ్వలమ్, బదర్శ స్వసుతం తత్ర మేఘనాద మరిం
 దమమ్. ౪. రక్షఃపతి సుమాసాద్య సమాశ్లిష్య చ బాహుభిః, అబ్రవీ
 త్కిమిదం వత్స వర్తతే తద్భ్రవీహి మే. ౫. ఉశనా త్వబ్రవీ తత్ర

గురు ర్యజ్ఞసమృద్ధయే, రావణం రాక్షసశ్రేష్ఠం ద్విజశ్రేష్ఠో మహాతపాః.
 ౬. అహ మాఖ్యామి తే రాజా శ్రూయతాం సర్వమేవ చ, యజ్ఞా
 న్తే నప్త పుత్రేణ ప్రాప్తా సుబహువిస్తరాః. ౭. అగ్నిష్టోమోఽశ్వ
 మేధశ్చ యజ్ఞో బహుసువర్ణకః, రాజసూయ స్తథా యజ్ఞో గోమేధో
 వైష్ణవ స్తథా.౮. మా హేశ్వరే ప్రవృత్తే తు యజ్ఞే పుంభి సుదుర్లభే,
 వరాం న్తే లబ్ధిర్వా పుత్ర స్సాక్షాత్పశుపతేరిహ. ౯. కామగం
 స్యందనం దివ్య మంతరిక్షచరం ధ్రువమ్, మాయాం చ తామసీం నామ
 యయానంపద్యతే తమః. ౧౦. ఏశయా కిల సంగ్రామే మాయయా
 రాక్షసేశ్వర, ప్రయుధ్యతో గతి శ్శక్య్యా నవిజ్ఞాతుం సురాసురైః.౧౧.
 అక్షయావిషుధీ బాణై శ్చాపంచాపి సుదుర్జయమ్, అత్రుంచ బలవ
 త్సేన్య్య శత్రువిధ్వంససం రణే. ౧౨. ఏతా సర్వా వరా లభ్యా
 పుత్ర స్తవ దశానన, అద్య యజ్ఞసమాప్తా తు త్వాం ప్రతీక్ష్య స్థితో
 హ్యయమ్. ౧౩. తతోఽబ్రవీద్దశగ్రీవో నశోభనమిదం కృతమ్,
 పూజతా శ్శత్రవో యస్తా ద్ద్రీవై రింద్రపురోగమూః. ౧౪. ఏహీ
 దాసీం కృతం యద్ధి తదకర్తుం న శక్యతే, ఆగచ్ఛ సామ్య గచ్ఛామః
 స్వమేవ భవనం ప్రతి. ౧౫. తతో గత్వా దశగ్రీవ సుపుత్ర సువిభీ
 షణః, త్రియోవతారయామాస సర్వా స్తా బాష్పవిక్లబాః. ౧౬.
 లక్ష్మిణ్యోయా రత్నభూతాః నేపదానవరక్షసామ్, నానాభూషణసంపన్నా
 జ్వలంత్యస్సేన తేజసా.౧౭.విభీషణ స్తు తా చారీ ర్ద్రుప్త్యా శోకసమా
 కులాః,తస్య తాం చ మతిం జ్ఞాత్వా ధర్మాత్తా వాక్య మబ్రవీత్.౧౮.
 ఈదృశై స్త్వం సమాచారై ర్యశోర్ధకులనాశనైః, ధర్షణం జ్ఞానినాం
 జ్ఞాత్వా స్వమతేన విచేష్టసే.౧౯. జ్ఞాతీ నై ధర్షయిష్యేతా స్త్వయా
 నీతాః పరాంగనాః, త్యా మతిక్రమ్య మధునా రాజా కుంభీనసీ హృతా.
 ౨౦. రావణ స్త్యబ్రవీ ద్వాక్యం నావగచ్ఛామి కిన్నిదమ్,కోవాయం
 య స్త్వయాఖ్యాతో మధురిత్యేవ నామతః.౨౧.విభీషణ స్తు సంక్రుద్ధో
 భ్రాతరం వాక్య మబ్రవీత్, శ్రూయతా మస్య సాపస్య కర్షణః ఫల
 మాగతమ్.౨౨.మాతామహస్యయోస్తాకం క్షేప్తో భ్రాతా సుమాలినః,
 మూల్యవా నితి విఖ్యాతోవృద్ధః ప్రాజ్ఞో నిశాచరః. ౨౩.జనన్యా భగినీ
 క్షేప్తా నామ్నా పుష్పోత్కటా స్తృతా, పితా క్షేప్తో జనన్యాశ్చ హ్య

స్థాకం త్వార్యతో భవత్. ౨౪. తస్య కుంభీనసీ నామ దుహితు ర్దుహి
తాభవత్, మాతృవ్యసు రథోస్తాకం సా కన్యా చానలోద్భవా. ౨౫.
భవత్యస్తాక మేషాహి బ్రాతృణాం ధర్మతస్వసా, సా హృతా మధునా
రాజా రాక్షసేన బలీయసా. ౨౬. యజ్ఞప్రవృత్తే పుత్రేతే మయి
చాంతర్జలోషితే, కుంభకర్ణే మహారాజ నిద్రా మనుభవత్యుత. ౨౭.
నిహత్య రాక్షసశ్రేష్ఠా సమాత్యానిహ సంమత్యా, ధర్మయిత్యా హృతా
రాజా గుప్తా హ్యంతఃపురే తవ. ౨౮. శ్రుత్వా చైత స్తయా సర్వం
క్షాంతమేవ హతో న సః, యస్తా దవశ్యం దాతవ్యా కన్యాభక్త్రే హి
దాతృభిః. ౨౯. తదేత త్కర్మణో హ్యస్య ఫలం పాపస్య దుర్మతే,
అస్మిన్నేవాభిసంప్రాప్తం లోకే విదితమస్తు తే. ౩౦. విభీషణవచ
శ్శృత్వా రాక్షసేంద్ర సురావణః, దారాత్యేనాత్మనోద్ధూత స్త
ప్రాంభా ఇవ సాగరః. ౩౧. తతోఽబ్రవీ ద్దశగ్రీవః క్రుద్ధ స్సంరక్త
లోచనః, కల్పవృక్షం మే రథః శీఘ్రం శూరా సృజ్జీభవంత్యిహ.
౩౨. బ్రాతా మే కుంభకర్ణశ్చ యే చ ముఖ్యా నిశాచరాః, వాహనా
న్యధిరోహంతు నానాప్రహరణాయుధాః. ౩౩. అద్య తం సమరే హత్వా
మధుం రావణనిర్భయమ్, ఇంద్రలోకం గమిష్యామి యుద్ధకాంక్షీ
సుహృద్వృతః. ౩౪. తతో విజత్య త్రిదివం వశే స్థాప్య పురందరమ్,
నివృత్తో విహరిష్యామి త్రైలోక్యైశ్వర్యతోభితః. ౩౫. అక్షోహిణీ
సహస్రాణి చత్వార్యుగ్రాణి రక్షసామ్, నానాప్రహరణాన్యాశు నిర్యయు
ర్యుద్ధకాంక్షీణామ్. ౩౬. ఇంద్రజి త్వగ్రతః వైసన్యం వైనికా
స్పరిగృహ్య చ, రావణో మధ్యతశ్శూరః కుంభకర్ణశ్చ పృథతః.
౩౭. విభీషణస్తు ధర్మాత్మా లంకాయాం ధర్మ మాచరత్, తే తు సర్వే
మహాభాగా యయు ర్మధుపురం ప్రతి. ౩౮. రథై ర్నాగైః ఖరై
రుష్ట్రైః హయై ర్దీప్తై ర్మహోగైః, రాక్షసాః ప్రయయు సుర్వే
కృత్వాకాశం నిరంతరమ్. ౩౯. దైత్యశ్చ శతశ స్తత్ర కృతవైరా
సురై స్సహ, రావణం ప్రేక్ష్య గచ్ఛాతమన్వగచ్ఛు హి పృథతః.
౪౦. స తు గత్వా మధుపురం ప్రవిశ్య చ దశాసనః, న దదర్శమధుం
తత్ర భగినీం తత్ర దృష్టవా. ౪౧. సా తదా ప్రాంజలి ర్భూత్వా

శిరసా పాదయోగతా, తస్య కాక్షసరాజస్య త్రస్తా కుంభీనసీ స్వసా.
 ర.౨. తాం సముత్థాపయామాస న భేతవ్యమితి బ్రువన్, రావణో
 రాక్షసశ్రేష్ఠః కించాపి కరవాణి తే. ర.౩. సాబ్రవీ ద్యది మే రాజన్
 ప్రసన్న స్వం మహాబల, భర్తారం మే మధుం నాద్య హంతు మర్హసి
 మాసద. ర.౪. న హీద్యశం భయం కించి త్కులస్త్రీణా మిహోచ్యతే,
 భయానా మపి సర్వేషాం వైధవ్యవ్యసనం మహత్. ర.౫. సత్యవా
 గ్భవ రాజేంద్ర మా మవేక్షస్వ యాచతీమ్, స్వయాప్యక్తం మహా
 బాహో న భేతవ్యమితి స్వయమ్. ర.౬. రావణ స్వబ్రవీ ధృష్ట
 స్వసారం తత్ర సంస్థితామ్, క్వచాసా తవ భర్తా వై మమ శీఘ్రం
 నివేద్యతామ్. ర.౭. స హా తేన గమిష్యామి సురలోకం జయాయ హా,
 తవ కారుణ్యసాహద్రా నివృత్తోస్మి మహోర్వధాత్. ర.౮. ఇత్యుక్తా
 సాప్రసుప్తం తం సముత్థాప్య నిశాచరమ్, అబ్రవీ త్సంప్రహృష్టైవ
 రాక్షసీ స్వసతిం తదా. ర.౯. ఏష ప్రాప్తో దశగ్రీవో మమ భ్రాతా
 మహాబలః, సురలోకజయూకాంక్షీ సాహాయ్యే త్వాం వృణోతి చ.
 ౧౦. తదస్య త్వం సహాయార్థం సబంధుర్గచ్ఛ రాక్షస, స్నిగ్ధస్య
 భజచూపస్య యుక్తమర్థాయ కల్పితుమ్. ౧౧. తస్యా ప్రద్యవనం
 శ్రుత్వా తథేత్యాహ మధు ర్వసః, దదర్శ రాక్షసశ్రేష్ఠం యథా
 న్యాయ ముచేత్య సః. ౧౨. పూజయామాస ధర్మే రావణం రాక్ష
 సాధిపమ్, ప్రాప్య పూజాం దశగ్రీవో మధువేళ్ళని వీర్యవాన్. ౧౩.
 అస్తం ప్రాప్తే దినకరే నివాసం సమరోచయత్, తత్ర వైకాం నిశా
 ముష్య గమనాయోపవక్రమే. ౧౪. తతః కైలాస మాసాద్య శైలం
 వైశ్రవణాలయమ్, రాక్షసేంద్రో మహేంద్రాభ స్సనా ముపనివేశ
 యత్. ౧౫.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-పంచవింశతస్ఫుర్గః.

ర.౧౧-౯౬-౨౦.

షడ్వింశత స్ఫుర్గః.

స తు తత్ర దశగ్రీవ స్సైన్యేన సహ వీర్యవాన్, అస్తం ప్రాప్తే
 దినకరే నివాసం సమరోచయత్. ౧. ఉదితే విమలే చంద్రే తుల్య

పర్వతవర్చసి, ప్రసుప్తం సుమహ తైస్యం నానాప్రహరణాయుధమ్.
 ౨. రావణ స్తు మహావీర్యో నిషణ్ణ శైలమూర్ధని, స దదర్శగుణాం
 స్తత్ర చంద్రపాదోపశోభితా. ౩. కర్ణికారవనై ద్వివై యః కదంబగహనై
 స్తథా, పద్మినీభిశ్చ పుల్లాభి ర్నందాకిన్యా జలైరపి. ౪. చంపకాశోక
 పున్నాగమందారతరుభి స్తథా, చూతపాటలలోద్భృతృప్రియంగ్వర్జున
 కేతకైః. ౫. తగరై రాగ్నికేతైశ్చ ప్రియాళుపననై స్తథా, ఏతై
 రన్యైశ్చ తరుభిరుద్భాసిత వనాంతరే. ౬. కిన్నరా మదనే నార్తా రక్తా
 మధురకంఠినః, నమం సంప్రజగు ర్యత్ర మన స్తుప్తి వివర్ధనమ్. ౭. విద్యా
 ధరా మధుక్షీ బామదరక్తాంతలోచనాః, యోషిద్భి ససహ సంక్రాంతా
 శ్చిక్రీడు ర్జహృషుశ్చవై. ౮. ఘంటానా మివ సన్నాద శ్శుశ్రువే మధుర
 స్వనః, అప్పరోగణ సంఘానాం గాయతాం ధనదాలయే. ౯. పుష్పవర్షాణి
 ముంచంతో నగాః పవనతాడితాః, శైలం తం వాసయంతీవ మధుమాధవ
 గంధినః. ౧౦. మధుపుష్పరజః పృక్తం గంధ మాదాయ పుష్కలమ్,
 ప్రవహౌ వర్ధయ కామం రావణస్య సుఖోఽనిలః. ౧౧. గేయా త్పుష్ప
 నమృద్ధ్యా చ తైత్యా ద్వాయో ర్గిశే ర్గుణైః, ప్రవృత్తాయాం రజన్యాం
 చ చంద్రస్యాదయనేన చ. ౧౨. రావణ సమహావీర్యః కామబాణవశం
 గతః, వినిశ్చస్య వినిశ్చస్య శశినం సమవైక్షత. ౧౩. ఏతస్మిన్నంతరే
 తత్ర దివ్యాభరణభూషితా, సర్వాస్సరో వరా రంభా పూర్ణచంద్రనిభా
 ననా. ౧౪. దివ్యచందనలిప్తాంగీ మందారకృతమూర్ధజా, రతోత్సవకృతా
 రంభా దివ్యపుష్పవిభూషితా. ౧౫. చక్షు ర్శనోహరం పీనం మేఖలా
 దామభూషితమ్, సముద్యహంతీ జఘనం రతిప్రాభృత ముత్తమమ్. ౧౬.
 కృతై ర్విశేషకై రార్ద్రై ష్టడర్శకుసుమోద్భవైః, బభావన్యతమేవ
 ప్రీకాంతిద్యుతిమతిశ్రీ నామ్. ౧౭. నీలం సతోయమేఘాభం వస్త్రం
 సమవకుంతితా, యన్యావక్త్రం శశినిభం భ్రువా చాపనిభే శుభే.
 ౧౮. ఊరూ కరికరాకారౌ కరా పల్లవకోమణౌ, నైన్యమధ్యేన గచ్ఛంతీ
 రావణే నోపలక్ష్మితా. ౧౯. తాం సముత్థాయ గచ్ఛంతీం కామబాణ
 బలార్ధితః, కరే గృహీత్వా లజ్జంతీం స్వయమానోఽభ్యభాషత.
 ౨౦. క్వ గచ్ఛసి వరారోహే కాం సిద్ధిం భజనే స్వయమ్, కస్యా

భ్యుదయకాలోఽయం క స్త్వాం సముపభోక్యతే. ౨౧. తవాననరస
స్యాద్య పద్మోత్పలపగంధినః, సుధామృతరసస్యేవ కోఽద్య తృప్తిం
గమిష్యతి. ౨౨. [క ఇదం పూర్ణచంద్రాభం నిరవద్యోత్పలేక్షణమ్,
ముఖామృతం పాస్యతి తే హ్యమృతం దేవరాడివ. ౨౩.] స్వర్గకుంభ
నిభా వీనా శుభా భీరు నిరంతరా, కస్యోరస్థలసంస్పర్శం దాస్యత స్తే
కుచా విమా. ౨౪. సువర్ణచక్రప్రతిమం స్వర్ణదామచితం పృథు, అథ్యా
రోక్యతి క స్తేఽద్య స్వర్గం జఘనరూపిణమ్. ౨౫. మద్విశిష్టః పుమా
కోఽద్య శక్రో విష్ణురథాశ్వినా, మామతీత్య హి యచ్ఛత్వం యాసి
భీరు స శోభనమ్. ౨౬. విశ్రమస్వ పృథుశ్రోణి శిలాతల మిదం
శుభమ్, త్రైలోక్యే యః ప్రభు శ్చైవ మదన్యో నైవ విద్యతే. ౨౭.
తదేవం ప్రాంజలిః ప్రహ్వో యాచతే త్వాం దళాననః, భర్తు ర్భర్తా
విధాతా చ త్రైలోక్యస్య భజస్వ మామ్. ౨౮. ఏవ ముక్తాఽబ్రవీ
ద్రంభా వేపమానా కృతాంజలిః, ప్రసీద నార్హా నే వక్తు మీదృశం
త్వం హి మే గురుః. ౨౯. అన్యేభ్యోపి త్వయా రక్ష్యా ప్రాపు
యాం ధర్మణం యది, ధర్మతశ్చ స్నుమా తేహం తత్త్వ మేత ద్భ్రవీమి
తే. ౩౦. అథాఽబ్రవీ ద్దశగ్రీవ శ్చరణాధోముఖం స్థితామ్, రోమ
హర్ష మనుప్రాప్తాం స్పృష్టమాత్రేణ తాం తదా. ౩౧. సుతస్య యది
మే భార్యా తత స్త్వం మే స్నుమా భవే, బాధ మిత్యేవ సా రంభా
ప్రాహ రావణ ముత్తరమ్. ౩౨. ధర్మత స్తే సుతస్యాహం భార్యా
రాక్షసపుంగవ, పుత్రః ప్రియతరః ప్రాణై ర్భాతృ శ్చైవైశ్రవణస్య తే.
౩౩. ఖ్యాతో య త్రిషు లోకేషు నలకూబర ఇత్యసా, ధర్మతో
యో భవే ద్విప్రః క్షత్రియో వీర్యతో భవేత్. ౩౪. క్రోధాద్యస్తు
భవే దగ్నిః క్షౌంత్యాచ వసుధాసమః, తస్యాస్మి కృతనంకతా లోక
పాలసుతస్య వై. ౩౫. త మద్విశ్య చ మే నర్వం విభూషణ మిదం
కృతమ్, యథా తస్య హి నాన్యస్య భావో మే ప్రతితిష్ఠతి. ౩౬. తేన
సత్యేన మాం రాజా మోక్తు మర్హస్యసిందమ, స హి తిష్ఠతి ధర్మాత్మా
సాంప్రతం మత్సముత్సుకః. ౩౭. తత్ర విఘ్నం సుతస్యేహ కర్తం నార్హసి
ముంచమామ్, నద్భి రావరితం మూర్ఘం గచ్ఛ రాక్షసపుంగవ. ౩౮. మాన
నీయో మయా హి త్వం లాలసియా తథాస్మి తే, ఏవ ముక్తా దశగ్రీవః.

ప్రత్యువాచ విసీతవత్. ౩౯. స్నుషాస్తి య దవోచ స్త్వ మేకపత్ని
 వ్యయం క్రమః, దేవలోకస్థితి రియం సురాణాం శాశ్వతీ స్థితా. ౪౦.
 పతి రపురసాం నా స్తిన వైకస్య పరిగ్రహః, ఏవ ముక్త్యా న తాం రక్షో
 నివేశ్య చ శిలాతలే. ౪౧. కామమోహభిసంరబ్ధో మైథునాయోపచ
 క్రమే, సా విముక్తా తతో ఽంభా భ్రష్టమాల్యవిభూషణా. ౪౨. గతేం
 ద్రాక్రీడమథితా నదీవాకులతాం గతా, లులితాలకకేశాంతా కరవే
 పితపల్లవా. ౪౩. పవనేనావధూతేవ లతా కుసుమశాలినీ, సా వేపమా
 నా లజ్జంతీ భీతాకరకృతాంజలిః. ౪౪. నలకూబర మాసాద్య పాదయో
 ర్నిపపాత హ, తదవస్థాంతు తాం దృష్ట్వా మహాత్మా నలకూబరః.
 ౪౫. అబ్రవీ త్కిమిదం భద్రే పాదయోః పతితాసి మే, సా తు నిశ్వస
 మానాథ వేపమానా కృతాంజలిః. ౪౬. తన్నై సర్వం యథా తత్త్వ
 మాఖ్యాతు ముపచక్రమే, ఏష దేవదశగ్రీవః ప్రాప్తోగంతుం త్రివిష్టపమ్.
 ౪౭. తేన నైస్యసహాయేన దశేయం పరిణామితా, ఆయాంతీ తేన
 దృష్టాస్తి త్వత్సకాశ మరిందమ. ౪౮. గృహీతా తేన పృష్టాస్తి కస్య త్వ
 మితి రక్షసా, మయా సర్వం హి యత్సత్త్వం తద్ధి తన్నై నివేదితమ్. ౪౯.
 కామమోహభిభూతాత్తా నాశ్రౌషీ త్తద్వచో మమ, యాచ్యమానో
 మయా దేవ స్నుషా తేహ మితి ప్రభో. తత్సర్వం పృథతః కృత్వా
 బలా త్రేనాస్తి ధర్మితా, ఏవం త్వ మపరాధం మే కుంతు మర్హసి మా
 నద. ౫౦. న హి తుల్యం బలం సౌమ్య త్త్రియాశ్చ పురుషస్య చ, ఏత
 చ్ఛ్చిత్వా తు సంక్రుద్ధస్తదా వైశ్రవణాత్మజః. ౫౧. ధర్షణాం తాం
 పరాం శ్రుత్వా ధ్యానం సంప్రవివేశ హ, తస్య తత్కర్మ విజ్ఞాయ తదా
 వైశ్రవణాత్మజః. ౫౨. ముహూర్తా ద్రోషతామ్రాతః తోయం జగ్ర
 హ పాణినా, గృహీత్వా సలిలం దివ్య ముపన్న శ్య యథా విధి. ౫౩.
 ఉత్సన్నతదా శాపం రాక్షసేంద్రాయ దారుణమ్, అకామా తేన య
 స్తా త్వం బలా ద్భద్రే ప్రధర్మితా. ౫౪. తస్మాత్స యవతీ మన్యాం
 నాకామా ముపయాస్యతి, యదా హ్యకామాం కామార్తో ధర్షయిష్య
 తి యోషితమ్. ౫౫. మూర్ధా సహస్రధా తస్య శకలీ భవితా తదా,
 తస్మి స్నుదాహృతే శాపే జ్వలితాగ్నిసమప్రభే. ౫౬. దేవదుండుభ
 యో నేదుః పుష్పవృష్టి శ్చ భాచ్చుతా, ప్రజాపతిముఖాశ్చాపి సర్వే

దేవాః ప్రహర్షితాః ౧౮. జ్ఞాత్వా లోకగతిం సర్వాం తస్య మృత్యుం
చ రాక్షసః, ఋషయః పితృశ్చైవ ప్రీతి మాపు రనుత్తమామ్. ౧౯.
శ్రుత్వా స తు దశగ్రీవ స్తం శాపం రోమహర్షణమ్, నారీషు మైథునే
భావం నాకామా స్వభ్యరోచయత్. ౨౦. తేన నీతాః స్త్రియః ప్రీతి
మాపు స్సర్వాః పతివ్రతాః, నలకూబరనిర్ముక్తం శాపం శ్రుత్వా మనః
ప్రియమ్. ౨౧.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-షడ్వింశస్సర్గః.

3౮౪-౨౬౮౦.

సప్తవింశస్సర్గః.

కైలాసం లంఘయిత్వాథ దశగ్రీవ స్స రాక్షసః, ఆసనాద
మహాతేజా ఇంద్రలోకం నిశాచరః. ౧. తస్య రాక్షససైన్యస్య సమం
తా దుపయాన్యతః, దేవలోకం యయా శబ్దో మధ్యమానార్జవోపమః.
౨. శ్రుత్వా తు రావణం ప్రాప్త మింద్ర శ్చలిత ఆసనాత్, అబ్రవీ
త్తత్ర తా దేవా సర్వా నేవ సమాగతాః. ౩. ఆదిత్యా సవ
మా రుద్రా విశ్వా సాధ్యా మరుద్గణా, సజ్జీధవత యుద్ధార్థం
రావణస్య దురాత్మనః, ౪. ఏవ ముక్తా స్తు శక్రేణ దేవా శ్శక్రసమా
యుధి, సన్నహ్య సమహాసత్త్వా యుద్ధశ్రద్ధాసమన్వితాః. ౫. స తు
దీనః పరిత్రస్తో మహేంద్రో రావణం వ్రతి, విష్ణో ససమీప మాగమ్య
వాక్య మేత దువాచ హ. ౬. విష్ణో కథం కరిష్యామి మహావీర్య
పరాక్రమః, అసౌ హి బలవా రక్షో యుద్ధార్థ మభివర్తతే. ౭.
వరప్రదానా ద్బలవా నఖిల్వన్యేన హేతునా, తత్తు సత్యం వచః
కార్యం యదుక్తం పద్మయోనినా. ౮. తద్యథా నముచి ర్వృ
త్తో బలిర్నరకశంబరా, త్వద్బలం సమవప్తభ్య మయా దద్ధా
స్తథాకురు. ౯. స హ్యనోయో దేవదేవేశ త్వామృతే మధునూదన,
గతిః పరాయణం వాస్తి త్రైలోక్యే సచరాచరే. ౧౦. త్వం హి
నారాయణ శ్రీమా పద్మనాభ స్సనాతనః, త్వయేమే ఘాపితా
లోకా శ్శక్ర శ్చహం సుకేశ్వరః. ౧౧. త్వయా సృష్ట మిదం
సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్, త్వా మేవ భగవం తస్మై ప్రవి

శంతి యుగక్షయే. ౧౨. తదాఖ్యాహి యథా తత్త్వం దేవదేవ మమ
 స్వయమ్, అపి చక్రసహాయ స్త్వం యోతస్యినే రావణం ప్రభో. ౧౩.
 ఏవ ముక్త సు శక్రేణ దేవో నారాయణః ప్రభుః, అబ్రవీన్నపరిత్రా
 సః కార్యస్తే శ్రూయతాం చ మే. ౧౪. సతావదేష దుర్వృత్త శ్చ
 క్యో జేతుం సురాసురైః, హంతుం యుద్ధే సమాసాద్య వరదానేన దు
 ర్జయః. ౧౫. సర్వథా తు మహాత్కర్ష కరిష్యతి బలోత్కటః, రాక్ష
 సః పుత్రసహితో దృష్టమేతన్నిసర్గతః. ౧౬. యత్తు మాం త్వ మభా
 పిష్ట యుధ్యస్యేతి సుకేశ్వర, నాహం తం ప్రతియోత్యామి రావ
 ణం రాక్షసం యుధి. ౧౭. నాహత్వా సమరే శత్రుం విష్ణుః ప్రతిని
 వర్తతే, దుర్లభ శ్చైవ కామోద్య వరగుప్తాద్ధి రావణాత్. ౧౮. ప్ర
 తిజానామి దేవేంద్ర త్వత్సమక్షం శతక్రతో, భవితాస్మి యథా స్యా
 హం రక్షసో మృత్యుకారణమ్. ౧౯. అహ మేవ నిహంతాస్మి రావ
 ణం సమతం యుధి, దేవతా స్తోషయిష్యామి జ్ఞాత్వా కాల ముపస్థితమ్.
 ౨౦. ఏత త్రైకధితం తత్త్వం దేవరాజ శచీవతే, యుధ్యస్వ విగతత్రా
 స స్ఫురై సుహ మహాబల. ౨౧. తతో రుద్రా సుహాదిత్యా వసహో
 మరుతోశ్వినౌ, సన్నద్ధా నిర్యయు స్త్వార్థం రాక్షసా నభితః పురాత్.
 ౨౨. ఏతస్మిన్నంతరే నాద శ్శుశ్రువే రజనీక్షయే, తస్య రాక్షస
 నైస్యస్య ప్రయుద్ధస్య సమంతతః. ౨౩. తే ప్రవృద్ధా మహావీర్యా అ
 న్యోస్య మభివీక్ష్య చ, సంగ్రామ మేవాభిముఖా స్త్వభ్యధావంత
 హృష్టవత్. ౨౪. తతస్త్రిదశనైన్యానాం సంక్షోభ స్సమజాయత,
 తదక్షయం మహానైస్యం దృష్త్వా పరమదుర్జయమ్. ౨౫. అథ
 యుద్ధం సమభవ ద్దేవదానవరక్షసామ్, ఘోరం తుములనిర్హృదం నా
 నాప్రహరణోద్యతమ్. ౨౬. ఏతస్మిన్నంతరే శూరా రాక్షసా ఘో
 రదర్శనాః, యుద్ధార్థ మభ్యవర్తంత సచివా రావణాజ్ఞయా. ౨౭. మా
 రీచ శ్చ ప్రహస్తశ్చ మహాపార్శ్వమహోదరా, అకంపనో నికుంభ
 శ్చ శుక స్సారణ ఏవ చ. ౨౮. సంహ్లాదో ధూమకేతు శ్చ మహాదం
 ఘ్తో ఘటోదరః, జంబుమాలీ మహాహ్లాదో విరూపాక్ష శ్చ రాక్షసః.
 ౨౯. సుప్తఘ్నో యజ్ఞకోపశ్చ దుర్ముఖో దూషణః ఖరః, త్రిశిరాః
 కరవీరాక్ష నూనర్యశత్రు శ్చ రాక్షసః. ౩౦. అతికాయో మహాకా

యో దేవాంతకసరాంతకా, ఏతై స్సర్వై ర్నహవీర్యై ర్వృతో రాక్షస
 వుగవః. 30. రావణస్యార్యక నై నిన్యం సుమాలీ ప్రవివేశ హ,
 సహిదేవగణాం స్సర్వార్థా నానాప్రహరణై శ్చితైః. 31. వ్యధ్వంసయ
 త్సుసంక్రుద్ధో వాయు ర్జలధరా నివ, సుమాలిభయనంత్రస్తా స్సురాస్తే
 సర్వతో దిశః. 33. ప్రదుద్రువు ర్వధ్యమానాః సింహత్రస్తా మృగా
 యథా, ఏతస్మిన్నంతరే శూరో వసూనామప్తమో వసుః. 34.
 సావిత్ర ఇతి విఖ్యాతః ప్రవివేశ రణాజరమ్, నైన్యైః పరివృతో
 హృష్టో నానాప్రహరణోద్వితైః. 35. త్రాసయన్ శత్రునైన్యాని
 సింహాః త్సుద్రమృగా నివ, తథాదిత్యో మహావీర్యా త్వష్టాపూషా చ
 దంశితౌ. 36. నిర్భయా సహసైన్యేన ప్రవిష్టౌ త ద్రణాజరమ్, తతో
 యుద్ధం సమభవ త్సురాణాం రాక్షసై స్సహ. 37. క్రుద్ధానాం రక్షసాం
 కీర్తిం సమరే వ్యనివర్తినామ్, తతస్తే రాక్షసాశ్శూరా దేవాం స్తాన్
 సమరే స్థితాన్. 38. నానాప్రహరణై ర్హోరైః జఘ్ను శ్శతసహస్రశః,
 దేవాశ్చ రాక్షసాన్ ఘోరాన్ మహావీర్యాన్వతేజసా. 39. సమరే
 వివిధై రస్త్రై రసయన్ యమసాదనమ్. ఏతస్మిన్నంతరే రామ సుమాలీ
 నామ రాక్షసః. 40. నానాప్రహరణైః క్రుద్ధో రణ మే వాభ్యవర్తత,
 స దైవతబలం సర్వం నానాప్రహరణై శ్చితైః. 41. వ్యధ్వంసయత
 సంక్రుద్ధో వాయు ర్జలధరం యథా, తే మహాబాణవర్షైశ్చ శూతైః
 ప్రాపై స్సుదారుణైః. 42. వీడ్యమానా స్సురా స్సర్వే స హ్యతిష్ఠంత
 సంహతాః, తతో విద్రావ్యమాణేషు త్రిదశేషు సుమాలినా. 43.
 వసూనా మప్తమః క్రుద్ధ స్సావిత్రో వై వ్యతిష్ఠత, సంవృత సైన్య
 రథానీకైః ప్రహరంతం నిశాచరమ్. 44. విక్రమేణ మహాతేజా వార
 యామాస సంయుగే, తత స్తయో ర్నహాయుద్ధ మభవ ల్లోమహర్ష
 ణమ్. 45. సుమాలినో వసో వైన్య సమరే వ్యనివర్తినో, తత
 స్తస్య మహాబాణై ర్వసునా సుమహత్త్వనా. 46. నిహతః పన్నగరథః
 త్మణేన వినిసాతితః, హత్వా తు సంయుగే తస్య రథం బాణశతై
 శ్చితమ్. 47. గదాం తస్య వధార్థాయ నసు ర్జగ్రహ పాణినా, తతః
 ప్రగృహ్య దీప్తాగ్రం కాలదంజోపమాం గదామ్. 48. తాం మూర్ధ్ని

పాతయామాస సావిత్రో వై సుమాలినః, తస్య మూర్ధని సోల్కాభా
పతంతీ చ గదా బభౌ. ౪౯. ఇంద్రప్రముక్తా గర్జంతీ గిరా వివ మహా
శనిః, తస్య నై వాస్థి నశిరో నమాంసం దద్యుశే తదా. ౫౦. గదయా
భస్మతాం నీతః నిహత స్స రణాజరే, నివపాత తతో భూమా మహా
తరు రివాశనేః. ౫౧. తం దృష్ట్వా నిహతం సంఖ్యే రాక్షసా స్తే
నమంతతః, దుద్రువు స్సహితా స్సర్వే క్రోశమానాః పరస్పరమ్. ౫౨. విద్రావ్యమాణా వసునా రాక్షసా నావతస్థిరే.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-స్తవవింశస్సర్గః.

—౨౮౭-౫౭౪౦.

అష్టావింశ స్సర్గః.

సుమాలినం హతం దృష్ట్వా వసునా భస్మసాత్కృతమ్, విద్రుతం
చ న్వకం వైస్యం లక్షయిత్వా శరార్ధితమ్. ౧. తత స్సబలవా
క్రుద్ధో రావణస్య సుతో యుధి, నివర్త్య రాక్షసా సర్వా మేఘ
నాదో వ్యతిష్ఠత. ౨. స రథేనాగ్నివర్ణేన కామగేన మహారథః, అభి
దుద్రావ తాం నేనాం వనాన్యగ్ని రివ జ్వలన్. ౩. తతః ప్రవిశత
స్తస్య వివిధాయుధధారిణః, విదుద్రువు ర్దిశ స్సర్వా దర్శనాదేవ
దేవతాః. ౪. స బభూవ తదా కశ్చిద్ధ్యుయుతో రస్య సమ్ముఖే,
సర్వానావిధ్యవిత్తస్థా దృష్ట్వా శక్రోబ్రవీ త్సురా. ౫. న భేతవ్యం న
గంతవ్యం నివర్తవ్యం రణం ప్రతి, ఏష గచ్ఛతి మే పుత్రః యుద్ధార్థ మప
రాజితః, ౬. తత శ్శక్రసుతో దేవో జయంత ఇతి విశ్రుతః, రథేనాద్భుత
కల్పేన సంగ్రామే సోఽభ్యవర్తత. ౭. తత స్తే త్రిదశా స్సర్వే పరివార్య
శచీసుతమ్, రావణస్య సుతం యుద్ధే సమాసాద్య వ్యవస్థితాః. ౮.
తేషాం యుద్ధం మహా దభూ త్సద్భవం దేవగక్షసామ్, కృతే మహేంద్ర
పుత్రస్య రాక్షసేంద్రసుతస్య చ. ౯. తతో మాతలిపుత్రే తు గో
ముఖే రాక్షసాత్మజః, సారథౌ పాతయామాస శర్వా కాంచనభూ
షణా, ౧౦. శచీసుత స్తస్య తథా జయంత స్తస్య సారథిమ్, తం
చాపి రావణిం క్రుద్ధః ప్రత్యవిధ్య ద్రణాజరే, తతః క్రుద్ధో మహాతేజా
బలీ విష్ణురీతేక్షణః, రావణి శ్శక్రతనయం శరవరై రవాకిరత్. ౧౧.

తతః ప్రగృహ్య శస్త్రాణి సారవంతి మహాంతి చ, సురనై స్తేషు సంక్రుద్ధః
 పాతయూమాన రావణిః. ౧౩. శతశ్శీన్న స్త్రోమరాఘా స్రాసాఘా గదాఘా
 ఖడ్గాఘా పరశ్వధాఘా, ముసలాన్యద్రిశ్మంగాణి పాతయూమాన రావణిః.
 ౧౪. తతః ప్రవ్యధితా లోకా సుంజజ్ఞే చ తమో మహత్, తస్య రావణ
 పుత్రస్య తథా శత్రూ నభిఘ్నతః. ౧౫. తత స్తద్దైవతబలం సమంతా
 త్తం శచీసుతమ్, బహుప్రకార మన్వస్థ మభవ చ్చరజీవితమ్. ౧౬.
 నాభ్యజానంత చాన్యోన్యం శత్రవో దైవతాని చ, తత్రతత్ర విపర్యస్తం
 సమంతా త్పరిధావతి. ౧౭. దేవా దేవాన్నిజఘ్నుస్తే రాక్షసా
 రాక్షసాం స్తథా, సమ్మూఢా సమసా చ్చన్నా వ్యద్రవన్నపరే తదా.
 ౧౮. ఏతస్మిన్నంతరే శూరః పులోమానామ వీర్యవా, దైత్యేంద్ర
 నైస్యం సంగృహ్య శచీపుత్రోపవాహితః. ౧౯. సంగృహ్య తం తు
 దాహిత్రం ప్రవిప్లస్సాగరం తదా, ఆర్యక ససహితస్యాసీ త్పులోమా
 యేన సా శచీ. ౨౦. జ్ఞాత్వా ప్రణాశం తు సురా జయంతస్యాతిదా
 రుణమ్, వ్యధితా శ్చాప్రహృష్టా శ్చ సమంతా ద్విప్రదుద్రువుః. ౨౧.
 రావణి స్వధ సంహృష్టో బలైః పరివృత స్సృకైః, అభ్యధావత
 దేవాం స్తా స్తుమోచ చ మహాస్వనమ్. ౨౨. దృష్ట్వా ప్రణాశం
 పుత్రస్య దేవతానాం చ విద్రుతమ్, మాతలిం ప్రాహ దేవేంద్రో రథ
 సముపసీయతామ్. ౨౩. స తు దివ్యో మహాభీమ సుద్య ఏవ మహా
 రథః, ఉపస్థితో మాతలినా వాహ్యమానో మనోజవః. ౨౪. తతో
 మేఘా రథే తస్మిం స్తటిత్వంతో మహాస్వనాః, అగ్రణో వాయు
 చపలా గచ్ఛంతో వ్యనదం స్తదా. ౨౫. నానావాద్యా న్యవాద్యంత
 గంధర్వాశ్చ సమాహితాః, నన్మతు శ్చాపురసంఘాః నిర్యాతే త్రిద
 శేశ్వరే. ౨౬. రుద్రై ర్వచుభిరాదిత్యై సుధైశ్చ సమరుద్రజైః,
 వృతో నానాప్రహరజై ర్నిర్యయా త్రిదశాధిపః. ౨౭. నిర్గచ్ఛతస్త
 శక్రస్య పరుషం పవనో వవా, భాస్కరో నిష్ప్రభశ్చాసీ న్నహా
 లాగ్ శ్చ ప్రవేదితే. ౨౮. ఏతస్మిన్నంతరే వీరో దశగ్రీవః ప్రతాప
 వా, ఆరురోహ రథం దివ్యం నిర్గతం విశ్వకర్షణా. ౨౯. పన్నగై
 స్సుమహాభోగై ర్వేష్టితం రోమహర్షజైః, యేషాం నిశ్వాసవాతేన

ప్రదీప్తమివ సంయుగే. 30. దైత్యై ర్నిశాచరై శూరై స్సర
 ఖః పరివారితః, సమరాభిముఖో దైత్యో మహేంద్రం సోఽభ్య
 వర్తత. 31. పుత్రం స్వం వారయిత్వాశ్చ స్వయమేవ వ్యవస్థితః,
 సోఽపి యుద్ధా ద్వినిష్క్రమ్య రావణి సముపావిశత్. 32. తతో యుద్ధం
 ప్రవృత్తం త త్సురాణాం రాక్షసై స్సహ, శస్త్రాణి వర్షతాం ఘోరం
 మేఘానామివ సంయుగే. 33. కుంభకర్ణస్తు దుష్టాత్ నానాప్రహర
 ణోద్యతః, నాజ్ఞాయత తదా యుద్ధే సహ కేనాప్యయుధ్యత. 34.
 దంతై ర్ముఖాభ్యాం పద్భ్యాం చ శక్తి తోమర సాయకైః, యేన యే
 నై వసంరబ్ధ స్తాడయామాస వై సురా. 35. తతో రుద్రై ర్మహా
 ఘోరై స్సంగమ్యాథ నిశాచరః, ప్రయుద్ధ వైశ్చ సంగ్రామే తుత
 శ్చస్త్రై ర్నిరంతరమ్. 36. బభౌ శస్త్రాచితతనుః కుంభకర్ణః తుర న్నస్కృత్,
 విద్యుత్ స్తనిత నిర్ఘోషో ధారావా నివ తోయదః. 37. తత స్తద్రా
 తునం నైస్యం ప్రయుద్ధం సమరుద్ధులైః, రణే విద్రావితం సర్వం నానా
 ప్రహరణై శ్చితైః. 38. కేచి ద్వినిహతా శ్చస్త్రైః వేష్టంతే స్త మహీ
 తలే, వాహనే వ్యవనక్తా శ్చ స్థితా ఏవావరే రణే. 39. రథా న్నాగై
 ఖరానుష్ట్రాః వన్నగాం స్తురగా రణే, శింశుమారా వరాహం శ్చ
 పిశాచవదనాం స్తథా. 40. తా సమాలింగ్య బాహుభ్యాం విష్టభ్యాః
 కేచి దుచ్ఛ్రితాః, దేవై స్తు శత్రుసంవిధా ముమ్రీరే చ నిశాచరాః.
 41. చిత్రకర్ణ ఇవాభాతి స తేషాం రణసంప్లవః, నిహతానాం ప్రమ
 త్తానాం రాక్షసానాం మహీతలే. 42. శోణితోదకనివ్యందా కంక
 గృధ్ర సమాకులా, ప్రవృత్తా సంయుగముఖే శత్రుగ్రాహవతీ నదీ. 43.
 ఏతస్మిన్నంతరే క్రుద్ధో దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్, నిరీక్ష్య తద్బలం
 కృత్సం దైవతై ర్వినిపాతితమ్. 44. స తు ప్రతివిగాహ్యశు ప్రవృద్ధం
 సైన్యసాగరమ్, త్రిదశా సమరే నిఘ్నూ శక్రమే వాభ్యవర్తత. 45.
 ఆగాచ్ఛక్రో మహచ్ఛాపం విషాఢ్య సుమహస్వనమ్, యస్య విషాఢ
 ఘోషేణ స్వసంతి స్త దిశో దశ. 46. తద్వికృష్ట మహచ్ఛాప
 మింద్రో రావణమూర్ధని, నిపాతయామాస శర్వా పావకాదిత్యవర్చసః.
 47. తద్దైవ చ మహాబాహు ర్దశగ్రీవో వ్యవస్థితః, శక్రం కార్దుక

విభ్రష్టై శ్శరవరై రవాకిరత్. ౪౮. ప్రయుధ్యతోరథ తయో బాణవరై
స్సమంతతః, నాజ్ఞాయత తదా కించి త్సర్వం హి తమసావృతమ్. ౪౯.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-అష్టావింశస్పర్శః.

౧౯౦-3౮౦౦.

ఏ కోస త్రింశ స్పర్శః.

తత స్తమసి సంజాతే సర్వేతే దేవరాక్షసాః, అయుధ్యంత
బలోన్మత్తా మ్నాదయంతః పరస్పరమ్. ౧. తత స్తు దేవనై స్త్రేన రాక్ష
సానాం బృహద్బలమ్, దశాంశం స్థాపితం యుద్ధే శేషం సీతం యమ
క్షయమ్. ౨. తస్మిం స్తు తమసా యుద్ధే సర్వేతే దేవరాక్షసాః,
అన్యోన్యం నాభ్యజానంత యుధ్యమానాః పరస్పరమ్. 3. ఇంద్రశ్చ
రావణశ్చైవ రావణిశ్చ మహాబలః, తస్మిం స్తమోబాలవృతే మోహ
మీయు ర్నతే త్రయః. ౪. సతు దృష్ట్వా బలం సర్వం నిహతం రావణో
రణే, క్రోధ మభ్యాగమ త్రీవ్రం మహానాదం చ ముక్తవా. ౫. క్రోధా
త్సూతం చ దుర్ధర్షం స్యందనస్థ మువాచహ, పరనైన్యస్య మధ్యేన యావ
దంతం నయస్య మామ్. ౬. అద్యైతాంత్రి దశా సర్వా విక్రమై
స్సమరే స్వయమ్, నానాశస్త్రై ర్మహాఘోరై ర్నయామి యమసాద
నమ్. ౭. అహ మింద్రం వధిష్యామి ధనదం వరుణం యమమ్, త్రిదశా
వినిహత్యాథ స్వయం స్థాస్యామ్యుధోపరి. ౮. విషాదో నచ కర్తవ్య
శ్శీఘ్రం వాహయ మే రథమ్, ద్విఃఖలు త్వంబ్రవీమ్యద్య యావ
దంతం నయస్య మామ్. ౯. అయం స నందనోద్దేశో యత్ర పర్తా
మహే వయమ్, నయ మా మద్య తత్ర త్వ ముదయో యత్ర పర్యతః.
౧౦. తస్య తద్యచనం శ్రుత్వా తురగా స మనోజవా, ఆదిదేశాథ
శత్రుణాం మధ్యే నైవ చ సారథిః. ౧౧. తస్య తం నిశ్చయం జ్ఞత్వా
శక్రో దేవేశ్వర స్తదా, రథస్థ స్సమర స్థాంస్తా దేవా వాక్య మథా
౭బ్రవీత్. ౧౨. సురా శృణుత మద్వాక్యం యత్రావ స్తమ రోచతే,
జీవన్నేవ దశగ్రీవ సాంధు రక్షో నిగృహ్యతామ్. ౧౩. ఏష హ్యతి
బలనై నివై రథేన పటనాజసా, ఆగచ్ఛతి ప్రవృద్ధోర్ని స్సముద్ర ఇవ

వర్షణి. ౧౪. న హ్యేష హంతుం శక్యోఽద్య వరదానాత్సునిర్భయః,
 తద్గ్రహిష్యామహే రక్షో యత్రా భవత సంయుగే. ౧౫. యథా
 బలా నిరుద్ధే చ త్రైలోక్యం భుజ్యతే మయా, ఏవ మేతస్య పాపస్య
 నిరోధే మమ రోచతే. ౧౬. తతోన్యం దేశ మాస్థాయ శక్ర స్సంత్యజ్య
 రావణమ్, అయుధ్యత మహారాజ రాక్షసాం ప్రాసయ స్రణే. ౧౭.
 శత్రువర్షం మహావేగం దైవతై ర్వినిపాతితమ్, ఉత్తరేణ దశగ్రీవః
 ప్రవివేశానివ ర్తితః. ౧౮. దక్షిణేన తు పార్శ్వేన ప్రవివేశ శతక్రతుః,
 తత స్స యోజనశతం ప్రవిష్టో రాక్షసాధిపః. ౧౯. దేవానాం చ బలం
 కృత్స్నం శరవర్షై రవాకిరత్, తతశ్శక్రో నీరీక్ష్యాథ ప్రణవ్టం తు బలం
 స్వకమ్. ౨౦. న్యవర్షయ దసంభ్రాంత స్సమావృత్య దళానసమ్, ఏతస్మి
 న్నంతరే నాదో ముక్తో దానవరాక్షసైః. ౨౧. హాహతాః స్పృ ఇతి
 గ్రస్తం దృష్ట్వా శక్రేణ రావణమ్, తతో రథం సమారుహ్య రావణిః
 క్రోధమూర్ఛితః. ౨౨. తతై న్య మభిసంక్రుద్ధః ప్రవివేశ సుదారుణమ్,
 తాం ప్రవిశ్య మహామాయాం దత్తాం గోపతినా పురా. ౨౩. అదృశ్య
 స్సర్వభూతానాం తతై న్యం సమవాకిరత్, తత స్సదేవా సంత్యజ్య
 శక్రమేవాభ్యయా ద్ద్రితమ్. ౨౪. మహేంద్రశ్చ మహాతేజా న దదర్శ
 సుతం రిపోః, అలక్ష్మీకృత్య తద్రక్షో మహేంద్రః పాకళానసః. ౨౫.
 రుద్రైశ్చ వసుభి సాన్నిధ్యై రాదిత్యైః కకుభేశ్వరైః, ఏతైః పరివృత
 శ్శక్రో దైత్యనాథం న్యవర్తత. ౨౬. రావణం తం సమాసాద్య నిగృ
 హ్యశు ముహుర్ముహుః, రావణస్య రథం ప్రాప్య సోఽశ్వాన్ సారథి
 మేవచ. ౨౭. ఘాతయిత్వా మహావేగా ద్రథస్థం తం చ రావణమ్, జీవ
 గ్రాహం గృహీత్వా తం ననాద సపురందరః. ౨౮. మహన్నాదో బభూ
 వాశు దేవానాం రావణగ్రహే, ఏవం గృహీత్వా తం శక్ర స్స్వర్గలోక
 మనీనయత్. ౨౯. ఆర్తశబ్దో మహా నాసీ ద్రాక్షసానాం ప్రధావతామ్,
 తదానీం మేఘునాదోఽయం శబ్దం కృత్వా సుదారుణమ్. ౩౦. వివేశా
 శుగవేగేన రణం యత్ర సురాధిపః, విముక్త కవచ స్తత్ర వధ్యమానోఽపి
 రావణిః. ౩౧. త్రిదశై స్సుమహావీర్యై ర్నచకార చ కించన, స మాతలిం
 హయాంశ్చైవ తాడయిత్వా శరోత్తమైః మహేంద్రం బాణవర్షేణ భూ

య ఏవాభ్యవాకిరత్, తత శ్చ కో రథం త్యక్త్వా విస్పృజ్యచ సమాతలిమ్. ఐరావతం సమాదుహ్య మృగయామాన రావణిమ్, న తత్ర మాయాబల వా నదృశ్యోఽఘోంతరిక్షగః. 3౪. ఇంద్రం మాయాపరిక్షిప్తం కృత్వా సంప్రాద్రపచ్ఛరైః, స తం యదా పరిశ్రాంత మింద్రం మేనేన రావణిః. 3౫. తదైవం మాయయా బద్ధ్వా స్వనైస్య మభితోఽనయత్, పితరం మోచమాయాన గృహీత్వా పాకశాసనమ్. 3౬. తం తు దృష్ట్వా బలా త్తేన నీయమానం మహారణాత్, మహేంద్ర మమరా సుర్యే కిం ను న్న్యా దిత్యచింతయ. దృశ్యతే న స మాయావీ శక్రజ త్సమితింజయః, విద్యావానపి యేనేంద్రో మాయయాపహృతో బలాత్. 3౭. ఏతస్మిన్నంతరే చాపి సర్వే సురగణాస్తదా, లభ్యద్రవం సుసంక్రుద్ధా రావణం శత్రువృష్టిభిః. 3౮. రావణస్తు సమాసాద్య వస్వాదిత్యమరుద్గణా, నశశాక రణే స్థాతుం సయోధ్యం శత్రు వీడితః. ౪౦. తం తు దృష్ట్వా పరిశ్రాంతం ప్రహరైర్జ్వరరీకృతమ్, రావణిః పితరం యుద్ధే దర్శనస్థోఽబ్రవీదిదమ్. ౪౧. ఆగచ్ఛ తాత గచ్ఛావో రణకర్తనీవర్త్యతామ్, జితం నో విదితం తేస్తు స్వస్థో భవ గత జ్వరః. ౪౨. అయం హి సురసైస్యస్య త్రైలోక్యస్య చ యః ప్రభుః, సగృహీతో మయా శక్రో భగ్నదర్శా సురాః కృతాః. ౪౩. యథేష్టం భుజ్జ్యే లోకాన్ప్రీతి నిగృహ్య రిపుమోజనా, వృథా కిం తే శ్రమేణేహ యుద్ధ మద్య తు నిష్ఫలమ్. ౪౪. సదైవతబలా త్తస్మాన్నివృత్తో రణకర్తణః, తచ్చుత్వా రావణేర్వాక్యం స్వస్థచేతా బభూవ హ. ౪౫. అథ రణవిగతస్స ఉత్తమాజా త్రిదశరిపుః ప్రథితో నిశాచరేంద్రః, స్వసృతవచసమాదృతః ప్రియం తత్సమను నిశమ్య జగాద చైవ సూనుమ్. ౪౬. అతిబలసదృశైః పరాక్రమైస్తే మమ కుల మానవివర్ధనం కృతమ్, యదయమతిబలా త్వయాద్య వై త్రిదశ పతిప్రేదశాశ్చ నిర్జితాః. ౪౭. నయ రథ మసరోవ్యవాసవం సగర మితో ప్రజ సేనయావృత స్త్వమ్, అహ మపి తవ పృష్ఠతోద్రుతం వై సహ సచివై రసుయూమి హృష్టవత్. ౪౮. [త్వరితముపసయన్య వాసవం సగరమితో ప్రజ నైస్యసంవృతః, అహ మపి తవ గచ్ఛతోద్రుతం సహ సచివై రసుయూమి పృష్ఠతః. ౪౯.] అథ నబలవృతస్సవాహనప్రేద

శపతిం పరిగృహ్య రావణి, స్వభవన మభిగమ్య వీర్యవాఙ్ కృతనమ
రాఙ్ వినసర్జ రాక్షసాఙ్. ౧౦.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-ఏకోన త్రింశస్సర్గః.

౯౩-౧౮౬౦.

త్రింశస్సర్గః.

జితే మహేంద్రైతిబలే రావణస్య సుతేన వై, ప్రజాపతిం
గతా స్సర్వే సురాః పరమదుఃఖితాః. ౧. ప్రజాపతే మహేంద్రో
యం గృహీతో భగవద్వరాత్, రాక్షసేంద్రం త్రిలోకేశ అవధ్యం
కృతవా ససి. ౨. మహేశ్వరేణేంద్రజతో మాయా దత్తా మహాత్మనా,
కిం కరిష్యతి దేవేంద్రః తం మాయాబలవత్తరమ్. ౩. సురావా దేవ స
ర్వేశ స జయంతి భవద్వరాత్, తత స్త్వమేవ దేవేంద్రం మోచ
యస్వ ప్రజాపతే. ౪. అద్యప్రభృతి లంకేశ స్సువిక్రమబలోదితః, త
స్మాన్మోచయ దేవేంద్రం భక్తం తవ జగత్పతే. ౫. ఏవ ముక్త స్సరై
ర్భృష్ణా గత్వా లంకాం సురేశ్వరః, తత్ర రావణ మాసాద్య పుత్ర
భ్రాతృభిరావృతమ్. ౬. అబ్రవీ ద్గగనే తిష్ఠ సాంత్యపూర్వం ప్రజా
పతిః, వత్స రావణ తుష్టాస్తి తవ పుత్రస్య సంయుగే. ౭. అహోఽస్య
విక్రమాదార్యం తవ తుల్యోఽధికోఽపి వా, జితం హి భవతా సర్వం
త్రైలోక్యం స్వేన తేజసా. ౮. కృతాప్రతిజ్ఞా సఫలా ప్రీతోస్తి ససుతేన
వై, అయం చ పుత్రోఽతిబల స్తవ రావణ వీర్యవాఙ్. ౯. జగతీం
ద్రజదిత్యేవ పరిభ్రాతో భవిష్యతి, బలవా శత్రునిర్జేతా భవిష్య
త్యేష రాక్షసః. ౧౦. య మాశ్రిత్య త్వయా రాజా స్థాపితా స్త్రిద
శావశే, తస్యచ్యుతాం మహాబాహో మహేంద్రః సాకశాసనః. ౧౧. కిం
చాస్య మోక్షణార్థాయ ప్రయచ్ఛంతు దివౌకసః, అథాబ్రవీత్సహజే
జా ఇంద్రజిత్సమితింజయః. ౧౨. అమరత్వ మహం దేవ వృణోమ్యస్య
విమోక్షణే, అబ్రవీత్తు తదా దేవో రావణిం నఖినోద్భవః. నాస్తి సర్వా
మరత్వం హి కస్యచి త్ప్రాణినో భవి, చతుష్పదాః ఖేచరాణా మన్యేషాం
చ మహాజనామ్. వృక్ష గుల్మ యువ లతా త్పణోపలమహీభృతామ్,

సర్వేషి జంతవోన్యోన్యం భేతవ్యే సతి విభ్యతి. ౧౫. అతో త్ర లోకే
 సర్వేషాం సర్వస్త్వా చ్చ భవే ద్భయమ్, పక్షిణ శ్చ చతుష్పదో భూ
 తానాం వా మహాజసామ్. ౧౬. అపి వృక్షస్య శుష్కస్య పర్లస్య
 పతనా ద్భయమ్, మరణాంతాని సర్వాణి చరాణి స్థావరాణి చ. ౧౭.
 శ్రుత్వా పితామహేనో క్షమింద్రజిత్ప్రభుణాఽవ్యయమ్, అథా బ్రవీ
 త్స తత్త్రిశం మేఘనాదో మహాబలః. ౧౮. శ్రూయతాం వా భవే
 త్సిద్ధి శ్చ తక్రతువిమోక్షణే, మమేష్టం నిత్యశో హవ్యై ర్నంత్రై స్సం
 పూజ్య పావకమ్. ౧౯. సంగ్రామ మవతర్తుం వై శత్రునిర్ణయకాం
 షీణః, అశ్వయుక్తో రథో మహ్య ముత్తిష్ఠేత్తు విభావసాః. ౨౦. తత్
 స్థస్యామరతా స్యా స్తే ఏష మే నిశ్చయో వరః, తస్మి యద్యన
 మాప్తే చ జప్యహోమే విభావసా. ౨౧. యథేయం దేవసంగ్రా
 మే తదా మే స్యా ద్విनाశనమ్, సర్వో హి తపసా చైవ వృణోత్యమ
 రతాం జనః. ౨౨. విక్రమేణ మయా త్యేత దమరత్వం ప్రవ ర్తితమ్,
 ఏవ మ స్త్వితి తం చాహ వాక్యం దేవః పితామహః. ౨౩. ముక్త
 క్షేంద్రజితా శక్రో గతాశ్చ త్రిదివం సురాః, ఏతస్మిన్నంతరే రామ
 దీనో భ్రష్టామరద్యుతిః. ౨౪. ఇంద్ర శ్చింతాపరీతాత్తా ధ్యానతత్పర
 తాం గతః, తం తు దృష్ట్వా తథా భూతం ప్రాహ దేవః ప్రజాపతిః.
 ౨౫. శతక్రతో కిము పురా కరోతి స్త సుదుష్కరమ్, అమరేంద్ర
 మయా బహ్వ్యః ప్రజా స్సృష్టాః పురా ప్రభో. ౨౬. ఏకవర్ణా ససమా
 భాషా ఏకయాపాశ్చ సర్వశః, తాసాం నాస్తి విశేషో హి దర్శనే
 లక్షణేషి వా. ౨౭. తతోఽహ మేకాగ్రమనా స్తాః ప్రజాః పర్యచింత
 యమ్, సోఽహం తాసాం విశేషార్థం స్త్రియ మేకాం వినిర్తమే.
 ౨౮. యద్య త్ప్రజానాం ప్రత్యంగం విశిష్టం త త్త దుద్భృతమ్, తతో
 మయా రూపగుణై రహల్యా స్త్రీ వినిర్తతా. ౨౯. హలం నామేహ
 వైరూప్యం హల్యం తత్ప్రభవం భవేత్, యస్యా న విద్యతే హల్యం
 తేనాహల్యేతి విశ్రుతా. ౩౦. అహల్యేతి మయా శక్ర తస్యా నామ
 ప్రవ ర్తితమ్, నిర్మితాయాం చ దేవేంద్ర తస్యాం నార్యాం సురర్షభ.
 ౩౧. భవిష్యతీతి కన్యైషా మమ చింతా తతోఽభవత్, త్వం తు
 శక్ర తదా నారీం జానీషే మనసా ప్రభో. ౩౨. స్థానాధికతయా

పత్ని మమైషేతి పురందర, సా మయా న్యాసభూతా తు గౌతమస్య
 మహాత్మనః. న్యస్తా బహూని వర్షాణి తేన నిర్యాతితా శుభా, తర
 స్తస్య పరిజ్ఞాయ మయా స్థైర్యం మహామునేః. 3౦. జ్ఞాత్వా తపసి
 సిద్ధిం చ పత్న్యర్థం సుర్భితా తదా, స తయా సహ ధర్మాత్పరమతే స్త
 మహామునిః. 31. ఆసన్నిరాశా దేవాస్తు గౌతమే దత్తయా తయా,
 త్వం క్రుద్ధస్త్విహ కామాత్పా గత్వా తస్యాశ్రమం మునేః. 32.
 దృష్టవాం శ్చ తదా తాం స్త్రీం దీప్తా మగ్నిశిఖా మివ, సా త్వయా
 ధర్మితా శక్ర కామార్తేన సమన్యనా. 33. దృష్ట స్త్వం చ తదా
 తేన హ్యశ్రమే పరమర్షిణా, తతః క్రుద్ధేన తేనాసి శస్త్రః పరమతే
 జనా. 34. గతోసి యేన దేవేంద్ర దశాభాగవిపర్యయమ్, యస్తా
 న్నే ధర్మితా పత్ని త్వయా వాసవ నిర్భయమ్. 35. తస్మా త్వం సమ
 రే రాజ్ఞా శత్రుహస్తం గమిష్యసి, అయం తు భావో దుర్బుద్ధే య
 స్త్వయేహ ప్రవర్తితః. 36. మానుషేష్యసి సర్వేషు భవిష్యతి న
 సంశయః, తత్రాధర్మ సుబలవా సముత్థాస్యతి యో మహా. 37.
 తత్రాథం తస్య యః కర్తా త్వయ్యర్థం నిపతిష్యతి, నచ తే స్థావరం స్థా
 నం భవిష్యతి పురందర. 38. ఏతేనాధర్మయోగేన యస్త్వయేహ
 ప్రవర్తితః, యశ్చ యశ్చ సురేంద్ర సాన్యధ్రువ సు న భవిష్యతి. 39.
 ఏష శాపో మయా ముక్త ఇత్యసౌ త్వాం తదా బ్రవీత్, తాం తు భా
 ర్యాం వినిర్భర్తస్య సోఽబ్రవీ తుమహాతపాః. 40. దుర్వినీతే విని
 ధ్వంస మమాశ్రమసమీపతః, రూపయావనసంపన్నా యస్తా
 స్త్వీ మనవస్థితా. 41. తస్మా ద్రూపవతీ లోకే న త్వమేకా భవిష్యసి,
 రూపం చ తత్ప్రజాస్సర్వా గమిష్యంతి న సంశయః. 42. యత్త
 వేదం సమాశ్రిత్య విభ్రమోఽయ ముపస్థితః, సా తం ప్రసాదయామాన
 మహర్షిం గౌతమం తదా. 43. అజ్ఞానా ధర్మితా నాథ త్వద్రూపేణ
 బిడౌజసా, నకామకారా ద్విప్రశ్నే ప్రసాదం కర్తు మర్హసి. 44. అహ
 ల్యయా త్వేవ ముక్తః ప్రత్యువాచ స గౌతమః, ఉత్పత్స్యతే మహా
 తేజా ఇత్యోకూణాం మహారథః. 45. రామో నామ శ్రుతో లోకే
 వనం చాప్యృపయాస్యతి, బ్రహ్మణార్థే మహాబాహు ర్విష్ణు ర్నానుష

విగ్రహః. ౧౦. తం ద్రక్ష్యసి యదా భద్రే తదా పూతా భవిష్యసి,
న హి పావయితం శక్త స్త్వయా యద్దుష్కృతం కృతమ్. ౧౧.
తస్యాతిథ్యం చ కృత్వా వై మత్సమీపం గమిష్యసి, వత్స్యసి త్వం మ
యాసార్థం తదా హి వరవర్జిని. ౧౨. ఏవముక్త్వా స విప్రర్షి రాజగామ
స్వ మాశ్రమమ్, తవశ్చచార సుమహతాని పత్నీ బ్రహ్మవాదినః.
౧౩. శిలారూప మనుప్రాప్య త్వత్సంగకృతకిల్బిషా, తదా ప్రభృతి భూ
యిష్టం ప్రజారూపనమన్వితాః. ౧౪. శాపాత్సగ్ధా ధి తస్యేదం మునే
స్సర్వ ముపాగతమ్, తత్త్వనిర త్వం మహాబాహో దుష్కృతం య
త్వయా కృతమ్. ౧౫. తేన త్వం గ్రహణం శత్రో ర్గతో నాస్యేన
వాసవ, శీఘ్రం యజస్వ యజ్ఞం త్వం వైష్ణవం సుసమాహితః. ౧౬.
చావిత స్తేన యజ్ఞేన యాస్యసి త్రిదివం తతః, పుత్ర శ్చ తవ దేవేంద్ర
న వినష్టో మహారణే. ౧౭. నీత సున్నిహిత శ్చైవ ఆర్యకేణ మహో
దధౌ, ఏత చ్ఛ్రిత్వా మహేంద్ర స్తు యజ్ఞ మిష్టా తు వైష్ణవమ్.
౧౮. పున స్త్రిదివ మాక్రామ దస్వశా త్సర్వదేవతాః, ఏతదింద్రజితో
రామ బలం యత్కిర్తితం మ యా. ౧౯. నిర్జిత స్తేన దేవేంద్రః ప్రాణినో
ఽస్యేతు కిం పునః, ఆశ్చర్య మితి తద్రామో లక్ష్మణ శ్చాబ్రవీత్తదా.
౨౦. అగస్త్యస్య వచ శ్శ్రిత్వా వాసరా రాక్షసా స్తథా, విభీషణ
స్తు రామస్య పార్శ్వస్థో వాక్య మబ్రవీత్. ౨౧. ఆశ్చర్యం స్థాఠితో
స్త్వీద్య యత్త ద్వృత్తం పురాతనమ్, అగస్త్య స్త్వబ్రవీ ద్రామ
ద్వష్ట మేతచ్చుతం చ తే. ౨౨. ఏవం రామసముద్భూతో రావణో
లోకకంటకః, పుత్రో యేన సంగ్రామే జిత శ్శక్ర సురేశ్వరః. ౨౩.
ఇత్యుక్త్వా విరరామాసావగస్త్యః కుంభసంభవః.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే - ఉత్తరకాండే - త్రింశ సుర్గః.

౬౪౩-౧౨౮౬౦.

ఏక త్రింశ సుర్గః.

తతో రామో మహాతేజా విస్తయాత్పునరేవ హి, ఉవాచ
ప్రణతో వాక్య మగస్త్య మృషిన త్తమమ్. ౧. భగవన్ రాక్షసః క్రూరో
యదా ప్రభృతి మేదిసిమ్, పర్యట త్కిం తదా లోకా శ్శూన్యా ఆసన్

ద్విజోత్తమ. ౨. రాజా వా రాజమాత్రో వా కిం తదా నాత్ర కశ్చన,
యతో న ధర్మణం ప్రాప్తో రావణో రాక్షసేశ్వరః. ౩. ఉతాహో హత
వీర్యా స్తే బభూవుః పృథివీక్షితః, బహిష్కృతా వరాస్తైశ్చ బహవో
నిర్జితా సృపాః. ౪. రాఘవస్య వచ శ్శృత్వా హ్యగస్త్యో భగవా
న్సృషిః, ఉవాచ రామం ప్రహసన్ పితామహ ఇవేశ్వరమ్. ౫. స ఏవం
బాధమాన స్తు పార్థివాః పార్థివన్సభ, చచార రావణో రామ పృథివీం
పృథివీవతే. ౬. తతో మాహిష్మతీం నామ పురీం స్వర్గఃపురీప్రభామ్,
నంప్రాప్తో యత్ర సాన్నిధ్యం సదాసీద్వసురేతసః. ౭. తుల్య ఆసీ
న్నృప స్తత్ర ప్రతాపా ద్వసురేతసః, అర్జునో నామ యత్రాగ్ని శ్శర
కుండేశయ స్సదా. ౮. తమేవ దివసం సోధ మోహయాధిపతి ర్భలీ,
అర్జునో నర్మదాం రంతుం గతస్త్రీభిస్సహేశ్వరః. ౯. రావణో
రాక్షసేంద్ర స్తు గతో యస్మిన్ దినే పురీమ్, అపశ్యత్ హైహ
యేశం స తస్యామాత్యానపుచ్ఛత. ౧౦. క్వార్జునో వో నృప
సోదిద్య శీఘ్ర మాఖ్యాతుమర్హథ, రావణోఽహ మనుప్రాప్తః
యుద్ధేషుని ర్నృపరేణ హ. ౧౧. మమాగమన మప్యగై ర్యుష్టాభి
స్సన్నివేద్యతామ్, ఇత్యేవం రావణే నోక్తా స్తేమాత్యా సునివిశ్చితః.
౧౨. అబ్రువన్ రాక్షసపతిమసాన్నిధ్యం మహీపతేః, శ్రుత్వా
విశ్రవసః పుత్రః పౌరాణా మర్జునం గతమ్. ౧౩. అపసృత్యాగతో
వింధ్యం హిమవత్సన్నిభం గిరిమ్, స తమశ్రమివావిష్ట ముదాభింత
మివ మేదిసీమ్. ౧౪. అపశ్య ద్రావణో వింధ్య మాలిఖంతమివాంబరమ్,
నహ స్రశిఖరోపేతం సింహాధ్యుషితకందరమ్. ౧౫. ప్రచాతపతితై
శ్శీతై స్సాట్టహాస మివాంబుభిః, దేవదానవ గంధర్వై స్సాషురోరగ
కిన్నరైః. ౧౬. సహా స్త్రీభిః క్రీడమానైః స్వర్గభూతం మహోచ్ఛ్ర
యమ్, నదీభి స్స్యందమానాభిః స్ఫాటికవ్రతిమం జలమ్. ౧౭. ఫణాభి
శ్చలజహ్వభి రనంత మివ విష్టితమ్, ఉత్కాగ్నిమంతం దరీమంతం హిమవ
త్సన్నిభం గిరిమ్. ౧౮. పశ్యమాన స్తతో వింధ్యం రావణో నర్మదాం
యయా, చలోత్పలదళాం పుణ్యాం పశ్చిమోదధిగామినీమ్. ౧౯.
మహిషై శ్చమరై సింహై శ్చార్ధూలర్క గజోత్తమైః, ఉష్ణాభితప్తై స్తృ
షితై స్సంక్షోభితజలశయామ్. ౨౦. చక్రవాకై స్సకారంజై స్సహంస

జలకుక్కుటైః, సారసైశ్చ సదామతైః కూజద్వి స్సర్వతోవృతామ్. ౨౧. పుల్లదుమృకృతో త్తంసాం చక్రవాకయుగస్తనీమ్, విస్తీర్ణపులిన్శ్రోణీం హంసావళిసుమేఖలామ్. ౨౨. పుష్పరేణ్యసులిప్తాంగీం జ్వలత్సేనామ లాంఘికామ్, జలావగాహనంస్పర్శాం నీలోత్పలశుభేక్షణామ్. ౨౩. పుష్పకాదవరుహ్యశు నర్తదాం సరితాం వరామ్, ఇష్టామివ వరాం నారీ మవగాఢోదశానసః. ౨౪. సతస్యః పులినే రమ్యే నానాకు సుమశోభితే, ఉపోపవిష్టై స్సచివై స్సార్థం రాక్షసపుంగవః. ౨౫. ప్రఖ్యాయ నర్తదాం సోధ గంగేయ మితి రావణః, నర్తదాదర్శనాదర్శ మాప్రవా రాక్షసాధిపః. ౨౬. తత స్సలీలం ప్రహసన్ రావణో రాక్షసేశ్వరః, ఉవాచ సచివాం స్తత్ర మారీచ శుకసారణాః. ౨౭. ఏష రశ్మిసహస్రేణ జగత్కృత్యేవ కాంచనమ్, తీక్ష్ణతాపకర సూన్యో నభసార్థం సమాశ్రితః. ౨౮. మామాసీనం విదిత్యేహ చంద్రాయతి దివాకరః, నర్తదాజలశీతశ్చ సుగంధిః శ్రమనాశనః. ౨౯. మధ్యయాదనిలో వ్యత్ర వాత్యేష సుసమాహితః, ఇయం చాపి సరిచ్ఛేష్టా నర్తదా నర్తవర్ధనీ. ౩౦. లీనమీనవిహంగోర్ని స్పృహయేవాంగనాస్థితా, తద్భవంతః క్షతా శ్చనై ర్నిద్రస్మై రింద్రస్మై ర్యుధి. ౩౧. చందనస్య రసేనేవ రుధిరేణ సముక్షితాః, తే యూయ మవగాహధ్వం నర్తదాం శర్తదాం నృణామ్. ౩౨. మహాపద్మముఖా మత్తా గంగా మివ మహా గజాః, అస్యాం స్నాత్వా మహానద్యాం పాప్తానం విప్రమోక్ష్యథ. ౩౩. అహ మవ్యత్ర పులినే శరదిందుసమప్రభే, పుష్పేపహారం శనకైః కరిష్యామి కపర్దినః. ౩౪. రావణే నైవ ముక్తాస్తు ప్రహ స్తశుకసారణాః, సమహోదరధూమ్రాక్షాః నర్తదాం విజగాహిరే. ౩౫. రాక్షసేంద్ర గజై స్తైస్తు ఊభితా తే మహానదీ, వామనాంజనపద్మాద్యై ర్జాహ్నావీవ మహాగజైః. ౩౬. తత స్తే రాక్షసా స్సన్ని త్వా నర్తదాయా వరాంభసి, ఉత్తీర్య పుష్పేణ్యజస్త్రు ర్భల్యర్థం రావణస్య తు. ౩౭. నర్తదాపులినే హృద్యే శుభ్రాభ్రసదృశప్రభే, రాక్షసేంద్రై ర్ముహూర్తేన కృతః పుష్పమయో గిరిః. ౩౮. పుష్పేషూపహృతేష్వాశు రావణో రాక్షసేశ్వరః, అవతీర్ణో నదీం స్నాతుం గంగా మివ మహా గజః. ౩౯. తత్ర స్నాత్వా చ విధి వజ్రప్త్యా జప్య మను త్తమమ్, నర్తదా

సలీలాత్తస్తా దుత్తతార స రావణః. రం. తతః క్లిన్నాంబరం త్వక్వా
 శుక్లవస్త్రసమావృతమ్, రావణం ప్రాంజలిం యాంత మన్వయు స్సర్వ
 రాక్షసాః. ర౧. తద్గతీవశమాపన్నా మూర్తిమంత ఇవాచలాః, గా
 యంతో మధురం తత్ర సృత్యంతశ్చ మహాబలాః. ర౨. [లింగం త్వ
 పూజయద్రక్షో రావణో లోకరావణః, జప్తోపహారై స్సతతం గంధ
 పుష్పై స్సమంతతః. ర౩. బలిఘాపప్రదావై శ్చ రావణో లింగ మర్చ
 యన్, సవాదిత్ర నివాదైశ్చ శర్వమారాధయ త్ప్రభుమ్. ర౪. ఘృ
 తక్షీరాభిషేకైశ్చ దధ్నాచా ప్యుదకేన చ, పటైః కాశేయసమ్మిశ్రై
 ర్నామాప్తశతసంస్తవైః. ర౫. శుశుభే తత్ర తల్లింగం నానారత్న
 విభూషితమ్, అర్చయిత్వా తు తందేవం యదాచరతి రావణః. ర౬.
 తత్సర్వం సిద్ధ్యతే తస్య విధి నార్చయతో హరమ్, అథావజ్ఞాం కరోత్యేష
 రావణో దుర్జ్జతి ర్యదా. ర౭. ఋషిభి ర్దైవతై శ్చాపి మృత్యుస్సం
 చింత్యతే తదా, స తు మత్తో న జానీతే విధిహీనం శివార్చనమ్. ర౮.]
 యత్ర యత్ర స యాతిస్త రావణో రాక్షసాధిపః, జాంబూనదమయం
 లింగం తత్ర తత్ర స్థానీయతే. ర౯. వాలుకావేదిమధ్యే తు తల్లింగం స్థా
 ప్య రావణః, అర్చయామాస గంధైశ్చ పుష్పైశ్చామృతగంధిభిః. గ౧.
 తత స్సతా మార్తిహరం హరం శివం వరప్రదం చంద్రమరీచిభూషణమ్,
 సమర్చయిత్వా స నిశాచరో జగౌ ప్రసార్య హస్తా ప్రణనర్తచా
 గ్రతః. గ౧.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ - ఉత్తరకాండ - ఏక త్రింశస్సర్గః.

గీ.ర.౬-౧౦౯-౨౦.

ద్వా త్రింశస్సర్గః.

సర్పదాపుళినే యత్ర రాక్షసేంద్ర స్సరావణః, పుష్పోపహారం
 కురుతే తస్తా ద్దేశా దదూరతః. ౧. అన్యనో జయతాం శ్రేష్ఠో మాహి
 వ్యత్యాః పతిః ప్రభుః, క్రీడతే సహనారీభి ర్నర్పదాతోయ మాశ్రితః.
 ౨. తాసాం మధ్యగతో రాజా విరరాజ తదార్జునః, కరేణూనాం సహ
 స్రస్య మధ్యస్థ ఇవ కుంజరః. ౩. జిజ్ఞాసు స్సతు బాహూనాం సహస్ర
 స్యోత్తమం బలమ్, దురోధ సర్పదావేగం బాహుభి ర్బహుభిః ప్రభుః.

౪. కార్తవీర్యభుజాస్తకం తజ్జలం ప్రాప్య నిర్జలమ్, కూలోపఘాతం
కుర్వాణం ప్రతిస్తోతః ప్రధావతి. ౫. సమీనసక్రమకరః సప్రష్పకుశ
సంస్తరిః, సన్నదాంభసో వేగః ప్రావృట్కూల ఇవాబభౌ. ౬. సవేగః
కార్తవీర్యేణ సంప్రేషిత ఇవాంభసః, పుష్పేషహారం సకలం రావణస్య
జహార హ. ౭. రావణోర్ధ్వసఃపూస్తం త ముత్సృజ్య నియమం తదా,
న్నదాం పశ్యతే కాంతాం ప్రతికూలాం ప్రియా మివ. ౮. పశ్చిమేన
స తం దృష్ట్వా సాగరోద్ధారసన్నిభమ్, వర్ధంత మంభసో వేగం
పూర్వా మాళాం ప్రవిశ్య తు. ౯. తత్రోరుభ్రాంతశకునాం స్వభావో
పరమేస్థితామ్, నిర్వికారాంగనాభాసా మపశ్య ద్రావణో నదీమ్. ౧౦.
సవ్యేతరకరాంగుళ్యా సశబ్దం చ దశాసనః, వేగప్రభవమన్వేష్టుం
సోఽదిశ చ్చుకసారణౌ. ౧౧. తౌ తు రావణసందిష్టౌ భ్రాతరా శుక
సారణౌ, వ్యోమాంతరచరా వీరా ప్రస్థితౌ పశ్చిమోన్ముఖౌ. ౧౨.
అర్థయోజనమాత్రం తు గత్వా తౌ తు నిశాచరా, పశ్యేతాం పురుషం
తోయే క్రీడంతం సహయోషితమ్. ౧౩. బృహత్స్పాలప్రతీకాశం
తోయవ్యాకులమూర్ధజమ్, మదరక్తాంతనయనం మదనాకారవర్చసమ్.
౧౪. నదీం బాహుసహస్రేణ రుంధంతమరిమర్దసమ్, గిరిం పాదసహ
స్రేణ రుంధంతమివ మేదిసీమ్. ౧౫. బాలానాం వరనారీణాం సహస్రే
ణాభినంవృతమ్, సమదానాం కరేణూనాం సహస్రేణేవ కుంజరమ్. ౧౬.
తమద్భుతతమం దృష్ట్వా రాక్షసా శుకసారణౌ, సన్నివృత్తౌ పుసా
గమ్య రావణం త మథోచతుః. ౧౭. బృహత్స్పాలప్రతీకాశః కోప్యసా
రాక్షసేశ్వర, న్నదాం రోధవ ద్రుద్ధ్వ క్రీడాపయతి యోషితః. ౧౮.
తేన బాహుసహస్రేణ సన్నిరుద్ధజలా నదీ, సాగరోద్ధారసంకాళా
నుదారాః సృజతే ముహుః. ౧౯. ఇత్యేవం భాషమాణౌ తౌ
నిశామ్య శుకసారణౌ, రావణోఽన్తున ఇత్యుక్త్వా ప్రయయా యుద్ధ
లాలసః. ౨౦. అర్జునాభిముఖే తస్మిన్ ప్రస్థితే రాక్షసేశ్వరే, చండః
ప్రవాతి పవనః సనాద స్సరజా స్తగా. ౨౧. సకృదేవ కృతోరావ
స్సరక్తప్రపతో ఘస్తే, మహోదరమహాపార్శ్వధూమ్రాక్షశుక
సారణైః. ౨౨. సంవృతో రాక్షసేంద్ర స్తు తత్రాగా ద్యుత్ర సోఽర్జునః,
అదీర్యేణైవకాలేన స తదా రాక్షసో బలీ. ౨౩. తం న్నదాహ్రదం

భీమ మాజగామాంజనవ్రభః, స తత్ర స్త్రీసరివృతం వాళితాభి రివ
 ద్విషమ్. ౨౪. నరేంద్రం పశ్యతే రాజా రాక్షసానాం తదాద్భుతమ్,
 సరోషా ద్రక్షనయనో రాక్షసేంద్రో బలోద్ధతః. ౨౫. ఇత్యేవ మద్భుత
 మాత్యానాహ గంభీరయా గిరా, అమాత్యాః క్షిప్ర మాఖ్యాత
 హైహయస్య నృపస్య వై. ౨౬. యుద్ధార్థీ సమనుప్రాప్తో రావణో
 నామరాక్షసః, రావణస్య వచ శృతిత్వా మంత్రిణోఽభాద్భుతస్య తే.
 ౨౭. ఉత్తస్థు స్సాయుధా స్తం చ రావణం వాక్య మబ్రువత్, యుద్ధస్య
 కాలో విజ్ఞాత స్సాధు భో సాధు రావణ. ౨౮. యః క్షీబం స్త్రీవృతం
 చైవ యోద్ధ ముత్సహతే నృపమ్, స లోకే పురుషై స్సద్భి ర్భూషా
 పరికీర్తితః. ౨౯. స్త్రీసమతుం కథం చాపి యోద్ధ ముత్సహనేఽర్హునమ్,
 వాళితామధ్యగం మత్తం శార్దూల ఇవ కుంజరమ్. ౩౦. తుమస్వాద్య
 దశ గ్రీవ ఉష్యతాం శర్వరీ త్వయా, యుద్ధశ్రద్ధాతు య ద్యస్తి శ్వస్తాత
 సమరేఽర్హునమ్. ౩౧. [యుద్ధశ్రద్ధాం వినేతా తే సరక్షస్సమరేఽర్హునః,
 యద్యద్యాస్తి మతి ర్యోధుం యుద్ధతృప్తా సమావృతా. ౩౨. నిహ
 త్యాస్తాం స్థతో యుద్ధ మద్భునేనోపయాస్యసి, తత స్తే రావణామా
 త్రైస్త్వరమాత్యాః సార్థివస్య తు. ౩౩. సూదితా శ్చాపి తే యుద్ధే భక్షి
 తాశ్చ బుభుక్షైతైః, తతో హలహలాశబ్దో నర్తదాతీర ఆబభౌ. ౩౪.
 అర్జునస్యానుయాతృణాం రావణస్య చ మంత్రిణామ్, ఇషుభి స్తోమరై
 శ్చూలై స్త్రీశూలైర్వజ్రకర్షణైః. ౩౫. స రావణానర్దయంత
 స్సమంతా త్సమభిద్రుతాః, హైహయాధిపయోధానాం వేగ ఆసీ త్సుదా
 రుణః. ౩౬. సనక్రమీనమకర సముద్ర స్వేవ నిస్వనః, రావణస్య తు తే
 మాత్యాః ప్రహస్తశుకసారణాః. ౩౭. కార్తవీర్యబలం శ్రద్ధాః నిర్దహంతి
 స్త తేజసా, అర్జునాయ తు తత్కర్మ రావణస్య సమంత్రిణః. ౩౮. క్రీడ
 మానాయ కథితం పురుషైర్ద్వారరక్షిభిః, తేషాం తు వచనం శ్రుత్వా
 జలక్రీడావస క్తభిః. ౩౯. ఉక్త్వా న భేతవ్యమితి స్త్రీజనం సతతోఽర్హునః,
 ఉత్తతార జలా త్తస్మా ద్గంగాతోయా దివాంజనః. ౪౦. క్రోధదూషితనేత్ర
 స్తు సతతోఽర్హునపావకః, ప్రజిజ్వాల్ మహాఘోరో యుగాంత ఇవ
 పావకః. ౪౧. సతూర్ణతర మాదాయ వర హేమాంగదో గదామ్, అభిదు
 ద్రావ రక్షాంసి తమాంసేవ దివాకరః. ౪౨. బాహువిక్షేపకరణాం సము

ద్యమ్య మహాగదామ్, గారుడం వేగ మాస్థాయ అపపాతై వ సోఽర్జు
 నః. ౪౩. తస్య మార్గం సమారుఢ్య వింధోఽర్క స్వేవ పర్యతః, స్థితో
 వింధ్య ఇవాకంప్యః ప్రహస్తో ముసలాయుధః. ౪౪. తతోఽస్య ముస
 లం ఘోరం లోహబద్ధం మహోద్ధతః. ప్రహస్తః ప్రేషయన్ క్రుద్ధో ర
 రాస చ యథాంబుజః. ౪౫. తస్యాగ్రే ముసలస్యాగ్ని రశోకాపీడన
 న్నిభః, ప్రహస్తకరముక్తస్య బభూవ ప్రహసన్నివ. ౪౬. ఆధావమా
 నం ముసలం కార్తవీర్య స్తదార్జునః, నిపుణం వందయామాస సగ
 దోఽగదవిక్రమః. ౪౭. తత స్త మభిదుద్రావ ప్రహస్తం హైహయాధి
 పః, భ్రామయానో గదాం గుర్వీం పంచబాహుశతోఽచ్ఛ్రియామ్. ౪౮.
 తేనాహతోతివేగేన ప్రహస్తో గదయా తదా, నిపపాత స్థిత వైశ్మలో వ
 జ్రివజ్రహతో యథా. ౪౯. ప్రహస్తం పతితం దృష్ట్వా మారీచశుకసా
 రణాః, సమహోదర ధూమ్రాక్షా అపస్పృతా రణజిరాత్. ౫౦. అప
 క్రాంతేష్వమాత్యేషు ప్రహస్తే చ నిపాతితే, రావణోఽభ్యుద్రవ
 త్తూర్ణమర్జునం సృపనత్తమమ్. సహస్రబాహో స్తద్వ్యధం వింశద్బా
 హో శ్చ దారుణమ్, నృపరాక్షసయో స్తత్ర ఆరబ్ధం రోమహరణమ్.
 ౫౧. సాగరా వివ సంయుభౌ చలన్తూలా వివాచతౌ, తేజోయుక్తౌ
 నివాదిత్యౌ ప్రదహంతౌ వివానతౌ. ౫౨. బలోద్ధతో యథా నాగౌ
 వాశితాగ్ధే యథా వృషౌ, మేఘా వివ విసర్జంతౌ సింహవివ బలోత్క
 టౌ. ౫౩. రుద్రకాలావివ క్రుద్ధౌ తే తదార్జునరాక్షసౌ, పరస్పరం గ
 దాభ్యాం తౌ తాడయామాసతు ర్భృశమ్. ౫౪. వజ్రప్రహరానచ
 లా యథా ఘోరాః విషేహితే, గదాప్రహరాం స్తౌ తత్ర సేహతే
 నరరాక్షసౌ. ౫౫. యథాశని రవేభ్యస్తు జాయతే వై ప్రతిశ్రుతిః,
 తథా తాభ్యాం గదాపాతై ర్దిశ స్సర్వాః ప్రతిశ్రుతాః. ౫౬. అర్జునస్య
 గదా సాతు పాత్యమానాఽహితోరసి, కాంచనాభం సభశ్చక్రే
 విద్యుత్సేదామనీ యథా. ౫౭. తథైవ రావణేనాపి పాత్యమానా
 ముహుర్ముహుః. అర్జునోరసి నిర్భాతి గదోల్కేవ మహాగిరా. ౫౮.
 నార్జునః ఖేద మాప్నోతి నరాక్షసగణేశ్వరః, సమ మాసీత్తయో ర్యు
 ధం యథా పూర్వం బలీంద్రయోః. ౫౯. శృంగైర్మహర్షభౌ యద్వ
 ధంతాగై రివ కుంజరౌ, పరస్పరం జఘ్నుతు స్తౌ నరరాక్షస సత్తమా.

౬౧. తతోఽర్జునేన క్రుద్ధేన సర్వపాణేన సా గదా, స్తనయో రంతరే
ముక్తా రావణస్య మహాహవే. ౬౨. వరదానకృతత్రాణే సా గదా
రావణోరసి, దుర్బలేవ యథా వేగం ద్విధా భూత్వాఽపతత్తితే.
౬౩. సత్వర్జునప్రయుక్తేన గదాపాతేన రావణః, అపానర్షద్ధనుర్నాత్రం
నిషసాద చ నిష్ఠ(న)వ. ౬౪. సవిహ్వలం తదాలక్ష్మ్య దశగ్రీవం తతో
ఽర్జునః, సహసోత్పత్య జగ్రాహ గరుత్మా నివ పన్నగమ్. స తం బా
హుసహస్రేణ బలా గృహ్య దశాననమ్, బబంధ బలవా రాజా
బలిం నారాయణో యథా. బధ్యమానే దశగ్రీవే సిద్ధచారణదే
వతాః, సాధ్వీతి వాదినః పుష్పైః కిరంత్యర్జునమూర్ధని. ౬౫. వ్యా
ఘ్రో మృగమివాదాయ మృగరాడివ దంతినమ్, నూద హైహ
యో రాజా హర్షా దంబుదవ స్తుహుః. ౬౬. ప్రహస్తస్తు సమాశ్వ
స్తో దృష్ట్వా బద్ధం దశాననమ్, సహ తై రాక్షసైః క్రుద్ధశ్చాభిదు
ద్రావ పార్థివమ్. ౬౭. సక్తంచరాణాం వేగస్తు తేషా మాపతతాం బ
భౌ, ఉద్యుత ఆతపాపాయే పయోదానామివాంబుధౌ. ౬౮. ముంచ
ముంచేతి భాషంత స్థిప్త తిష్ఠేతి చానకృత్, ముసలాని సశూలాని ఉ
త్సనర్జుస్తదార్జునే. ౬౯. అప్రాప్తా శ్యేవ తాన్యాశు అనంతభ్రాత స్త
తోఽర్జునః, ఆయుధా న్యమరాణీణాం జగ్రాహరినిషూదనః. ౭౦. తత
నై శేవ రక్షాంసి దుర్ధరైః ప్రనరాయుధైః, భిత్త్వా విద్రావయామా
స వాయు రంబుధరా వివ. ౭౧. రాక్షసాం స్త్రాసయిత్వా తు కార్త
వీర్యోఽర్జున స్తదా, రావణం గృహ్య నగరం ప్రవివేశ సుహృద్వృతః.
సకీర్యమాణః కుసుమాక్షతోత్కరై ర్ద్విజై సుపౌరైః పురుషూత
సన్నిభః, తతోఽర్జున సంప్రవివేశ తాం పురీం బలిం నిగృహ్యేవ
సహస్రలోచనః. ౭౨.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ - ఉత్తరకాండ - ద్వాత్రింశస్సర్గః.

౪౪౪-౪౪౪౪.

త్రయస్త్రింశస్సర్గః.

రావణగ్రహణం తత్తు వాయుగ్రహణసన్నిభమ్, ఋషిః
పులస్త్య శ్శుశ్రావ కథితం దివి దైవతైః. ౧. తతః పుత్రసుతన్నేహ

త్కంప్యమానో మహాధృతిః, మాహిష్మతీవతిం ద్రష్టు మాజగామ
 మహామునిః. ౨. సవాయుమార్గ మాస్థాయ వాయుతుల్యగతి ర్ద్విజః,
 పురీం మాహిష్మతీం ప్రాప్తో మన స్సంపాతవిక్రమః. ౩. సోఽమరావతి
 సంకాశాం హృష్టపుష్టజావృతామ్, ప్రవివేశపురీం బ్రహ్మ ఇంద్రస్యే
 వామరావతీమ్. ౪. సాదచార మివాదిత్యం నిష్పుతంతం సుదుర్దృశమ్,
 తత స్తం ప్రత్యభిజ్ఞాయ ద్వాధానా రాజ్ఞే న్యవేదయ. ౫. పులస్య ఇతి
 విజ్ఞాయ వచనాద్దేహయాధిపః, శిరస్యంజలిమాధాయ ప్రత్యగచ్ఛ
 ద్ద్విజోత్తమమ్. ౬. పురోహితోన్య గృహ్యోఽఘ్నం మధుపర్కం తథైవ
 చ, పురస్తా త్ప్రియయా రాజ్ఞః ఇంద్రస్యేవ బృహస్పతిః. ౭. తత స్త
 మృషి మాయాంత ముద్యంత మివ భాస్కరమ్, అద్భునోద్భవశ్యసంభ్రాం
 తో వవందేంద్ర ఇవేశ్వరమ్. ౮. స తస్య మధుపర్కం గాం సాద్య
 మర్ఘ్యం చ దాపయ, పులస్య మాహ రాజేంద్రో హర్షగర్గదయా
 గిరా. ౯. అద్యేయ మమరావత్యా తుల్యా మాహిష్మతీకృతా, అద్యా
 హం తు ద్విజేంద్రం త్వాం యస్తా తృత్యామి దుర్దృశమ్. ౧౦. అద్య
 మే కుశలందేవ అద్య మే కుశలంప్రతమ్, అద్య మే సఫలం జస్త అద్య మే
 సఫలం తపః, ౧౧. య త్తే దేవగణై ర్వంద్యా వందేహం చరణావిహా,
 ౧౨. రాజ్య మిమే పుత్రా ఇమే దారా ఇమే వయమ్. ౧౩. బ్రహ్మ
 కిం కుర్త కిం కార్య మాజ్ఞాపయతు నో భవా, తం ధర్మేగ్నిషు
 భృత్యేషు శివం పృష్టా చ పార్థివమ్. ౧౪. పులస్త్యోవాచ రాజానం
 హేహయానాం తదాబ్జనమ్, రాజేంద్రాంబుజపత్రాక్ష పూర్ణచంద్రనిభా
 నన. ౧౫. అతులం తే బలం యేన దశగ్రీవ స్త్వయా జితః, భయా
 ద్యస్యావతిష్ఠేతాం నిష్ప్యదా సాగరానితా. ౧౬. సోయమద్య
 త్వయా బధః పాత్రో మేతీవ దుర్జయః, తత్పుత్రక యశః పీతం నామ
 విశ్రావితం త్వయా. ౧౭. మద్వాక్యాద్యాచ్యమానోద్య ముంచ
 వత్స దశాసనమ్, పులస్త్యజ్ఞాం ప్రగృహ్యోచే న కించన వచోఽర్జునః.
 ౧౮. ముమోచ వై సార్థివేంద్రో రాక్షసేంద్రం ప్రహృష్టవత్. స తం
 ప్రముచ్య త్రిదశాదిమద్భునః ప్రపూజ్య దివ్యాభరణాస్తగంబరైః,
 అహింసకం సఖ్య ముపేత్య సాగ్నికం ప్రణమ్య తం బ్రహ్మసుతం
 గృహం యయా. ౧౯. పులస్త్యేనాభిసంత్యక్తో రాక్షసేంద్రః ప్రతా

సర్వా, పరిష్కృతః కృతాతిథ్యో లజ్జమానో వినిర్జితః. ౧౯. పితామహ
 సుతశ్చాపి పులస్త్యో మునిపుంగవః, మోచయిత్వా దశగ్రీవం బ్రహ్మ
 లోకం జగామ సః. ౨౦. ఏవం స రావణః ప్రాప్తః కార్తవీర్యా త్ప్రే
 ధర్షణమ్, పులస్త్యవచనాచ్ఛాపి పున ర్మోక్ష మవాప్తవాః. ౨౧. ఏవం
 బలిభ్యో బలిన స్సంతి రాఘవనందన, నావజ్ఞా పరతః కార్యా య
 ఇచ్ఛేచ్ఛేయ ఆత్మనః. ౨౨. తత స్సరాజా పితౌతాశనానాం సహస్ర
 బాహూరుపలభ్య మైత్రీమ్, పున ర్మృషాణాం కదనం చకార చచార
 సర్వాం పృథివీం చ దర్శాత్. ౨౩.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే - ఉత్తరకాండే - త్రయస్త్రింశస్సర్గః.

౩౫౨-౨౦౪౦.

చతుస్త్రింశస్సర్గః.

అర్జునేన విముక్త స్తు రావణో రాక్షసాధిపః, చచార పృథివీం
 సర్వా మనిర్విణ్ణ స్తథా కృతః. ౧. రాక్షసం వా మనుష్యం వా
 శృణుతేయం బలాధికమ్, రావణ స్తం సమాసాద్య యుద్ధేహ్వయతి
 దర్పితః. ౨. తతః కదాచి త్కిష్కింధాం నగరీం వాలిపాలితామ్,
 గత్వాహ్వయతి యుద్ధాయ వాలినం హేమమాలినమ్. ౩. తతస్తం
 వానరామాత్య స్తార స్తారాపితౌ ప్రభుః, ఉవాచ రావణం వాక్యం
 యుద్ధప్రేపున ముసాగతమ్. ౪. రాక్షసేంద్ర గతో వాలీ యస్తే ప్రతి
 బలో భవేత్, కోశ్యః ప్రముఖతః స్థాతుం తవ శక్తః ప్లవంగమః. ౫.
 ఋతే వానరశాద్దూలా ద్వాలినో హేమమాలినః, చతుర్భ్యోపి సము
 ద్రేభ్య స్సంధ్యా మన్వాస్య రావణ. ౬. ఇమం ముహూర్త మాయాతి
 వాలీ తిష్ఠ ముహూర్తరక్మ. ఏతానస్థిచయాన్పశ్య య ఏతే శంఖ
 పాండురాః. ౭. యుద్ధార్థినా మిమే రాజా వానరాధిపతేజసా, యద్వా
 మృతరసః వీత స్వయా రావణ రాక్షస. ౮. తదా వాలిన మాసాద్య
 తదంతం తవ జీవితమ్, పశ్యేదాసీం జగచ్చిత్ర మిమం విశ్రవస స్సుత.
 ౯. ఇదం ముహూర్తం తిష్ఠన్వ దుర్లభం తే భవిష్యతి, అథవా
 త్వరనే మర్తుం గచ్ఛ దక్షిణసాగరమ్. ౧౦. వాలినం ద్రక్ష్యసే
 తత్ర భూమిస్థ మివ భాస్కరమ్, స తు తారం వినిర్భర్తస్య రావణో

రాక్షసేశ్వరః. ౧౧. పుష్పకం తత్సమారుహ్య ప్రయయా దక్షి
ణార్ణవమ్, తత్ర హేమగిరిప్రఖ్యం తరుణార్కనిభానవమ్. ౧౨. రావణో
వాలినం దృష్ట్వా సంధ్యోపాసనతత్పురమ్, పుష్పకా దవరుహ్యథ రావ
ణోంజనసన్నిభః. ౧౩. గ్రహీతుం వాలినం తూర్ణం నిశ్శబ్దపద మాద్ర
వత్, యదృచ్ఛయోన్మీలయతా వాలినాపి స రావణః. పాపాభిప్రాయ
వా దృష్ట స్స చకార స సంభ్రమమ్, శశమాలక్ష్మ్య సింహో వా
పన్నగం గరుడో యథా. ౧౪. నాచింతయ త్తదా వాలీ రావణం పాప
నిశ్చయమ్, జఘృక్షమాణ మాయూతం రావణం పాపచేతనమ్. ౧౫.
కక్షావలంబినం కృత్వా గమిష్యే త్రీ మహర్ణవా, ద్రక్ష్యంతి
మమ కక్షస్థం స్రుంసదూరుకరాంబరమ్. ౧౬. లంబమానం దశగ్రీవం
గరుడస్యేవ పన్నగమ్, ఇత్యేవం మతి మాస్థాయ వాలీ హాస ముపా
శ్రితః. ౧౭. జప నైవైగమాన్యంత్రా తస్మా పర్వతరా డివ, తావ
న్యోన్యం జఘృక్షంతౌ హరిరాక్షసపార్థివౌ. ౧౮. ప్రయత్నవంతౌ
తత్కర్తృ ఈహతుర్బలదర్శితౌ, హస్తగ్రాహం తు తం మత్వా పాదశబ్దేన
రావణమ్. ౧౯. పరాఙ్ముఖోఽపి జగ్రాహ వాలీ సర్పమివాండజః,
గ్రహీతుకామం తం గృహ్య రక్షసా మీశ్వరం హరిః. ౨౦. ఖ ము
త్పాత వేగేన కృత్వా కక్షావలంబినమ్, స తం వీడయమాన స్తు వితు
దంతం నఖైర్రుహుః. ౨౧. జహార రావణం వాలీ పవనస్తోయదం
యథా, అథ తే రావణాఃసూత్యా హ్రీయమాణం దశాననమ్. ౨౨.
ముమోక్షయిషవో వాలిం రవమాణా అభిద్రుతాః, అన్వీయమానసై
ర్వాలీ భ్రాజతేంబరమధ్యగః. ౨౩. అన్వీయమానో మేఘామై రంబ
రస్థ ఇవాంశుమా, తేఽశక్నువంత స్సంప్రాప్తుం వాలినం రాక్షసా
త్రమాః. ౨౪. తస్య బాహూరువేగేన పరిశ్రాంతా వ్యవస్థితాః, వా
లిమార్గా దపాక్రామృ పర్వతేంద్రాహి గచ్ఛతః. ౨౫. కిం పున
ర్జీవితం ప్రేపున ర్భిభద్యై మాంసశోణితమ్, అపక్షిగణసంపాతా
వానరేంద్రో మహాజవః. ౨౬. క్రమశ స్సాగర్వా సర్వా సంధ్యా
కాల మవందత, సభాజ్యమానో భూతై స్తు ఖేచరైః ఖేచరో హరిః.
౨౭. పశ్చిమం సాగరం వాలీ హ్యజగామ స రావణః, తత్ర సంధ్యా
ముపాసిత్యా స్సాత్వా జప్త్వా చ వానరః. ఉత్తరం సాగరం ప్రాయా

ద్వహమానో దళాననమ్, బహుయోజనసాహస్రం వహమానో మహా
 హరిః. 30. వాయువచ్చ మనోవచ్చ జగామ సహ శత్రుణా, ఉత్తరే
 సాగరే సంధ్యా ముసాసిత్వా దళాననమ్. 31. వహమానోగమద్వాళీ
 పూర్వంవై స మహోదధిమ్, తల్లాపి సంధ్యామన్వాస్య వాసవి స్స
 హరీశ్వరః. 32. కిష్కింధాభిముఖో గృహ్య రావణం పున రాగమత్
 చతుర్వైవి సముద్రే ఘనంధ్యా మన్వాస్య వానరః. 33. రావణోద్వ
 హనశ్రాంతః కిష్కింధోపవనేఽపతత్, రావణం తు ముమోచాథ స్వ
 కక్షాత్కృపిసత్తమః. 34. కుత స్వ మితి హోవాచ ప్రహసన్ రావణం
 ముహుః, విస్మయం తు మహా ధృత్వా శ్రమలోలనిరీక్షణః. 35. రాక్ష
 సేశో హరీశం త మిదం వచస మబ్రవీత్, వానరేంద్ర మహేంద్రాథ
 రాక్షసేంద్రోస్తి రావణః. 36. యుద్ధేపున్ రిహ సంప్రాప్త స్సచాద్వా
 సాదిత స్వయా, అహో బల మహో వీర్య మహో గంభీరతా చ
 తే. 37. యేనాహం పశువ ధృహ్య భ్రామిత శ్చతురోర్ణవా, ఏవ
 మశ్రాంతవ ద్వీర శీఘ్రమేవ మహర్ణవా. 38. మాంచైవోద్వహ
 మాన స్తు కోనోఽవీరః క్రమిష్యతి, త్రయాణా మేవ భూతానాం గతి
 రేషా వ్లవంగమ. 39. మనోనిలసుపర్ణానాం తవ వా నాత్ర సంశయః,
 సోహం దృష్టబల స్తుభ్య మిచ్ఛామి హరిపుంగవ. 40. త్వయా సహ
 చిరం సఖ్యం సుస్నిగ్ధం పావకాగ్రతః — ౨౨౦౦౦ — గాయత్రీ॥
 దారాః పుత్రాః పురం రాష్ట్రం భోగాచ్ఛాదనభోజనమ్. 41. సర్వ
 మేవావిభక్తం నౌ భవిష్యతి హరీశ్వర, తతః ప్రజ్ఞావయిత్వాగ్నిం తా
 పుభా హరిరాక్షసా. 42. భ్రాతృత్వ ముపసంపన్నౌ పరివృజ్య పరస్ప
 రమ్, అన్యోన్యం లంభితకరా తత స్తా హరిరాక్షసా. 43. కిష్కింధాం
 విశతో హృష్టే సింహౌ గిరిగుహమివ, స తత్ర మాన ముషిత స్ఫుగ్రీవ
 ఇవ రావణః. 44. అమాత్యై రాగతై ర్నీత స్త్రైలోక్యోత్సాదనార్థిభిః,
 ఏవ మేత త్పురా వృత్తం వాలినా రావణః ప్రభో. 45. ధర్మితశ్చ
 కృతశ్చాపి భ్రాతా పావకసన్నిధౌ, బల మప్రతిమం రామ వాలినో భవ
 దుత్తమమ్. 46. సోపి త్వయా వినిర్దగ్ధ శృలభో వహ్నినా యథా.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ - ఉత్తరకాండ - చతుశ్చింతనస్సర్గః.

పంచత్రింశత్సర్గః.

అపృచ్ఛ చ్చ తదా రామో దక్షిణాశాశ్రయం మునిమ్, ప్రాం
జలి ర్విసయోపేత ఇద మాహ వచోఽర్థవత్. ౧. అతులం బలమేత
ద్వై వాలినో రావణస్య తు, స త్వేతాభ్యాం హనుమతా నమంత్యతి
మతి ర్నమ. ౨. శౌర్యం దాక్ష్యం బలం ధైర్యం ప్రాజ్ఞతానయనాధ
నమ్, విక్రమశ్చ ప్రభావశ్చ హనుమతి కృతాలయాః. ౩. దృష్ట్వైవ
సాగరం వీక్ష్య సీదంతీం కపివాహినీమ్, సమాశ్వాస్య మహాబాహు
ర్యోజనానాం శతం ప్లుతః. ౪. ధర్షయిత్వా పురీం లంకాం రావణాంతః
పురే తదా, దృష్టా సంభాషితా చాపి సీతా హ్యశ్వాసితా తథా. ౫.
నేనాగ్రగా మంత్రసుతాః కిం కరా రావణాత్క్షజః, ఏతే హనుమతా
తత్ర హ్యేకేన వినిపాతితాః. ౬. భూయో బంధా ద్వినిర్ముక్తో భాష
యిత్వా దళాననమ్, లంకా భస్తికృతానేన పావకేనేవ మేదిసీ. ౭. స
కాలస్య స శక్రస్య స విష్ణో ర్ధనదస్యవా, కర్తాణి తాని శ్రూయంతే
యాని యుద్ధే హనుమతః. ౮. ఏతస్య బాహువీర్యేణ లంకా సీతా
చ లక్షణః, ప్రాప్తో మయా జయశ్చైవ రాజ్యం మిత్రాణి బాంధవాః.
౯. హనుమూ యది మే సస్యా ద్వాసరాధిపతే స్సఖా, ప్రవృత్తి మపి
తో వేత్తుం జానశ్యా శ్శక్తిమూ భవేత్. ౧౦. కిమర్థం వాల్మనేనైవ
సుగ్రీవప్రియకామ్యయా, తదా వైరే సముత్పన్నే స దగ్ధో వీరుఢో
యథా. ౧౧. స హి వేదితవా మస్యే హనుమా నాత్మనోబలమ్,
యద్దృష్టవా జీవితేష్టం క్షిప్యంతం వాసరాధిపమ్. ౧౨. ఏత స్తే భగవ
నర్వం హనుమతి మహామతే, విస్తరేణ యథా తత్త్వం కథయామర
పూజిత. ౧౩. రాఘవస్య వచ శ్శ్రుత్వా హేతుయుక్త మృషి స్తదా,
హనుమత స్సమక్షం తి మిదం వచన మబ్రవీత్. ౧౪. సత్యమేత
ద్రఘశ్రేష్ఠ యద్బ్రవీషి హనుమతః, స బలే విద్యతే తుల్యో నగతౌ
న మతేవరః. ౧౫. అమోఘశాపై శ్శాప స్త దత్తోస్య ఋషిభిః పురా,
న వే త్తాహి బలం యేన బలీ స న్నరిమర్దనః. ౧౬. బాల్యే ప్యేతే స

యత్కర్త కృతం రామ మహాబల, తన్నవర్ణయతుం శక్య మితి బాల
తయాస్యతే. ౧౭. యదివాస్తీ హ్యభిప్రాయ స్తచ్ఛాశ్రితుం తవ రాఘవ,
సమాధాయ మతిం రామ నిశామయ వదామ్యహమ్. ౧౮. సూర్యదత్త
వరస్వర్ణ స్సమేరుర్నామపర్వతః, యత్ర రాజ్యం ప్రశాస్తస్య కేసరీ
నామ వై పితా. ౧౯. తస్య భార్యా బభూవేష్టా హ్యంజనేతి పరిశ్రుతా,
జనయామాస తస్యాం వై వాయు రాత్నజ ముత్తమమ్. ౨౦. శాలిశూక
నిభాభానం ప్రానూతాముం తదాంజనా, ఫలాన్యాహర్తుకామా వై
నిష్కాంతా గహనేచరా. ౨౧. నష మాతు ర్వియోగాచ్చ త్సుధయా
చ భృశాద్ధితః, దురోద శిశు రత్యర్థం శిశు శ్శరవణే యథా. ౨౨. తదో
ద్యంతం వివస్వంతం జపాపుష్పేత్కరోషమమ్, డదర్శ ఫలలోభాచ్చ
హ్యుత్పాత రవిం ప్రతి. ౨౩. బాలార్కాభిముఖో బాలో బాలార్క
ఇవమూర్తిమాః, గ్రహీతుకామో బాలార్కం ప్లవతేంబరమధ్యగః.
౨౪. ఏతస్మిన్ ప్లవమానే తు శిశుభావే హనూమతి, దేవదానవయతౌ
ణాం విన్నయ స్సమహా సభూత్. ౨౫. నాప్యేవం వేగవాన్వాయు
ర్గరుడో వామన స్తథా, యథాయం వాయుపుత్ర స్తు క్రమతేంబర ముత్త
మమ్. ౨౬. యదితావ చ్ఛిశో రస్య ఈదృశౌ గతివిక్రమా, యావనం
బల మాసాద్య కథం వేగో భవిష్యతి. ౨౭. తమనుష్లవతే వాయుః
ప్లవంతః పుత్ర మాత్మనః, సూర్యదాహభయా ద్రక్షం స్తుషారచయ
శీతలః. ౨౮. బహుయోజనసాహస్రం క్రామత్యేష గతోంబరమ్,
పితుర్బలాచ్చ బాల్యాచ్చ భాస్కరాభ్యాశమాగతః. ౨౯. శిశురేష
త్వదోషజ్ఞ ఇతి మత్వా దినేశ్వరః, కార్యం చాత్ర సమాయత్త మిత్యేవం
సదదాహ సః. ౩౦. యమేవ దివసం హ్యేష గ్రహీతుం భాస్కరం
ప్లుతః, తమేవ దివసం రాహు ర్జిఘ్నుక్షతి దివాకరమ్. ౩౧. అనేన చ
పరామృష్టో రామ సూర్యరథోపరి, అపక్రాంత స్త్వత ప్రస్తో రాహు
శ్చంద్రార్కమర్దనః. ౩౨. స ఇంద్రభవనం గత్వా సరోవం సింహి కా
సుతః, అబ్రవీద్భృగుః కృత్వా దేవం దేవగణైర్వృతమ్. ౩౩. బుభు
క్షౌపనయం దత్త్వా చంద్రార్కా మమ వానవ, కి మిదం త త్వయా
దత్త మన్యస్య బలవృతహా. ౩౪. అద్యాహం పర్వకాలేతు జిఘ్నుషు
సూర్య మాగతః, అథాన్యో రాహు రాసాద్య జగ్రహ సహసా

రవిమ్. ౩౫. స రాహో ర్వచనం శ్రుత్వా వాసవ సంభ్రమా నివృత్తిః,
ఉత్పాతాసనం హిత్యా ఉద్వహా కాంచనీం స్రజమ్. ౩౬. తతః కైలాస
కూటాభం చతుర్దంతం మదస్తవమ్, శృంగారధారిణం ప్రాంశుం స్వర్ణ
ఘంటాటహసినమ్. ౩౭. ఇంద్రః కరీంద్ర మారుహ్య రాహుం కృత్వా
పురస్సరమ్, ప్రాయాద్యత్రాభవ త్సుర్య సుహానేన హనూమతా. ౩౮.
అథాతిరథ నే నాగా ద్రాహు రుత్సృజ్య వాసవమ్, అనేన చ నవై దృష్ట
ఆధావః శైలకూటవత్. ౩౯. తత మూర్ధ్యం సముత్సృజ్య రాహుం ఫల
మవేక్ష్యచ, ఉత్పాత పునర్వ్యోమ గ్రహీతుం సింహికాసుతమ్. ౪౦.
ఉత్సృజ్యర్కమిమం రామ ప్రధావంతం ప్లవంగమమ్, దృష్ట్వా రాహుః
పరావృత్య ముఖశేషః పరాజ్ఞుఖః. ౪౧. ఇంద్రమాశంసమానస్తు
త్రాతా రం సింహికాసుతః, ఇంద్ర ఇంద్రేతి సంత్రాసా స్తు హుర్దుహు
రభావత. ౪౨. రాహో ర్విక్రోశమానస్య ప్రాగేవాల్కితం స్వరమ్,
శ్రుత్వేంద్ర ఆహమాభైషీ రహ మేనం నిషాదయే. ౪౩. ఐరావతం తతో
దృష్ట్వా మహాత్త దిద మిత్యపి, ఫలం తం హస్తిరాజాన మభిదుద్రావ
మారుతిః. ౪౪. తథాస్య ధావతో రూప మైరావతజస్సుతయా,
ముహూర్తమభవద్ధోరమింద్రగోర్నిరీవ భాస్వరమ్. ౪౫. ఏవ
మాధావమానంతు నాతి క్రుద్ధ శృచీవతిః, హస్తాంతా దతి ముక్తేన కులిశే
నాభ్యతాడయత్. ౪౬. తతో గిరా పచాతేష ఇంద్రవజ్రాభితాడితః,
పతమానస్య చైతస్య వామోహనురభజ్యత. ౪౭. తస్మిం స్తు పతితే బాలే
వజ్రతాడనవిహ్వలే, చుక్రో ధేంద్రాయ పవనః ప్రజానామశివాయ చ.
౪౮. ప్రచారం స తు సంగృహ్య ప్రజా స్వంతర్గతః ప్రభుః, గుహం ప్రవిష్ట
స్స సుతం శిశు మాదాయ మారుతిః. ౪౯. విష్ణుత్రాశయ మావృత్య
ప్రజానాం పరమార్తికృత్, రురోధ సర్వభూతాని యథా వర్షాణి
వాసవః. ౫౦. వాయుప్రకోపా ద్భూతాని నిరుచ్ఛ్వాసాని సర్వతః,
సంధిభి ర్భిద్యమానైశ్చ కాష్ఠభూతాని జజ్జరే. ౫౧. నిస్సృధ్యాయ
వషట్కారం నిష్క్రియం ధర్మవర్జితమ్, వాయుప్రకోపా జైలోక్యం
నిరయత్రు మివాభవత్. ౫౨. తతః ప్రజా సు గంధర్వా సుదేవా
స్సురమానుషాః, ప్రజావతిం సమాధావః దురిభితాశ్చ సుఖేచ్ఛయా.
౫౩. ఊచుః ప్రాంజలయో దేవం మహోదరనిభోదరాః, త్వయా స్త

భగవన్ సృష్టాః ప్రజానాథ చతుర్విధాః. ౧౪. త్వయా దత్తో య
మస్తాకమాయుషః పవనః పతిః, సోస్తా ప్రాణేశ్వరో భూత్వా కస్త
దేహోఽద్యసత్తమః. ౧౫. దురోధ దుఃఖం జనయన్మంత్రహపుర ఇవ స్త్రీయః
తస్తాత్వాం శరణం ప్రాప్తా వాయునోపహతా భృశమ్. ౧౬. వాయునః
రోధజం దుఃఖ మిదం నో నుద దుఃఖహన్, ఏత త్ప్రజానాం శ్రుత్వాత
ప్రజానాథః ప్రజాపతిః. ౧౭. కారణాదితీ చోక్త్యాసా ప్రజాః పున రభా
వత, యస్మి హి కారణే వాయుః చుక్రోధ చ దురోధ చ. ౧౮. ప్రజా
శృణుధ్వం తత్సర్వం శ్రోతవ్యం చాత్మనః క్షమమ్, పుత్ర స్తస్మా
మరేశేన ఇంద్రేణాద్య నిపాతితః. ౧౯. రాజాం ర్వచన మాస్థాయ
రాజ్ఞావఃకోపితోఽనిలః, అశరీర శృరీరేషు వాయు శ్చిరతి పాలయన్.
౨౦. శరీరం హి వినా వాయుం సమతాం యాతి దారుభిః, వాయుః
ప్రాణసుఖం వాయుః వాయు స్సర్వ మిదం జగత్. ౨౧. వాయునా సం
పరిత్యక్తం న సుఖం విందతే హి తత్, అద్యైవ చ పరిత్యక్తం వాయునా
జగదాయమా. ౨౨. అద్య సర్వే నిరుచ్ఛాస్యసః కాష్ఠకుఙ్కోపమాః
స్థితాః, తద్వామ తత్ర యత్రాస్తే మారుతో రుక్ప్రదోహివః. ౨౩.
మా వినాశం గమిష్యామః అప్రసాద్యాదితే స్ఫుతాః. తతః ప్రజాభి
స్సహితః ప్రజాపతిః స దేవగంధర్వభుజంగగుహ్యకైః, జగామ తత్రాస్యతి
యత్ర మారుతస్సుతం సుశేంద్రాభిహతం ప్రగృహ్య నః. ౨౪. తతోర్క
వై శ్వానరకాంచనప్రభం సుతం తదోత్సంగగతం సదాగతేః, చతు
ర్భువీక్ష్య కృపా మథాకరో త్సయక్షగంధర్వసురర్షిరాక్షసః. ౨౫.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే - ఉత్తరకాండే - పంచమోఽశ్మింశ స్సర్గః.

౧౫౮-౩౧౬౦.

పంచమోఽశ్మింశ స్సర్గః.

తతః పితామహం దృష్ట్వా వాయుః పుత్రవధార్దితః, శిశుకం
తం సమాదాయ హ్యుత్తస్థా వేగవత్తరః. ౧. చళత్కుండలమాభిస్త
క్తపనీయవిభూషణః, పాదయో ర్నృపత ద్వాయుః తిస్రోపస్థాయ
వేధనే. ౨. [త్రిగుణాయ త్రివేదాయ త్రియుగాయ త్రిశక్తయే,

త్రికాలాయ త్రిధామైచ త్రిలోకపరయే నమః. 3. ఇతి సత్త్వా తతో
 వాయు ర్భూమిః సంతతక్షయే, శిశుకం తం సమాదాయ ఉపతస్థే
 పితామహమ్. ౪. శిశుం పితామహో దేవః హస్తేన పరిమృష్టవాః,
 తం తు వేదవిదా తేన లంబాభరణశోభినాః. 5. వాయు ముత్థాప్య హస్తేన
 శిశుం తం పరిమృష్టవాః, స్పృష్టమాత్ర స్తతస్సథిగ్ సలీలం పద్మ
 జన్మనా. ౬. జలసిక్తం యథా సన్యం పునర్జీవిత మాప్తవాః, ప్రాణవంత
 మిమం దృష్ట్వా ప్రాణో గంధవహో ముదా. ౭. చచార సర్వభూతేషు
 సన్నిరుద్ధం యథా పురా, మరుద్రోధా ద్వినిర్ముక్తాః ప్రజావై ముది
 తాభవః. ౮. శీతవాతవినిర్ముక్తాః పద్మిన్య ఇవ సాంబుజాః, తతస్త్రియుగ్మ
 స్త్రికకు త్త్రిధామా త్రిదళార్చితః. ౯. ఉవాచ దేవతా బ్రహ్మ
 మారుతస్త్రియకామ్యయా, భో మహేంద్రేశవరుణప్రజేశ్వరధనేశ్వరాః.
 ౧౦. జానతామపి వస్సర్వం వత్సామి శ్రూయతాం హితమ్, అనేన
 శిశునా కార్యం కర్తవ్యం వో భవిష్యతి. ౧౧. దదతాన్య వర్తా సర్వే
 మారుతస్యాన్య తుష్టిదాః, తతస్సహస్రనయనః ప్రీతియుక్త శ్శుభా
 ననః. ౧౨. కుశేశయమయీం మాలా ముత్తి ప్లేదం వచోబ్రవీత్,
 మత్కరోత్స్పృష్టవక్షేణ హనురన్య యదా హతః. ౧౩. నామ్నైష కపి
 శార్దూలో భవితా హనుమాగితి, అహమేవాన్య దాస్యామి అపరం
 వరముత్తమమ్. ౧౪. ఇతః ప్రభృతి వజ్రన్య మమావధ్యో భవిష్యతి,
 మార్తండుస్త్వబ్రవీ త్తత్ర భగవాం స్తిమిరాపహః. ౧౫. తేజసాన్య
 మదీయన్య దదామి శతికాం కలామ్, యదాచ శాస్త్రాణ్యధ్యేతుం శక్తి
 రన్య భవిష్యతి ౧౬. తదాన్య శాస్త్రం దాస్యామి యేన వాగ్మీ భవి
 ష్యతి, సచాన్య భవితా కశ్చి త్సదృశ శ్శాస్త్రదర్శనే. ౧౭. వరుణశ్చ
 వరం ప్రాదా న్నాన్య మృత్యు ర్భవిష్యతి, వర్షాయుషశ్చే నాపి మత్పాశా
 దుదకా దపి. ౧౮. యమో దండా దవధ్యత్వమరోగత్వం చ నిత్యశః,
 వరం దదామి సంతృప్త అవిషాదం చ సంయుగే. ౧౯. గదేయం మా
 మికానైనం సంయుగేషు వధిష్యతి, ఇత్యేవం వరదః ప్రాహ తదా హ్యే
 కాక్షిపింగళః. ౨౦. మత్తో మదాయుధానాం చ స వధ్యోయం భవి
 ష్యతి, ఇత్యేవం శంకరేణాపి దత్తోన్య పరమో వరః. ౨౧. సర్వేషాం
 బ్రహ్మదండానా మవధ్యోయం భవిష్యతి, దీర్ఘాయుశ్చ మహత్తా చ ఇతి

బ్రహ్మ బ్రహ్మ ద్వచః. ౨౨. విశ్వకర్తా చ దృష్ట్యైసం బాలనూర్యోపమం
 శిశుమ్, శిల్పినాం ప్రవరః స్రాదా ద్వరమస్య మహామతిః. ౨౩.
 మత్కృతాని చ శస్త్రాణి యాని దివ్యాని సంయుగే, తైరవధ్యత్వ
 మాపన్న శ్చిరజీవీ భవిష్యతి. ౨౪. తత స్సురాణాం తు వరై ర్దృష్ట్వా
 హ్యేసమలంకృతమ్, చతుర్ముఖస్తుప్తమనా వాయుమాహ జగద్గురుః.
 ౨౫. అమిత్రాణాం భయకరో మిత్రాణా మభయంకరః, అజేయో భవితా
 పుత్రస్తవ మారుత మారుతిః. ౨౬. [కామరూపః కామచారీ కామగః
 ప్లవతాం వరః, అయ మవ్యాహతగతిః కీర్తిమాంశ్చ భవిష్యతి. ౨౭.]
 రావణోత్సాదనార్థాని రామప్రీతికరాణి చ, రోమహర్షకరాణ్యేవ
 కర్తా కర్తాణి సంయుగే. ౨౮. ఏవముక్త్యా తమామంత్ర్య మారుతం
 త్వమరై స్సహ, యథాగతం యయు స్సర్వే పితామహపురోగమాః.
 ౨౯. సోపి గంధవహఃపుత్రం ప్రగృహ్య గృహ మానయత్, అంజనాయా
 స్తదాఖ్యాయ వరం దత్తం వినిర్గతః. ౩౦. స్రాప్య రామ వరా నేష వరదాన
 సమన్వితః, బలేనాత్మని సంశ్లేష సోపూర్యత యథార్ణవః. ౩౧. బలేనా
 పూర్యమాణోహి తదా వానరపుంగవః, ఆశ్రమేషు మహర్షీణా మపరా
 ధ్యతి నిర్భయః. ౩౨. స్రుగ్భాండా న్యగ్నిహోత్రాణి వల్కలానాం చ సంచ
 యా, భగ్నవిచ్ఛిన్నవిధ్వస్తాః సంశాంతానాం కరోత్యయమ్. ౩౩.
 ఏవం విధాని కర్తాణి స్రావర్తత మహాబలః, సర్వేషాం బ్రహ్మదండానా
 మవధ్య శ్శంభునా కృతః. ౩౪. జానంత ఋషయ స్తం నై త్తమంతే
 తస్య శక్తితః, యదా కేసరిణా త్యేషా వాయునా సాంజనేన చ. ౩౫.
 ప్రతిషిద్ధోఽపి మర్యాదాం లంఘయ త్యేష వానరః, తతో మహర్షయః
 క్రుద్ధా భృగ్వాంగిరస వంశజాః. ౩౬. శేపురేనం రఘుశ్రేష్ఠ నాతిక్రుద్ధాతి
 మన్యవః, బాధనే య త్సమాశ్రిత్య బల మస్తాః ప్లవంగమ. ౩౭.
 తద్ద్విర్కాలం వేత్తాసి నాస్తాకం శాపమాహితః, యదా తే స్సార్వతే కీర్తి
 స్తదాతే వర్ణతే బలమ్. ౩౮. తత స్సంహృతతేజాజా మహర్షి వచనా
 జనా, ఏషోశ్రమాణి తాన్త్యేవ మృదుభావం గతోచరత్. ౩౯. అథర్ష
 రజసోనామ వాలిసుగ్రీవయోః పితా, సర్వవానరరాజానీ త్రేజసా
 భాస్కరప్రభః. ౪౦. స తు రాజ్యం చిరం కృత్వా వానరాణాం హరీశ్వరః,
 తత స్త్వత్తురజా రామ కాలధర్తేన సంగతః. ౪౧. తస్మి న్నస్తమితే

చాథ మంత్రిభి ర్మంత్రకోవిదైః, పిత్రేష్వ పదే కృతో వాలీ సుగ్రీవో
 వాలినః పదే. ౪౨. సుగ్రీవేణ సమం త్వస్య అద్వైతం చిద్రవర్జితమ్,
 అబాల్యం సఖ్య మభవ దనిలస్య యథాగ్నినా. ౪౩. ఏష శాపవశా
 దేవ స వేద బల మాత్మనః, వాలీసుగ్రీవయో రైవరం యదా రామ
 సముత్థితమ్. ౪౪. స హ్యేష రామ సుగ్రీవో భ్రామ్యమాణోపి వాలినా,
 దేవ జానాతి స హ్యేష బల మాత్మని మారుతిః. ౪౫. ఋషిశాసా
 హృత బల స్తదైష కపిస్తత్మః, సింహః కుంజరరుద్ధోవాఆస్థిత స్సహితో
 రణే. ౪౬. పరాక్రమోత్సాహమతి ప్రతాపసాశీల్యమాధుర్య నయాన
 యైశ్చ, గాంభీర్యచాతుర్య సువీర్యధైర్యై ర్హనూమతః కోఽప్యధికో
 ఽస్తి లోకే. ౪౭. అసౌ పురా వ్యాకరణం గ్రహీష్యన్ సూర్యో
 స్తుభిః పృష్ఠగమః కపీంద్రః. ఉద్యద్ధిరే రస్తగిరిం జగామ గ్రంథం మహా
 ధ్వారయ దప్రమేయః. ౪౮. సనూత్ర వృత్తర్థ పదం మహార్థం ససంగ
 హం సాధ్యతి వై కపీంద్రః, నహ్యస్తి కశ్చి త్సద్వశోఽస్య శాస్త్రీ వై
 శారదే ఛందగతౌ తథైవ. ౪౯. సర్వాసు విద్యాసు తపోవిధానే ప్రస్ఫుర్ధ
 తే యో హి గురుం సురాణామ్, సోయం నవవ్యాకరణార్థవేత్తా బ్రహ్మ
 భవిష్యత్కృపితే ప్రసాదాత్. ౫౦. ప్రవీచివిత్ రివ సాగరస్య లోకాన్
 దిధత్ రివ పావకస్య, లోకక్షయే హ్యేవ యథాంతకస్య హనూమతః
 స్థాస్యతి కః పురస్తాత్. ౫౧. ఏషేవ చాన్యే చ మహాకపీంద్రా సుగ్రీవ
 మైందద్వివిదాస్సనీలాః, సతారతారేయనశా సురంభా స్త్వత్కరణా
 ద్రామ సురై ర్హి సృష్టాః. ౫౨. గజో గవాత్ గవయ స్సుదంష్ట్ర
 స్తథర్షభో జ్యోతిముఖోఽంగదశ్చ. ఏతేషి ఋత్యై సృహ వానరేంద్రాః
 స్త్వత్కరణా ద్రామ సురై ర్హి సృష్టాః. ౫౩. తదేత త్కథితం సర్వం
 యన్తాం త్వం పరిపృచ్ఛసి, హనూమతో బాలభావే కర్తౌ త త్కథితం
 మయా. ౫౪. శ్రుత్వాఽగస్త్యస్య గదితం రామ సౌమిత్రిరేవ చ,
 విస్తయం పరమం జగ్ను ర్వానరా రాక్షసై సృహ. ౫౫. అగస్త్య
 స్త్వబ్రవీ ద్రామం సర్వ మేత చ్ఛృణోతం త్వయా, దృష్ట సుంభాషిత
 శ్చాసి రామ గచ్ఛామహే వయమ్. ౫౬. శ్రుత్వా తద్రాఘవో
 వాక్య మగస్త్యస్యోగ్రతేజసః, ప్రాంజలిః ప్రణతశ్చాపి మహర్షి
 మిద మబ్రవీత్. ౫౭. అద్య మే దేవతా సుర్వాః పితరః ప్రపితౄ

మహాః, యుష్టాకం దర్శనా దేవ నిత్యం తుష్టా సుఖాంధవాః. ౧౮. విజ్ఞాప్యం తు మమైతద్ధి యద్వదామ్యాగతస్పృహః, త ద్భవద్భి ర్మమకృతే కర్తవ్య మనుకంపయా. ౧౯. పౌరజానపదాః స్థాప్య స్వ కాశ్యే ష్వహ మాగతః, క్రతూ నేవ కరిష్యామి ప్రభావా ద్భవతాం సతామ్. ౨౦. సదస్యా మమ యజ్ఞేషు భవంతో నిత్యమేవ తత్, భవిష్యథ మహావీర్యా మమానుగ్రహకాంక్షిణః. ౨౧. అహం యుష్టాః సమాశ్రిత్య తపో నిర్ఘాతకల్తపాః, అనుగ్రహీతః పితృభి ర్భవిష్యామి సునిర్వృతః. ౨౨. తదాగతవ్య మనిశం భవద్భి రిహ సంగతైః, అగస్త్యాద్యాస్తు తద్భృత్వా ఋషయ సంశితవ్రతాః. ౨౩. ఏవ మ స్వీతి తం చోక్త్వా ప్రయాతు ముపచక్రముః, ఏవ ముక్త్వా గతా సుశ్రేయ ఋషయ స్తే యథాగతమ్. ౨౪. అభివాద్య మహాత్మానో రాఘవేణ వినర్జితాః, రాఘవశ్చ తమేవార్థం చింతయా మాన విస్మితః. ౨౫. తతోఽస్తం భాస్కరే యాతే వినృజ్య సృప వానరాః, సంధ్యాముపాస్య విధివ త్తదా నరవరోత్తమః. ౨౬. ప్రవృత్తాయాం రజన్యాం తు సోంతగపురచరోఽభవత్.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ-ఉత్తరకాండే-షట్త్రింశస్సర్గః. ౬౧-౧౨౨౦.

—= ఏతత్సర్వంతం షట్టాభిషేకదివకృతమ్. —=

సప్తత్రింశస్సర్గః.

అభిషిక్తే తు కాకుత్స్థే ధర్మేణ విదితాత్మని, వ్యతీతాసా నిశా పూర్వా పౌరాణాం హర్షవర్ధనీ. ౧. తస్యాం రజన్యాం పుష్టప్రాయాం ప్రాతర్నృపతిబోధకాః, వందినః పర్యుపాతిష్ఠా సౌమ్యానృపతివత్సని. ౨. తే రక్తకంఠినసుశ్రేయ కిన్నరా ఇవ శీఘ్రతాః, తుష్టపు ర్నృపతిం సుప్తం యథావత్సం ప్రహర్షిణః. ౩. వీరసౌమ్య ప్రబుద్ధస్య కౌసల్యా ప్రీతివర్ధన, జగద్ధి నర్వం స్వపితి త్వయి సుప్తే నరాధిప. ౪. ఏకమ స్తే యథా విష్ణో రూపం చైవాశ్వినో రివ, బుద్ధ్యా బృహస్పతే స్తుల్యః ప్రజాపతి సమోహ్యసి. ౫. తుమాతే పృథివీతుల్యా తేజసా భాస్క రోపమః, వేగస్తే వాయునా తుల్యో గామీభిర్య ముదధే రివ. ౬. అప్రకంఘో యథాస్థాణ శ్చంద్రే సౌమ్యత్వ మీదృశమ్, నే దృశాః

పార్థివాః పూర్వం భవితారో నరాధిప. 2. యథా త్వమతిదుర్ధ్వో
 ధర్మనిత్యః ప్రజాహితః, నత్వాం జహతి కీర్తిశ్చ లక్ష్మీశ్చ పురుషర్షభ. ౩
 శ్రీశ్చ ధర్మశ్చ కాకుత్స్థ త్వయి నిత్యం ప్రతిష్ఠితౌ, ఏతాశ్చాచ్యూతశ్చ
 మధురా వందిభిః పరికీర్తితాః. ౪. నూతాశ్చ సంతప్తైః ద్వివై ర్భోధయంతీ
 స్స రాఘవమ్, స్తుతిభిః స్తుతాయమానాభిః ప్రత్యబుధ్యత రాఘవః. ౫. సత
 ద్విహాయ శయనం పాండురప్రచ్ఛదా స్త్రుతమ్, ఉత్తప్థా నాగశయనా
 ధర్మిరన్నారాయణో యథా. ౬. సముత్థితం మహాత్మానం ప్రహ్వః ప్రా
 జలయౌ నరాః, సలిలం భాజనై శ్శుభై రుపతస్థస్సహస్రశః. ౭. కృతో
 దకశ్శుచిర్భూత్వా కాలే హుత హుతాశనః, దేవాగారం జగామాశు
 పుణ్యమిత్వా కుసేవితమ్. ౮. తత్ర దేవాః పితౄన్విప్రా నర్పయిత్వా
 యథావిధి, బాహ్యకక్షాంతరం రామౌ నిర్జగామ జనైర్వృతః. ౯.
 ఉపతస్థ ర్మహాత్మానో మంత్రిణస్సపురోహితాః, వసిష్ఠప్రముఖా సుర్యే
 దీప్యమానా ఇవాగ్నయః. ౧౦. క్షత్రియాశ్చ మహాత్మానో నానాజన
 పదేశ్వరాః, రామస్యోపావిశే పార్శ్వే శక్రస్యేవ యథామరాః. ౧౧.
 భరతో లక్ష్మణశ్చ త్ర శత్రుఘ్నశ్చ మహాయశాః, ఉపాసాం
 చక్రిరే హృష్టా వేదాస్త్రయ ఇవాధ్వరమ్. ౧౨. యాతాః ప్రాంజలయౌ
 భూత్వా కింకరా ముదితాననాః, ముదితా నామ పార్శ్వస్థా బహవ
 స్సముపావిశే. ౧౩. వానరాశ్చ మహావీర్యా వింశతిః కామరూపిణః,
 సుగ్రీవప్రముఖా రామముపాసత మహాజనః. ౧౪. విభీషణశ్చ రక్షోభి
 శ్చతుర్భిః పరివారితః, ఉపాస్త తం మహాత్మానం ధనేశమివ గుహ్యకాః. ౧౫.
 తథా నిగమవృద్ధాశ్చ కులీనా యే చ మానవాః, శిరసావంద్య
 రాజాన ముపాసత విచక్షణాః. ౧౬. తథా పరివృతో రాజా శ్రీమద్భి
 ర్మషిసత్తమైః, రాజభిశ్చ మహావీర్యై ర్వానరైశ్చ సరాక్షనైః. ౧౭.
 యథా దేవేశ్వరో నిత్యమృషిభిః స్సముపాస్యతే, అధిక స్తేన యాపేణ
 సహస్రాక్షాద్విరోచతే. ౧౮. తేషాం సముపవిష్టానాం తాస్తాస్సు
 మధురాః కథాః, కథ్యంతే ధర్మసంయుక్తాః పురాణశ్చైర్మహర్షిభిః. ౧౯.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే - ఉత్తరకాండే - సప్త త్రింశ స్సర్గః.

అథాధికపాఠసర్గాః పంచ.

తత్ర

ప్రథమస్సర్గః.

ఏతచ్ఛ్రుత్వాతు నిఖిలం రాఘవోఽగస్త్య మబ్రవీత్, య ఏషర్ష రజానామవాలిసుగ్రీవయోః పితా. ౧. జననీ కాచ భగవన్నత్వయా పరికీర్తితా, వాలిసుగ్రీవయో ర్భిష్టాన్తాతా మే నామతః కుతః. ౨. ఏతద్భిష్టా సమాచక్ష్య కౌతూహల మిదం హి నః, స పృష్టో రాఘవే ధైవ మగస్త్యో వాక్యమబ్రవీత్. ౩. శృణు రామ కథా మేతాం యథా పూర్వం సమాసతః, నారదః కథయామాన మమాశ్రమ ముపాగతః. ౪. కదాచిదటమానోసావతిథి త్వముపాగతః, అర్చితస్తు యథా న్యాయ్యం విధిదృష్టేన కర్తా. ౫. సుఖాసీనః కథామేతాం మయా పృష్టస్సకౌతుకాత్, కథయామాన ధర్మాత్తా మహర్షే శ్రూయతామితి. ౬. మేరుర్నగవరః శ్రీమూ జాంబూనదమయశ్శుభః, తస్యయన్తధ్యమం శృంగం సర్వదైవతసూజితమ్. ౭. తస్మిన్ద్రివ్యా సభారమ్యా బ్రహ్మీయా శతయోజనా, తస్యామానే సదా దేవః పద్మయోని శ్చతుర్ముఖః. ౮. యోగమభ్యసతస్తస్య నేత్రాభ్యాం యోరసోస్తవత్, తద్గ్రహీతం భగవతా పాణినా చర్చితం తు తత్. ౯. నిక్షిప్తమాత్రం తద్దూహా బ్రహ్మణా లోకకర్తృణా, తస్మిన్నశ్రుకణే రామ వానర సుంబభూవ హ. ౧౦. ఉత్పన్నమాత్రస్తు తదా వానరశ్చ నరోత్తమ, సమాశ్వాస్య ప్రియై ర్వాక్యై రుక్తః కిల మహాత్మనా. ౧౧. పశ్యశైలం సువిస్తీర్ణం సురైరధ్యుషితం సదా, తస్మిన్ప్రమ్యే గిరివరే బహుమూలఫలాశనః. ౧౨. మమాంతికచరో నిత్యం భవ వానరపుంగవ, కించిత్కాల మిహన్వ త్వం తవశ్రేయోభవిష్యతి. ౧౩. ఏవఘ్నక్త స్సచైతేన బ్రహ్మణా వానరోత్తమః, ప్రణమ్య శిరసాపాదౌ దేవదేవస్య రాఘవ. ౧౪. ఉక్తవాన్లోకకర్తార మాదిదేవం జగద్గురుమ్, యథాజ్ఞా పయనే దేవస్థిభోహం తవ శాసనే. ౧౫. ఏవముక్త్యాహరిర్దేవం యయా హృష్టమూస్తదా, సతదా ద్రుమ పండేషు ఫలపుష్పఘనేషు చ. ౧౬. బ్రహ్మప్రతిబలశ్చైప్రేమ్య వనే ఫల కృతాశనః, క్వచిన్నధూని ముఖ్యాని చిన్వన్పుష్పాణ్యనేకశః. ౧౭.

దినేదినే చ సాయాహ్నే బ్రహ్మణోఽతిక మాగమత్, గృహీత్వా రామ
ముఖ్యాని పుష్పాణి చ ఫలాని చ. ౧౮. బ్రహ్మణో దేవదేవస్య పాద
మూలే న్యవేదయత్, ఏవం తస్య గతః కాలో బహుః పర్యటతో గిరిమ్.
౧౯. కస్యచిత్త్వథకాలస్య సమతీతస్య రాఘవ, ఋక్షరాడ్వానర
శ్రేష్ఠ స్తృష్ణయా పరివీడితః. ౨౦. ఉత్తరం మేరుశిఖరం గత స్తత్ర చ
దృష్టవాన్, నానావిహంగసంఘుప్తం ప్రసన్ననలిలం నరః. ౨౧. చలత్కేసర
మాత్మానం కృత్వా తస్య తపేస్థితః, దదర్శ తస్మిం తస్మిన్ వక్త్రచ్ఛాయా
మథాత్మనః. ౨౨. కోయ మస్మిన్నమ రిపు ర్వసత్సంతర్జలే మహాన్,
రూపంచాంతర్గతం తత్ర వీక్ష్యతత్త్పథసో హరిః. ౨౩. క్రోధావిప్లవనా
హ్యేష నియతం మావమన్యతే, తదస్య దృష్టభావస్య కర్తవ్యో నిగ్రహో
మయా. ౨౪. ఏవం సంచింత్య మనసా నవై వానరచాపలాత్, ఆపుత్య
చాపత స్త్స్థి హ్రదే వానరసత్తమః. ౨౫. ఉత్సుత్య తస్మాత్సరస్ ఉత్థితః
ప్లవగః పునః, తస్మిన్నేవ త్షణే రామ స్త్రీత్వం ప్రాప న వానరః. ౨౬.
మనోజ్వరాపా సా నారీ లావణ్యలలితా శుభా, విస్తీర్ణ జఘనా సుభ్రా
ర్షీ లకుంచితమూర్ధజా. ౨౭. ముగ్ధా సస్తితవక్త్రా చ వీన స్తనతటా శుభా,
హ్రదతీరస్థితా భాతి ఋజుయస్థిరతాయథా. ౨౮. తైలోక్యసుందరీ కాంతా
నర్వచిత్తప్రమాధినీ, లక్ష్మీవ పద్మరహితా చంద్రజ్యోత్స్నేవ నిర్మలా.
౨౯. రూపేణాప్యభవత్సాతు శ్రీగిర్దేవీ ఉమా యథా, ద్యోతయంతీ దిశ
స్సర్వా స్తత్రాభూత్సా వరాంగనా. ౩౦. ఏషస్మిన్నంతరే దేవో నివృత్త
స్సురనాయకః, పాదాపుచాస్య దేవస్య బ్రహ్మణస్తేన వై పథా. ౩౧.
తస్యామథచవేళాయా మాదిత్యోఽపి పరిభ్రమన్, తస్మిన్నేవ వనే సోభా
ద్యస్తిం తస్మి తనుమన్యమా. ౩౨. యుగవత్సా తదా దృష్టా దేవాభ్యాం
సురసుందరీ, కందర్పవశగౌ తౌ తు దృష్ట్వా తాం సంబభూవతుః. ౩౩.
తతః క్షుభితనర్వాంగౌ సురేంద్రతపనాపుభౌ, తద్రూప మద్భృతం
దృష్ట్వా త్యాజితౌ ధైర్యమాత్మనః. ౩౪. తత స్తస్యాం సురేంద్రేణ
స్కన్నం శిరసి పాతితమ్, అనాసాద్యైవ తాం నారీం సనివృత్తమదో
భవత్. ౩౫. తతస్సావానరపతిం ప్రానూతబలశాలినమ్, అమోఘరేతస
స్తస్య వాసవస్య మహాత్మనః. ౩౬. వాలేషు పతితం బీజం వాలీనామ
బభూవహ, భాస్కరేణాఽపి తస్యాం వై కందర్ప వశవర్తినా. ౩౭. బీజం

నిషి క్తంగ్రీవాయాం విధానమనువర్తినా, తేనాఽపి సా వరతను రోక్షితా
 కించిద్వచశ్శుభమ్. ౩౮. నివృత్తమదనశ్చాభ నూర్యోఽపి సమపద్యత,
 గ్రీవాయాం పతితే బీజే సుగ్రీవ ససమజాయత. ౩౯. ఏవ ముత్పాదితౌ
 వీరా వానరేంద్రౌ మహాబలా, దత్త్వాతు కాంచనీం మాలాం వాన
 రేంద్రస్య వాలినః. ౪౦. అక్షయ్యాం గుణసంపూర్ణాం శక్రస్తు త్రిదివం
 యయా, నూర్యోఽపి స్వచుతస్త్వై నం నిరూప్య పవనాత్తజమ్. ౪౧.
 కృత్యేషు వ్యవసాయేషు జగామ సవితాంబరమ్, తస్యాం నిశాయాం
 వ్యుష్టాయా ముదితేచ దివాకరే. ౪౨. సతు వానరరూపం తు ప్రతిపేదే
 పునర్నృప, స ఏవ వానరోభూత్వా పుత్రై స్వస్య వ్యవంగమా. ౪౩.
 పింగేక్షణౌ హరివరా వపశ్యత్కామరూపిణౌ, మహూన్య మృతకల్పాని
 సాయితౌ తేన తౌ తదా. ౪౪. గృహ్యబుక్షరజాస్తాతు బ్రహ్మణోతిక
 మాగతః, దృష్ట్వర్ష రజనం పుత్రం బ్రహ్మలోకపితామహః. ౪౫. బహుశ
 స్సాంత్యయామాస పుత్రాభ్యాం సహితం హరిమ్, సాంత్యయిత్వా తతః
 వశ్చా ద్దేవదూత మథాదిశత్. ౪౬. గచ్ఛ మద్వచనాద్దూత కిష్కిం
 ధాం నామ వై శుభామ్, సాహ్యస్య గుణసంపన్నా మహతీచ పురీశుభా.
 ౪౭. తత్ర వానరయూథాని బహూని నివసంతిచ, బహురత్న సమా
 కీర్ణా వాసరైః కామరూపిభిః. ౪౮. పుణ్యాప్రణవతీదుర్గా చాతుర్వర్ణ్య
 పురస్కృతా, విశ్వక్సక్తృతా దివ్యా మన్నియోగాచ్చ శోభనా. ౪౯.
 తత్రర్ష రజనం పుత్రం సపుత్రం వానరర్షభమ్, యాథసాలాం త్సమా
 హూయ యాంశ్చన్యా నృప్రీకృతా స్థర్థే. ౫౦. తేషాం సమ్భావ్య
 సర్వేషాం మదీయజనసంసది, అభిషేచయ రాజానమారోప్య మహ
 దాసనమ్. ౫౧. దృష్టమాత్రాశ్చ తే సర్వే వానరేణచ ధీమతా, అస్యర్ష
 రజసో నిత్యం భవిష్యంతి వశానుగాః. ౫౨. ఇత్యేవ ముక్తే వచనే
 బ్రహ్మణాతు హరీశ్వరమ్, పురతః కృత్యదూతోసా ప్రయయా తాం
 పురీం శుభామ్. ౫౩. సప్రవిశ్యానిలగతి స్తాం గుహం వానరోత్తమమ్,
 స్థావయామాస రాజానం పితామహ నియోగతః. ౫౪. రాజాభిషేకవిధినా
 స్నాతోభాభ్యర్చిత స్తదా, సబద్ధమకుటశ్రీమూ సభిషిక్త స్వలం
 కృతః. ౫౫. ఇజ్జావయామాస హరీం త్సర్వా స్తుదితమానసః, సప్త
 ద్విపసముద్రాయాం పృథివ్యాం యే వ్యవంగమాః. ౫౬. వాలి సుగ్రీవ

యో రేవ హ్యేవత్వర్క రజా పితా, జననీ చైవ తు హరి రిత్యేత
 ద్భవమస్తు తే. ౧౭. యశ్చైత చాచివయే ద్విద్వా న్యశ్చైత చ్చృణు
 యాన్నరః, సిద్ధ్యంతి తస్య కార్యార్థాః మనసో హర్షవర్ధనాః. ౧౮.
 నీతచ్ఛనర్వం కశితం మయా విభో ప్రవిస్తరేణేహ యథార్థత స్తవ,
 ఉత్పత్తిరేషా రజనీచరాణా ముక్తాతథైవేహహరీశ్వరాణామ్. ౧౯.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే - ఉత్తరకాండే - అధికపాఠే
 సుగ్రీవోత్పత్తికథనం నామ ప్రథమస్కంధః.

అధికపాఠే - ద్వితీయస్కంధః.

ఏతాం శ్రుత్వా కథాం దివ్యాం పారాణీం రాఘవ స్తదా,
 భ్రాతృభి న్సహితో వీరో విన్నయం పరమం యయా. ౧. రాఘవోఽథ
 ఋషే ర్వాక్యం శ్రుత్వా వచన మబ్రవీత్, కథేయం మహతీపుణ్య
 త్వత్ప్రసాదా చ్ఛుభితా మయా. ౨. బృహత్కృతూహలేనాఽస్మి
 సంవృతో మునిపుంగవ, ఉత్పత్తి ర్వాదృశీ దివ్యా వానిస్సగ్రీవయో
 ర్ద్విజ. ౩. బ్రహ్మరే మమ కిం చిత్రం సురేంద్ర తపనానుభౌ, జాతౌ వాసర
 శాద్దూతా బలేన బలినాం వరా. ౪. ఏవ ముక్తేతు రామేణ కుంభయోని
 రభావత, ఏవ మేత న్న హాబాహో వృత్త మాసీ త్పురా కిల. ౫. అథా
 పరాం కథాం దివ్యాం శృణు రాజం త్సనాతనీమ్, యదర్థం రామ వైదేహీ
 రావణేన పురాహృతా. ౬. తత్రేహం కీర్తయిష్యామి సమాధిం శ్రవణే కురు,
 పురాకృతయుగేరామ ప్రజాపతియతం ప్రభుమ్. ౭. సనత్కుమార మా
 సీసం రావణో రాక్షసాధిపః, దదర్శ సూర్యసంకాశం జ్వలంతమివ తేజసా.
 ౮. వినయావనతో భూత్వా హ్యభివాద్య కృతాంజలిః, ఉక్తవా న్రావణో
 రామ తమృషిం సత్యవాదినమ్. ౯. కోహ్యస్మి స్ప్రీవరోలోకే దేవానాం
 బలవత్తరః, యం సమాశ్రిత్య విబుధా జయంతి సమరే రిపూ. ౧౦. కం
 యజంతి జనా నిత్యం కం ధ్యాయంతి చ యోగినః, ఏతన్నే శంస భగవ
 న్విస్తరేణ తపోధన. ౧౧. విదిత్వా హృద్గతం తస్య ధ్యానదృష్టి ర్మహా
 యశాః, ఉవాచ రావణం ప్రేష్ఠా శూయతా మితి పుత్రక. ౧౨. యో
 బిభర్తి జగత్కృత్సం యస్యోత్పత్తిం న విద్మహే, సురాసురై ర్మతో
 నిత్యం హరి ర్నారాయణః ప్రభుః. ౧౩. యస్య నాభ్యుద్భవో బ్రహ్మ

విశ్వస్య జగతః పతిః, యేన సర్వ మిదం సృష్టం విశ్వం స్థావరజంగమమ్.
 ౧౪. తం సమాశ్రిత్య విబుధా విధినా హరి మధ్వరే, పిబంతి హ్యమృతం
 చైవ మానవా శ్చ యజంతి తమ్. ౧౫. పౌరాణై శ్చైచివ వేదైశ్చ పాంచ
 రాత్రై స్తథైవచ, ధ్యాయంతి యోగినో నిత్యం క్రతుభిశ్చ యజంతి తమ్.
 ౧౬. దైత్య దానవ రక్షాంసి యేచాన్యే చామరద్విషః, సర్వా జయతి
 సంగ్రామే సదా సర్వైః సప్తపూజ్యతే. ౧౭. శ్రుత్వా మహారే స్తద్వాక్యం
 రావణో రాక్షసాధిపః, ఉవాచ ప్రణతో భూత్వా పునరేవ మహా
 మునిమ్. ౧౮. దైత్య దానవ రక్షాంసి యేహతా సమరేరయః, కాం
 గతిం ప్రతిపద్యంతే కే చ తే హరిణాహతాః. ౧౯. రావణస్య వచ
 శ్శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ మహామునిః, దైవతై ర్నిహతా నిత్యం ప్రాప్ను
 వంతి దివస్థలమ్. ౨౦. పున స్తస్మా త్పరిభ్రష్టా జాయంతే వసుధాతలే,
 పూర్వాజ్జితైః స్సుఖై ర్ద్వైతై ర్జాయంతే చ మ్రియంతి చ. ౨౧. యేయే
 హతాశ్చ కథరేణ రాజం స్త్రిలోకనాథేన జనార్దనేన, తేతే గతా
 శ్రుత్ర లయం సరేంద్రః క్రోధోఽపి దేవస్య వరేణ తుల్యః. ౨౨.
 శ్రుత్వా తత స్తద్వచనం నిశాచర ససత్కుమారస్య ముఖాద్వినిగ్ధ
 తమ్, తథా ప్రహృష్ట సుబభూవ విస్మితః కథంను యాస్యామి హరిం
 మహాహవే. ౨౩.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-అధికపాఠే-ద్వితీయస్కంధః.

అధికపాఠే - తృతీయస్కంధః.

ఏవం చింతయత స్తస్య రావణస్య దురాత్మనః, పునరేవా పరం
 వాక్యం వ్యాజహార మహామునిః. ౧. మనస శ్చేషితం యత్త ద్భవిష్యతి
 మహాహవే, సుభిభవ మహాబాహో కంచిత్కాల ముదీక్షయ. ౨. ఏవం
 శ్రుత్వా మహాబాహు స్తమృషిం ప్రత్యువాచ నః, కీదృశం లక్షణం
 తస్య బ్రూహి సర్వ మశేషతః. ౩. రాక్షసేశ వచ శ్శ్రుత్వా స ముగిః
 ప్రత్యభాషత, శ్రూయతాం సర్వమాఖ్యాన్యే తవ రాక్షసపుంగవ. ౪.
 సహి సర్వగతో దేవ న్సుఖ్యోఽవ్యక్తస్సనాతనః, తేన సర్వమిదం
 ప్రోతం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్. ౫. సభూమా దివి పాతాళే పర్వతేషు
 వనేషుచ, స్థావరేషు చ సర్వేషు గ్రామేషు నగరేషు చ. ౬. ఓంకారశ్చైచివ

సత్యం చ సావిత్రి పృథివీ చ సః, ధరాధరధరో దేవో హ్యనంత ఇతి
 విశ్రుతః. 2. అహశ్చ రాత్రిశ్చ ఉభేచ సంధ్యే దివాకరశ్చైచ యమశ్చ
 సోమః, సవన కాలో హ్యనల శ్చవాయు స్స బ్రహ్మరుద్రౌచ నవన బాలః.
 ౩. విద్యోతతి జ్వలతి భాతిచ పాతి లోకా నృజిత్యయం సంహరతి
 ప్రళాస్తి, క్రిడాం కరోత్యవ్యయలోకనాథో విష్ణుః పురాణో భవనాశ
 హేతుః. 4. అథవా బహునా నేన కి ముక్తేన దశానన, తేన సర్వమిదం
 వ్యాప్తం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్, ౧౦. నీలోత్పలదళశ్యామః
 కింజల్కరుణవస్త్రకః, ప్రావృట్కాలే యథావ్యోమ్ని సతతిత్తోయద
 స్తథా. ౧౧. శ్రీమా న్నేఘవపు శ్యామః పంకజారుణలోచనః, శ్రీవత్సే
 నోరసాయ క్త శ్శకాంకకృతలక్షణః. ౧౨. తస్య నిత్యం శరీరస్థా మేఘ
 న్యేవ శతప్రదా, సంగ్రామరూపిణీ లక్ష్మీ ద్వేహ మావృత్య తిష్ఠతి. ౧౩.
 నన శక్య స్ఫురైర్ద్రిష్టుం నాసురై ర్నచ పన్నగైః, యస్య ప్రసాదం
 కురుతే సవైతం ద్రష్టు మర్హతి. ౧౪. సహి యజ్ఞస్థలై స్తాత సతపోభి స్తు
 సంచితైః, శక్యతే భగవాన్ ద్రష్టుం న చానేన వచేజ్యయా. ౧౫. తద్భక్తై
 స్తద్గతప్రాణై స్తశ్చితై స్తత్పరాయణైః, శక్యతే భగవాన్ ద్రష్టుం జ్ఞాన
 నిర్దగ్ధ కిల్బిషైః. ౧౬. అథవా రాక్షసేంద్ర త్వం యది తం ద్రష్టు మిచ్ఛసి,
 కథయిష్యామి తే సర్వం శ్రూయతాం యది రోచతే. ౧౭. కృతే
 యుగే వ్యతీతే నై ముఖే త్రేతాయుగస్య తు, హితార్థం దేవమర్త్యానాం
 భవితా నృపవిగ్రహః. ౧౮. ఇత్వాకూణాం చ యో రాజా భవే
 ద్దశరథో భువి, తస్య నూసుర్నహతేజా రామో నామ భవిష్యతి. ౧౯.
 మహాతేజా మహాబుద్ధి ర్నహాబలపరాక్రమః, మహాబాహు ర్నహానత్వః
 క్షమయా పృథివీసమః. ౨౦. ఆదిత్య ఇవ దుష్ప్రిక్ష్ సుమరే శత్రుభి
 న్నదా, భవితా హి తథా రామో నరో నారాయణః ప్రభుః. ౨౧.
 పితు ర్నియోగా త్సవిభు ర్దండకాఢ్యే మహావనే, విచరిష్యతి ధరాతా
 సహజ్రాత్రా మహాత్మనా. ౨౨. తస్య పత్ని మహాభాగా లక్ష్మీ స్సీతేతి
 విశ్రుతా, దుహితా జనకన్యేషా ఉత్థితా వసుధాతలాత్. ౨౩.
 రూపేణాప్రతిమా లోకే సర్వలక్షణలక్ష్మితా, ఛాయేవాసుగతా రామం
 నిశాకర మివ ప్రభా. ౨౪. శీలాచారగుణోపేతా సాధ్వీ ధైర్యసమన్వి
 తా, సహస్రాంశో రశ్మిరివ హ్యేకమూర్తి రివ స్థితా. ౨౫. ఏవం తే

సర్వ మాఖ్యాతం మయా రావణ విస్తరాత్, మహతో దేవదేవస్య
శాశ్వతస్యావ్యయస్య చ. ౨౬. ఏవం శ్రుత్వా మహాబాహూ రాక్ష
సేంద్రః ప్రతాపవా, త్వయా సహ విరోధేచ్ఛు శ్చింతయామాస
రాఘవ. ౨౭. వాక్యం సనత్కుమారస్య చింతయానో ముహు ర్ముహుః,
రావణో ముముదే శ్రీమా న్యుద్ధార్థీ విచచారహ. ౨౮. శ్రుత్వా
చ తాం కథాం రామో విస్తయోత్సుల్లలోచనః, శిరసశ్చాలనం
కృత్వా తమర్థం పరిచింతయ. ౨౯, శ్రుత్వాతు వాక్యం సనరేశ్వర
స్తదా ముదాయతో విస్తయమానచక్షుః, పునశ్చ తం జ్ఞానవతాం
ప్రధాన మువాచ వాక్యం వద మే పురాతనమ్. ౩౦.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-అధికపాఠే-తృతీయస్కంః.

అధికపాఠే - చతుర్థస్కంః.

తతః పున ర్మహాతేజాః కుంభయోనిర్మహాయశాః, ఉవాచ
రామం ప్రణతం పితామహ ఇవేశ్వరమ్. ౧. శ్రూయతా మితి చామంత్ర్య
రామం సత్యపరాక్రమమ్, కథాశేషం మహాతేజాః కథయామాస
సప్రభుః. ౨. యథాఖ్యాతం శ్రుతం వై వ యథావృత్తం చ తత్తథా,
ప్రీతాత్తా కథయామాస రాఘవాయ మహామతిః. ౩. ఏతదర్థం మహా
బాహో రావణేన దురాశ్చనా, సుతా జనకరాజస్య హృతా రామ
మహామతే. ౪. ఏతాం కథాం మహాబాహో నారద స్సుమహాయశాః,
కథయామాస మహ్యం వై మేరౌ గిరివరోత్తమే. ౫. దేవగంధర్వ
సిద్ధానా మృషీణాం చ మహాత్మనామ్, కథాశేషం పునస్సాధ కథయా
మాస రాఘవ. ౬. నారద స్సుమహాతేజాః ప్రహసన్నివ మానద, తాం
కథాం శృణు రాజేంద్ర మహాపాపప్రణాశినీమ్. ౭. మాంతు శ్రుత్వా
మహాబాహో ఋషయో దైవతై స్సహ, ఊచు స్తం నారదం సర్వే
హర్షపర్యాకులేక్షణాః. ౮. యశ్చేమాం శ్రావయేన్నిత్యం శృణుయా
ద్వాపి భక్తీతః, సపుత్రపౌత్రవా రామ స్వర్గలోకే మహీయతే. ౯.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే - అధికపాఠే-చతుర్థస్కంః.

అధికపాఠే - పశ్చిమస్వర్గః.

తత స్సరావణో రామ పర్యటన్మృగివీతలమ్, విజయార్థీ మహా
 శూరై రాక్షసైః పరివారితః. ౧. దైత్యదానవరక్షుషు యం శృణోతి
 బలాధికమ్, త మాహ్వయతి యుద్ధార్థీ రావణో బలదర్శితః. ౨. ఏవం
 సపర్యటంతుర్వాం పృథివీం పృథివీపతే, బ్రహ్మలోకాన్నివర్తంత
 మానసాదాథ నారదమ్. ౩. వ్రజంతం మేఘపృష్ఠస్థ మంశుమంత
 మివాపరమ్, తం చాభివృత్య ప్రీతాత్మా హ్యాభివాద్యకృతాంజలిః. ౪.
 ఉవాచ హృష్టమనసా నారదం రావణ స్తదా, ఆ బ్రహ్మభువనాల్లోకా
 స్త్వయా దృష్టహ్యనేకశః. ౫. కస్తి న్లోకే మహాభాగ మానవా బల
 వత్తరాః, యోద్ధుమిచ్ఛామి తైస్సాకం యథాకామం యథాసుఖమ్.
 ౬. తచ్చుత్వా నారదో వాక్యం రావణస్య దురాత్మనః, చింతయిత్వా
 ముహూర్తం తు నారదః ప్రత్యువాచ తమ్. ౭. అస్తిరాజ స్తహద్వీపో
 క్షీరోదస్య సమీపతః, యత్ర తే చంద్రసంకాశా మానవా సుమహా
 బలాః. ౮. మహాకాయా మహావీర్యా మేఘస్తనితనిస్వనాః, మహామాత్రా
 ధైర్యవంతో మహాపరిఘబాహవః. ౯. శ్వేతద్వీపే మయాదృష్టా మానవా
 రాక్షసాధిప, బలవీర్యసమాయుక్తాన్యాదృశాం స్వ మిహేచ్ఛసి. ౧౦.
 నారదస్య వచస్సుత్వా రావణః ప్రత్యువాచ హ, కథం నారద
 జాయంతే తస్మిన్ద్వీపే మహాబలాః. ౧౧. శ్వేతద్వీపే కథం వానః
 ప్రాప్తవై సు మహాత్మభిః, ఏతన్నేనర్వమాఖ్యాహి ప్రభో నారద తత్త్వతః.
 ౧౨. త్వయా దృష్టం జగత్సర్వం హస్తామలకవత్సదా, రావణస్య వచ
 స్సుత్వా నారదః ప్రత్యువాచ తమ్. ౧౩. అనన్యమానసా నిత్యం
 నారాయణపరాయణాః, తథా బ్రహ్మణభక్తాశ్చ తత్సమర్పాపరాయణాః.
 ౧౪. ఏకాంతభావానుగతాస్తే సరా రాక్షసాధిప, తచ్చిత్తా స్తద్గత
 ప్రాణాః సరా నారాయణం శ్రితాః. ౧౫. శ్వేతద్వీపే తు తైర్వాస
 ఆర్జితః పుణ్యకర్మభిః, యే హతా లోకనాథేన శార్ఙ్గమానమ్య సంయుగే.
 ౧౬. చక్రాయుధేన దేవేన తేహం వాస స్త్రీవిష్టపే, సహియజ్ఞఫలై
 స్తాత సతపోభి ర్ననంయమైః. ౧౭. సచ దానఫలై ర్దుష్టై స్సలోకః

ప్రాప్యతే సుఖమ్, నారదస్య వచశ్శ్రుత్వా దశగ్రీవ స్సువిస్మితః. ౧౮. ధ్యాత్వా తు సుచిరం కాలం తేన యోతస్యమి సంయుగే, అపృచ్ఛ్య నారదం ప్రాయా చ్ఛ్వేతద్వీపాయ రావణః. ౧౯. నారదోఽపి చిరం ధ్యాత్వా కౌతూహలసమన్వితః, దిద్మక్షుః పరమాశ్చర్యం తత్రైవ త్వరితం యయా. ౨౦. సహి కేళికరో విప్రో నిత్యం చ సమరప్రియః, రావణోఽపి యయా తత్ర రాక్షసై స్సహరాఘవ. ౨౧. మహతా సింహనా దేన వాదయంతృదిశో దశ, గతేతు నారదే తత్ర రావణోఽపి మహాయశాః. ౨౨. ప్రాప శ్వేతం మహాద్వీపం దుర్లభో యచ్ఛురై రపి, తేజసా తస్య ద్వీపస్య రావణస్య బలీయసః. ౨౩. తత్రస్య పుష్పకం యానం వాతవేగసమాహతమ్, అవస్థాతుం నశక్నోతి వాతాహత ఇవాంబుదః. ౨౪. సచివా రాక్షసేంద్రస్య ద్వీపమాసాద్య దుర్ద్వృశమ్, అబ్రువ న్రావణం భీతా రాక్షసా జాతసాధ్వసాః. ౨౫. రాక్షసేంద్ర వయం మూఢా భ్రష్టసంజ్ఞావిచేతనః, అవస్థాతుం న శక్యోమో యద్ధం కర్తుం కథంచన. ౨౬. ఏవముక్త్వా దుద్రుపుస్తే సర్వఏవ నిశాచరాః, రావణోఽపి హి తద్యానం పుష్పకం హేమభూషితమ్. ౨౭. విసర్జయా మాస తదా సహత్రైః క్షుణదాచరైః, గతేతు పుష్పకే రామ రావణో రాక్షసాధిపః. ౨౮. కృత్వా రూపం మహాభీమం సర్వరాక్షసవర్జితః, ప్రవివేశ తదా తస్మిన్ శ్వేతద్వీపే సరావణః. ౨౯. ప్రవిశన్నేన త త్రాశు నారీభి రుపలక్ష్మితః, ఏకయా సుస్థితం కృత్వా హస్తే గృహ్య సరావణః. ౩౦. పృష్టశ్చగమనం బ్రూహి కిమర్థ మిహ చాగతః, కోహి త్వం కస్యవా పుత్రః కేనవా ప్రహితో వద. ౩౧. ఇత్యుక్తో రావణోరాజః క్రుద్ధో వచనమబ్రవీత్, అహం విశ్రవసః పుత్రో రావణో రాక్షసాధిపః. ౩౨. యుద్ధార్థ మిహసం ప్రాప్తో నచపశ్యామి కంచన. ఏవం కథయత సస్య రావణస్యదురాత్మనః. ౩౩. ప్రాహసంతే తతస్సర్వే సస్యసం యువతీజనాః, ఏకయా క్రుద్ధయాతాసాం బాలవ ద్గృహ్యలీలయా. ౩౪. భ్రామితస్తు సఖిమధ్యే విక్షిప్తస్పదశాసనః, సఖి మన్యాం సమాహూయ పశ్యత్వం కీటకం ధ్రువమ్. ౩౫. దశాస్యం వింశతి భుజం కృష్ణాంజనసమప్రభమ్, హస్తాద్ధస్తేన చ క్షిప్తో భ్రామ్యతే శ్రమ లాలసః. ౩౬. భ్రామ్యమాణేన బలినా రాక్షసేన విపశ్చితా, పాణ

వేకాథ సందప్తా రోషేణ వనితా శుభా. 32. ముక్త స్తయా శుభా
 కీటో ధున్వంత్యా హస్తవేదనాత్, గృహీత్వాన్య రాక్షసేంద్ర
 ముత్సపాత విహాయసా. 33. తతస్తామసి సంక్రన్తో విదదార నఖై
 ర్భృశమ్, తయా సహి వినిధూత సుహనై వ నిశాచరః. 34. పపాతచాం
 భసో మధ్యే సాగరస్య భయాతురః, పర్వతస్యేవ శిఖరం యథా వజ్ర
 విదారితమ్. 35. ప్రాప తత్సాగరస్యేవ జతే తస్థా నిపాతితః, ఏవంసరావ
 ణో రామ శ్వేతద్వీపనివాసిభిః. 36. స్త్రీజన్తై ర్వినిగృహ్యశు భ్రామి
 తశ్చ తత స్తతః, నారదోపి మహాతేజా రావణం వీక్ష్య ధర్షితమ్. 37.
 విన్మయం పరమం గత్వా ప్రజహాన ననర్త చ, తత సుసాగరజలా జ్వల
 క్లిన్న శిరోరుహః. 38. దక్షిణం తీర మాసాద్య చింతయామాస విన్మి
 తః, మే మయా నిర్జితాలోకా న తేషు భయ మీదృశమ్. 39. స్వభావ
 తోల్పవీర్యాణాం నిరుద్ధం యోషితా మిదమ్, నూన మేతస్య లోకస్య
 మానవాః ప్రభవిష్టవః. 40. స్త్రీరూపవిగ్రహధరా యాన్తమాచప్త
 నారదః, బలవద్భిస్తు సంధేయ మితి సంచింత్య నిశ్చితమ్. 41. భూయ
 స్తాసాం ప్రవృత్త్యర్థం తద్వనం సమలోడయత్, అథాపశ్య స్సహ
 త్నానం పితామహసుతం ప్రభుమ్. 42. ననత్కుమార మాసీనం సర్వ
 యోగభృతాం వరమ్, జాజ్వల్యమానం తపసా సమిద్భి రివ సావకమ్.
 43. అపశ్య ద్దక్షిణే పార్శ్వే విచరంతం గుహాశ్రయమ్, స తం దృ
 ష్త్వా తపోవృద్ధ మభివాద్య కృతాంజలిః. 44. ప్రీడితః పరిసప్రచ్ఛ
 బ్రహ్మర్షిం సత్యవాదినమ్, భగవన్ కేన లోకో2యం కల్పిత స్సుమ
 హాత్మనా. 45. కేవా లోకే వసంత్యస్మి సర్వజ్ఞానవతాం వర, కించ
 త్వం ధ్యాయసే బ్రహ్మ శంస మే సుసమాధినా. 46. ఏతస్మై
 బ్రూహి తత్సర్వం సర్వజ్ఞో హ్యసి మే శ్రుతః, ఏవ ముక్తో మహాతేజా
 విదిత్వా తస్య హృద్గతమ్. 47. ఉవాచ వాక్యం ప్రహసన్ శ్రూయ
 తా మితి పుత్రక, యో హి నై సర్వ మేవేదం బిభర్షి సచరాచరమ్.
 48. త్రైలోక్యం యస్య భూతాత్మా యస్యాత్మత్తిం న విద్మహే, య
 మాహు ర్వేదవిదుషః పురుషం తమసః పరమ్. 49. ఆదిత్యరూప మ
 జరం పరమాత్మాన మీశ్వరమ్, యస్య నాభిభవో బ్రహ్మ పితా మమ
 పితామహః. 50. కైలాసనిలయ శ్రీనివాస భవశ్చ క్రోధసంభవః,

యం సమాశ్రిత్య విబుధా విధినా హవిరధ్వరే. ౧౬. పిబంతి చా
 మృతం హృష్టాః పరిభూయ దితే స్సుతాః, యస్య శ్వాసానిలోద్భూతా
 స్త్రియస్త్యై మపరాజితమ్. ౧౭. గృహీత్వా సుమహావేగా శ్చిక్షేపు
 సాగరాంభసి, యేన దైత్యా మహావీర్యా దానవా శ్చ సనైర్వ్రతాః.
 ౧౮. నిహతా బహురూపేణ బహువో బాహుశాలినః, తేనాయం
 లోకనాథేన కల్పిత స్సుమహాత్మనా. ౧౯. గోవిందేన నివాసార్థం లోకో
 వై సుమహాత్మనా, అర్చయంతి జగన్నాథం నారాయణపరాయణాః. ౨౦.
 అద్యేషా స్సర్వభూతేషు మహాయోగబలాశ్రయాః, యజంతి పంచభి
 ర్యజ్ఞై స్సతతం మధునూదనమ్. ౨౧. ఏకాంతినో మహాసత్త్వా వసంతి
 సుసమాహితాః, యః పురాణే చ వేదే చ పాంచరాత్రే చ పఠ్యతే.
 ౨౨. సాంఖ్యయోగే చ మునిభిర్ధ్యాయతే చేజ్యతే చ యః, మునిభి
 ర్దేవసంఘైశ్చ స్థాప్యతే భగవాన్ హరిః. ౨౩. మధుకైటభయోర్హంతా
 యస్త మన్వేష్టు మర్హతి, పితామహోపితం దేవం స చ జానాతి
 రావణ. ౨౪. యస్త నిత్యం విజానాతి హరిం నారాయణం విభుమ్,
 జగదాధరణం పుణ్యం తస్య మోక్షో న సంశయః. ౨౫. ఏత
 చ్ఛ్చిత్వా మునే ర్వాక్యం ప్రసన్నేనాంతరాత్మనా, పునరేవ తతో
 రక్షః పప్రచ్ఛ మునిపుంగవమ్. ౨౬. కథం చ దృశ్యతే దేవః కథం
 చ శ్రూయతే భువి, కథం చ క్రీడతే లోకే ద్రష్టుం వా శక్యతే
 కథమ్. ౨౭. కియత్కాలేన వా బ్రహ్మ లోకోఽయం తపసా మయా,
 శక్యః ప్రవేష్టుం తద్దూప్రిహి సర్వం హి విదితం తవ. ౨౮. ఆకర్ణ్య
 సస్పృహం తస్య వాక్యం వాక్యవిశారదః, ప్రత్యువాచ మునిర్ధీర్మా
 తత్సర్వ మనుఘోర్వశః. ౨౯. స హి సర్వగతో దేవ సూక్ష్మో
 వ్యక్త స్సనాతనః, యేన సర్వ మిదం వ్యాప్తం తైలోక్యం సచరా
 చరమ్. ౩౦. స భూమా దివి పాతాళే పర్యతేషు వసేషు చ, సాగరేషుచ
 సర్వేషు వసతీషా సరిత్సుచ. ౩౧. అహశ్చ రాత్రిశ్చ ఉభే చ సంధ్యే దివా
 కరణ్యైవ యమశ్చ సోమః, స ఏవ కాలో వరుణ స్సఏవ సబ్రహ్మ
 రుద్రేంద్రముఖా స్సచాగ్నిః. ౩౨. ఓంకారో భూర్భువ స్స్వశ్చ
 గాయత్రీ సంధ్య ఏవ చ, ధరాధరధరో దేవ సానింత ఇతి విశ్రుతః. ౩౩.

విద్యోతతి జ్వలతి వర్షతి వాతి పాతి గర్జ త్యుపైతి తపతే దహతేన
 వైవ, లోకాః సృజత్యవతి సంహరతే నదైవ దైత్యాః సవవ దహతే
 జగతి ప్రసవ్యా. ౨౪. స స శక్య స్ఫురై ర్ద్రష్టుం నాసురై ర్నచ పన్నగైః,
 ప్రసాదం కురుతే యస్య సవై తం ద్రష్టు మర్హతి. ౨౫. తద్గతై స్తద్గత
 ప్రాణై శ్శుచిభి స్తత్పరాయణైః, శక్యః ప్రవేష్టుం లోకోఽయం జ్ఞాన
 నిర్ధూతశ్చిష్టైః. ౨౬. ఏవం విధైరయం లోకః ప్రాప్యతే పురు
 షోత్తమైః, అకామకారిభి ర్దేవై రకోధై ర్దగ్ధతామనైః. ౨౭. యశ్చైవ
 సుమహాకాయః ప్రవిష్టో లోక మవ్యయన్, ఆత్మే తథైవ హరిణా కృతా
 తేన మహాపురీ. ౨౮. అష్టావింశే యుగే ప్రాప్తే మనో రస్య వివస్వతః,
 వైష్ణవీం మూర్తి మావిశ్య లోకమేనం ప్రవేక్ష్యసి. ౨౯. నాతః
 పరతరం శ్రోతుం మత్తో వై రాక్షసేశ్వర, ఉత్తిష్ఠ గచ్ఛ భద్రం తే
 ప్రాప్స్యసే గతి మీషితామ్. ౩౦. ఏవ ముక్త స్తథేత్యుక్త్వా తం ప్రణ
 మ్యాభిపూజ్యచ, సమాసాద్య మహతై నిన్యం యయా లంకా మశం
 కితః. ౩౧. నారదోఽపి ప్రహృష్టాత్తా దృష్ట్వా సర్వ మశేషతః, ద్రుతం
 మేరు ముపాగమ్య విశతే తాం శుభాం సభామ్. ౩౨. తస్యాం
 బ్రహ్మణా మాసీన మభివాద్య కృతాంజలిః, దేవాః సంశ్రావయామాస
 సమీపే పద్మజన్తనః. ౩౩. నిశమ్య సుమహత్పూజ్యా మాఖ్యానం పద్మ
 సంభవః, నారదం సంపరివృజ్య ప్రాహ భూతభవిష్యతిత్. ౩౪. హిరణ్య
 కశిపుః పూర్వం బభూవైవ నిశాచరః, అవధ్యో బహుభి ర్యోగై
 ర్వరదానా న్నహాబలః. ౩౫. స కదాచి న్నహాత్మానం పద్మనాభ మధో
 ఊజిమ్, సభాయాం గర్వయన్ దర్శాత్ సృసింహవపుషం హరిమ్. ౩౬.
 సముద్భవ్య సఖై స్తేన దీర్యమానస్య సంయుగే, రక్తసంస్పర్శజం
 దివ్యం చక్షు రైత్యపతే రభూత్. ౩౭. స తు తద్రాక్షనం జన్త తస్మా
 న్నానుష్యజన్తనః, భావినీం నిధనప్రాప్తిం పశ్యన్ దివ్యేన చక్షుషా. ౩౮.
 శ్రీవత్సాంకం తదంకస్థః ప్రాహ దైత్య శ్శనై రిదమ్, సఖై ర్విభిన్న
 హృదయః ఊణం దీనః కృతాంజలిః. ౩౯. తప్తహాటకకేశాంత జ్వలత్పా
 వకలోచన, వజ్రాయుధసఖిస్సర్వ దివ్యసింహ నమోస్తు తే. ౪౦. కైట
 భారే హారే దేవ విష్ణో విపులవిక్రమ, త్రాహి మాం భూతభవ్యేశ

శరణాగతవత్సల. ౯౧. త్వద్దత్తే రాక్షసే భావే మానుషే చ పదే విభో, ప్రాపున్నయాం త్వన్నయో లోకం లోకనాథ ప్రసీద మే. ౯౨. ఏవ ముక్తస్తథే త్యుక్త్వా యయా దైత్యపతిం హరిః, హంసయుక్తవిమానేన కింకిణీజాలమాలినా. ౯౩. సవన చ పున స్తత్ర రాక్షసోఽభూ న్నహాసురః, రాక్షసేన విధానేన సదా తద్భావభావితః. ౯౪. మానుషత్వముపాగమ్య లోకార్క హంతుం కృతోద్వమమ్, తృతీయం చ హతం తేన శ్వేతద్వీపం ప్రవేక్ష్యతి. ౯౫. వైష్ణవం తేజ ఆవిశ్య యథోక్తం బ్రహ్మవాదినా, మయాపి చేహసంస్థేన దృష్టమేవాక్షదర్శనాత్. ౯౬. మయావలంబితం సర్వం దేవస్య పరమాత్మనః, యస్త్విదం పఠతే నిత్యం పుణ్య మాఖ్యాన మాదితః. ౯౭. నారదోక్తం మనుష్యో వై సయాతి పరమాం గతిమ్, వైష్ణవం పరమాఖ్యానం సర్వపాపప్రణాశనమ్. ౯౮. నిత్యం చ శృణుయా ద్యశ్చ సోఽపి పాపా త్ప్రముచ్యతే, జాతీ స్సరత్వం విప్రత్వం కులే మహతి సంభవమ్. ౯౯. సర్వజ్ఞతాం చ లభతే నాత్ర కార్యా విచారణా, న చ సంస్తూయ చ హరిం ప్రవిష్టః కమలోద్భవః. ౧౦౦. అనుభావ్య సురార్క సర్వార్క యయా స్వం లోక మీశ్వరః, నారద స్తు తత స్తన్నా స్నేరువృషం పరిభ్రమన్. ౧౦౧. సతు మా మాజగామాశు దిదృక్షు ర్ద్వాదశాత్క కమ్, స మయా శాస్త్ర త సుమ్యగభివా ద్యాభిపూజితః. ౧౦౨. ఆఖ్యాన మిద మాచప్తమ మానుగ్రహకామ్యయా, మయా ప్యేతత్పదస్యేత్య పావనార్థం మనోరమమ్. ౧౦౩. భక్త్యా తవ మహాబాహో కథామృతముదా హృతమ్, ఏతదర్థం మహాబాహో రావణేన దురత్తనా. ౧౦౪. విజ్ఞాయాపహృతా నీతా త్వత్తో మరణకాంక్షయా, భవాన్నారాయణో దేవ శ్శంఖచక్రగదాధరః. ౧౦౫. శార్ఙ్గచక్రాయుధః ఖడ్గీ సర్వదేవ నమ స్కృతః, శ్రీవత్సాంకో హృషీకేశ సర్వదేవాభిపూజితః. ౧౦౬. పద్మనాభో మహాయోగీ భక్తానా మభయప్రదః, వధార్థం రావణస్య త్వం ప్రవిష్టో మానుషీం తనుమ్. ౧౦౭. కిం న వేత్సి త్వ మాత్మానం యథా నారాయణో హ్యహమ్, మాముహ్యస్వ మహాభాగ స్సర చాత్మాన మాత్మనా. ౧౦౮. గుహ్యద్గుహ్యతమ స్త్వం హి ఏవ మాహ పితా

మహాః, త్రిగుణ శ్చ త్రివేదీ చ త్రిధామా త్రిపదాత్త కః. ౧౦౯. త్రికాల
కర్తా త్రైవిద్య త్రిదశారి ప్రమర్దనః, త్వయాక్రాంతా స్త్రయోలోకాః
పురాణై ర్విక్రమై స్త్రిభిః. ౧౧౦. త్వం మహేంద్రానుజ శ్రీమా
స్సలిబంధనకారణాత్, ఆదిత్యాగర్భ సంభూతో విష్ణు స్త్వం హి సనా
తనః. ౧౧౧. లోకా సనుగృహీతుం వై ప్రవిష్టో మానుషీం తనుమ్,
తదిదం నాధితం కార్యం సురాణాం సురస్తమ. ౧౧౨. నిహతో రావణః
పాప సుపుత్రగణబంధవః, ప్రహృష్టా శ్చ సురా సుర్యే ఋషయ శ్చ
తపోధనాః. ౧౧౩. ప్రశాంతం చ జగత్సర్వం త్వత్ప్రసాదా త్సురే
శ్వర, సీతా లక్ష్మీ ర్నహాభాగా సంభూతా వసుధాతలాత్. ౧౧౪. త్వ
దర్శ మియ ముత్పన్నా జనకస్య గృహే ప్రభో, లంకా మానీయ
యత్నేన మాతేవ పరిరక్షితా. ౧౧౫. ఏవ మేత త్సమాఖ్యాతం తవ
రామ మహాయశః, మమాపి నారదేనోక్త మృషిణా దీర్ఘ జీవినా. ౧౧౬.
యథా సనత్కుమారేణ వ్యాఖ్యాతం తస్య రక్షసః, తేనాపి చ తథైవాశు
కృతం సర్వ మశేషతః. ౧౧౭. యత్సైత చాచ్రీవయే చాచ్రీధే విద్వాన్
బ్రాహ్మణసన్నిధౌ, అన్నం తదక్షయం దత్తం పితౄణా ముపతిష్ఠతి.
౧౧౮. ఏతాం శ్రుత్వా కథాం దివ్యాం రామో రాజీవలోచనః, పరం
విస్తయ మాపన్నో బ్రాతృభి సహ రాఘవః. ౧౧౯. వానరా సహ
సుగ్రీవా రాక్షసా సువిభీషణాః, రాజానశ్చ మహామాత్యా యేచాన్యేపి
సమాగతాః. ౧౨౦. బ్రాహ్మణాః శ్రుత్రియా వైశ్యా శ్శూద్రా ధర్మసమ
న్వితాః, సర్వేచోత్కుల్లనయనా సుర్యే హర్ష సమన్వితాః. ౧౨౧. రామ
మేవానుపశ్యంతి భృశ మత్యంతతర్షిణః, అగస్త్య స్త్వబ్రవీ ద్రామం
సర్వ మేత చ్చుభితం త్వయా. ౧౨౨. దృష్టా సుభాజితా శ్చాపి రామ
యాస్యామహే వయమ్, ఏవ ముక్త్వా గతా సుర్యే ఋషయ స్తేయథా
గతమ్. ౧౨౩. భ్రాతృభి సహితో రామో ముమోద సహ సీతయా.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-అధికపాఠే-పంచమస్సర్గః.

అష్టాత్రింశస్సర్గః.

ఏవ మాస్తే మహాబాహు రహస్యహని రాఘవః, ప్రశాస
త్సర్వకార్యాణి పౌరజానపదేషు చ. ౧. తతః కతిపయాహస్సు

వై దేహం మిథిలాధివమ్, రాఘవః ప్రాంజలి ర్భూత్వా వాక్య మే త
దువాచ హ. ౨. భవా హి గతి రవ్యగ్రా భవతా పాలితా వయమ్,
భవత స్తేజసాగ్రేణ రావణో నిహతో మయా. 3. ఇత్వోకూణాం చ
సర్వేషాం మైథిలానాం చ సర్వశః, అతులాః ప్రీతయో రాజా సంబం
ధకపురోగమాః. ౪. తద్భవా స్వపురం యాతు రత్నాన్యాదాయ
పార్థివ, భరతశ్చ సహ యార్థం పృష్ఠత స్తేననుయాస్యతి. ౫. స తథేతి
స్మపః కృత్వా రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్, ప్రీతోఽస్మి భవతో రాజా
దర్శనేన నయేన చ. ౬. యాన్యాహృతాని రత్నాని మదర్థం సంచితాని
వై, దుహితే తాని వై రాజా సర్వాణ్యేవ దదామి చ. 7. ఏవ ముక్త్వా
తు కాకుత్స్థం జనకో హృష్టమానసః, ప్రయయా మిథిలాం శ్రీమూ
త మనుజ్ఞాయ రాఘవమ్. ౮. తతః ప్రయాతే జనకే కై కేయం మాతులం
ప్రభుః, రాఘవః ప్రాంజలి ర్భూత్వా వాక్య మేత దువాచ హ. ౯.
ఇదం రాజ్య మహం చైవ భరత శ్చ స లక్ష్మణః, ఆయతా స్త్వం హి
నోరాజా గతిశ్చ పురుషర్షభ. ౧౦. రాజా హి వృద్ధ స్సంతాపం త్వదర్థ
ముపయాస్యతి, తస్మా ద్దమన మద్యైవ రోచయే తవ పార్థివ. ౧౧.
లక్ష్మణే నానుయాత్రేణ పృష్ఠతోఽనుగమివ్యతే, ధన మాదాయ విపులం
రత్నాని వివిధానిచ. ౧౨. యథాజిత్తు తథేత్యాహ గమనం ప్రతి
రాఘవమ్, రత్నానిచ ధనం చైవ త్వయ్యేవాక్షయ్య మస్మితి. ౧౩.
ప్రదక్షిణం సరాజానం కృత్వా కేకయవర్ధనః, రామేణ హి కృతః పూర్వ
మభివాద్య ప్రదక్షిణమ్. ౧౪. లక్ష్మణేన సహయేన ప్రయాతః కేకయే
శ్వరః, హతేఽసురే యథావృత్తే విష్ణునా సహవాసవః. ౧౫. తం వినృజ్య
తదా రామో వయస్య మకుతోభయమ్, ప్రతర్దనం కాశిపతిం పరివృ
జ్యేద మబ్రవీత్. ౧౬. దర్శితా భవతా ప్రీతి ర్దర్శితం సౌహృదం
పరమ్, ఉద్యోగశ్చ కృతో రాజా భరతేన త్వయాసహ. ౧౭. తద్భవా
నద్య కాశేయ పురీం వారాణసీం వ్రజ, రమణీయాం త్వయా గుప్తాం
సుప్రకాశాం సుతోరణామ్. ౧౮. ఏతావ దుక్త్వా చోత్థాయ కాకుత్స్థః
పరమాననాత్, పర్యవ్వజత ధర్మాత్తా నిరంతర మురోగతమ్. ౧౯. వినర్జ
యామాన తదా కౌసల్యానందవర్ధనః, రాఘవేణ భ్యనుజ్ఞాతః కాశికో
వృకుతోభయః. ౨౦. వారాణసీం యయా తూర్ణం రాఘవేణ విన

ర్జితః, వివృజ్య తం వయస్యం స త్రిశతం పృథివీపతీః. ౨౧. ప్రహసన్
రాఘవో వాక్య మువాచ మధురాక్షరమ్, భవతాం ప్రీతిరవ్యగ్రా
తేజసా పరిరక్షితా. ౨౨. ధర్మశ్చ నియతో నిత్యం సత్యంచ భవతాం
సదా, యుష్మాకం చానుభావేన తేజసా చ మహాత్మనామ్. ౨౩. హతో
దురాత్మా దుర్బుధీ రావణో రాక్షసాధమః, హేతుమాత్ర మహం తత్ర
భవతాం తేజసా హతః. ౨౪. రావణ స్సగతో యుద్ధే సపుత్రామాత్య
బాంధవః, భవంత శ్చ సమాసీతా భరతేన మహాత్మనా. ౨౫. శ్రుత్వా
జనకరాజస్య కాననా త్తనయాం హృతామ్, ఉద్యుక్తానాం చ సర్వేషాం
సార్థివానాం మహాత్మనామ్. ౨౬. కాలో వ్యతీత స్సుమహా గమనం
రోచయామ్యతః, ప్రత్యూచ స్తం చ రాజానో హర్షేణ మహతావృతాః.
౨౭. దిష్ట్యా త్వం విజయీ రామ స్వరాజ్యేషి ప్రతిష్ఠితః, దిష్ట్యా ప్రత్యా
హృతా సీతా దిష్ట్యా శత్రుః పరాజితః. ౨౮. ఏష సః పరమః కామః
ఏషానః ప్రీతి రుత్తమా, య త్త్వాం విజయినం రామ పశ్యామో హత
శాత్రవమ్. ౨౯. ఏత త్త్వయ్యుపపన్నంచ య త్త్వమస్తా ప్రశంససి,
ప్రశంసా ర్హాన జానీమః ప్రశంసాం వక్తుమీదృశీమ్. ౩౦. ఆపృచ్ఛామో
గమిష్యామో హృదిస్థో నస్సదా భవా, వర్తామహే మహాబాహో
ప్రీత్యాత్వయి సమన్వితాః. ౩౧. భవేచ్ఛ తే మహారాజ ప్రీతి రస్తాసు
సర్వదా, బాధమిత్యేవ రాజానో హర్షేణ పరమన్వితాః, ఉచుః ప్రాంజ
లయ స్సర్వే రాఘవం గమనోత్సుకాః. ౩౨. పూజితా శ్చైవ రామేణ
జగ్ధురేశ్వర స్వర్కా స్వర్కా.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-అష్టా త్రింశస్సర్గః.
౫౧౪-౧౦౨౦.

ఏకోనచత్వారింశస్సర్గః.

తే ప్రయాతా మహాత్మనః సార్థివా స్సర్వతో దిశమ్, కంప
యంతో మహీం వీరాః స్వపురాణి ప్రహృష్టవత్. ౧. అక్షౌహి
ణ్యోహి తత్రానన్ రాఘవాక్థే సముద్యతాః, భరతస్యాజ్ఞయానేకాః
ప్రహృష్ట బలవాహనాః. ౨. ఉచుశ్చైవ మహీసాలా బలదర్శనమన్వ
ితాః, న రామ రావణం యుద్ధే పశ్యామః పురతఃస్థితమ్. ౩. భరతేన వయం

పశ్చాత్సమాసీతా నిరర్థకమ్, హతాహి రాక్షసాః క్షిప్రం పార్థివై స్సువర్న సంశయః. ౧. రామస్య బాహువీర్యేణ రక్షితా లక్ష్మణస్యచ, సుఖం సారే సముద్రస్య యుధ్యేషు విగతజ్వరాః. ౧. ఏతాశ్చాన్యశ్చ రాజానః కథాస్తత్ర సహస్రశః, కథయంతి స్వరాష్ట్రాణి వివిశు స్తేమహారథాః. ౨. న్యాని రాజ్యాని ముఖ్యాని బుద్ధాని ముదితానిచ, సమృద్ధధనధాన్యాని ఘోర్ణాని వసుమంతి చ. ౩. యథా పురాణి తేగత్వా రత్నాని వివిధానిచ, రామస్య ప్రియకామార్థ ముపహారా స్నృపా దదుః. ౪. అశ్వాన్యానాని రత్నాని హస్తినశ్చ మదోత్కటాః, చందనాని చ ముఖ్యాని దివ్యాన్యాభరణాని చ. ౫. మణిముక్తా ప్రవాళాంశ్చ దాసీ రూపసమన్వితాః, ఆజావికంచ వివిధం రథాంశ్చ వివిధాన్పహూః. ౬. భరతో లక్ష్మణ శ్చైవ శత్రుఘ్న శ్చ మహాబలాః, ఆదాయ తాని రత్నాని హ్యయోధ్యా మౌగమృ ఫురీమ్. ౭. ఆగమ్య చ పురీం రమ్యా మయోధ్యాం పురుషర్షభాః, తాని రత్నాని సర్వాణి రామాయ సముపాహరత్. ౮. ప్రతిగృహ్య చ తత్సర్వం ప్రీతియుక్త సృ రాఘవః, సుగ్రీవాయ దదా రాజ్యే మహత్తా కృతకర్మణే. ౯. విభీషణాయ చ దదా తథా న్యేభ్యోపి రాఘవః, రాక్షసేభ్యః కపిభ్యశ్చ యైర్వృతః జయ మాప్తవాత్. ౧౦. తే సర్వే రామదత్తాని రత్నాని కపిరాక్షసాః, శిరోభి ర్ధారయామాసు ర్భుజేషు చ మహాబలాః. ౧౧. హనూమంతం చ నృపతి రిక్ష్వాకూణాం మహారథః, అంగదం చ మహాబాహు మంకమారోప్య వీర్యవాన్, రామః కమలపత్రాక్ష స్సుగ్రీవ మిద మబ్రవీత్. ౧౨. అంగదస్తే సుపుత్రోయం సుమంత్రీ చానిలాత్మజః, సుగ్రీవ మంత్రితేయక్తౌ మమాపి చ హి తే రతౌ. ౧౩. అర్హతో వివిధాం పూజాం త్వత్కృతే వై హరీశ్వర, ఇత్యుక్త్వా వ్యవముచ్ఛాం గా ద్భూషణాని మహాయశాః, ౧౪. సబంధ మహర్హాణి తదాంగదహనూమతోః, ఆభాష్యచ మహావీరా రాఘవో యూథపర్షభాః. ౧౫. నీలం నలం కేసరిణం కుముదం గంధమాదనమ్, సుషేణం పనసం వీరం మైందం ద్వివిదమేవచ. ౧౬. జాంబవంతం గవాక్షంచ వినతం ధూమ్రమేవ చ, వలీముఖం ప్రజంఘం చ సన్నాదం చ మహాబలమ్. ౧౭. దరీముఖం దధిముఖ మింద్రజనుం చ యూథపమ్, మధురం శ్లఙ్ఘయా

వాచా నేత్రాభ్యా మాపిబన్నివ. ౨౨. సుహృదో మే భవంత శ్చ
శరీరం భ్రాతరస్తథా, యష్టాభి రుద్భృతశ్చాహం వ్యసనాత్కాననౌ
కసః. ధన్యో రాజా చ సుగ్రీవో భవద్భి స్సుహృదాం వరైః, ఏవ ము
క్త్వా దదా తేభ్యో భూషణాని యథార్హతః. ౨౩. వజ్రాణి చ మ
హార్వాణి సస్వజే చ సరస్వభః, తే పిబంత స్సుగంధీని మధూని మధుపిం
గళాః. ౨౪. మాంసాని చ సుహృష్టాని మూలాని చ ఫలాని చ, ఏ
వం తేషాం నివసతాం మాన స్యాంగో యయా తదా. ౨౫. ముహూ
ర్త మివ తే సర్వే రాజభక్త్యా చ మేనిరే, రామోఽపి రేమే తై స్సా
ర్థం వాసరైః కామరూపిభిః. ౨౬. రాక్షసై శ్చ మహావీరైశ్చ ఋత్యై
త్యైచివ మహాబలైః, ఏవం తేషాం యయా మాసో ద్వితీయ శ్శిశిర
స్సుఖమ్. ౨౭. వానరాణాం ప్రహృష్టానాం రాక్షసానాం చ సర్వశః,
ఇత్స్వాకునగశ్చే రమ్యే పరాం ప్రీతి ముపాగతామ్. ౨౮. రామస్య ప్రీ
తికరణైః కాల స్తేషాం సుఖం యయా.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-ఏకోనచత్వారింశస్సర్గః.

౨౨౩-౪౬౦.

చత్వారింశస్సర్గః.

తథాస్త తేషాం వసతా మృక్షవానరరక్షసామ్, రాఘవస్తు
మహాతేజాస్సుగ్రీవ మిద మబ్రవీత్. ౧. గమ్యతాం సౌమ్య కి
ష్కింధా దురాధర్షా సురాస్తురైః, పాలయస్య సహమాత్యో రాజ్యం
నిహతకంటకమ్. ౨. అంగదం చ మహాబాహూ ప్రీత్యా పరమయా యు
తః, పశ్య త్వం హనుమంతం చ నళంచ సుమహాబలః. ౩. సుషేణం శ్వ
శురం వీరం తారం చ బలినాం వరమ్, కుముదం చైవ దుర్ధర్షం నీలం
చైవ మహాబలమ్. ౪. వీరం శతవలిం చైవ మైండం ద్వివిధ మేవ చ, గ
జం గవాక్షం గవయం శరభం చ మహాబలమ్. ౫. పశ్య ప్రీతినమా
యక్తో గంధమాదనమేవ చ, ఋషభం చ సువిక్రాంతం జాంబవం
తం మహాబలమ్. ౬. యే చేమే సుమహాత్మానో మదర్థే త్యక్తజీవితాః
పశ్య త్వం ప్రీతినయక్తో మూచైషాం విప్రియం కృథాః. ౭. ఏవ ము
క్త్వా తు సుగ్రీవ మాశ్లిష్యచ పునః పునః, విభీషణమువాచాథ

రామో మధురయా గిరా. ౮. లంకాం ప్రళాధి ధర్మేణ ధర్మజ్ఞ స్త్వం మతో మమ, పురస్య రాక్షసానాం చ భ్రాతు ర్వైశ్రవస్య చ. ౯. మాచ బుద్ధి మధర్మే త్వం కుర్యా రాజా కథంచ న, బుద్ధిమంతో హి రాజానో ధ్రువ మశ్నంతి మేదిసీమ్. ౧౦. అహం చ నిత్య శో రాజం తుగ్రీవసహిత స్త్వయా, స్మర్తవ్యః పరయా ప్రీత్యా గచ్ఛత్వం విగతజ్వరః. ౧౧. రామస్య భాషితం శ్రుత్వా ఋక్ష వానర రాక్షసాః, సాధు సాధ్వీతి కాకుత్స్థం ప్రశశంసుః పునః పునః. ౧౨. తవ బుద్ధి ర్మహాబాహో వీర్య మద్భుత మేవ చ, మాధుర్యం పరమం రామ స్వయంభో రివ నిత్యదా. ౧౩. తేషా మేవం బ్రువాణానాం వానరాణాం చ రక్షసామ్, హనూమాః ప్రవణో భూత్వా రాఘవం వాక్య మబ్రవీత్. ౧౪. స్నేహో మే పరమో రాజం స్త్వయి తిష్ఠతు నిత్య దా, భక్తిశ్చ నియతా వీర భావో నాన్యత్ర గచ్ఛతు. ౧౫. యావ ద్రామకథా వీర చరివ్యతి మహీతలే, తావ చ్ఛరీరే వత్స్యంతి ప్రాణా మమ న సంశయః. ౧౬. యచ్చైత చ్చరితం దివ్యం కథాంతే రఘునందన, తన్నమాపురసో నామ శ్రావయేయ ర్నరర్షభ. ౧౭. తచ్చుత్వాహం తతో వీర తవ చర్యామృతం ప్రభో, ఉత్కంఠాం తాం హరిష్యామి మేఘశేఖా మివా నిలః. ౧౮. ఏవం బ్రువాణం రామస్తు హనూమంతం వరాసనాత్, ఉత్థాయ నస్యజే స్నేహో ద్వాప్య మేత దువాచ హ. ౧౯. ఏవ మేత త్కపిశ్రేష్ఠ భవితా నాత్ర సంశయః, చరివ్యతి కథా యావ దేషా లోకే చ మామికా. ౨౦. తావ త్తే భవితా కీర్తి శ్శరీరేవ్య సవ స్తథా, లోకాహి యావత్థాన్యంతితావత్థాన్యతి మే కథా. ౨౧. ఏకైకసోపకారస్య ప్రాణా దాస్యామి తే కపే, నరః ప్రత్యుపకారాణా మాపత్వామూతి పాత్రతామ్. ౨౨. తతోన్య హారం చంద్రాభం ముచ్య కంఠా త్సరాఘవః, వైడూర్యతరళం కంఠే బబంధచ హనూమతః. ౨౩. తేనో రసి నిబద్ధేన హరేణ మహతా కషిః, రరాజ హేమశై లేంద్ర శృంగేణా క్రాంతమస్తకః. ౨౪. శ్రుత్వా తు రాఘవ న్యైత దుత్థాయోత్థాయ వానరాః, ప్రణమ్య శిరసా పాదా నిర్జగ్న్స్తే మహాబలాః. ౨౫. సుగ్రీవ సుచ రామేణ నిరంతరమురోగతః, విభీషణ శ్చ ధర్మాత్మా సర్వే తే బాష్పవిక్లబాః. ౨౬. సర్వేచ తేబాష్ప

కలాస్సాశ్రునేత్రా విచేతనః, నమూఢా ఇవ దుఃఖేన త్యజంతో రాఘవం
తథా. ౨౭. కృతప్రసాదా స్తేనైవం రాఘవేణ మహాత్మనా, జగ్ము
స్త్వం స్వం గృహం సర్వే దేహీ దేహమివ త్యజన్. ౨౮. తతస్తు తే
రాక్షసఋక్షవానరాః ప్రణమ్యురామం రఘువంశవర్ధనమ్, వియో
గజాశ్రుప్రతిపూర్ణలోచనాః ప్రతిప్రయాతాస్తు యథా నివాసినః. ౨౯.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-చత్వారింశస్సర్గః.

3-౨౦-౬౪౦౦.

ఏకచత్వారింశస్సర్గః.

విన్యజ్య చ మహాబాహుః ఋక్షవానరరాక్షసాః, భ్రాతృభి
స్సహితో రామః ప్రముమోద సుఖం సుఖే. ౧. అథాపరాహ్లాసమయే
భ్రాతృభి స్సహ రాఘవః, శుశ్రావ మధురాం వాణీ మంతరితౌ ద్విని
స్సృతామ్. ౨. సౌమ్య రామ నిరీక్షన్వ సౌమ్యేన వదనేన మామ్,
కుజేరవచనాత్ప్రప్తం విద్ధి మాం పుష్పకం ప్రభో. ౩. తవశాసన
మాజ్ఞాయ గతోఽస్మి భవనం ప్రతి, ఉపస్థాతుం నరశ్రేష్ఠ న చ మాం
ప్రత్యభావత. ౪. నిర్జిత స్త్వం సరేంద్రేణ రాఘవేణ మహాత్మనా,
నిహత్య యుధి దుర్ధర్షం రావణం రాక్షసేశ్వరమ్. ౫. మమాపి పరమ
ప్రీతి ర్హతే తస్మిన్ దురాత్మని, రావణే నగణే చైవ సపుత్రే సహ
బాంధవే. ౬. స త్వం రామేణ లంకాయాం నిర్జితః పరమాత్మనా, వహ
సౌమ్య తమేవ త్వ మహ మాజ్ఞాపయామి తే. ౭. పరమో హ్యేష
మే కామో యత్త్వం రాఘవనందనమ్, వహే ర్లోకస్య సంయానం
గచ్ఛ త్వం విగతస్వరః. ౮. సోఽహం శాసన మాజ్ఞాయ ధనదన్య
మహాత్మనః, త్వత్సకాశమనుప్రాప్తో నిర్విశంకః ప్రతీక్ష మామ్. ౯.
అధృష్య స్ఫుర్యభూతానాం సర్వేషాం ధనదాజ్ఞయా, చరామ్యహం
ప్రభావేన తవాజ్ఞాం పరిపాలయన్. ౧౦. ఏవ ముక్త స్తదా రామః
పుష్పకేణ మహాబలః, ఉవాచ పుష్పకం దృష్ట్వా విమానం పునరా
గతమ్. ౧౧. యద్యేవం స్వాగతం తేఽస్తు విమానవర పుష్పక, ఆను
కూల్యా ధనేశస్య వృత్తదోషో న నో భవేత్. ౧౨. లాజైశ్చైవ తథా
పుష్పైర్ధూపైశ్చైవ సుగంధిభిః, పూజయిత్వా మహాబాహూ రాఘవః

పుష్పకంఠః.౧౩.గమ్యతామితి చోవాచ ఆగచ్ఛ త్వం స్మరే యదా,
 సిద్ధానాం చ గతౌ సౌమ్య మావిషాదేన యోజయ.౧౪.ప్రతిఘాతశ్చ
 తే మాభూ ద్యభేష్టం గచ్ఛతో దిశః, ఏవ మస్మితి రామేణ పూజ
 యిత్యా వినర్జితమ్.౧౫.అభిప్రేతాం దిశం తస్మా త్ప్రియా త్తత్పుష్పకం
 తదా, ఏవ మంతర్హితే తస్మిన్ పుష్పకే సుకృతాత్మని. ౧౬. భరతః
 ప్రాంజలి ర్వాక్య మువాచ రఘునందనమ్,విబుధాత్మని దృశ్యం తే త్వయి
 వీరప్రళాసతి.౧౭.అమానుషాణి సత్త్వాని వ్యాహృతాని ముహుర్ముహుః,
 అనామయశ్చ సత్త్వానాం సాగ్రో మాసో గతోహ్యయమ్.౧౮.జీర్ణానా
 మపి సత్త్వానాం మృత్యుర్నా యాతి రాఘవ, అరోగప్రసవానార్యో
 వపుష్మంతోపి మానవాః. ౧౯. హర్ష శ్చాభ్యుధికో రాజా జనస్య పుర
 వాసినః, కాలే వర్జతి పర్జన్యః పాతయ న్నమృతం పయః. ౨౦. వాతా
 శ్చాఽపి ప్రవాంత్యేతే స్పర్శయుక్తా సుఖా శ్శివాః, ఈదృశో నశ్చిరం
 రాజా భవేదితి సరేశ్వర. ౨౧. కథయంతి పురే రాజా పౌరా జాన
 పదాస్తథా,ఏతా వాచ సుమధురా భరతేన సమీరితాః.౨౨.శ్రుత్వా
 రామో ముదా యుక్తో బభూవ నృపసత్తమః.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ-ఉత్తరకాండ-ఏకచత్వారింశస్సర్గః.

౨౨౩-రర౬౦.

ద్విచత్వారింశస్సర్గః.

స విసృజ్య తతో రామః పుష్పకం హేమభూషితమ్, ప్రవివేశ
 మహాబాహు రశోకవనికాం తదా, ౧. చందనాగరుచూతైశ్చ తుంగ
 కాలేయకైరపి, దేదదారువనైశ్చాపి సమంతా దుపశోభితమ్. ౨. చంప
 కాశోకపున్నాగ మధూక పనసాననైః, శోభితాం పారిజాతైశ్చ విధూమ
 జ్వలనప్రభైః. ౩. లోధ్రనీపార్జునై ర్నాగై స్సప్తపర్ణాతి ముక్తకైః,
 మందారకదళీగుల్మలతాజాలసమావృతమ్. ౪. కర్ణికారవనైశ్చైవ
 శోభితాం హేమసప్రభైః, ప్రియంగుభిః కదంబైశ్చ తథాకురవకై రపి. ౫.
 జంబూభిః పాటలీభిశ్చ కోవిదారైశ్చ సంవృతమ్, సర్వదా కుసుమై
 రనైః, ఫలవద్విర్జనోరమైః. ౬. దివ్యగంధరసోపేతై స్తరుణాంకుర
 పల్లవైః, తదైవ తరుభి ర్దివ్యై శ్శిల్పిభిః ఘృకల్పితైః. ౭. చారుపల్లవపుష్పా

శైవ్య ర్మత్ర భ్రమరసంకులైః, శోకైః ర్భృంగరాజైశ్చ నానావర్ణైశ్చ
పక్షిభిః, శోభితాం శతశస్పితైః శ్చుతవృక్షావతంసకైః, శాతకుంభ
నిభాః కేచి త్కేచిదగ్ని శిఖోపమాః, ౯. నీలాంజననిభాశ్చస్యే భాంతి
తత్రస్య పాదపాః, సురభీశిచ పుష్పాణి మాల్వాని వివిధానిచ, ౧౦. దీర్ఘికా
వివిధాకారాః పూర్ణాః పరమవారిణా, మహార్హస్థానిసోపాన స్సాటికాంతర
కుట్టిమాః, ౧౧. పుల్లపద్మోత్పలవనా శ్చక్రవాకోపశోభితాః, దాత్యూహ
సుఖసంఘుష్టా హంససారసనాదితాః, ౧౨. తరుభిః పుష్ప శబలై స్తీ
రజై రుపశోభితాః, ప్రాసాదై ర్వివిధాకారై శ్శోభితాశ్చ శిలాతలైః,
౧౩. తత్ర తత్ర వనోద్దేశే వైదూర్యమణిసన్నిభైః, శాద్యలైః పరమో
పేతాః పుష్పితద్రుమశాసనాః, ౧౪. తత్ర సంస్పర్షజాతానాం వృక్షా
ణాం పుష్పశాలినామ్, వ్రస్తరాః పుష్పశబలా నభస్తారాగణైరివ, ౧౫.
నందనం హి యథేంద్రస్య బ్రాహ్మం చైత్రరథం యథా, తథాభూతం హి
రామస్య కాననం సన్నివేశసమ్, ౧౬. బహ్వీసనగృహోపేతాం లతా
శతసమావృతామ్, అశోకవనికాం స్సీతాం ప్రవిశ్య రఘునందనః, ౧౭.
ఆననేచ శుభాకారే పుష్పస్థంబకశోభితే, కుథాస్తరణసంవీతే రామ
స్సన్నిషపాద హ, ౧౮. సీతాం సంగృహ్య బాహుభ్యాం మధుమైరే
యకంశుచి, పాయయామాస కాకుత్స్థ శృచీమింద్రోయథాఽమృ
తమ్, ౧౯. మాంసానిచ విచిత్రాణి ఫలాని వివిధానిచ, రామస్యాభ్యవ
హారార్థం కింకరా స్త్వార్థమాహరత్, ౨౦. ఉపాస్మత్యం శ్చ రాజానం
స్మత్తగీతవిశారదాః, బాలాశ్చ రూపవత్సశ్చ స్త్రియః పానవశానుగాః,
౨౧. మనోభిరామా రామాస్తా రామో రమయతాం వరః, రమయా
మాస ధర్మాత్తా నిత్యం పరమభూషితః, ౨౨. సతయా సీతయాసార్థ
మాసీనో విరరాజహ, అరుంధత్యా సహాసీనో వసిష్ఠ ఇవ తేజసా, ౨౩.
ఏవం రామో ముదా యుక్త స్సీతాం సురసుతోపమామ్, రమయా
మాస వై దేహీ మహస్యహని దేవవత్, ౨౪. తథా నయో ర్విహ
రతో స్సీతారాఘవయోశ్చిరమ్, అత్యక్రానుచ్ఛుభః కాల శ్శిశిరో భోగద
స్సదా, ౨౫. దశవర్ష సహస్రాణి గతాని సుమహాత్మనోః, ప్రాప్తయో
ర్వివిధా భోగా నతీతశ్శిశిరాగమః, ౨౬. పూర్వాష్టే ధర్మశాస్త్రాణి

కృత్వా ధర్మేణ ధర్మవిత్, శేషం దివసభాగార్థ మంతఃపురగతోఽన
యత్. ౨౭. సీతాచ దేవకార్యాణి కృత్వాపార్యాప్తా కానివై, శ్వశ్రుణా
మకరో త్పూటాం సర్వాసా మవిశేషతః. ౨౮. అభ్యగచ్ఛ త్తతోరామం
విచిత్రాధరణాంబరా, త్రివిష్టపే సహస్రాక్ష ముపవిష్టం శచీ యథా.
౨౯. దృష్ట్వాతు రాఘవః పఠ్నీం కల్యాణేన సమన్వితామ్, ప్రహర్ష
మతులం లేభే సాధు సాన్వీతి చాబ్రవీత్. ౩౦. అబ్రవీచ్ఛ వరారోహం
సీతాం సురసుతోపమామ్, అపత్యలాభో వై దేహీ త్వయి మే సముప
స్థితః. ౩౧. కిమిచ్ఛసి వరారోహే కిం కామః క్రియతాంతవ, స్థితం
కృత్వాతు వై దేహీ రామం వాక్యమథాబ్రవీత్. ౩౨. తపోవనాని
పుణ్యాని ద్రష్టుమిచ్ఛామి రాఘవ, గంగాతీరోపవిష్టానా మృషీణాముగ్ర
తేజసామ్. ౩౩. ఫలమూలాశినాం దేవ పాదమూలేషు వర్తితుమ్, ఏషమే
పరమః కామో యన్మూలఫలభోజినామ్. ౩౪. అప్యేకరాత్రం కాకుత్స్థ
నివసేయం తపోవనే, తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాతం రామేణ క్లిష్టకర్తవ్యం. ౩౫.
విస్రభాభవవై దేహీ శ్వోగమిష్యస్యసంశయమ్, ఏవముక్త్యాతు కాకు
త్స్థోఽమైథిలీం జనకాత్మజామ్. ౩౬. స్థిత్యా ముహూర్తం మానేన చింతా
వ్యాకులమాససః, మధ్యకత్యోంతరం రామో నిర్జగామ సుహృద్వృత్తః.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-ద్వివిత్యాదింశస్సర్గః.

౧౨౬-౨౫౨౧.

త్రిచత్వారింశస్సర్గః.

తత్త్రోపవిష్టం రాజాన ముపాసంతే విచక్షణాః, కథానాం బహు
రూపాణాం హాస్యకారాస్సమంతరే. ౧. విజయో మధుమత్తశ్చ కాశ్యపః
పింగళః కుటః, సురాజః కాళియో భద్రో దంతవక్త్రీ సుమాగధః. ౨.
ఏతే కథా బహువిధాః పరిహాససమన్వితాః, కథయంతి స్తనంహృష్టా
రాఘవస్య మహాత్మనః. ౩. తతః కథాయాం కస్యాంచి ద్రాఘవ స్సమ
భావత, కాః కథాః సగరే భద్ర వర్తంతే విషయేషు చ. ౪. మామా
శ్రితాని కాన్యాహుః పౌరా జానపదాజనాః, కించ సీతాం సమాశ్రిత్య
భరతం కిం ను లక్ష్మణమ్. ౫. కిం ను శత్రుఘ్నమాశ్రిత్య కైకేయాం
కిం ను మాతరమ్, వక్తవ్యతాం చ రాజానో నవే రాజ్యే వ్రజంతిహి.

౬. ఏవముక్తస్తు రామేణ భద్రః ప్రాంజలిరబ్రవీత్, స్థితాః కథా
శ్శుభారాజా వర్తంతే పురవాసిన్వామ్. 2. అముంతు విజయం సామ్య
దశగ్రీవపథార్జితమ్, భూయిష్ఠం స్వపురే పౌరైః కథ్యంతే పురుషర్షభ.
౩. ఏవముక్తస్తు భద్రేణ రాఘవో వాక్యమబ్రవీత్, కథయన్వ యథా
తత్త్వం సర్వం నిరవశేషతః. ౪. శుభాశుభాని వాక్యాని యాన్యాహుః
పురవాసిన్, శ్రుత్యేదానీం శుభం కుర్యాం న కుర్యామశుభాని చ.
౫. కథయన్వచ విస్త్రభ్యో నిర్భయం విగతజ్వరః, కథయంతి యథాపౌరాః
పాపా జనపదేషు చ. ౬. రాఘవేణైవ ముక్తస్తు భద్ర స్సురుచిరం
వచః, ప్రత్యువాచ మహాబాహుం ప్రాంజలి స్ససమాహితః. ౭.
శృణు రాజన్యథా పౌరాః కథయంతి శుభాశుభమ్, చత్వరాపణరథ్యాసు
వనేషూపవనేషు చ. ౮. దుష్కరం కృతవా న్రామ స్సముద్రేనేతు
బంధనమ్, అశ్రుతం ఘోర్యకైః కైచ్చి ద్దేవై రపి సదానవైః. ౯.
రావణశ్చ దురాధర్షో హతస్సబలవాహనః, వానరాశ్చ వశం నీతా
ఋతౌశ్చ సహరాక్షసైః. ౧౦. హత్వాచ రావణం యుద్ధే నీతా
మాహృత్య రాఘవః, అమర్షం పృష్ఠతః కృత్వా స్వవేత్స పునరానయత్.
౧౧. కీదృశం హృదయే తస్య నీతాసంభోగజం సుఖమ్, లంక మారోప్య
హి పురా రావణేన బలాద్భృతా. ౧౨. లంకామపి పురానీతా మశోక
వనికాం గతామ్, రక్షసాం వశమాపన్నాం కథం రామో న కుత్సతే.
౧౩. అస్తాక మపి దారేషు సహనీయం భవిష్యతి, యథా హి కురుతే
రాజా ప్రజా త మనువర్తతే. ౧౪. ఏవం బహువిధా వాచో వదంతి
పురవాసిన్, సగరేషు చ సర్వేషు రాజా జనపదేషు చ. ౧౫. తస్యైవం
భాషితం శ్రుత్వా రాఘవః పరమార్థవత్, ఉవాచ సుహృద స్సర్వా
కథమేతన్నివేద్యతామ్. ౧౬. సర్వే తు శిరసా భూమావభివాద్య
ప్రణమ్య చ, ప్రత్యూచూ రాఘవం దీన మేవమేతన్నసంశయః. ౧౭.
శ్రుత్వాతు వాక్యం కాకుత్స్థస్స సర్వేషాం సముదీరితమ్, విసర్జయా
మాస తదా నర్వాం స్తాం శ్చత్రునూదనః. ౧౮.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-త్రిచత్వారింశస్సర్గః.

చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః.

విసృజ్య తు సుహృద్వర్గం బుద్ధ్యా నిశ్చిత్త్య రాఘవః, సమీపే
ద్వార్కనిమాసీన మిదం వచన మబ్రవీత్. ౧. శీఘ్రమాదాయ సామి
త్రిం లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్, భరతంచ మహాభాగం శత్రుఘ్నం చాప
రాజితమ్. ౨. రామస్య భాషితం శ్రుత్వా ద్వార్కానిమూర్ధ్ని కృతాం
జలిః, లక్ష్మణస్య గృహం గత్వా ప్రవివేశానివారితః. ౩. ఉవాచ
చమహత్తానం వర్ధయిత్వా కృతాంజలిః, ద్రష్టుమిచ్ఛతి రాజా త్వాం
గమ్యతాం తత్ర మాచిరమ్. ౪. బాధమిత్యేవ సామిత్రి శ్శ్రుత్వా రాఘ
వశాననమ్, ప్రాద్రవద్రథమారుహ్య రాఘవస్యనివేశనమ్. ౫. ప్రయాం
తం లక్ష్మణం దృష్ట్వా ద్వార్కాని భరతమంతికాత్, ఉవాచ భరతంతత్ర
వర్ధయిత్వా కృతాంజలిః. ౬. వినయావసతో భూత్వా రాజాత్వాం
ద్రష్టుమిచ్ఛతి, భరతస్తు వచశ్శ్రుత్వా ద్వార్కాని ద్రామసమీరితమ్. ౭.
ఉత్పాతాసనాత్కూర్ణం పద్భ్యామేవ యయా బలి, దృష్ట్వా ప్రయాం
తం భరతం త్వరమాణః కృతాంజలిః. ౮. శత్రుఘ్నభవనంగత్వా రామ
వాక్యమువాచ హ, ఏహ్యగచ్ఛ రఘుశ్రేష్ఠ రాజా త్వాం ద్రష్టుమి
చ్ఛతి. ౯. గతోహి లక్ష్మణః పూర్వం భరతశ్చమహాయశాః, శ్రుత్వా
తు వచనం తస్య శత్రుఘ్నః పరమాసనాత్. ౧౦. అవతీర్య తదాభూమా
రాఘవాయ మహాత్మనే, శిరసా వంద్య ధరణీం ప్రయయా యత్ర రాఘ
వః. ౧౧. ద్వార్కని స్త్వా గమ్యరామాయ సర్వానేవకృతాంజలిః, నివేద
యామాస తదా భ్రాతృగ్నాంస్తాం త్సముపస్థితాః. ౧౨. కుమారానా
గర్తా శ్రుత్వా చింతావ్యాకులితేంద్రియః, అవాఙ్ముఖో దీనమనాః
ద్వార్కనిం వచనమబ్రవీత్. ౧౩. ప్రవేశయ కుమారాం స్త్వం మత్స
మీపం త్వరాన్వితః, ఏతేషు జీవితం మహ్య మేతే ప్రాణాః ప్రియా
మమ. ౧౪. ఆజ్ఞప్తాస్తు సరేంద్రేణ కుమారాశ్శుక్లవాససః, ప్రహ్వః
ప్రాంజలయో భూత్వా వివిశుస్తే సమాహితాః. ౧౫. తే తు దృష్ట్వా
ముఖం తస్య సగ్రహం శశినం యథా, సంధ్యాగతమివాదిత్యం ప్రభ
యా పరివర్జితమ్. ౧౬. బాష్పపూర్ణేచ సయనే దృష్ట్వా రామస్య ధీమ
తః, హతశోభం యథాపద్మం ముఖం వీక్ష్య చ తస్య తే. ౧౭. తతోఽభి

వాద్య త్వరితాః పాదా రామస్య మూర్ధభిః, తస్య సుమాహితాస్సర్వే
రామ స్వశ్రాణ్యవ ర్తయత్. ౧౮. తాస్మరిష్వజ్య బాహుభ్యా ముక్థా
ప్యచ మహాబలః, ఆననేహ్వాసతే త్యుక్త్వా తతో వాక్యం జగాదహ.
౧౯. భవంతో మమ సర్వస్వం భవంతో మమ జీవితమ్, భవద్భిశ్చకృతం
రాజ్యం పాలయామి సశేష్వరాః. ౨౦. భవంతః కృతశాస్త్రా
బుద్ధ్యాచ పరినిష్ఠితాః, సంభూయచ మదర్థోఽయ మన్వేష్టవో నశేష
రాః. ౨౧. తథా వదతి కాకుత్స్థేన్ హ్యవధానపరాయణాః, ఉద్విగ్న
మనస సుర్వే కింనురాజాఽభిధాన్యతీ. ౨౨.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తర కాణ్డ-చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః.
౧౫౯-౧౬౧౮౦.

పంచచత్వారింశస్సర్గః.

తేషాం సముపవిష్టానాం సర్వేషాం దీనచేతసామ్, ఉవాచ
వాక్యం కాతుత్స్థో ముఖేన పరిశుష్యతా. ౧. సర్వేశ్వణుతభద్రంవో
మాకురుధ్వం మనోఽన్యథా, పౌరాణామమసీతాయాం యాదృశీవర్త
తే కథా. ౨. పౌరావవాదస్సుమహా తథాజనపదస్యచ, [చారిత్రం
ప్రతివై దేహ్య హ్యజ్ఞానాన్తందబుద్ధిభిః. ౩. ఆయశస్సు మహత్ప్రాప్తం
పురేజనపదేతథా,] వర్తతే మయి బీభత్సా మమ మర్త్యా కృంతతి. ౪.
అహంకిల కులేజాత ఇత్వాకూణాం మహాత్మనామ్, సీతాపి సత్కులేజా
తా జనకానాం మహాత్మనామ్. ౫. జానాసి త్వం యథా సౌమ్య దం
డకే విజనేవనే, రావణేన హృతాసీతా నచ విధ్వంసితో మయా. ౬. త
త్ర మే బుద్ధి రుత్సన్నా జనకస్య సుతాంప్రతి, అత్రోషిత మిమాం సీతా
యానయేయం కథమ్ పురీమ్. ౭. ప్రత్యయార్థం తతస్సీతా విదేశజ్వల
నం తదా, ప్రత్యక్షం తవ సౌమిత్రే దేవానాం హవ్యవాహనః. ౮. అ
పాపాం మైథిలీం ప్రాహ వాయుశ్చాకాశగోచరః, చంద్రాదిత్యౌచ చ
తౌతే సురాణాం సన్నిధౌ పురా. ౯. ఋషీణాం వైవ సర్వేషా మపా
పాం జనకాత్త జామ్, ఏవంశుద్ధసమాచారా దేవగంధర్వసన్నిధౌ. ౧౦.
లంకాద్వీపే మహేంద్రేణ మమహస్తే నివేశితా, అంతరాత్తాచ మే
వేత్తి సీతాం శుద్ధాం యశస్వినీమ్. ౧౧. తతో గృహీత్వా వై దేహీమ

యోధ్యా మహామాగతః, అయంతు మేమహన్వాద శోకశ్చ హృదివ
 ర్తతే. ౧౨. పారాపవాద స్సుమహం స్తథా జనపదస్యచ, అక్రీర్తి ర్యస్య
 గీయేత లోకే భూతస్య కస్యచిత్. ౧౩. పతత్యేవాధమాన్లోకా న్యావ
 చ్చబ్ధః ప్రకీర్యతే, అక్రీర్తిర్నింద్యతే దేవైః కీర్తిర్లోకేషు పూజ్యతే. ౧౪. కీర్త్య
 ర్థంచ సమారంభ స్సర్వేషాం సుమహత్తనామ్, అప్యహం జీవితం జ
 హ్యం యుష్మాన్వా పురుషర్షభాః. ౧౫. అపవాదభయాద్భీతః కింపునన్దన
 కాత్త జామ్, తస్మాద్భవంతః వశ్యంతు పతితం శోకసాగరే. ౧౬. నహి
 వశ్యా మ్యహం భూతం కించిద్దుఃఖమతోఽధికమ్, శ్వస్త్వం ప్రభాతే సామి
 త్రే సుమంత్రాధిపతితం రథమ్. ౧౭. ఆరుహ్య సీతామారోప్య విషయాం
 తే సముత్సృజ, గంగాయాస్తు పరేపారే వాల్మీకే స్సుమహత్తనః. ౧౮.
 ఆశ్రమో దివ్యసంకాశ స్తమసాతీర మాశ్రితః, తత్త్రైయాం విజనేదేశే
 విసృజ్య రఘునందన. ౧౯. శీఘ్రమాగచ్ఛ భద్రంతే కురుష్వ వచనం
 మమ, నచాస్మి ప్రతివక్తవ్య సీతాం ప్రతికథంచన. ౨౦. తస్మాత్త్వం
 గచ్ఛ సామిత్రే నాత్ర కార్యా విచారణా, అప్రీతి ర్హి పరామ
 హ్యం త్వయే తత్ప్రతివారితే. ౨౧. శాపితాహి మయా యూయం
 పాదాభ్యాం జీవితేనచ, యేమాంవాక్యాంతరే బ్రూయురనునేతుం కథం
 చన. ౨౨. అహితా నామ తే నిత్యం మదభీష్టవిఘాతనాత్, మానయం
 తు భవంతోమాం యది మచ్ఛాసనే స్థితాః. ౨౩. ఇతోఽద్య సీయతాం
 సీతా కురుష్వ వచనం మమ, పూర్వముక్తోహ మనయా గంగాతీరే హ
 మాశ్రమా. ౨౪. పశ్యేయ మితి తస్యాశ్చ కామస్సంవర్త్యతామయమ్,
 ఏవముక్త్వా తు కాతుత్థోనీ బాష్పేణ పిహితేక్షణః. ౨౫. ప్రవివేశ నధర్మా
 త్తా భ్రాతృభిః పరివారితః, శోకసంవిగ్న హృదయోనిశ్శ్వాస యథా
 ద్విషః. ౨౬.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ-ఉత్తరకాండే-పంచచత్వారింశస్సర్గః.

౪౮-౯౬౪౦.

పట్టత్యారింశస్సర్గః.

తతో రజన్యాం పుష్పస్థాయాం లక్ష్మణో దీనచేతసః, సు
 మంత్ర మబ్రవీ ద్వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా. ౧. సారథే తురగా

శీఘ్రం యోజయన్వ రథోత్తమే, స్వాస్తీర్ణం రాజ భవనా త్పితాయా
 శ్చాననంకురు. ౨. సీతాహి రాజవచనా దాశ్రమః పుణ్యకర్షణామ్, మయా
 సేయా మహాద్వీణాం శీఘ్రమానీయతాం రథః. ౩. సుమంత్రస్తు తథే
 త్యుక్త్వా యుక్తం పరమవాజిభిః, రథం సు రుచిరప్రఖ్యం స్వాస్తీర్ణం సుఖ
 శయ్యయా. ౪. ఆనీయోవాచ సామిత్రిం మిత్రాణాం మానవర్ధనమ్,
 రథోయం సమనుప్రాప్తో యత్కార్యం క్రియతాం ప్రభో. ౫. ఏవముక్త
 స్సుమంత్రేణ రాజవేత్త పలక్షణః, ప్రవిశ్య సీతామాసాద్య వ్యాజహార
 నర్హభః. ౬. త్వయాకిలైష నృపతి ర్వరం వై యాచితః ప్రభుః, నృపేణచ
 ప్రతిజ్ఞాత మాజ్ఞప్తశ్చాశ్రమం ప్రతి ౭ గంగాతీరే మయా దేవి ఋషీణా
 మాశ్రమా శుభా, శీఘ్రం గత్వాతు వై దేహి శాసనాత్పూర్ణవన్య నః.
 ౮. అరణ్యే మునిభిర్జుష్టే అపనేయా భవిష్యసి, ఏవముక్తాతు వై దేహీ
 లక్ష్మణేన మహాత్మనా. ౯. ప్రహర్ష మతులం లేభే గమనం చాప్యరోచ
 యత్, వాసాంసచ మహాద్వాణి రత్నాని వివిధానిచ. ౧౦. గృహీత్వా
 తాని వై దేహీ గమనాయోపచక్రమే, ఇమాని మునిపత్నీనాం దాస్యా
 మ్యాభరణా న్యహమ్. ౧౧. వస్త్రాణి చ మహాద్వాణి ధనాని వివిధానిచ,
 సామిత్రిస్తు తథేత్యుక్త్వా రథమారోహ్య మైశీలీమ్. ౧౨. ప్రయయా
 శీఘ్రతురగై రామస్యాజ్ఞా మనుస్మరన్, అబ్రవీచ్ఛ తదా సీతా లక్ష్మణం
 లక్ష్మీవర్ధనమ్. ౧౩. అశుభాని బహూన్వేష పశ్యామి రఘునందన, నయనం
 మే స్ఫురత్యద్య గాత్రోత్కంపశ్చ జాయతే. ౧౪. హృదయం చైవ
 సామిత్రే అన్వస్థ మివ లక్షయే, ఔత్సుక్యం పరమం చాపి అధృతిశ్చ పరా
 మమ. ౧౫. శూన్యామేవ చ పశ్యామి పృథివీం పృథులోచన, అపిన్వస్తి
 భవేత్తస్య భ్రాతుస్తే భ్రాతృవత్సల. ౧౬. శ్వశ్రూణాం చైవ మే వీర
 సర్వాసామ విశేషతః, పురే జనపదే చైవ కుశలం పాణినామపి. ౧౭.
 ఇత్యంజలికృతా సీతా దేవతా అధ్యయాచత్, లక్ష్మణోర్ధంతు తం శ్రుత్వా
 శిరసా వంద్య మైశీలీమ్. ౧౮. శివమిత్యబ్రవీద్ధృష్టో హృదయేన
 విశుష్యతా, తతోవాసముపాగమ్య గోమత్యాస్తీర ఆశ్రమే. ౧౯. ప్రభాతే
 పునరుత్థాయ సామిత్రి న్నూతనుబ్రవీత్, యోజయన్వ రథం శీఘ్ర
 మద్యభాగీరథీజలమ్. ౨౦. శిరసా ధారయిష్యామి శ్ర్యంబకః పర్వతో
 యథా, సోశ్యా రజ్జ్వధ చతురో రథే యజ్ఞా మనోజివా. ౨౧.

అరోహస్వతి నై దేహీం నూతః ప్రాంజలిరబ్రవీత్, సా తు నూతస్య
 వచనా దారురోహ రథోత్తమమ్. ౨౨. సీతా సామిత్రిణా సార్థం
 సుహంత్రేణచ ధీమతా, ఆనసాద విశాలాక్షీ గంగాం పాపవిరాశినీమ్.
 ౨౩. అథార్థ దివసం గత్వా భాగీరథ్యా జలాశయమ్, నిరీక్ష్య లక్ష్మణో
 దీనః ప్రరురోద మహాస్వనః. ౨౪. సీతాతు పరమాయత్యా దృష్ట్వా
 లక్ష్మణమాతురమ్, ఉవాచ వాక్యం ధర్మజ్ఞ కిమిదం రుచ్యతే త్వయా.
 ౨౫. జాహ్నువీతీరనూనాద్య చిరాభిలిషితం మమ, హర్షకాలే కిమర్థం
 మాం విషాదయసి లక్ష్మణ. ౨౬. నిత్యం త్వం రామపార్శ్వేషు వర్తసే
 పురురర్థభ, కచ్చిద్విసాకృతస్తేన ద్విరాత్రం శోకమాగతః. ౨౭. మమాపి
 దయితో రామో జీవితాదపి లక్ష్మణ, నచాహమేవ శోచామి మైవం
 త్వం బాలిశోభవ. ౨౮. తారయస్వచ మాం గంగాం దర్శయస్వచ
 తాపనాః, తతో మునిభ్యో దాస్యామి వాసాంస్యాభరణాని చ.
 ౨౯. తతః కృత్వా మహర్షీణాం యథావదభివాదనమ్, తత్రచైకాం
 నిశాముష్య యాస్యామ స్వాం పురీం పునః. ౩౦. మమాఽపి పద్మ
 పత్రాక్షం సింహారస్కం కృశోదరమ్, త్వరతే హి మనోద్రష్టుం రామం
 రమయతాం వరమ్. ౩౧. తస్మాన్తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రమృష్య నయనే
 శుభే, నావికానాహ్వయామాన లక్ష్మణః పరవీరహః. ౩౨. ఇయం చ
 సజ్జా నౌశ్చేతి దాశాః ప్రాంజలయోఽబ్రువన్, తిత్తీర్ష రక్షణో గంగాం
 శుభాం నావముపారుహత్. ౩౩. గంగాం సంతారయామాన లక్ష్మణ
 స్తాం సమాహితః.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-షట్పత్వార్షింశస్సర్గః.

౩౮౫-౨౨౦౦.

సప్తచత్వారింశస్సర్గః.

అథ నావం సువిస్తీర్ణాం నైషాదీం రాఘవానుజః, ఆరురోహ
 సమాయుక్తాం పూర్వమారోఽప్య మైశిలీమ్. ౧. సుమంత్రం సారథిం
 చైవ స్థీయాతా మితి లక్ష్మణః, ఉవాచ శోకసంతప్తః ప్రయాహీతి చ
 నావికమ్. ౨. తత స్తీర ముపాగమ్య భాగీరథ్యా స్సలక్ష్మణః, ఉవాచ

ప్రాంజలి ర్వాక్యం మైథిలీం బాష్పగర్జదమ్. 3. హృద్గతం మే మహా
 చ్ఛల్ప ముక్తోస్థా ర్శ్యేణ ధీమతా, అస్మిన్నిమిజ్జే వై దేహి లోకస్య
 వచనీకృతః. ౪. శ్రేయోహి మరణంమేద్య మృత్యుర్యాయత్పరం
 భవత్, సచాస్మి న్నీదృశే కాశ్యే నియోజ్యో లోకనిందితే. ౫.
 ప్రసీద న చమేరోషం కర్తు మర్హస్మి సువ్రతే, ఇన్ద్రింజలికృతోభూమా
 నిపపాత సలక్షణః. ౬. రుదంతం ప్రాంజలిం దృష్ట్వా కాంక్షంతం
 మృత్యుమాత్త నః, మైథిలీ భృశసంవిగ్నా లక్షణం వాక్య మబ్రవీత్.
 ౭. కిమిదం నాగవచ్చామి బ్రూహి తత్త్వేన లక్షణ, పశ్యామిత్వాం
 సచ స్వస్థ మపిజ్జేమం మహీపతే. ౮. శాపితోసి నరేంద్రో యత్త్వం
 సంతాపమాగతః, తద్భూయాస్సన్నిధౌ మహ్యమహ మాజ్ఞాపయామి తే.
 ౯. వై దేహ్య చోద్యమానస్తు లక్షణో దీనచేతనః, అవాఙ్ముఖో బాష్ప
 కలం వాక్యమేతదువాచహ. ౧౦. శ్రుత్వా పరిషదో మధ్యే హ్యపవాదం
 సుదారుణమ్, పురే జనపదే చై వత్ప్రత్యుత్తే జనకాత్మజే. ౧౧. రామ
 స్సంతప్త హృదయో మాం నియోజ్య గృహం గతః, నతాని వచనీయాని
 మయా దేవి తవాగ్రతః. ౧౨. యాని రాజ్ఞా హృదిన్యస్తా న్యమర్షః
 పృష్టతః కృతః, సాత్వం త్యక్తా నృపతినా నిర్దోషా మమ సన్నిధౌ, ౧౩.
 పౌరాపవాదభీతేన గ్రాహ్యం దేవిన తేన్యథా, ఆశ్రమాం తేషు చమయా
 త్యక్తవ్యాత్వం భవిష్యసి. ౧౪. రాజ్ఞశ్శాసనమాజ్ఞాయ తథైవ కిల
 దౌహృదమ్, తదేతహస్థావీతీరే బ్రహ్మగ్నాం తపోవనమ్. ౧౫. పుణ్యం
 చ రమణీయం చ మావిషాదం కృథాశ్శుభే, రాజ్ఞో దశరథన్యేష్టః
 పితుర్నే మునిపుంగవః. ౧౬. సఖా పరమకో విప్రో వాల్మీకి స్సుమహా
 యశాః, పాదచ్ఛాయాముపాగమ్య సుఖమస్య మహాత్మనః. ౧౭. ఉప
 వాస పరై కాగ్రా వస త్వం జనకాత్మజే, పతివ్రతాత్వమాస్థాయ రామం
 కృత్వా సదాహృది. ౧౮. శ్రేయస్తే పరమం దేవి తథాకృత్వాభవిష్యతి.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తర కాణ్డే-నవచత్వారింశస్సర్గః.

౨౮౮-౫౭౬౦.

అష్టచత్వారింశస్సర్గః.

లక్ష్మణస్య వచశ్చుత్వా దారుణం జనకాత్మజా, పరం విషాద
 మాగమ్య వై దేహీ నిపపాతహ. ౧. సా ముహూర్త మివాసంజ్ఞా
 బాష్పవ్యాకులితేక్షణా, లక్ష్మణం దీనయావాచా ఉవాచ జనకాత్మజా.
 ౨. మామి కేయం తనుర్నానం సృష్టాదుగిఖాయ లక్ష్మణ, ధాత్రా
 యస్యా స్తథా మేద్య దుగిఖమూర్తిః ప్రదృశ్యతే. ౩. కింను పాపం
 కృతం పూర్వం కోవా దానై ర్వియోజితః, యాహం శుద్ధసమాచారా
 త్యక్తా నృపతినా సతీ. ౪. పురాహ మాశ్రమే వాసం రామపాదాను
 వర్తినీ, ఆనురుధ్యాపి సౌమిత్రే దుగిఖచ పరివర్తినీ. ౫. సాకథం హ్య
 శ్రమే సౌమ్య వత్సామి విజనీకృతా, ఆఖ్యాస్యామి చ కన్యాహం
 దుగిఖం దుగిఖపరాయణా. ౬. కిన్న వత్సామి మునిషు కర్తవాఽస
 త్కృతం చ కిమ్, కస్మిన్వా కారిణే త్యక్తా రాఘవేః మహాత్మనా. ౭.
 నఖల్వద్వైవసౌమిత్రే జీవితం జాహ్నవీజలే, త్యజేయం రాజవంశస్తు
 భర్తురేవరిహస్యతే. ౮. యథాజ్ఞాం కురు సౌమిత్రే త్యజ మాం దుగిఖ
 భాగినీమ్, నిదేశే నీయతాం రాజ్య శృణు చేదం పచో మమ. ౯.
 శ్వశూరా మవిశేషేణ ప్రాంజలిప్రగహేణచ, శిరసా వంద్య చరణౌ
 కుశలం బ్రూహిపార్థివమ్. ౧౦. శిరసాభినతో బ్రూయా స్సర్వాసామేవ
 లక్ష్మణ, వక్తవ్యశ్చౌఽపి నృపతి ర్ధర్మేషు సుసమాహితః. ౧౧. జానాసి
 చ యథాశుద్ధా నీతా తత్త్వేన రాఘవ, భక్త్యాచ పరయాయుక్తా
 హితాచ తవ నిత్యశః. ౧౨. అహం త్యక్తా త్వయా వీర అయశోభీ
 రుణాజనేయచ్చతే వచనీయం స్యా దపవాదసముత్థితమ్. ౧౩. మయాపి
 సరిపార్తవ్యం త్వం హి మే పరమాగతిః, వక్తవ్యశ్చేతి నృపతి ర్ధర్మేణ
 సుసమాహితః. ౧౪. యథా భ్రాతృషు వర్తేథా స్తథా పౌత్రేషు
 నిత్యదా, పరమో హ్యేష ధర్మస్తే తస్మాత్కీర్తి రనుత్తమా ౧౫. యత్తు
 పౌంజనోరాజ నర్థేణ సమవాఘ్నురీయాత్, అహంతు నానుశోచామి
 స్వశరీరం సరస్వథ. ౧౬. యథాపవాదం పౌరాణాం తథైవ రఘు
 నందన, పతిర్హి దైవతం నార్యాః పతిర్బంధుః పతిర్గురుః. ౧౭. ప్రాణై
 రపి ప్రియం తస్మాద్భర్తుః కార్యం విశేషతః, ఇతి మద్వచనాద్రామో
 వక్తవ్యో మమ సంగ్రహః. ౧౮. నిరీక్ష్య మాద్యగచ్ఛత్స్వ మృతు

కాలాతి వర్తినీమ్, ఏవం బ్రువంత్యాం సీతాయాం లక్ష్మణోదీనచేతనః. ౧౯. శిరసా ధరణీం గత్వా వ్యాహర్తుం న శశాకహ, ప్రదక్షిణం తు కృత్వా తాం రుదన్నేవ మహాన్వనమ్. ౨౦. ధ్యాత్వా ముహూర్తం తామాహ కిం మాం వక్ష్యసి శోభనే, దృష్టరూపం న తేరూపం పాదా దృష్టేమమానఘే. ౨౧. కథమత్రహి పశ్యామి రామేణ రహితాం వనే, ఇత్యుక్త్వా తాం నమస్కృత్య పునర్నావముపారుహత్. ౨౨. ఆరుహ్యచ పునర్నావం నావికం చాభ్యుదయత్, నగత్వా చోత్తరం తీరం శోకభారసమన్వితః. ౨౩. సంమూఢ ఇవ దుఃఖేన రథమధ్యా రుహ ద్భ్రుతమ్, ముహూర్తుహుః పరావృత్య దృష్ట్వా సీతా మనాథ వత్. ౨౪. వేష్టంతీం పరతీరస్థాం లక్ష్మణః ప్రయయానథ, దూరస్థం రథమాలోక్య లక్ష్మణంచ ముహూర్తుహుః. ౨౫. నిరీక్షమాణా ము ద్విగ్నాం సీతాం శోకస్సమావిశత్. సా దుఃఖభారావనతా తపస్విని యశోధనా నాథ మవశ్యతీ సతీ, రురోద సాబర్హిణాది తేవనే మహాన్వనం దుఃఖపరాయణా సతీ. ౨౬.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-అష్టచత్వారింశస్సర్గః.

౧౯౧-౩౮౨౦.

ఏకోనపంచాశస్సర్గః.

సీతాంతు రుదతీం దృష్ట్వా తత్రవై మునిదారకాః, ప్రాద్రవ న్యత్ర భగవా నాస్తే వాల్మీకి రుగ్రధీః. ౧. అభివాద్య మునేః పాదా మునిపుత్రా మహర్షయే, సర్వం నివేదయామాసు స్తస్యా స్తు రుదిత స్వనమ్. ౨. అదృష్టపూర్వా భగవ స్కవ్యాప్యేషా మహాత్మనః, పత్నిశ్రీరివ సంమోహా ద్విరౌతి వికృతాననా. ౩. భగవంత్సాధ్వపశ్యే మాం దేవతామివ ఖాచ్ఛ్యతామ్, సద్యాస్తీరేతు భగవ న్వరస్త్రీ చాపి దుఃఖతా. ౪. దృష్టా ౭స్తాభిః ప్రరుదతీ దృఢశోకపరాయణా, అనర్హా దుఃఖశోకాభ్యా మేకాదీనా హ్యనాథవత్. ౫. నహ్యేనాం మానుషీం విద్మ సృత్రి)మీస్యాః ప్రయుజ్యతామ్, ఆశ్రమస్యావిదూరేచ త్వా మియం శరణంగతా. ౬. త్రాతారమిచ్ఛతే సాధ్వీ భగవం స్త్రీతు మర్హస్యి, తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా బుద్ధ్యా నిశ్చిత్య ధర్షవత్. ౭. తపసాల

భువనాస్తా నాప్రిద్రవ ద్యుత్ర మైగిలీ, తం ప్రయాంత మనుప్రాప్తా శ్చి
 ష్యా హ్యేనం మహామతిమ్. ౮. తంతే దేశమభినేత్యకించి త్పుద్భావం
 మహామునిః, అర్హ్యమాచార్య రుచిరం బాహ్నవీతీరమాగమత్. ౯.
 దదర్శ రాఘవస్యేష్టాం పత్నీం దీనా మనాథవత్, తాం సీతాం శోకభా
 రార్తాం వాల్మీకిర్దునిపుంగవః. ౧౦. ఉవాచ మధురాం వాణీం హ్లాదయ
 నివ తేజసా, స్నూషా దశరథస్య శ్యం రామస్య మహిషీ ప్రియా.
 ౧౧. జనకస్య సుతా రాజ్ఞస్సాగతం తే పతివ్రతే, ఆయాం త్యేవాసి వి
 జ్ఞాతా మయా ధర్మ సమాధినా. ౧౨. కారణం చైవ సర్వం మే హృద
 యేనోపలక్షితమ్, తవ చైవ మహాభాగే విదితం మను తత్త్వతః. ౧౩.
 సర్వం చ విదితం మహ్యం త్రైలోక్యే యద్ది వర్తతే, అపాపాం వేద్మిసీ
 తేత్వాం తపోలభేన చక్షుషా. ౧౪. విస్మయా భవవై దేహి సాంప్రతం
 మయివర్తసే, ఆశ్రమస్యావిదూరే మే తాపస్యస్తపసి స్థితాః. ౧౫.
 తాస్త్యాంవత్సే యథావశ్యం పాలయిష్యంతి నిత్యశః, ఇదమర్ఘ్యం వ్రతీ
 చ్చుత్వం విస్మభా విగతః. ౧౬. యథాస్వగృహ మభ్యేత్య విషాదం
 చైవ మాకృథాః, శ్రుత్వాతు భాషితంసీతా మునేఃపరమమద్భుతమ్.
 ౧౭. శిరసా వంద్యచరణౌ తథేత్యాహ కృతాంజలిః, తం ప్రయాంతం
 మునిసీతా ప్రాంజలిః పృష్ఠతోన్వగాత్. ౧౮. తం దృష్ట్వా మునిమా
 యాంతం వై దేహ్య మునిపత్నయః, ఉపాజగ్దుర్ముగా యుక్తా వచనం
 చేదమబ్రవీత్. ౧౯. స్వాగతం తే మునిశ్రేష్ఠ చిరస్యాగమనం చతే, అభి
 వాదయామ స్త్యాం సర్వా ఉచ్యతాం కించ కుర్త హే. ౨౦. తాసాం త
 ద్వచనం శ్రుత్వా వాల్మీకిరదమబ్రవీత్, సీతేయం సమనుప్రాప్తా పత్నీ
 రామస్య ధీమతిః. ౨౧. స్నూషా దశరథస్యైవ జనకస్య సుతాసతీ, అవా
 పా పతివాత్యక్తా పరిసాల్యా మయా సదా. ౨౨. ఇమాం భవత్యఃపశ్యం
 తున్నేహేన పరమేణహి, గౌరవా న్నమవాక్యాచ్చ పూజ్యావోస్తు వి
 శేషతః. ౨౩. ముహుర్దుహుశ్చ వై దేహీం ప్రణిధాయ మహాయ
 శాః, స్వమాశ్రమం శిష్యవృతః పునరాయా న్నహతపాః. ౨౪.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ-ఉత్తరకాండ-ఏకోనపంచాశస్సర్గః.

ప జ్ఞాన శ స్స ర్గః.

దృష్ట్యా తు మైశిలీం సీతామాశ్రమం సంప్రవేశితామ్,
 సంతాప మగమద్భోరం లక్ష్మణో దీనచేతనః. ౧. అబ్రవీచ్ఛ మహాశేఖ
 సుమంత్రం మంత్రీసారథిమ్, సీతాసంతాపజం దుఃఖం పశ్య రామస్య
 సారథే. ౨. అతోదుగ్ధఖశరం కింను రాఘవస్య భవిష్యతి, పత్నీం శు
 ద్ధసమాచారాం విసృజ్య జనకాత్మ జామ్. ౩. స్యంతం దై వాదహంతున్యే
 రాఘవస్య వివాభవమ్, వైదేహ్య సారథే నిత్యం దై వంహి దురతిక్రమమ్.
 ౪. యోహి దేవాం త్సగంధర్వా నచురాం త్సహరాక్షసైః, నిహన్యా
 ద్రాఘవః క్రుద్ధ స్సదైవం పర్యుపాసతే. ౫. పురారామః పితృ
 ర్వాక్యాద్దండకే విజనేచనే, ఉషిత్యా నపవర్షాణి పంచచైవ సుదారుణే.
 ౬. తతోదుగ్ధఖశరం భూయస్సీతాయా విప్రవాసనమ్, పారాణాం
 వచనం శ్రుత్వా నశంసం ప్రతిభాతి మే. ౭. కోనుధర్తాశ్రయస్సుత
 కర్తణ్యస్తి స్యశోహరే, మైశిలీం ప్రతినంప్రాప్తః పౌర్వోన్మీనార్థవాది
 భిః. ౮. ఏతాబహువిధానాచ శ్శృత్వాల్పక్షణభాషితాః, సుమంత్రః
 ప్రాంజలిః ప్రాజ్ఞో వాక్యమేత దువాచహ. ౯. నసంతాప స్వయా
 కార్య సౌమిత్రి మైశిలీం ప్రతి, దృష్టమీతత్పురా విపైః పితృస్తేల
 త్క్షణాగ్రతః. ౧౦. భవిష్యతిదృఢం రామో దుఃఖప్రా యోల్బభాగ్య
 వాః, ప్రాస్యతే చ మహాబాహో విప్రయోగం ప్రియైర్భివమ్. ౧౧.
 త్వాం చైవ మైశిలీం చైవ శత్రుస్సు భరతౌ తథా, సంత్యజిష్యతి ధ
 ర్మతా కాలేన మహతామహాః. ౧౨. సత్విదం త్వయి వక్తవ్యం
 సౌమిత్రి భరతేఽపివా, రోజ్జావో వ్యాహృతం వాక్యం దుర్వాసా
 యదువాచహ. ౧౩. మహాజన సమీపేహి మమచైవ నరర్షభ, ఋషి
 ణావ్యాహృతం వాక్యం వసిష్ఠస్య చ సన్నిధౌ. ౧౪. ఋషేస్తు వచ
 సంశ్రుత్వా మామాహపురుషర్షభః, సూతనక్యచిదేవం తే వక్తవ్యంజ
 నసన్నిధౌ. ౧౫. తస్యాహం లోకపాలస్య వాక్యం తత్సు సమాహితః,
 నై వజాత్సనృతం కార్య మితిమే సౌమ్యదర్శన. ౧౬. నరర్షభై వ నవక్త
 వ్యం మయా సౌమ్య తవాగ్రతః, యదితే శ్రవణే శ్రద్ధా శూయ
 తాం రఘునందన. ౧౭. యద్యప్యహం నరేంద్రేణ రహస్యం శ్రావితః
 పురా, తథాప్యహామరిష్టామి దైవం హి దురతిక్రమమ్. ౧౮.
 యేనేదమిదృశం ప్రాప్తం దుఃఖం శోకసమన్వితమ్, సత్వయా భరతే

వాచ్యం శత్రుఘ్నస్యాఽపి సన్నిధౌ. ౧౯. తచ్చుత్త్యా భాషితం త
స్య గంభీరార్థపదం మహత్, తథ్యం బ్రూహీతి సామిత్రి న్నూతం
వాక్య మథాబ్రవీత్. ౨౦.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-పంచాశస్సర్గః.

౬౪౪-౧౨౮౦.

ఏకపంచాశస్సర్గః.

తథా సంవోదిగన్ముఖో లక్ష్మణేన మహాత్మనా, తద్వాక్య
మృషిణాప్రోక్తం వ్యాహర్తు ముపచక్రమే. ౧. పురానామ్నాహి దు
ర్వాసా ఆత్రేః పుత్రోమహామునిః, వసిష్ఠస్యాశ్రమే పుణ్యే వార్షిక్యం
సమువాసహ. ౨. తమాశ్రమం మహాతేజః పితా తే సుమహాయ
శాః. పురోధనం మహాత్మానం దిదృక్షు రగమత్స్వయమ్. ౩. సదృష్ట్యా
నూర్యసంకాశం జ్వలంతమివ తేజసా, ఉపవిష్టం వసిష్ఠస్య సవ్యేపార్శ్వే
మహామునిమ్. ౪. తౌ మునీ తాపసశ్రేష్ఠౌ వివీతో హ్యభ్యవదమత్,
సతాభ్యాం పూజతో రాజా స్వాగతేనాసనేనచ. ౫. పాద్యేన ఫలమూ
లైశ్చ సోప్యాస మునిభిస్తుహ, తేషాం తత్రోపవిష్టానాం తాస్తాస్తుమధు
రాః కథాః. ౬. బభూవుః పరమర్షీణాం మధ్యాదిత్య గతేహనితతః కథా
యాం కన్యాంచితృంజలి ప్రగ్రహోన్మతః. ౭. ఉవాచతం మహాత్మాన
మత్రేః పుత్రం తపోధనమ్, భగవన్కింప్రమాణేన మమవంశోభవిష్యతి.
౮. కిమూ యశ్చహి మే రామః పుత్రాశ్చాస్యే కిమూయుషః, రామస్యచ
సతాయేయ్యస్తేషామాయుః కియద్భవేత్. ౯. కామ్యయా భగవ
న్బూహి వంశస్యాస్య గతిం మమ, తచ్చుత్త్యా వ్యాహృతం వాక్యం
రాజ్ఞో దశరథస్యతు. ౧౦. దుర్వాసాస్సు మహాతేజః వ్యాహర్తుము
పచక్రమే, శృణు రాజ స్పృశావృత్తం తదాదై వాసురేయుధి. ౧౧. దైత్యా
స్సురే ర్భర్త్యమానాః భృగుపత్నీ ముపాశ్రితాః, తయా దత్తాథ
యా స్తత్ర న్యవసన్నిర్భయా స్తదా. ౧౨. తయా పరిగృహీతాం స్తా
ద్దృష్ట్యా క్రుద్ధః సురోత్రమః, చక్రేణ శితథారేణ భృగుపత్నీన్ శ్చిరోఽ
హరత్. ౧౩. తతస్తాం నిహతాం దృష్ట్వా పత్నీం భృగుకులోద్వహః,
శశాప సహసాక్రద్ధో విష్ణుం రిపుకులార్దనమ్. ౧౪. యస్తాదవధ్యాం

మే భార్యా మనధీః క్రోధమూర్ఛితః, తస్మాత్ స్వం మానుషే లోకే జని
 వ్యసి జనార్దన. ౧౧. తత్ర పత్నీ వియోగం త్వం ప్రాప్స్యసి బహువార్షికమ్,
 శాపాభిహతచేతా స్స స్వాత్మనా భావితోఽభవత్. ౧౨. అర్చయామాస
 తం దేవం భృగుశ్శాపేన వీడితః, తపసాఽఽరాధితో దేవో హ్యబ్రవీ
 ద్భక్తవత్సలః. ౧౩. లోకానాం సంప్రియార్థంతు తం శాపం గృహ్య ము
 క్తవా, [శాపాభిహతచేతా స్వ మాత్మనా భావితోభవ. ౧౪. పునరేవ
 యయా శాప మృషి ద్ధుర్దదదుర్దనుః, విష్ణుశక్తి మవిద్వాంతః ప్రచేదేశాప
 మూఢతామ్. ౧౫. చిరకాల మనంజ్ఞోఽభూ చ్చాపాంధతమసావృతః,
 దృష్ట్వా సప్తర్షయశ్చైచనం కృపాంచక్రు స్తద్మకిభిః. ౧౬. తస్య క్తశ్శాపః పుర
 స్తస్మా మందం భృగు రథా బ్రవీత్, రక్షధ్వం మామృషితేష్టా శ్శాపా
 న్నత్పురతస్థిసితాత్. ౧౭. శ్రుత్వాతు భృగువాక్యం త మాహుశ్చ పరమ
 ర్షయః, స్తుత్యైర్భ్రహ్మేశశక్తాద్యై స్త్పాయమానమహర్నిశమ్. ౧౮.
 నారాయణం ప్రపద్యస్య స్తోత్రైశ్చేవచ సువ్రత, ఋషీణాం వచనా
 త్తేషాం నారాయణమథాస్తువత్. ౧౯. భృగుణాఽఽరాధితో విష్ణు
 రాగత స్సరితం భృగుమ్, అర్చయామాస తం దేవం భృగుశ్శాపేన
 వీడితః. ౨౦. తతోఽబ్రవీద్దేవదేవః ప్రీతిమాన్భక్తవత్సలః, మాభై
 ర్భృగోఽనృతంవాక్యం నాభవిష్యద్విజస్యతే. ౨౧. సంమోచయత్వా
 శాపాత్త్వా మహామేనం గృహీతవా, లోకానాంతు హితార్థాయ శాపం
 తం గ్రాహ్య ము క్తవా. ౨౨] ఇతిశప్తో మహాతేజః భృగుణా పూర్వ
 జన్మని, ఇహాగతోహి పుత్రత్వం తప పార్థివస్తమ. ౨౩. రామఇత్యభి
 విఖ్యాత స్త్రిషు లోకేషు మానవ, తత్ఫలం ప్రాప్స్యతే చాపి భృగు
 శాపకృతం మహత్. ౨౪. అయోధ్యా యః పతీ రామో దీర్ఘ కాలం
 భవిష్యతి, తత్ర పత్నీ వియోగంచ దీర్ఘ కాలం గమిష్యతి. ౨౫. యథాశ్చ
 సమృద్ధాశ్చ భవిష్యంత్యస్య చానుజః, దశవన్ సహస్రాణి దశవన్
 శతానిచ. ౨౬. రామోరాజ్య ముపాసిత్యా బ్రహ్మలోకం గమిష్యతి,
 సమృద్ధైర్వయ మేధైశ్చ ఇష్ట్యా పరపురంజయః. ౨౭. రాజవంశాంశ్చ
 కాకుత్స్థో బహుంత్సంస్థాపయిష్యతి, ద్వా పుత్రేతు భవిష్యేతే సీతా
 యాం రాఘవస్యతు. ౨౮. అన్యత్ర సత్వయో ధ్యాయాం సత్యమతన్న

సంశయః, సీతాయాశ్చ తతః పుత్రానభిషేక్యతి రాఘవః. 33. స సర్వ
మఖిలం రాజ్ఞో వంశస్యాస్య గతాగతమ్, ఆఖ్యాయ సుమహాతేజా
స్తాష్ట్రీమాసీ స్సహామునిః. 34. తూష్ణీం భూతే మునా తస్మిన్రాజా
దశరథస్తథా, అభివాద్యమహాత్మానా పునరాయా త్పురోత్తమమ్. 35.
ఏతద్వచో మయా తత్ర మునినా వ్యాహృతంపురా, శ్రుతం హి హృది
నిశీప్తం నాన్యథా తదభివ్యతి. 36. [సీతాయాశ్చ తతః పుత్రా నభి
షేక్యతి రాఘవః, అన్యత్ర సత్వయోధ్యాయాం మునేస్తు వచనంతథా.
32.] ఏవంగతే స సంతాపం కర్తుమర్హసి రాఘవ, సీతార్థే రాఘవార్థే వా
దృఢో భవ సరోత్తమ. 33. తచ్చుత్త్యా వ్యాహృతం వాక్యం నూతన్య
పరమాద్భుతమ్, ప్రహర్ష మతులం లేభే సాధుసాధ్వీతి చాబ్రవీత్. 34.
తతస్సంవదతోరేవం నూతలక్ష్మణయోః పః, అర్కచా స్తంగతే
వాసం కేశిన్యాం తావధోవతుః. 35.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-ఏకపంచాశస్సర్గః.

౧౪౭-౧౦౯౦.

ద్విపంచాశస్సర్గః.

తత్ర తాం రజనీ ముష్య కేశిన్యాం రఘునందనః, ప్రభాతే పున
రుత్థాయ లక్ష్మణః ప్రయయా తథా. ౧. తతోఽర్ధదివసే ప్రాప్తే
ప్రవివేశ మహారథః, అయోధ్యాం రత్నసంఘాతాం హృప్తపుష్పజనా
వృతామ్, ౨. సామిత్రిస్తు పరం దైన్యం జగామ స మహామతిః, రామ
సాదా సమాసాద్య వక్ష్యామి కి మహంగతః. 3. తస్యైవం చింతయా
నన్య భవనం శశిసన్నిభమ్, రామస్య పరమోదారం పురస్తాత్సమదృశ్యత.
౪. రాజ్ఞస్తు భవనద్వారి సోఽవతీర్య రథోత్తమాత్, అవాఙ్ముఖో దీన
మనాః ప్రవివేశానివారితః. 5. స దృష్వ్యా రాఘవం దీన మాసీనం
పరమాననే, నేత్రాభ్యా మశ్రుపూర్ణాభ్యాం దదర్శాగ్రజ మగ్రతః. 6.
జగ్రాహ చరణౌ తస్య లక్ష్మణో దీనచేతనః, ఉవాచ దీనయా వాచా
ప్రాంజలిస్సుసమాహితః. 7. ఆర్యస్యాజ్ఞాం పురస్కృత్య విసృజ్య
జనకాత్మజామ్, గంగాతీరే యథోద్దిష్టే వాల్మీకే రాశ్రమే శుచా. ౮.
తత్ర తాం చ శుభాచారా మాశ్రమాంతే యశస్వినీమ్, పునరస్త్వ

గతో వీర పాదమూలముపాసితుమ్. ౯. మాశుచః పురుషవ్యాఘ్ర
కాలస్య గతిరీదృశీ, త్వద్విధా హి న శోచంతి సత్వవంతో మనస్వినుః.
౧౦. సర్వే క్షయాంతా నిచయాః పతనాంతాస్సముచ్చయాః,
సంయోగా విప్రయోగాంతాః మరణాంతం చ జీవితమ్. ౧౧. తస్మా
త్పుత్రేషు దారేషు మిత్రేషు చ ధనేషు చ, నాతిప్రసంగః కర్తవ్యో
విప్రయోగో హి తై ర్ధృవః. ౧౨. శక్త స్త్వ మాత్మనాఽఽత్మానం
వినేతుం మనసా మనః, లోకాం తస్మాత్ శ్చ కాకుత్స్థః కింపున శోక
మాత్మనః. ౧౩. నేదృశేషు విముహ్యంతి త్వద్విధాః పురుషర్షభాః,
అపవాద స్స కిల తే పునరేవ్యతి రాఘవ. ౧౪. యదర్థం మైశీలీ త్యక్తా
హ్యపవాదభయాన్నృప, సోఽపవాదః పురే రాజనృవివ్యతి న
సంశయః. ౧౫. స త్వం పురుషశార్దూల ధైర్యేణ సుసమాహితః,
త్యజేమాం దుర్బలాం బుద్ధిం సంతాపం మా కురుష్వ హ. ౧౬. ఏవ
ముక్తస్తు కాకుత్స్థో లక్ష్మణేన మహాత్మనా, ఉవాచ పరయా ప్రీత్యా
సామిత్రిం మిత్రవత్సలమ్. ౧౭. ఏవమేతన్నరశ్రేష్ఠ యథా వదసి
లక్ష్మణ, పరితోషశ్చ మే వీర మమ కార్యానుశాసనే. ౧౮. నిర్వృతి
శ్చాగతా సౌమ్య సంతాప శ్చ నిరాకృతః, భవద్వాక్యై స్స సుమధురై
రనునీతోఽస్మి లక్ష్మణ. ౧౯.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తర కాండే-ద్విపంచాశసంగ్రహః.

రగిం-౯౦౦౦.

త్రిపంచాశసంగ్రహః.

లక్ష్మణస్య తు తద్వాక్యం నిశమ్య పరమాద్భుతమ్, సుప్రీత
శ్చాభవ ద్రామో వాక్యం చేద మువాచహ. ౧. దుర్లభ స్తీవృశో
బంధు రస్తి న్నాలే విశేషతః, యాదృశ స్త్వం మహాబుద్ధే మమ
సౌమ్య మనోనుగః. ౨. యత్తు మే హృదయే సౌమ్య వర్తతే శుభ
లక్షణ, తన్ని శామయ చ శ్రుత్వా కురుష్వ వచసం మమ. ౩. చత్వారో
దివసా సౌమ్య కార్యం పౌరజనస్య వై, అకుర్వాణస్య సామిత్రే
తస్తే మర్త్యాణి కృంతతి. ౪. ఆహూయంతాం ప్రకృతయః పురోధా
మంత్రిణ స్తథా, కార్యాగ్నిశ్చ పురుషా త్రినియశ్చ పురుషర్షభ.

౧. పౌరకార్యాణి యో రాజా న కరోతి దినేదినే, స మృతో నరకే
 ఘోరే పాత్యతే నాత్ర సంశయః. ౬. శూయతే హి పురా రాజా
 నృగోనామ మహాయశాః, బభూవ పృథివీపాలో బ్రహ్మణ్య సృత్యవా
 క్కుచిః. ౭. స కదాచి ద్గవాంకోటిం సవత్సాం రత్నభూషితామ్, బ్రహ్మ
 ణ్యభ్యో దదా రాజా పుష్కరేషు సదక్షిణామ్. ౮. తత స్సంగా ద్గతా
 ధేను ససత్సా సృష్టితానఘ, బ్రహ్మణస్యాహితాగ్నే శ్చ దరిద్ర
 స్యోంధవ ర్తినః. ౯. స సప్తాంగాం ఝఢారోవై అన్విష్యం స్తత్ర తత్రచ
 నాపశ్య త్సర్వరాజ్యేషు సంవత్సరగణా న్బహూః. ౧౦. తతః కనఖలం
 గత్వా జీర్ణవత్సాం నిరామయమ్, దదర్శ తాం స్వకాం ధేనుం బ్రహ్మ
 ణస్య నివేశనే. ౧౧. అథ తాం నామధేయేన స్వకేనోవాచ సద్విజః,
 ఆగచ్ఛ శబళేత్యేవం సాచ శుశ్రావ గౌస్సర్వరమ్. ౧౨. తస్య తం స్వర
 మాజ్ఞాయ ఝఢార్తస్య ద్విజస్యవై, అన్వగా త్పృష్ఠత సా గార్గచ్ఛం
 తం పావకోపమమ్ ౧౩. యోఽపిపాలయతే విప్ర సోఽపి తా మన్వగా
 ద్ద్రితమ్, గత్వా త మృషి మాచప్త మమగౌ రితి సత్వరః. ౧౪. సృష్టితా
 రాజసిం హేన తస్మిన్ చానే నృగేణ హ, తయో రాప్రహ్మణయో ర్వాదో
 మహా నానీ ద్విపశ్చితోః. ౧౫. వివదంతౌ తతోఽన్యోన్యం రాజాన మభి
 జగ్తుః, తౌరాజభవనద్వారి న ప్రాప్తౌ నృగళాసనమ్. ౧౬. అహో
 రాత్రా ణ్యనేకాని వసంతౌ క్రోధ మీయతుః, ఊచతుశ్చ మహాత్మానా
 తా పుభౌ ద్విజన త్రమా. ౧౭. క్రుద్ధా పరమసంతప్తౌ వాక్యం ఘోరాభి
 సంహితమ్, అర్థినాం కార్యసిద్ధ్యర్థం యస్తాత్త్వం వై పి దర్శనమ్. ౧౮.
 అదృశ్య సర్వభూతానాం కృకలాసో భవిష్యసి, బహువర్షసహస్రాణి
 బహువర్షశతానిచ. ౧౯. శ్వభేత్వం కృకలాసోవై దీర్ఘ కాలం వసిష్యసి,
 ఉత్పత్యతే హిలోకేఽస్మిన్యదూనాం క్షీరవర్షః. ౨౦. వాసుదేవ ఇతి
 ఖ్యాతో విష్ణుః పురుషవిగ్రహః, సతే మోక్షయితా రాజన్యస్తాచ్ఛాపా
 ద్భవిష్యతి. ౨౧. కృతాచ తేన కాలేన నిష్క్రృతి స్తే భవిష్యతి, భారా
 వతరణార్థం హి నరనారాయణా పుభౌ. ౨౨. ఉత్పత్యతే మహావీర్యో
 కతాయుగ ఉపస్థితే, ఏవం తౌ శాపముత్సృజ్య బ్రహ్మణౌ విగతజ్వరా.
 ౨౩. తాం గాం హిదుర్బలాం వృద్ధాం దదతుః బ్రహ్మణాయవై, ఏవం
 స రాజా తం శాప ముపభుక్తే సునారూః. ౨౪. కార్యార్థినాం విమ

ద్వోహి రాజ్ఞాం దోషాయ కల్పతే, తచ్ఛీఘ్రం దర్శనం మహ్య మభి
వర్తంతు కార్మిణః ౨౧. సుకృతస్య హి కార్యస్య ఫలం నాపైతి
పార్థివః, తస్మాద్గచ్ఛ ప్రతీక్షస్య సౌమిత్రే కార్యవాణనః. ౨౨.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-త్రిపఞ్చశస్సర్గః.

3౫3-2౦౬౦౦.

చతుఃపఞ్చశస్సర్గః.

రామస్య వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణః పరమార్థవీత్, ఉవాచ
ప్రాంజలిర్వాక్యం రాఘవం దీప్తతేజసమ్. ౧. అల్పాపరాధే కాకుత్స్థం
ద్విజాభ్యాం శాప ఈదృశః, మహా స్మగస్యరాజన్వే ర్యమదండ ఇవా
పరః. ౨. శ్రుత్వాతు శాపసంయుక్త మాత్మానం పురుషర్షభ, కిమువాచ
నృగో రాజా ద్విజౌ క్రోధసమన్వితౌ. 3. లక్ష్మణేనైవ ముక్తస్తు రాఘవః
పునరబ్రవీత్, శృణు సౌమ్య యథాపూర్వం స రాజా శాపవిక్షతః.
౪. అథాధ్వని గతౌ విప్రౌ విజ్ఞాయ సన్మగస్తదా, ఆహూయ మంత్రిణ
స్సర్వా నైర్మమాం త్నపురోధనః. ౫. తానువాచ నృగోరాజా
సర్వాశ్చ ప్రకృతీ స్తదా, దురోఘ్న సుసమావిప్త శ్శూర్యతాం మే
సమాహితైః. ౬. నారదః పర్వత శ్చైచివ మమ దత్వా మహద్భయమ్,
గతౌ త్రిభువనం విప్రౌ వాయుభూతా వనిదితౌ. ౭. కుమారోఽయం
వసుర్దామ స ఇహాద్యాభిషిచ్యతామ్, శ్వభ్రంఛైవ శుకస్పర్శం క్రియ
తాం శిల్పిభి ర్మమ. ౮. యత్రాహం సంక్షిప్త్యామి శాపం బ్రాహ్మణ
నిస్సృతమ్, వర్షస్నుమేకం శ్వభ్రం తు హిమఘ్నమపరం తథా. ౯,
గ్రీష్మఘ్నం చ సుఖస్పర్శమేకం కుర్వంతు శిల్పినః, ఫలవంతశ్చ యే
వృక్షాః పుష్పవత్యశ్చయా లతాః. ౧౦. ఆరోప్యంతాం బహువిధాః
బహ్వస్వాదాశ్చ గుల్మినః, క్రియతాం రామణీయంచ శ్వభ్రాణాం
సర్వతోదిశమ్. ౧౧. సుఖ మత్ర వసిష్యామి యావత్కాలస్య పర్యయః,
పుష్పాణి చ సుగంధీని క్రియంతాంతేషు నిత్యశః. ౧౨. పరివార్యయాథా
మేస్య రథస్థం యోజనం తథా, నీవం కృత్వా విధానం స నందిదేశవసుం
తదా. ౧౩. ధర్మనిత్యః ప్రజాః పుత్ర క్షత్రధర్మేణాపాలయ, ప్రత్యక్షంతే
యాథాశాపో ద్విజాభ్యాం మయి పాతితః. ౧౪. సరశ్రేష్ఠసరోషాభ్యామప

రాధేఽపి తాదృశే, మాకృథా స్త్వం తు సంతాపం మత్కృతే పురుష
ర్షభ. ౧౧. కృతాంతః కుశలః పుత్ర యేనా స్తి వ్యసనీకృతః, ప్రాప్తవ్యా
న్యేవ ప్రాప్నోతి గంతవ్యాన్యేవ గచ్ఛతి. ౧౨. లబ్ధవ్యాన్యేవ లభతే
దుఃఖాని చ సుఖాని చ, పూర్వే జాత్యంతరే వత్స మయా పాపం
మహత్కృతమ్, ౧౩. తస్మాత్ప్రాప్తం మయా పుత్ర మా విషాదం కురు
ష్వహ, ఏవముక్త్యా నృగస్తత్ర సుతం రాజా మహాయశాః, ౧౪. శ్వభ్రం
జగామ సుకృతం వాసాయ పురుషర్షభ. ఏవం ప్రవిశ్యైవ నృపస్తదానీం
శ్వభ్రం మహద్రత్నవిభూషితం తత్, సంపాదయామాస తదా మహాత్మా
శాపం ద్విజాభ్యాం హి రుషా విసృప్తమ్. ౨౦.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-చతుఃషష్ఠాశస్సర్గః.

౨౧౬-౨౧౭.

షష్ఠాశస్సర్గః.

ఏవం తే నృగశాపస్య విస్తరోఽభిహితో మయా, యద్యస్తి
శ్రవణే శ్రద్ధా శృణుష్యేహాపరాం కథామ్. ౧. ఏవముక్తస్తురామేణ
సౌమిత్రిః పునరబ్రవీత్, తృప్తి రాశ్చర్యభూతానాం కథానాం నాస్తి
మే నృప. ౨. లక్ష్మణే నైవ ముక్తస్తు రామ ఇత్వోక్తునందనః, కథాం
పరమధర్మిష్ఠాం వ్యాహర్తు ముపచక్రమే. ౩. ఆసీ ద్రాజా నిమిర్నామ
ఇత్వోక్తూణాం మహాత్మనామ్, పుత్రో ద్వాదశమో వీర్యే ధర్మే చ
పరినిష్ఠితః. ౪. స రాజా వీర్యసంపన్నః పురం దేవపురోపమమ్, నివేశ
యామాస తదా అభ్యాశే గౌతమస్య తు. ౫. పురస్య స్వకృతం నామ
నైజయంత మితి శ్రుతమ్, నివేశం తత్ర రాజర్షి ర్నిమిశ్చక్రే మహా
యశాః. ౬. తస్య బుద్ధి సుముత్పన్నా నివేశ్య సుమహాత్పురమ్,
యజేయం దీర్ఘసత్రేణ పితుః ప్రహ్లాదయ న్ననః. ౭. తతః పితర మా
మంత్ర్య ఇత్వోక్తుం హి మనోస్సుతమ్, వసిష్ఠం వరయామాస పూర్వం
బ్రహ్మర్షి సత్తమమ్, ౮. అనంతరం స రాజర్షి ర్నిమి రిత్వోక్తునత్తమః,
అత్రి మంగిరసం చైవ భృగుం చైవ తపోధనమ్. ౯. త మువాచ వసిష్ఠ
స్తు నిమిం రాజర్షి సత్తమమ్, నృతోఽహం పూర్వ మింద్రేణ ప్రతీక్షస్వ
తదంతరమ్. ౧౦. అనంతరం మహావిప్రో గౌతమః ప్రత్యపూరయత్, వసి

శ్లో॥ ౭౫ మహాతేజా ఇంద్రయజ్ఞ మథాకరోత్. ౧౧. నిమిర్షి రాజా
తాన్విప్రా స్సమానీయ సరాధిపః, అయజ్ఞద్ధి మహత్సార్వేస్యపుర
స్య సమీపతః. ౧౨. పంచవర్ష సహస్రాణి రాజా దీక్షా ముపాగమత్, ఇం
ద్రయజ్ఞావసానే తు వసిష్ఠో భగవాన్పుషి. ౧౩. సకాశమాగతో రాజ్ఞో
హత్రం కర్తు మనిందితః, త మధ్వర మథాపశ్యద్దాతమే నాభిపూరి
తమ్. ౧౪. క్రోధేన మహతాఽఽవిష్ఠో వసిష్ఠోబ్రహ్మణ స్సుతః, స రాజ్ఞో
దర్శనాకాంక్షీ ముహూర్త ముపవిశ్య హ. ౧౫. తస్మిన్నహని రాజర్షి
ర్నిద్రయాఽపహృతో భృశమ్, తతో మన్యుర్వసిష్ఠస్య ప్రాయశాన్తి స్స
హత్తనః. ౧౬. అదర్శనేన రాజర్షే ర్వాప్యహర్తు ముపచక్రమే, యస్తా
త్త్వ మన్యం వృతవా న్నా మనజ్ఞాయ పార్థివ. ౧౭. చేతనేనవివాభూతో
దేహ స్తవ భవిష్యతి, తతః ప్రబుద్ధో రాజర్షి శ్శ్చిత్వా శాప ముదా
హృతమ్. ౧౮. బ్రహ్మయోని మథోవాచ సంరంభాతోక్తిధర్మూచ్ఛితః,
అజానత శ్శయానస్య క్రోధేన కలుషీకృతః. ౧౯. ముక్తవాన్స్యై శా
పాగ్నిం యమదండ మివాపరమ్, తస్మాత్తవాపి బ్రహ్మరేచేతనేన వినా
కృతః. ౨౦. దేహస్సురుచిరప్రభోయే భవిష్యతి న సంశయః, ఇతి
రోషవశా దుభౌ తదానీ మనోన్యం శపితౌ నృపద్విజేంద్రా, సహ
నైవ బభూవతు ర్విదేహౌ తత్తుల్యాధిగతప్రభావవంతౌ. ౨౧.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-పంచపంచాశస్సర్గః.

౧౫౯-౩౧౮౦.

పట్టభాషితస్సర్గః.

రామస్య భాషితం శ్రుత్వా లక్ష్మణః పరవీరహః, ఉవాచ
ప్రాంజలి ర్వాక్యం రాఘవం దీప్తతేజసమ్. ౧. నితీప్తదేహశా కాకుత్స్థ
కథం తౌ ద్విజపార్థివ, పునర్దేహేన సంయోగం జగ్గతు ర్దేవసం
మతౌ. ౨. లక్ష్మణేనైవ ముక్తస్తు రామ ఇత్స్వోకునందనః,
ప్రత్యువాచ మహాతేజాః లక్ష్మణం పురుషర్షభః. ౩. తౌ పరస్పర
శాపేన దేహపుతృప్య భార్గికౌ, అభూతాం నృపవిప్రక్షీ వా
యుభూతౌ తపాధనా. ౪. అశరీర శ్శరీరస్య కృతేఽన్యస్య మహా
మునిః, వసిష్ఠ స్తు మహాతేజాః జగామ పితు రంతికమ్. ౫. సోఽభివా

ద్య పితుః పాదా దేవదేవస్య ధర్మవిత్, పితామహమథోవాచ వాయు
భూత ఇదం వచః. ౬. భగవన్నిమిశాపేన విదేహత్వ ముపాగమమ్,
లోకనాథ మహాదేవ వాయుభూతోఽహమబ్జః. ౭. సర్వేషాం దేహపీ
నానాం మహద్బుధం భవిష్యతి, లుప్యంతే సర్వకార్యాణి పీనదేహ
స్య వై ప్రభో. ౮. దేహస్యాన్యస్య సద్భావే ప్రసాదం కర్తు మర్హసి,
త మువాచ తతో బ్రహ్మ స్వయంభూరమితప్రభః. ౯. మిత్రావరు
ణజం తేజః ఆవిశత్స్వం మహాయశః, అయోనిజ స్త్వం భవితా తత్రా
పి ద్విజనత్తమ. ౧౦. ధర్మేణ మహతా యుక్తః పున రేవ్యసి మేవ
శమ్, ఏవ ముక్త స్తు దేవేన అభివాద్య ప్రదక్షిణమ్. ౧౧. కృత్వా
పితామహం తూర్ణం ప్రయయా వరుణాలయమ్, త మేవ కాలం మి
త్రోఽపి వరుణత్వ మకారయత్. ౧౨. క్షీరోదేన సహోపేతః పూజ్య
మాన స్సురోత్తమైః, ఏతస్మిన్నేవ కాలేతు ఊర్వశీపరమాపురా. ౧౩.
యదృచ్ఛయా సముద్రే శ మాయయా సఖభి ర్వృతా, తాం దృష్ట్వా
రూపనంపన్నాం క్రీడంతీం వరుణాలయే. ౧౪. ఆవిశత్పురమో హర్షో
వరుణం చోర్వశీకృతే, సతాం పద్మవలాశాక్షీం పూర్ణచంద్రనిభా
ననామ్. ౧౫. వరుణో వరయామాన మైథునాయూపురోవరామ్,
ప్రత్యువాచ తత సాతు వరుణం ప్రాంజలిస్థితా. ౧౬. మిత్రేణా
హం వృతా సాక్షా త్పూర్వమేవ సురేశ్వర, వరుణస్త్వబ్రవీ ద్వాక్యం
కందర్పశరపీడితః. ౧౭. ఇదం తేజస్సుముత్సృజ్యే కుంభేఽస్మి దేవనిర్మితే,
ఏవముత్సృజ్య సుశ్రోణి త్వయ్యహం వరవర్ణిని. ౧౮. కృతకా
మో భవిష్యామి యది నేచ్ఛసి సంగమమ్, తస్య తల్లోకపాలస్య వరు
ణస్య సుభాషితమ్. ౧౯. ఊర్వశీ పరమప్రీత్యా శ్రుత్వా వాక్య మువా
చ హ, కామమేత ద్భవత్సేవం హృదయం మే త్వయి స్థితమ్. ౨౦.
భావశ్చాభ్యుగత స్తథ్యం దేహో మిత్రస్య తు ప్రభో, ఊర్వశ్యా ఏవ
ముక్తస్తు రేతస్త న్న హ దమ్భుతమ్. ౨౧. జ్వలదగ్నిశిఖాప్రఖ్యం తస్మి
న్కుంభేహ్యపాస్పజత్, ఊర్వశీ త్వగమ త్తత్ర మిత్రోవైయాత్ర దేవతా.
తాంతుమిత్రస్సుసంక్రుద్ధ ఊర్వశీమిదమబ్రవీత్, మయా నిమంత్రితా
పూర్వం కస్తా త్వ మసి వర్జితా. ౨౩. భావేనాన్యం వృతవతీ తస్మా
త్త్వం దుష్టచారిణి, అనేన దుష్కృతేన త్వం మతోగ్రాధకలుషీకృతా.

౨౪. మనుష్యలోకమాస్థాయ కంచిత్కాలం నివత్స్యసి, బుధస్య పుత్రో రాజర్షికి కాశీరాజః పురూరవాః. ౨౫. తమద్య గచ్ఛ దుర్బుధో న తే భర్తా భవిష్యతి, ఇత్యుక్త్వా న స్వకం తేజ స్తస్మిన్ముఖేఽప్యసా నృజత్. ౨౬. తతస్సా శాపదోషేణ పురూరవన మభ్యగాత్, ప్రతి స్థానే పురవరో బుధస్యాత్మజ మారనమ్. ౨౭. తస్య జజ్ఞేతత శ్శ్రీమా నాయుః పుత్రో మహాబలః, సహుషో యస్య పుత్రస్తు బభూవేంద్రనమ ద్యుతిః. ౨౮. వజ్ర ముత్పృజ్య పుత్రాయ భ్రాంతేఽథ త్రిదివేశ్వరే, శతం వర్ష సహస్రాణి యేనేంద్రత్వం ప్రశాసితమ్. ౨౯. సాతేన శాపేన జగామ భూమిం తదోర్వశీ చారుదతీ సునేత్రా, బహూని వర్షాణ్యవన చ్చ సుభూ శ్శాపక్షయాదింద్రనదో జగామ. ౩౦.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-పల్పంచాంగసూర్యః.

౬-౨-౧-౨౪౦.

నవపంచాంగసూర్యః.

తాం శ్రుత్వా దివ్యసంకాశాం కథా మద్భుతదర్శనామ్, లక్ష్మణః పరమప్రీతో రాఘవం వాక్య మబ్రవీత్. ౧. నిక్షిప్తదేహా కాకుత్స్థ కథం తౌ ద్విజపార్థివా, పునర్దేహేన సంయోగం జగతుర్దేవనమ్మతే. ౨. తస్య తద్భాషితం శ్రుత్వా రామ సుత్యపరాక్రమః, తాం కథాం కథయామాన వసిష్ఠస్య మహాత్మనః. ౩. తతః కుమ్భే నరశ్రేష్ఠ తేజః పూర్ణే మహాత్మనోః, తస్మిన్ స్తేజోమరూ విప్రో సంభూతావృషి సత్రమా. ౪. పూర్వం సమభవ త్తత్ర అగస్త్యో భగవా నృషిః, నాహం సుత స్తవే త్యుక్త్వా మిత్రం తస్మా దచాక్రమత్. ౫. తద్ధి తేజస్తు మిత్రస్య ఊర్వశ్యాః పూర్వ మాహితమ్, తస్మిన్ త్సమభవత్కుమ్భే తత్తేజో యత్ర వారుణమ్. ౬. కస్య చిత్స్యేథ కాలస్య మిత్రావరుణసంభవః, వసిష్ఠ స్తేజసా యుక్తో జజ్ఞే చేత్వా కుదైవతమ్. ౭. త మిత్యేకు ర్మహా తేజా జాతమాత్ర మనిందితమ్, వస్తే పురోధనం సౌమ్య వంశస్యాస్య భవాయ నః. ౮. ఏవం త్వపూర్వదేహస్య వసిష్ఠస్య మహాత్మనః, కథితో నిర్గమ సౌమ్య నిమేష్కృణు యథాఽభవత్. ౯. దృష్ట్వా

విదేహం రాజాన మృషయ స్సర్వ ఏవ తే, తం తతో యోజయా
 మాసు ర్యాగదీక్షాం మనీషిణః. ౧౦. తం చ దేహం నరేంద్రస్య
 రక్షంతి స్త ద్విజోత్తమాః, గంధై ర్నాలైశ్చ సంపూజ్య పారభృత్య
 సమన్వితాః. ౧౧. తతో యజ్ఞే సమాప్తే తు భృగు స్తత్రేద మబ్రవీత్,
 ఆనయిష్యామి తే చేత స్తప్తోఽస్మి తవ పార్థివ. ౧౨. సుప్రీతా శ్చ
 సురా స్సర్వే నిమేశ్చేత స్తదాబ్రువన్, వరం వరయ రాజశ్చే క్యతే
 చేతో నిరూప్యతామ్. ౧౩. ఏవ ముక్త స్సురై స్సర్వై ర్నిమే శ్చేత
 స్తదాబ్రవీత్, నేత్రేషు సర్వభూతానాం వసేయం సురస త్తమాః. ౧౪.
 బాధ మిత్యేవ విబుధా నిమే శ్చేత స్తదాబ్రువన్, నేత్రేషు సర్వభూతా
 నాం వాయుభూత శ్చరిష్యసి. ౧౫. త్వత్కృతే నిమిషిష్యంతి చక్షూషి
 పృథివీతలే, వాయుభూతేన చరతా విశ్రమార్థం ముహుర్ముహుః. ౧౬.
 నీవముక్త్వా తు విబుధా స్సర్వే జన్తు ర్యథాగతమ్, ఋషయోఽపి
 మహత్తానో నిమే ర్దేహం సమాహరన్. ౧౭. అరణిం తత్ర నిక్షిప్య
 మథనం చక్రు రోజసా, మంత్రహోమై ర్మహత్తానః పుత్ర హేతో ర్నిమే
 స్తదా. ౧౮. అరణ్యాం మధ్యమానాయాం ప్రాదుర్భూతో మహా
 తపాః, మథనా న్నిధి రిత్యాహు ర్జననాజ్జనకోఽభవత్. ౧౯. యస్తా
 ద్విదేహ త్సమ్భూతో వై దేహ స్తు తత స్సన్పృతః, ఏవం విదేహ
 రాజశ్చ జనకః పూర్వకోఽభవత్. ౨౦. మిథి ర్నామ మహాతేజా
 స్తేనాయం మైథిలోఽభవత్. [ఇతి సర్వ మశేషతో మయా కథితం
 సంభవకారణంతు సౌమ్య, నృపపుంగవశాపజయో ద్విజస్య ద్విజశాప
 జయ స్తథాద్భుతో నృపస్య. ౨౧.]

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-స్తవపంచాశస్సర్గః.

౬౧౨-౧౨౨౦.

అష్టపంచాశస్సర్గః.

ఏవం బ్రువతి రామే తు లక్ష్మణః పరవీరహః, ప్రత్యువాచ మహా
 త్తానం జ్వలంత మివ తేజసా. ౧. మహాదద్భుత మాశ్చర్యం విదేహస్య
 పురాతనమ్, నిర్వృత్తం రాజశార్దూల వసిష్ఠస్య నిమేససహ. ౨. నిమిస్తు

క్షత్రియ శూరో విశేషేణ చ దీక్షితః, నక్షమాం కృతవా న్రాజ
 వసిష్ఠస్య మహాత్మనః. 3. ఏవం బ్రువతి వీరే తు లక్ష్మణే పున ర్బ్రవీత్
 రామో రమయతాం శ్రేష్ఠో భాతరం దీప్తతేజసమ్. ౪. న సర్వత్ర
 క్షమా వీర పురుషేషు ప్రదృశ్యతే, సామిత్రే దుస్సహో రోషో యథా
 క్షాంతో యయాతినా. ౫. సత్త్వానుగం పురస్కృత్య తన్నిబోధ సమా
 హితః, సహుషస్య సుతో రాజా యయాతి. పౌరవర్ధనః. ౬. తస్య
 భార్యాద్వయం సౌమ్య రూపేణా ప్రతిమం భువి, ఏకా తు తస్య రాజ్య
 రాహుషస్య పురస్కృతా. ౭. శర్లిష్ఠా నామ దైతేయా దుహిత
 వృషపర్వణః, అన్యాతూశనసః పత్నీ యయాతేః పురుషర్షభ. ౮. :
 తు సా దయితా రాజ్ఞో దేవయానీ సుమధ్యమా, తయోః పుత్రౌ త
 సమ్భూతౌ రూపవంతౌ సమాహితౌ. ౯. శర్లిష్ఠాఽజనయ త్పురు
 దేవయానీ యదుం తదా, పూరుస్తు దయితో రాజ్ఞో గుణై రాత్మక
 తేన చ. ౧౦. తతో దుఃఖసమావిష్టో యదు ర్భాతర మ్బ్రవీత్, భార్గవస్య
 కులే జాతా దేవస్యా క్లిష్టకర్తవ్యః. ౧౧. సహానే హృద్గతం దుఃఖ మః
 మానం చ దుస్సహమ్, ఆహం తు సహితౌ దేవి ప్రవిశావ హుతాః
 నమ్. ౧౨. రాజా తు రమతాం సార్థం దైత్యపుత్ర్యా బహుక్షపాః
 యది వా సహానీయం తే మామనుజ్ఞాతు మర్హసి. ౧౩. క్షమ త్వం :
 క్షమిష్యేఽహం మరిష్యామి న సంశయః, పుత్రస్య భాషితం శ్రుత్వా
 పరమార్తస్య రోదతః. ౧౪. దేవయానీ సుసంక్రుద్ధా సన్తార పితరం తదా
 ఇంగితం స తు విజ్ఞాయ దుహితు ర్భార్గవ స్తదా. ౧౫. ఆగమ త్వరిత
 తత్ర దేవయానీ తు యత్ర సా, దృష్ట్వా చాప్రకృతిస్థాం తా వ
 ప్రహృష్టా మచేతనామ్. ౧౬. పితా దుహితరం వాక్యం కిమేత ది
 చా బ్రవీత్, పృచ్ఛంత మనకృతం వై భార్గవం దీప్తతేజసమ్. ౧౭
 దేవయానీ సుసంక్రుద్ధా పితరం వాక్య మబ్రవీత్, అహ మగ్నిం విమ
 తీక్ష్ణ మహోవా మునినత్రమ. ౧౮. భక్షయిష్యే ప్రవేక్ష్యామి న త
 శత్రూమి జీవితుమ్, న మాం త్వ మభిజానీషే దుఃఖతా మవమా
 తామ్. ౧౯. వృక్షస్యావజ్ఞయా తాత ఖద్యం తే వృక్షజీవినః, అవజ్ఞాయ
 న రాజర్షిః పరిభూయచ భార్గవమ్. ౨౦. మ య్యవజ్ఞం ప్రయుక్త్యేహి
 న చ మాం బహుషన్తతే, తస్మా న్నరచనం శ్రుత్వా రోధేనాభిప

పుత్రః. ౨౧. వ్యాహర్తు మువచక్రామ ఉశనా నహుషాత్తజమ్, యస్తా
న్యా మవజానీతే నాహుష స్తు దురాత్మవాః. ౨౨. జరయా పరయా
జీర్ణ త్తైర్భిల్య మువయాన్యతి, ఏవ ముక్త్వా దుహితరం సమాశ్వాన్య
చ భార్గవః. ౨౩. పున ర్జగామ బ్రహ్మర్షి ర్భవనం స్వం మహాయశాః.
స ఏవ ముక్త్వా ద్విజపుంగవాగ్ర్య స్ఫుతాం సమాశ్వాన్య చ దేవ
యానీమ్, పున ర్యయా సూర్యసమానతేజాః దత్త్వా చ శాపం
నహుషాత్తజాయ. ౨౪.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-అష్టపఞ్చశస్సర్గః.

౧౬౧౬-౧౦౩౦౦.

ఏకోనవప్రితమస్సర్గః.

శ్రుత్వా తూతననం క్రుద్ధం తదా౭౭ర్లో నహుషాత్తజః, జరాం
పరమికాం ప్రాప్త స్వపుత్ర మిద మబ్రవీత్. ౧. యదో త్వ మసి
ధర్మజ్ఞో మదర్థం ప్రతిగృహ్యతామ్, జరా పరమికా పుత్ర భోగైరంశ్యే
మహాయశః. ౨. న తావత్కృతకామో౭స్మి విషయేషు నరక్షభ,
అనుభూయ యథాకామం తతః ప్రాప్నోమ్యహం జరామ్. ౩.
యదు స్తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రత్యువాచ నరక్షభమ్, పుత్ర స్తే దయితః
పూరుః ప్రతిగృహ్య తు వై జరామ్. ౪. ఓహిష్కృతో౭హ మర్థేషు
నన్నికర్తాచ్చ పార్థివ, ప్రతిగృహ్యతా తే రాజన్యసహాశ్నాతి భోజనమ్.
౫. భక్త్యం తథాపి సంపేయం మృప్తం స్నేహాయతం తథా, తస్య
తద్వచనం శ్రుత్వా రాజా పూరు మథాబ్రవీత్. ౬. ఇయం జరా
మహాబాహో మదర్థే ప్రతిగృహ్యతామ్, నాహుషే తైవ ముక్తస్తు
పూరుః ప్రాంజలి రబ్రవీత్. ౭. ధన్యో స్త్యనుగృహీతో౭స్మి శాననే
౭స్మి తవ స్థితః, పూరో ర్వచన మాజ్ఞాయ నాహుషః పరయా ముదా.
౮. ప్రహర్ష మతులం లేభే జరాం సంక్రామయచ్చతామ్, తత స్సరాజా
తరుణః ప్రాప్య యజ్ఞం త్సహస్రశః. ౯. బహువర్ష సహస్రాణి పాలయా
మాన మేదినిమ్, అథ దీర్ఘస్య కాలస్య రాజా పూరు మథాబ్రవీత్.
౧౦. ఆనయన్య జరాం పుత్ర న్యాసం నిర్యాతయన్య తు, న్యాసే ఖుతా

మయా పుత్ర త్వయి సంక్రామితా జరా. ౧౧. తస్మా త్ప్రీతిగ్రహీ
 మ్యామి తా మహం మాన్యథా కృథాః, ప్రీత శ్చాస్మి మహాబాహూ
 శాసనస్య ప్రతిగ్రహత్. ౧౨. త్వాం చాహ మభిషేక్య్యామి ప్రీతి
 యుక్తో సరాధిపమ్, ఏవ ముక్త్వా సుతం పూరుం యయాతి ర్నహుమా
 త్తజః. ౧౩. దేవయాసీసుతం కృద్ధో రాజా వాక్యమథాబ్రవీత్,
 రాక్షస స్త్వం మయా జాతః పుత్రరూపో దురాసదః. ౧౪. ప్రతిహంసి
 మమాజ్ఞాం య త్ప్రీత్యాగ్నే విఫలో భవ, పితరం గురుభూతం మాం యస్మా
 త్వ మవమన్యసే. ౧౫. రాక్షసా న్యాతుధానాం స్త్వం జనయిష్యసి
 దారుణా, న తు సోమకులోద్భూతో వంశ స్థాస్యతి దుర్జితే. ౧౬.
 వంశో హి భవత స్తుల్యో దుర్జిసీతో భవిష్యతి, త మేవ ముక్త్వా
 రాజర్షిః పూరుం రాజ్యవివర్ధనమ్. ౧౭. అభిషేకేణ సంపూజ్య ఆశ్రమం
 ప్రవివేశ హ, తతః కాలేన మహతా దిష్టాంతముపజగ్గివా. ౧౮.
 త్రిదివం సగతో రాజా యయాతి ర్నహుమాత్తజః, పూరు స్త్వకారయ
 ద్రాజ్యం ధర్తేణ మహతావృతః. ౧౯. ప్రతిష్ఠానే పురవరే కాశీరాజ్యే
 మహాయశాః, యదుస్తు జనయామాన యాతుధానాం త్సహస్రశః.
 ౨౦. పురే క్రౌంచవనే దుర్గే రాజవంశా ద్భూహిష్కృతః, ఏష తూశ
 ససాముక్త శ్చాపోత్సర్గో యయాతినా. ౨౧. ధారితః క్షత్రధర్తేణ
 యం నిమిశ్చ క్షమేనచ, [క్షమాతు సర్వథా లోకే దుర్లభా కీర్తివర్ధినీ.
 ౨౨. రోషస్తు దారుణః పుంసాం క్షమాం కీర్తిం చ నిహ్నుతే, తస్మా
 న్న మహతాం కోపం జనయే త్క్షాంతిమా న్నరః. ౨౩.] ఏత త్రై సర్వ
 మాఖ్యాతం దర్శనం సర్వకార్యణమ్, అనువర్తామహే సామ్య దోషో
 న స్యాద్యథా సృగే. ౨౪. ఇతి కథయతిరామే చంద్రతుల్యాననే చ
 ప్రవీరభరతతారం వ్యోమ జజ్ఞే తదాసీమ్, అరుణకిరణరక్తా దిగ్బాభౌ చైవ
 పూర్వా కుసుమరసవిముక్తం వస్త్ర మాకుంతితేవ. ౨౫.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-ఏకోనవప్రితమస్సర్గః.

౪౧౮-౪౩౬౦.

అథాధికపాఠసర్గాస్త్రయః.

తేషు

ప్రథమసర్గః.

తతః ప్రభాతే విమలే కృత్వా పార్వాహ్నికీం క్రియామ్, ధర్మా
సనగతో రాజా రామో రాజీవలోచనః. ౧. రాజధర్మా నపేక్ష నైవ
బ్రాహ్మణై రైర్నగమై సుహ, పురోధనా వసిష్ఠేన ఋషిణా కాశ్యపేన
చ. ౨. మంత్రిభి ర్వ్యవహారజ్ఞై స్తథావై శ్చ ర్గర్వపారగైః, నీతిజ్ఞై రథ
నభ్యైశ్చ రాజభి స్సా సభావృతా. ౩. సభా యథా మహేంద్రస్య
యమస్య వరుణస్య చ, శుశుభే రాజసింహస్య రామస్యాకిప్తకర్ణః. ౪.
అథ రామోబ్రవీ త్తత్ర లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్, నిర్గచ్ఛ త్వం మహా
బాహో సమిత్రానందవర్ధన. ౫. కార్యార్థిన శ్చ సౌమిత్రే వ్యాహర్తుం
సముపాగతాః, రామస్య భాషితం శ్రుత్వా లక్ష్మణ శ్శుభలక్షణః.
౬. ద్వారదేశ ముపాగమ్య కార్మిణ శ్చాహ్వయ త్వయమ్, న కశ్చి
దబ్రవీత్తత్ర మమ కార్య మిహద్య వై. ౭. నాథయో వ్యాధయ
శ్చైవ రామే రాజ్యం ప్రశాసతి, పక్వసన్యా వసుమతీ సర్వాషధసమ
న్వితా. ౮. న బాలో మ్రియతే తత్ర న యవా నచ మధ్యమః, ధ
ర్మేణాశాసితం సర్వం న చ బాధా విధీయతే. ౯. దృశ్యతే న చ కార్యా
ర్థీ రామే రాజ్యం ప్రశాసతి, లక్ష్మణః ప్రాంజలి ర్భూత్వా రామాయై
వం స్యవేదయత్. ౧౦. అథ రామః ప్రసన్నాత్సా సౌమిత్ర మిదమబ్ర
వీత్, భూయ ఏవ తు గచ్ఛ త్వం కార్మిణః ప్రవిచారయ. ౧౧. సమ్య
క్ప్రణీతయా నీత్యా నాథర్హో విద్యతే క్వచిత్, తస్మాద్రాజధయా
త్సర్వ రక్షంతీవ పరస్పరమ్. ౧౨. బాణ ఇవ మయా ముక్తాః ఇహ
రక్షంతి మే ప్రజాః, తథాపి త్వం మహాబాహో ప్రజా రక్షస్వ తత్పరః.
౧౩. ఏవ ముక్తస్తు సౌమిత్ర ర్నిర్జగామ నృపాలయాత్, అపశ్యే ద్వార
దేశే వై శ్వానం తావ దవస్థితమ్. ౧౪. తమేవ వీక్షమాణం వై విక్రో
శంతం ముహుర్ముహుః, దృష్ట్వాఽథ లక్ష్మణ స్తం వై న పప్రచ్ఛాథ
వీర్యవా. ౧౫. కిం తే కార్యం మహాభాగ బ్రూహి విస్తభమానసః,
లక్ష్మణస్య వచ శ్శ్రుత్వా సారమేయోఽభ్యభాషత. ౧౬. సర్వభూత

హిరణ్యాయ రామాయాక్లిష్టకర్తణే, భయే వ్యభయదాత్రేచ తస్మై
 వక్తుం సముత్సహే. ఏత చ్ఛ్రిత్యా తు వచనం సారమేయస్య లక్షణః,
 రాఘవాయ తదాఖ్యాతుం ప్రవివేళాలయం శుభమ్. ౧౮. నివేద్య
 రామస్య పున ర్నిర్జగమ నృపాలయాత్, వక్షస్యం యది తే కించి
 త్తత్త్వం బ్రూహి నృపాయ వై. ౧౯. లక్షణస్య వచ శ్శ్రిత్యా సార
 మేయోఽభ్యభాషత, దేవాగాశే నృపాగాశే ద్విజవేశ్శ సు వై తథా.
 ౨౦. వహ్ని శ్శతక్రతు శ్చైచ సూర్యోవాయుశ్చ తిష్ఠతి, నాత్ర యో
 గ్యాస్తు సౌమిశ్చే యోనీనా మధమా వయమ్. ౨౧. ప్రవేష్టుం నాత్ర
 శత్యమో ధర్మో విగ్రహవా స్మృసః, సత్యవాదీ రణపటు సుర్వభూత
 హితే రతః. ౨౨. షాఢ్యస్య పదం వేత్తి నీతికర్తా స రాఘవః, స
 ర్వజ్ఞ సుర్వదర్శీచ రామో రమయతాంవరః. ౨౩. ససామ సుచ మృ
 త్యుశ్చ ధనదోఽథ యమ స్తథా, వహ్నిశ్శతక్రతు శ్చైచ సూర్యో
 వై వరుణ స్తథా. ౨౪. తస్య త్వం బ్రూహి సౌమిశ్చే ప్రజాపాల
 సురాఘవః, అనాజ్ఞప్త స్తు సౌమిత్రే ప్రవేష్టుం నోత్సహః మ్యహమ్. ౨౫.
 ఆవృశంస్యాన్తహఃభాగః ప్రవివేశ మహాద్యుతిః, నృపాలయం ప్రవి
 శ్యాథ లక్షణో వాక్య మబ్రవీత్. ౨౬. శ్రూయతాం మమ
 విజ్ఞాప్యం కౌసల్యానందవర్ధన, యన్తయోక్తం మహాబాహో తవ
 శాసనజం విభో. ౨౭. శ్వానైవ తిష్ఠతి ద్వారి కార్యార్థీ సముపాగతః,
 లక్షణస్య వచ శ్శ్రిత్యా రామో వచన మబ్రవీత్. ౨౮. తం ప్రవే
 శయ వై క్షిప్రం కార్యార్థీ యోఽత్ర తిష్ఠతి.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-అధికపాఠే

సారమేయవాక్యంనామ ప్రథమస్కంధః.

అధికపాఠే-ద్వితీయస్కంధః.

శ్రిత్యా రామస్య వచనం లక్షణస్త్వరిత స్తదా, శ్వాన
 మాహూయ మతిమా న్రాఘవాయ న్యవేదయత్. ౧. దృష్ట్వా సమా
 గతం శ్వానం రామో వచనమబ్రవీత్, వివక్షితార్థం మే
 బ్రూహి సారమేయ స తే భయమ్. ౨. అథావశ్యత తత్రస్థం రామం

శ్వాభిన్నమస్తకః, తతో దృష్ట్వా సరాజానం సారమేయోఽబ్రవీ ద్యచః. 3. రాజైవకర్తా భూతానాం రాజాచైవ వివాశకః, రాజా సుప్తేషు జాగర్తి రాజా పాలయతి ప్రజాః, ౪. నీత్యా సునీతయా రాజా ధర్మం రక్షతి రక్షితా, యదా న పాలయే ద్రాజా క్షీప్రం నశ్యంతి వై ప్రజాః. రాజాకర్తా చ గోష్ఠా చ సర్వస్యజగతః పితా, రాజా కాలో యుగంచైవ రాజా సర్వ మిదం జగత్. ౬. ధారణార్థం మిత్యాహు ర్ధర్మేణ విధృతాః ప్రజాః, యస్తా ధారయతే సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్, ౭. ధారణార్థి ద్విషాం చైవ ధర్మేణారంజయ స్ప్రిజాః, తస్తా ధారణ మిత్యక్తం సధర్మ ఇతి నిశ్చయః. ౮. ఏష రాజ స్పరో ధర్మః ఫలవా స్పృత్య రాఘవ, న హి ధర్మా ద్భవే త్కించి ద్దుష్పాప మితి మే మతిః. ౯. దానం దయా సతాం పూజా వ్యవహారేషు చార్జవమ్, ఏష రామ పరో ధర్మో రక్షణా త్పృత్యచేహ చ. ౧౦. త్వం ప్రమాణం ప్రమాణానా మసి రాఘవ సువ్రత, విదిత శ్చైవ తే ధర్మ స్సద్భి రాచరిత స్తు వై. ౧౧. ధర్మాణాం త్వం పరం ధామ గుణానాం నాగరోపమః, అజ్ఞానా చ్చ మయా రాజ స్సక్త స్త్వం రాజసత్తమ. ౧౨. ప్రసాదయామి శిరసా న త్వం క్రోధ మిహార్హసి, శున స్సవచనం శ్రుత్వా రాఘవో వాక్య మబ్రవీత్. ౧౩. కిం తే కార్యం కరో మ్యద్య బ్రూహి విస్తభ మాచిరమ్, రామస్య వచనం శ్రుత్వా సారమేయోఽబ్రవీ దిదమ్, ౧౪. ధర్మేణ రాష్ట్రం విండేత ధర్మేణైవానుపాలయేత్, ధర్మాచ్ఛరణ్యతాం యాతి రాజా సర్వభయాపహః. ౧౫. ఇదం విజ్ఞాయ యత్కృత్యం శూయతాం మమ రాఘవ, భిక్షుస్సర్వార్థసిద్ధిశ్చ బ్రాహ్మణావనభే వనః. ౧౬. తేన దత్తః ప్రహరో మే నిష్కారణ మనాగసః, ఏతచ్ఛ్రుత్వా తు రామేణ ద్వార్థసంప్రేషిత స్తదా. ౧౭. ఆనీతశ్చ ద్విజ సేన సర్వసిద్ధార్థకోవిదః, అథ ద్విజవర స్తత్ర రామం దృష్ట్వా మహాద్యుతిః. ౧౮. కిం తే కార్యం మయా రామ తదూహిహి త్వం మమానఘ, ఏవ ముక్తస్తు విప్రేణ రామో వచన మబ్రవీత్. ౧౯. త్వయాదత్తః ప్రహరోఽయం సారమేయస్య వై ద్విజ, కిం తదాపకృతం విప్ర దండే నాభి హతో యతః. ౨౦. క్రోధః ప్రాణహర శ్శత్రుః క్రోధో మిత్రముఖో రిపుః, క్రోధో హ్యసి ర్మహాతీక్ష్ణ సర్వం క్రోధోఽపకర్షతి. ౨౧. తపతే

యజతే చైవ యచ్చ దానం ప్రయచ్ఛతి, క్రోధేన సర్వం దహతి తస్మా
 త్కోగ్రధం విసర్జయేత్. ౨౨. ఇంద్రియాణాం ప్రదుష్టానాం హయానా
 మివ ధావతామ్, కుర్వీత ధృత్యా సారథ్యం సంహృత్యేంద్రియగోచ
 రమ్. ౨౩. మనసా కర్తృణా వాచా చక్షుషా చ సమాచరేత్, శ్రేయో
 లోకస్య చరతో న ద్వేష్టి న చ లిప్యతే. ౨౪. న త త్కుర్యానసి స్తీష్ఠ్య
 సురోవా ప్యాహతః పదా, అరిర్వా నిత్యసంక్రుద్ధో యథాత్మా దురను
 స్థితః. ౨౫. వినీత వినయస్యాపి ప్రకృతి ర్న విసీయతే, ప్రకృతిం గూహ
 మానస్య నిశ్చయే ప్రకృతిర్భవమ్. ౨౬. ఏవముక్త స్సవిప్రో వై రామేణా
 కిష్టకర్తృణా, ద్విజ స్సర్వార్థ సిద్ధిస్తు అబ్రవీ ద్రామసన్నిధౌ. ౨౭. మయా
 దత్తః ప్రహరోఽయం క్రోధేనావిష్టచేతసా, భిక్షార్థ మటమానేన కాలే
 విగతభైక్షకే. ౨౮. రథాన్యభితస్వయం శ్వా వై గచ్ఛ గచ్ఛేతి
 భాషితః, అథ వైర్వేగేణ గచ్ఛంస్తు రథాన్తే విషమం స్థితః. ౨౯.
 క్రోధేన క్షుధయాఽఽవిష్ట స్తతో దత్తోఽస్య రాఘవ, ప్రహరో రాజ
 రాజేంద్ర శాధి మామపరాధినమ్. ౩౦. త్వయా శస్తస్య రాజేంద్ర నాస్తి
 మే సరకాద్యయమ్, అథ రామేణ సంపుష్టా సుర్వ ఏవ సభాసదః. ౩౧.
 కిం కార్య మస్య వై బ్రూత దంఙో వై కోఽస్య పాత్యతామ్, సమ్యక్ప్రీణి
 హితే దంఙే ప్రజా భవతి రక్షితాః. ౩౨. భృగ్వంగిరసకుత్సాద్యాః
 వసిష్ఠశ్చ నకాశ్యపః, ధర్మపాఠక ముఖ్యాశ్చ సచివా వై గమాస్తథా. ౩౩.
 ఏతేచాన్యేచ బహవః పండితా స్తత్ర సంగతాః, అవధోఽ బ్రాహ్మణో
 దంఙై రితి శాస్త్రవిదో విదుః. ౩౪. బ్రువతో రాఘవస్యైవం రాజ
 ధర్మేషు నిష్ఠితాః, అథతే మునయ స్సర్వే రామ మేవాబ్రువం స్తదా.
 ౩౫. రాజా శాస్తా హి సర్వస్య త్వం విశేషేణ రాఘవ, త్రైలోక్యస్య
 భవాంఛాస్తా దేవో విష్ణు స్సనాతనః. ౩౬. ఏవ ముక్తే తు తైస్సర్వై
 శ్శ్వావై వచన మబ్రవీత్, యది తుష్టాసి మేరామ యది దేయో వరో
 మమ. ౩౭. ప్రతిజ్ఞాతం త్వయా వీర కిం కరోమీతి విశ్రుతమ్, ప్రయచ్ఛ
 బ్రాహ్మణస్యాస్య కౌలపత్యం నరాధిప. ౩౮. కౌలం చరే మహారాజ కౌల
 పత్యం ప్రదీయతామ్, ఏతచ్ఛ్రీత్వా తు రామేణ కౌలపత్యేభిషే
 చితః. ౩౯. ప్రయయా బ్రాహ్మణో హృష్టో గజసంధేన సోర్చితః, అథతే
 రామసచివా స్సనియమానా వచోఽబ్రువన్. ౪౦. వరోఽయం దత్తవీతస్య

నాయం శాపో మహద్భ్యుతే, ఏవముక్తస్తు సచివైః రామో వచన మబ్ర
 వీత్. ర౧. నయూయం గతితత్త్వజ్ఞా శ్చాన్వై జానాతి కారణమ్, అథ
 పృష్టస్తు రామేణ సారమేయోఽబ్రవీ దిదమ్. ర౨. అహం కులపతిస్తత్ర
 హ్యసం శిష్టాన్నభోజనః, దేవద్విజాతిపూజాయాం దాసీదాసేషు
 రాఘవ. ర౩. సంవిభాగీ శుభరతి దేవద్రవ్యస్యరక్షితా, వినీతశ్చీలసంపన్న
 సుర్వసత్వహితే రతః. ర౪. సోహం ప్రాప్త ఇమాం ఘోరా మవస్థా
 మథమాం గతిమ్, ఏవం క్రోధాన్వితో విప్రస్త్వకథర్తాహితే రతః.
 ర౫. క్రుద్ధో నృశంసపరుష అవిద్వాంశ్చాప్యధార్మికః, కులాని పాత
 యత్యేవ సప్తస్తవ రాఘవ. ర౬. తస్మా త్సర్వా స్వవస్థాసు కౌలపత్యం
 సరోచయేత్, య మిచ్ఛేన్నరకం గంతం సపుత్రపశుబాంధవమ్. ర౭.
 దేవేష్యనికృతం కుర్యాద్దోషుచ బ్రాహ్మణేషుచ, బ్రహ్మస్వం దేవతా
 ద్రవ్యం స్త్రీకాం బాంధవం చ యత్. ర౮. నత్తం హరతి యో భూయ
 ఇష్టైస్సహ వినశ్యతి, బ్రాహ్మణద్రవ్య మాదత్తే దేవానాం చైవ రాఘవ.
 ర౯. నద్యః పతతి ఘోరే స నరకే వీచిసంజ్ఞితే, మనసాపి హి దేవస్వం
 బ్రహ్మస్వం వా హరేత్తు యః. గ౧. నిరయాన్నిరయం చైవ పతత్యేవ
 సరాధమః, తచ్చుత్థ్వా వచనం రామో విస్తయోత్సుల్లలోచనః. గ౨.
 శ్వాప్యగచ్ఛన్నహారేజాః యత ఏవాగతస్తతః, మనస్వీ పూర్వజాతిజ్ఞో
 జాతిమాత్రేణ దూషితః. గ౩. వారాణస్యాం మహాభాగః ప్రాయం
 చోపావిశత్స్వయమ్.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-అధికపాఠే
 సారమేయబ్రాహ్మణసంవాదోనామ ద్వితీయస్సర్గః.

అధికపాఠే-తృతీయస్సర్గః.

అభైకస్మి న్వనోద్దేశే రమ్యే పాదపశోభితే, నదీకిర్ణే గిరివరే కోకి
 లానేకకూజితే. ౧. సింహవ్యాఘ్రసమాకీర్ణే నానాద్విజగణావృతే,
 గృహ్లోలూకౌ ప్రవసతో బహువర్షగణా సపి. ౨. అఘోలూకస్య భవనం
 గృధ్రగి పావనిశ్చయః, మమేదమితి కృత్వాఽసౌ కలహం తేన
 చాకరోత్. ౩. రాజా సర్వస్య లోకస్య రామో రాజీవలోచనః, తం

ప్రపద్యావహే శీఘ్రం యన్యైత ద్భవనం భవేత్. ౪. ఇతి కృత్వా
మతిం తౌ తు నిశ్చయార్థం సునిశ్చితామ్, గృహ్యోల్పాకా ప్రపద్యేతాం
జాతకోపా వమర్షితౌ. ౫. రామం ప్రపద్య తౌ శీఘ్రం కలివ్యాకుల
చేతసా, తౌ పరస్పరవిద్వేషాత్ స్పృశత శ్చరణా తదా. ౬. అథ
దృష్ట్వా నరేంద్రం తం గృహ్యో వచవ మబ్రవీత్, సురాణా మసురా
ణాం చ ప్రధాన స్త్వం మతో మమ. ౭. బృహస్పతేశ్చ శుక్రాచ్చ
విశిష్టోఽసి మహాద్యుతే, పరాపరజ్ఞో భూతానాం కాంత్యాచంద్ర ఇవా
పరః. ౮. దుర్నిరీక్ష్యో యథా సూర్యో హిమవాంశైచ్చివ గౌరవే,
సాగరశ్చాసి గాంభీర్యే లోకపాలోపమో హ్యసి. ౯. త్వాంత్యా
ధరణ్యా తుల్యోఽసి శీఘ్రత్వే వ్యనిలోపమః, గురు స్త్వం సత్త్వసంపన్నః
కీర్తియక్తశ్చ రాఘవ, ౧౦. అమర్షీదుర్జయోజేతా సర్వాస్త్రవిధిపాంగః,
శృణుష్వ మమ నై రామ విజ్ఞాప్యం నరపుంగవ. ౧౧. మమాలయం
పూర్వకృతం బాహువీర్యేణ రాఘవ, ఉలూకో హరతే రాజం స్తత్ర
త్వం శాస్త్ర మర్హసి. ౧౨. ఏవ ముక్తే తు గృధ్రేణ ఉలూకో వాక్య
మబ్రవీత్, సోమాచ్ఛతక్రతో సుసూర్యా ధనదాద్వా యమా
త్తథా. ౧౩. జాయతే నై నృపో రామ కించి ద్భవతి మానుషః, త్వం
తు సర్వమయో దేవో నారాయణ ఇవాపరః. ౧౪. యాచతే సౌమ్య
తా రాజ సమ్యక్ప్రణిహితా విభో, నమం చరసి చాన్విష్య తేన
సోమాంశకో భవా. ౧౫. క్రోధే దండే ప్రజానాథ దానే పాపభయా
పహః, దాతా హర్తాసి గోప్తాసి తేనేంద్ర ఇవ నో భవా. ౧౬.
అధృష్ట్య సుర్వభూతేషు తేజసా చానలోపమః, అభీక్ష్యం తపసీ లోకాం
స్తేన భాస్కరసన్నిభః. ౧౭. సాక్షా ద్విత్తేశతుల్యోఽసి అథవా ధనదా
ధికః, విత్తేశస్యేవ పద్మా శ్రీ ర్నిత్యం తే రాజసత్తమ. ౧౮. ధనద శ్చాసి
కోపేన ధనద స్తేన నోభవా, నమ సుర్వేషు భూతేషు స్థావరేషు చరేషు
చ. ౧౯. శత్రౌ మిత్రేచ తే దృష్టి సమతాం యాతి రాఘవ, ధర్మేణ శాసనం
నిత్యం వ్యవహారే విధిక్రమాత్. ౨౦. యస్య రుష్యసి వై రామ తస్య
మృత్యు ర్విధావతి, గీయసే తేన వై రామ యమ ఇత్యతివిక్రమః. ౨౧.
యశ్చైచ్చమానుషో భావో భవతో నృపసత్తమ, ఆస్పృశంస్య పరో రాజా
నత్వేషు క్షమయాఽన్వితః. ౨౨. దుర్బలస్య త్వనాథస్య రాజా భవతి

వై బలమ్, అచక్షువ స్తథా చక్షు రగతే స్తు గతి ర్భవా. ౨౩. అస్మాక మపి నాథ స్త్వం శ్రూయతాం మమ ధార్మిక, మమాలయం ప్రవిష్టస్తు గృహ్లో మాం బాధతే నృప. ౨౪. త్వం హి దేవమనుష్యేషు శాస్తా వై సరపుంగవ, ఏత చ్ఛ్చిత్వా తు వై రామ సుచివా నాహ్వయత్స్వయమ్. ౨౫. ధృష్టి ర్జయంతో విజయ సిద్ధార్థో రాష్ట్రోవర్ధనః, అశోకో ధర్మపాల శ్చ సుమంత్రశ్చ మహాబలః. ౨౬. ఏతే రామస్య సచివాః రాజ్ఞో దశరథస్య చ, నీతియుక్తా మహత్తాన సుర్వశాస్త్ర విశారదాః. ౨౭. ప్రామంతశ్చ కులీనాశ్చ నయే మంత్రే చ కోవిదాః, తా నాహూయ స ధర్మాత్మా పుష్పకం చాస్మర త్తదా. ౨౮. తేన గత్వా తత స్తత్ర పుష్పకాదవతీర్య చ, గృహ్లోలూకవివాదం తం పృచ్ఛతి స్త్వ సరోత్తమ. ౨౯. కతివర్షాణి వై గృహ్ త్వయేదం నిలయం కృతమ్, ఏత స్తే కారణం బ్రూహి యది జానాసి తత్త్వతః. ౩౦. ఏత చ్ఛ్చిత్వా తు వై గృహ్లో భావతే రాఘవం సతమ్, ఇయం వసుమతీ రామ మనుష్యైః పరితో యదా. ౩౧. ఉత్థితై రావృతా సర్వా తదా ప్రభృతి మే గృహమ్, ఉలూకశ్చాబ్రవీ ద్రామం పాదపై రుపశోభితా. ౩౨. యదేయం పృథివీ రాజః తదాప్రభృతి మే గృహమ్, ఏత చ్ఛ్చిత్వా తు రామో వై సభానద ఉవాచ హ. ౩౩. న సా సభా యత్ర న సంతి వృద్ధాః వృద్ధా న తే యే న వదంతి ధర్మమ్, నాసౌ ధర్మో యత్ర న సత్య మస్తి న తత్సత్యం యచ్ఛలేనానువిధమ్. ౩౪. యేతు సభ్యా సుదా జ్ఞాత్వా తూష్టిం ధ్యాయంతి ఆసతే, యథాప్రాప్తం న బ్రువతే తే సర్వేనృపవాదినః. ౩౫. జానన్ని వాబ్రవీ త్ప్రశ్నా కామాతోక్రిధా ధృయాత్తథా, సహస్రం వారుణా న్నాశా నాత్మని ప్రతిముంచతి. ౩౬. తేషాం సంవత్సరే పూర్ణే పాశ ఏకః ప్రముచ్యతే, తస్మా త్సత్యేన వక్తవ్యం జానతా సత్యమంజసా. ౩౭. ఏత చ్ఛ్చిత్వా తు సచివాః రామమేవాబ్రువం స్తదా, ఉలూకశ్శోభతే రాజ స్సేతు గృహ్లో మహామతే. ౩౮. త్వం ప్రమాణం మహారాజ రాజా హి పరమా గతిః, రాజమూలాః ప్రజా సుర్వాః రాజా ధర్మ సునాతనః. ౩౯. శాస్తా న్యూణాం నృపో యేషాం తే న గచ్ఛంతి దుర్గతమ్, వైవస్వతేన ముక్తాస్తు భవంతి పురుషోత్తమాః. ౪౦. సచివానాం వచ శ్చుచిత్వా రామో వచన

సంబ్రవీత్, శ్రూయతా మభిధాన్యామి పురాణే యదుదాహృతమ్.
 ౧౦. ద్యాన్మచంద్రార్కనక్షత్రా నవర్వతమహావనమ్, సలిలార్ణవసంపూ
 ఙ్గం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్. ౧౧. ఏక ఏవ తదా హ్యసీ ద్యుక్తో
 మీదు రివాపరిః, పురాభూ స్సహ లక్ష్మ్యో చ విష్ణో ర్జ్వర మావిశత్.
 ౧౩. తాం నిగృహ్య మహాతేజః ప్రవిశ్య సలిలార్ణవమ్, సుహృద్దేవో
 సూతాత్మా బహూ న్వర్ష గణా నపి. ౧౪. విష్ణో సుప్తే తదా బ్రహ్మ వివేశ
 శరం తతః, రుద్ధస్తోతం తు తం జ్ఞాత్వా మహాయోగీ సమావిశత్.
 ౧౫. నాభ్యాం విష్ణో స్సముత్పన్నే పద్మే హేమవిభూషితే, స తు నిర్గమ్య
 వై బ్రహ్మ యోగీ భూత్వా మహాప్రభుః. ౧౬. సిన్ధుః పృథివీం
 వాయుం పర్వతాం త్నమహీరుహః, తదంతరే ప్రజాస్సర్వా స్సమనుష్య
 నరీన్పహః. ౧౭. జరాయుజాండజా స్సర్వా స్సనర్జ స మహతహః, తత్ర
 శ్రోత్ర మలోత్పన్నః కైటభో మధునా సహ. ౧౮. దానవౌ తౌ మహా
 వీర్యా ఘోరరూపౌ దురానదా, దృష్ట్వా ప్రజాపతిం తత్ర క్రోధావిష్టౌ
 బభూవతుః. ౧౯. వేగేన మహతా తత్ర స్వయంభువ మధావతామ్,
 దృష్ట్వా స్వయంభువా ముక్తో రవో వై వికృత స్తదా. ౨౦. తేన శబ్దేన
 సంప్రాప్తౌ దానవౌ హరిణా సహ, అథ చక్రప్రహరేణ నూదితౌ మధు
 కైటభౌ, ౨౧. మేదసా స్లావితా సర్వా పృథివీ చ సమంతతః, భూయో
 విశోధితా తేన హరిణా లోకధారిణా. ౨౨. శుద్ధాం వై మేదినీం
 తాం తు వృక్షై స్సర్వా మఘారయత్, ఓషధ్య స్సర్వసన్యాని నిష్ప
 ద్యంతే పృథగ్విధాః. ౨౩. మేదోగంధాత్మ ధరణీ మేదినీ త్యభిసంజ్ఞతా,
 తస్మా స్సగృధ్రస్య గృహ ములూకస్యేతి మే మతిః. ౨౪. తస్మా
 గృధ్రస్తు దంజ్యో వై సాపో హతా పరాలయమ్, వీడాం కరోతి సాహ
 త్యా దుర్విసీతో మహానయమ్. ౨౫. అథాశరీరణీ వాణీ అంతరిక్షా
 త్ప్రేభోధినీ, మా వధీ రామ గృధ్రం త్వం పూర్వం దగ్ధం తపోబలాత్.
 ౨౬. కాలే గౌతమదగ్ధోఽయం ప్రజానాథో నరేశ్వర, బ్రహ్మదత్తేతి
 నామైష శూర స్సత్యవ్రత శ్శుచిః. ౨౭. గృహం త్వన్యాగతో విప్రో
 భోజనం ప్రతిమార్గతః, సాగ్రం వర్షతం చైవ భోక్తవ్యం నృపసత్తమ.
 ౨౮. బ్రహ్మదత్త స్సవై తస్య పాద్య మర్ఘ్యం స్వయం స్పృశః, హర్షం
 చైవాకరో త్రస్య భోజనార్థం మహద్భుతే, ౨౯. మాం సమన్యాధవ

తత్ర ఆహారేతు మహాత్మనః, అథ క్రుద్ధేన మునినా శాపో దత్త స్సుదా
రుణః. ౬౦. గృధ్రత్వం భజన్తే రాజన్తామైనం హ్యథ సోఽబ్రవీత్,
ప్రసాదం కురు ధర్మజ్ఞ లిజ్జానా న్నే మహావ్రత. ౬౧. శాపస్యాంతో
మహాభాగ క్రియతాం వై మమానఘ, తదజ్ఞానకృతం మత్వా రాజానం
ముని రబ్రవీత్. ౬౨. ఉత్పత్స్యతే కులే రాజ్ఞాం రామో నామ
మహాయశాః, ఇత్వోకూణాం మహాభాగో రాజా రాజీవలోచనః. ౬౩.
తేన స్ఫుప్తో విపావ స్త్వం భవితా నరపుంగవ, స్ఫుప్తో రామేణ
తచ్చుత్వా నరేంద్రః పృథవీపతిః. ౬౪. గృధ్రత్వం త్యక్తవా న్రాజా
దివ్యగంధానులేపనః, పురుషో దివ్యరూపోఽభూ దువాచేదం చ రాఘ
వమ్. ౬౫. సాధు రాఘవ ధర్మజ్ఞ త్వత్ప్రసాదా దహం విభో, విముక్తో
నరకా ధ్లోరా చ్ఛాపస్యాంత స్త్వయా కృతః. ౬౬.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-అధికపాఠే
గృధ్రోలూకసంవాదోనామ తృతీయస్కంధః.

అథ నిబధాతః.

షష్ఠితమస్కంధః.

తయో స్సంవదతోరేవం రామలక్ష్మణయో స్తదా, నవాసంతీ
నిశాప్రాప్తా నిశీతా న చ ఘర్షదా. ౧. తతః ప్రభాతే విమలే కృత్వా
పార్వాష్టాకిం క్రియామ్, అభిచక్రామ కాకుత్స్థో దర్శనం పారకార్యవిత్.
౨. తతస్సుమంత్రస్త్యాగమ్య రాఘవం వాక్య మబ్రవీత్, ఏతేనివా
రితారాజ ద్వారి తిష్ఠంతి తాపసాః. ౩. భార్గవచ్యవనంనామ పురస్కృత్య
మహర్షయః, దర్శనం తే మహారాజ చోదయంతి కృతత్వరా. ౪. వ్రీయ
మాణా నరవ్యాఘ్ర యమునాతీరవాసినః, తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా
రామః ప్రోవాచ ధర్మవిత్. ౫. ప్రవేశ్యంతాం మహాత్మానో భార్గవ
ప్రముఖా ద్విజాః, ద్వార్కని స్త్వాజ్ఞాం పురస్కృత్య రాజ్ఞో మూర్ధ్ని కృ
తాంజలిః. ౬. ప్రవేశయామాస తత స్తాపనా ధర్మగుహితా, శతం
నమధికం తత్ర దీప్యమానం స్వతేజస్తా. ౭. ప్రవిష్టం రాజభవనం తాప
సానాం మహాత్మనామ్, తే ద్విజాః పూర్ణకలశై స్సర్వతీర్థాంబుసత్కృతైః.

౮. గృహీత్వా ఫలమూలం చ రామస్యాభ్యాహరన్నహు, వ్రతి
గృహ్య మహర్షీణాం రామః ప్రీతిపురస్కృతః. తీర్థోదకాని సర్వాణి
ఫలాని వివిధాని చ, ఉవాచ చ మహాబాహు సుర్వా నేవ మహాము
నీ. ౧౦. ఇమా న్యాపనముఖ్యాని యథార్హ ముపవిశ్యతామ్, రామస్య
భాషితం శ్రుత్వా సర్వ ఏవ మహర్షయః. ౧౧. బ్రువీషు రుచిరాభ్యా
సు నిషేదుః కాంచనేషు చ, ఉపవిష్టా నృషీం స్తత్ర దృష్ట్వా పరపురంజ
యః. ౧౨. ప్రయతః ప్రాంజలి ర్భూత్వా రాఘవో వాక్య మబ్రవీత్.
కి మాగమనకార్యం వః కిం కరోమి సమాహితః. ౧౩. ఆజ్ఞా పోఽహం
మహర్షీణాం సర్వకామకరస్సుఖమ్, ఇదం రాజ్యంచ సకలం జీవితంచ
హృది స్థితమ్. ౧౪. సర్వ మేత ద్విజార్థే మే సత్య మేత ద్భ్రవీమివః,
తస్య తద్యచనం శ్రుత్వా సాధుకారో మహా నభూత్. ౧౫. ఋషీణా
ముగ్రతపసాం యమునాతీరవాసిరామ్, ఉదేశ్య తే మహాత్మానో హ
ర్షేణ మహతాఽన్వితాః. ౧౬. ఉపపన్నం సరశ్రేష్ఠ త్వై వ భువి
నాన్యతః, బహవః పార్థివా రాజ న్నతిక్రాంతా మహాబలాః. ౧౭.
కార్యస్య గౌరవం జ్ఞాత్వా ప్రతిజ్ఞాం నాభ్యరోచయ. త్వయా
పున రాప్రీహణ గౌరవా దియం కృతా ప్రతిజ్ఞాన్యనవేక్ష్యకారణమ్,
తతశ్చ కర్తా హ్యసి నాత్ర సంశయో మహాభయా త్రాతృ మృషిం
స్య మర్హసి. ౧౮.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-వష్టితమస్సర్గః.

౩-౨౧-౬౪-౨౦.

ఏకవష్టితమస్సర్గః.

నవం బ్రవాణే వ్యృషిషు కాకుత్స్థో వాక్య మబ్రవీత్,
కిం కార్యం బ్రూత భవతాం భయం తావ ద్దైత్యవః. ౧. తథాబ్రు
వతి కాకుత్స్థే భార్గవో వాక్యమబ్రవీత్, భయానాం శృణు యన్మూలం
దేశస్య చ సరేశ్వర. ౨. పూర్వం కృతయుగే రామదైతేయ సుమ
హాబలః, లోలాపుత్రోఽ భవ జ్యేష్ఠః మధుర్నామ మహామరః. ౩.
బ్రహ్మణ్యశ్చ శరణ్యశ్చ బుద్ధ్యా చ పరినిష్ఠితః, సురైశ్చ పరమోదాతైః.

ప్రీతి స్తస్యాకులా ౭భవత్. స మధు ర్వీర్యసంపన్నో ధర్మే వసున
 మాహితః, బహువర్షనహస్రాణి రుద్రప్రీత్యా౭కరో త్తపః. ౫. రుద్రః
 ప్రీతో ౭భవ త్తన్మై వరం దాతుం యయా చ సః, బహుమానాచ్ఛ
 రుద్రేణ దత్త స్తస్యాద్భుతో వరః. ౬. శూరం శూలా ద్వినిష్కృప్య
 మహావీర్యం మహాప్రభుమ్, దదౌ మహత్తా సుప్రీతో వాక్యం చైత
 దువాచ హ. త్వయా౭య మతులో ధర్మో మత్ప్రసాదకరః కృతః, ప్రీ
 త్యా పరమయా యుక్తో దదామ్యాయుధ ముత్తమమ్. ౮. యావత్సు
 రైశ్చ విప్రైశ్చ న విరుధ్యే ర్మహాపర, తావ చ్ఛూలం తవేదం స్యా
 దన్యథా నాశమేష్యతి. యశ్చ త్యా మభియుంజేత యుద్ధాయ విగ
 తజ్వరః, తం శూలో భస్మ సా త్కృత్వా పున రేష్యతి తే కరమ్, ౧౦.
 ఏవం రుద్రా ద్వరం లభ్యా భూయ ఏవ మహాసురః, ప్రణిపత్య మహా
 దేవం వాక్య మేత దువాచ హ. ౧౧. భగవ స్త్వమ వంశస్య
 శూల మేత దనుత్తమమ్, భవేత్తు సతతం దేవ సురాణా మిశ్వరో
 హ్యసి. ౧౨. ఏవం బ్రువాణం తం దేవ సుర్వభూతపతి శ్శివః, ప్రత్యు
 వాచ మహాతేజా నై తదేవం భవిష్యతి. ౧౩. మాభూత్తే విఫలా వాణీ
 మత్ప్రసాదకృతా శుభా, భవతః పుత్ర మేకం తు శూల మేత ద్భజ
 వ్యతే. ౧౪. యావ త్కరస్థ శూలో౭యం భవిష్యతి సుతస్య తే, అవ
 ధ్య సుర్వభూతానాం శూలహస్తో భవిష్యతి. ౧౫. ఏవం మధు ర్వరం
 లభ్యా దేవా త్సుమహ దద్భుతమ్, భవనం చాసురశ్రేష్ఠః కారయా
 మాన సుప్రభుమ్, ౧౬. తస్య పత్నీ మహాభాగా స్త్రియా కుంభీనసీతి
 యా, విశ్వావసో రపత్యం సా హ్యనలాయాం మహాప్రభా. ౧౭. త
 స్యాః పుత్రో మహావీర్యో లవణో నామ దారుణః, బాల్యా త్ప్రభృతి
 దుష్టాత్తా పాపాన్యేవ సమాచరత్. ౧౮. తం పుత్రం దుర్విసితం తు
 దృష్ట్వా క్రోధసమన్వితః, మధు సుశోక మాపేదే న చైవం కించి ద
 బ్రవీత్. ౧౯. స విహాయ ఇమం లోకం ప్రవిష్టో వరుణాలయమ్, శూ
 లం నివేశ్య లవణే వరం తన్మై స్యవేదయత్. ౨౦. సప్రభావేన శూల
 స్య చారాక్ష్యే నాత్మన స్తథా, సంతాపయతి లోకాం స్త్రీన్విశేషేణ
 తు తాపసా. ౨౧. ఏవం ప్రభావో లవణ శూలం చైవ తథావిధమ్,
 శ్రుత్వా ప్రమాణం కాకుత్స్థః త్వం హి సః పరమా గతిః. ౨౨.

బహవః సార్థివా రామ భయాత్ రృషిభిః పురా, అభయం యాచితా
వీర త్రాతారం స చ విద్మహే. ౨౩. తే వయం రావణం శ్రుత్వా
హతం సబలవాహనమ్, త్రాతారం విద్మహే వీర నాన్యం భువి సరాధి
వమ్. ౨౪. తత్పురిత్రాతు మిచ్ఛామో లవణాద్భయవీడితాః. ఇతి
రామనివేదితం తు తే భయజం కారణముత్థితం తు యత్, వినివార
యితం భర్వా తుమః కురుతం కామమహీనవిక్రమ. ౨౫.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-ఏకవష్టితమస్సర్గః.
౨౨౪-౪౪౦.

ద్వివష్టితమస్సర్గః.

తథోక్తే తానృషీ న్రామః ప్రత్యువాచ కృతాంజలిః, కిమా
చారః కిమాచారో లవణః క్వ చ వర్తతే. ౧. రాఘవస్య వచ
సర్గః ౨౨౪-౪౪౦.

ఆచారో కాద్రతా నిత్యం వాసో మధువనే నదా. ౩. హత్వా బహు
సహస్రాణి సింహవ్యాఘ్రమృగద్విపాః, మానుషాంశ్చైవ కురుతే
నిత్య మాహార మాహ్నికమ్. ౪. తతోఽంతరాణి సత్త్వాని ఖాదతే
సమహబలః, సంహరే సమనుస్తాప్తే వ్యాదితాన్య ఇవాంతకః. ౫. త
చ్చృత్వా రాఘవో వాక్య మువాచ ప్రీతిసంయుతః, ఘాతయిష్యామి
త ద్రక్షో హ్యపగచ్ఛతు నో భయమ్. ౬. తథా తేషాం ప్రతిజ్ఞాయ
మునీనాముగ్రతేజసామ్, నభ్రాత్మాంశ్చసహితాంత్పర్వానువాచ రఘు
నందనః. ౭. తో హంతా లవణం వీరాః కన్యాంశస్స విధీయ
తామ్, భరతస్య మహాబాహుః శ్శత్రుఘ్నస్య చ ధీమతః. ౮. రాఘవే
జైవ ముక్తస్తు భరతో వాక్య మబ్రవీత్, అహమేనం వధిష్యామి
మమాంశ సస్సవిధీయతామ్. ౯. భరతస్య వచ శ్శృత్వా ధైర్యశౌర్య
సమన్వితమ్, లక్ష్మణావరజ స్తస్థా హిత్వా సౌవర్ణమానసమ్. ౧౦. శత్రుఘ్న
స్వబ్రవీద్వాక్యం ప్రణిపత్య సరాధివమ్, కృతకర్తా మహాబాహు
ర్మధ్యమో రఘునందనః. ౧౧. ఆర్యేణ హి పురా శూన్యా త్వయో

ధ్యారక్షితా పురీ, సంతాపం హృదయే కృత్వా ఆర్యస్యాఽగమనం
 ప్రతి. ౧౨. దుగళాని చ బహూనీహ హ్యనుభూతాని పార్థివ,
 శయానో దుఃఖశయ్యాసు నందిగ్రామేఽవసత్పురా. ౧౩. ఫల
 మూలాశనో భూత్వా జటీ చీరధర స్తథా, అనుభూయే దృశం దుగళ
 మేష రాఘవనందనః. ౧౪. ప్రేష్యే మయి సింధే రాజ సన్నభూయః
 కేశమాపున్నయాత్, తథా బ్రువతి శత్రుఘ్నే రాఘవః పునరబ్రవీత్.
 ౧౫. ఏవ మేవాస్తు కాకుత్స్థ క్రియతాం మమశాసనమ్, రాజ్యే త్వా
 మభిషేక్త్యామి మధో స్తు నగరే శుభే. ౧౬. నివేశయ మహాబాహో
 భరతం యద్యవేక్షసే, శూర స్త్వం కృతవిద్యశ్చ సమర్థశ్చ నివేశసే.
 ౧౭. యో హి శత్రుం సముత్పాట్య పార్థివస్య పునః క్షయే, న విధత్తే
 నృపం తత్ర నరకం న హి గచ్ఛతి. ౧౮. న త్వం హత్వా మధుసుతం
 లవణం పాపనిశ్చయమ్, రాజ్యం ప్రశాధి ధర్మేణ వాక్యం మే యద్య
 వేక్షసే. ౧౯. ఉత్తరం చ న వక్తవ్యం శూర వాక్యాంతరే మమ,
 బాలేన పూర్వజస్యా జ్ఞా కర్తవ్యా నాత్ర సంశయః. ౨౦. అభిషేకం
 చ కాకుత్స్థ ప్రతీచ్ఛస్వ మయోద్యతమ్, వసిష్ఠప్రముఖై ర్విపై ర్విధి
 మంత్రపురస్కృతమ్. ౨౧.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణో-ఉత్తరకాండో-ద్విషష్టితమస్సర్గః.

౧౨౭-౨౫౪౦.

త్రిషష్టితమస్సర్గః.

ఏవ ముక్త స్తు రామేణ పరాం వ్రీణా ముపాగతః, శత్రుఘ్నో
 వీర్యసంపన్నో మందంమంద మువాచహ. ౧. అధర్మం విద్ధ కాకుత్స్థ
 హ్యస్మిన్నర్థే నరేశ్వర, కథం తిష్ఠత్సు జ్యేష్ఠేషు కనీయా నభిషిచ్యతే.
 ౨. అవశ్యం కరణీయం చ శాసనం పురుషర్షభ, తవ చైవ మహా
 భాగ శాసనం దురతిక్రమమ్. ౩. త్వత్తో మయా శ్రుతం వీర శ్రుతి
 భ్యశ్చ మయా శ్రుతమ్, మయా హి నోత్తరం వాచ్యం మధ్యమే ప్రతి
 బాసతి. ౪. వ్యావృతం దుర్వచో ఘోరం హంతాఽస్మి లవణం మృగే,
 తస్యైవం మే దురుక్తస్య దుర్గతిః పురుషర్షభ. ౫. ఉత్తరం చ న వక్తవ్యం

శ్రీమద్భీతమన్సర్గః సతి, అధర్మ సహితం చైవ పరలోకవివర్జితమ్. ౬.
 సోఽహం ద్వితీయం కాకుత్స్థస్య వత్స్యామి తవోత్తరమ్, [తవచైవ
 మహాబాహూ ఆత్మసశ్చ యథాశ్రుతమ్. ౭.] మా ద్వితీయేన దంక్షో
 వై నిపతే న్నయి మానద, అహం కామకరో రాజం స్తవాస్మి పురు
 షర్షభ. ౮. అధర్మం జహి కాకుత్స్థ మత్కృతే రఘునందన, ఏవ ముక్తే
 తు శూరేణ శత్రుఘ్నేన మహాత్మనా. ౯. ఉవాచ రామ స్సంహృష్టో
 లక్ష్మణం భరతం తథా, సంభారా నభిషేకస్య ఆనయధ్వం సమాహితాః.
 ౧౦. అదైవ పురుషవ్యాప్తు మభిషేక్త్యామి దుర్జయమ్, పురోధసంచ
 కాకుత్స్థా నైగమా సృత్విజ స్తథా. ౧౧. మంత్రిణ శ్చైచివ మే సర్వా
 నానయధ్వం మమాజ్ఞయా, రాజా శ్చాసన మాజ్ఞాయ తథాకుర్వ
 న్నహారథాః. ౧౨. అభిషేకసమారంభం పురస్కృత్య పురోధసమ్,
 ప్రవిష్టా రాజభవనం రాజానో బ్రాహ్మణా స్తథా. ౧౩. తతోఽభిషేకో
 వవృధే శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః, సంప్రహర్షకర శ్రీమా న్నాథువస్య
 పురస్య చ. ౧౪. అభిషిక్త స్తు శత్రుఘ్నో బభౌ చాదిత్యసన్నిభః,
 అభిషిక్తః పురా స్కంద స్సందై రివ మరుద్గతైః. ౧౫. అభిషిక్తేతు
 శత్రుఘ్నో రామేణా క్షిప్తకర్తా, పౌరాః ప్రముదితా ఆనా బ్రాహ్మ
 ణాశ్చ బహుశ్రుతాః. ౧౬. కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ మంగళం
 కేకయా తథా, చక్రు స్తా రాజభవనే యా శ్చాన్యా రాజయోషితః.
 ౧౭. ఋషయశ్చ మహాత్మానో యమునాతీరవాసినః, హతం లవణ
 మాశంసు శ్శత్రుఘ్నస్యాభిషేచనాత్. ౧౮. తతోఽభిషిక్తం శత్రుఘ్న
 మంక మారోప్య రాఘవః, ఉవాచ మధురాం వాణీం లేజస్తస్యాభి
 పూరయ. ౧౯. అయం శర స్వమౌఘ స్తే దివ్యః పరపురంజయః,
 అనేన లవణం సౌమ్య హంతాసి రఘునందన. ౨౦. సృష్ట శ్శరోఽయం
 కాకుత్స్థస్య దా కేతే మహర్ణవే, స్వయంభూ రజతో దేవో యం
 నాపశ్యం త్సురాసురాః. ౨౧. అదృశ్య స్సర్వభూతానాం తే నాయం
 హి శరోత్రమః, సృష్టః శోపాభిభూతేన వినాశార్థం దురాత్మనోః.
 ౨౨. మధుకైటభయో ర్వీర విఘాతే సర్వరక్షసామ్, సప్తకామేన
 లోకాంస్త్రీ తౌ చానేన హతౌ యుధి. ౨౩. తౌ హత్వా జన
 భోగార్థం కైటభం చ మధుం తథా, అనేన శరముఖ్యేన తతో లోకా

శ్చకార సః. ౨౪. నాయం మయా శరః పూర్వం రావణస్య వధార్థినా,
ముక్త శ్చత్రుఘ్నభూతానాం మహాం స్త్రాసో భవేదితి. ౨౫. యచ్చ
తస్య మహాచ్ఛాలం త్ర్యంబకేణ మహాత్మనా, దత్తం శత్రువినాశాయ
మథో రాయథ ముత్తమమ్. ౨౬. స త స్నిక్షిప్యభవనే పూజ్యమానం
పునఃపునః, దిశ స్సర్వా స్సమాసాద్య ప్రాప్నోత్యాహర ముత్తమమ్.
౨౭. యదా తు యద్ధ మాకాంక్షా కశ్చిదేనం సమాహ్వయేత్,
తదా శూలం గృహీత్వా తం భస్మకుర్యా త్సరాక్షసః. ౨౮. స త్వం
పురుషశార్దూల తమాయథవినాకృతమ్, అప్రవిష్టపురం పూర్వం
ద్వారి తిష్ఠ ధృతాయథః. ౨౯. అప్రవిష్టం చ భవనం యుద్ధాయ
పురుషర్షభ, ఆహ్వయేథా మహాబాహో తదా హంతాసి రాక్షసమ్.
౩౦. అన్యథా క్రియమాణే తు అవధ్యస్స భవిష్యతి, యదిత్వేవం
కృతే వీర వినాశ ముపయాస్యతి. ౩౧. ఏతత్తే నర్వమాఖ్యాతం
శూలస్య చ విపర్యయః, శ్రీమత శ్శీతికంఠస్య కృత్యం హి దురతి
క్రమమ్. ౩౨.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ-ఉత్తరకాండే-త్రిషష్టితమస్సర్గః.

౩౦-౬౦౦.

చతుష్షష్టితమస్సర్గః.

ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థః ప్రశస్య చ పునఃపునః, పునరే
వాపరం వాక్య మువాచ రఘునందనమ్. ౧. ఇమాన్పశ్య సహస్రాణి
చత్వారి పురుషర్షభ, రథానాం చ సహస్రే ద్వే గజానాం శత ముత్త
మమ్. ౨. అంతరాపణవీధ్యశ్చ నానాపణ్యోపశోభితాః, అనుగచ్ఛంతు
శత్రుఘ్నం తథైవ నటన ర్తకాః. ౩. హిరణ్యస్య సువర్ణస్య నియతం
పురుషర్షభ, గృహీత్వా గచ్ఛ వస్త్రాణి పర్యాప్తధనవాహనః. ౪.
బలం చ సుభృతం వీర హృష్టపుష్ట మనుద్ధతమ్, సంభాషాసంప్రదానేన
రంజయస్వ సరోత్తమ. ౫. సహ్యాథా స్తత్ర తిష్ఠంతి న దారా న చ
బాంధవాః, సుహృదో భృత్యవర్గశ్చ యత్ర తిష్ఠసి రాఘవ. ౬. తతో
హృష్టజనాకీర్ణాం ప్రస్థాప్య మహతీం శమూమ్, ఏష ఏకధనుష్పాణి

గ్గచ్ఛ త్వం మధునో వనమ్. 2. యథా త్వాం న ప్రజానాతి గచ్ఛంతం యుద్ధకాంక్షీణమ్, లవణ స్తు మధోః పుత్ర స్తథా గచ్ఛే రశం తమ్. ౩. న తస్య మృత్యు రన్యోఽస్తి కశ్చిద్ధి పురుషర్షభ, దర్శనం యోఽభిగచ్ఛేత న వధోఽలవణేన హి. ౪. తం చ గ్రీష్మవ్యపాయే తు వర్షరాత్ర ఉపస్థితే, హన్యా స్త్వం లవణం సౌమ్య న హి కాలోఽస్య దుర్మతేః. ౫. మహర్షీం స్తు పురస్కృత్య ప్రయాంతు తవ సైనికాః, యథా గ్రీష్టావశేషేణ తరేయు ర్జాహ్నవిజలమ్. ౬. తతః స్థాప్య బలం సర్వం నదీతీరే సమాహితః, అగ్రతో ధనుషా సార్ధం గచ్ఛ త్వం లఘువిక్రమ. ౭. ఏవ ముక్తస్తు రామేణ శత్రుఘ్న స్తా న్సహాబలాః, సేనాముఖ్యాం త్సమానీయ తతో వాక్య మువాచ హ. ౮. ఏతే వో గణితావాసా యత్ర తత్ర నివత్స్యథ, స్థాతవ్యం చా విరోధేన యథా బాధా న కన్యచిత్. ౯. తథా తాం స్తు సమాజ్ఞాప్య ప్రస్థాప్య చ మహద్బలమ్, కౌసల్యాం చ సుమిత్రాం చ కైకేయాం చాభ్యవాదయత్. ౧౦. రామం ప్రదక్షిణం కృత్వా శిరసాఽభిప్రణమ్య చ, రామేణ చాభ్యనుజ్ఞాత శ్శత్రుఘ్న శ్శత్రుతాపనః. ౧౧. లక్ష్మణం భరతం చైవ ప్రణిపత్య కృతాంజలిః, పురోధనం వసిష్ఠం చ శత్రుఘ్నః ప్రయతాత్త వా. ౧౨. ప్రదక్షిణ మథో కృత్వా నిర్జగామ మహాబలః. ఓమ్. ప్రస్థాప్య సేనా మథ సోఽగ్రత స్తదా గజేంద్రవాజిప్రవరాఘసంకులామ్, ఉవాస మాసం తు సరేంద్ర చార్షవత స్త్వథ ప్రయాతో రఘువంశవర్ధనః. ౧౩.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే - చతుష్పత్తితమస్సర్గః.

గీ.౮౦-౧౧౬౦౦.

పశ్చిమపత్తితమస్సర్గః.

ప్రస్థాప్య తు బలం సర్వం మాసమాత్రోపిత్తః పశి, ఏక ఏవాశు శత్రుఘ్నో జగామ త్వరితం తదా. ౧. ద్విరాత్ర మంతరే శూర ఉవ్య రాఘవనందనః, వాల్మీకే రాశ్రమం పుణ్య మగచ్ఛ ద్వాన ముత్తమమ్. ౨. సోఽభివాద్య మహత్త్వానం వాల్మీకిం ముని

సత్రమమ్, కృతాంజలి రథో భూత్వా చాక్య మేత దువాచ హ. 3.
 భగవ స్వస్తు మిచ్ఛామి గురోః కృత్యా దిహగతః, శ్వః ప్రభాతే గమి
 ష్యామి ప్రతీచీం దారుణాం దిశమ్. ౪. శత్రుఘ్నస్య వచ శృతిత్వా
 ప్రహస్య మునిసత్తమః, ప్రత్యువాచ మహాత్మానం స్వాగతం తే మహా
 యశః. ౫. స్వ మాశ్రమ మిదం సౌమ్య రాఘవాణాం కులస్య హి,
 ఆననం పాద్య మర్ఘ్యం చ నిర్విశంకః ప్రతీచ్ఛ మే. ౬. ప్రతిగృహ్య
 తతః పూజాం ఫలం మూలం చ భోజనమ్, భక్షయామాన కాకుత్స్థః
 స్త్రోత్రి చ పరమాం గతః. ౭. స భుక్త్వా ఫలమూలం చ మహర్షిం
 త మువాచ హ, పూర్వా యజ్ఞవిభూతీయం కన్యాశ్రమసమీపతః. ౮.
 తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వాల్మీకి ర్వాక్య మబ్రవీత్, శత్రుఘ్నశృణుయ
 న్యేదం బభూవాయతనం పురా. ౯. యుష్మాకం పూర్వకో రాజా నుదా
 నస్తస్య భూపతేః, పుత్రో వీరసఙ్గో నామవీర్యవా సతిధార్మికః. ౧౦.
 సబాల ఏవ సాదాసో మృగయా ముపచక్రమే, చంచూర్యమాణం
 దదృశే సశూరో రాక్షసద్వయమ్. ౧౧. శార్దూలరూపిణౌ ఘోరా
 మృగాన్బహుసహస్రశః, భక్షమాణా వసంతుష్టో పర్యాప్తిం నైవ జ
 గ్మతుః. ౧౨. స తు తౌ రాక్షసౌ దృష్ట్వా నిర్మృగం చ వసం కృతమ్,
 క్రోధేన మహతావిప్లవో జఘానైకం మహేషుణా. ౧౩. వినిపాత్య తమే
 కం తు సాదాసం పురుషర్షభః, విజ్వరో విగతామర్షో హతం రక్షో
 హ్యుదైక్షత. ౧౪. నిరీక్షమాణం తం దృష్ట్వా సహాయ స్తస్య రక్షసః,
 సంతాప మకరో ధోరం సాదాసం చేద మబ్రవీత్. ౧౫. యస్మా దన
 పరాధం త్వం సహాయం మమ జఘ్నివా, తస్మా త్రవాపి పాపిష్ఠ
 ప్రదాస్యామి ప్రతిక్రియామ్. ౧౬. నీవ ముక్త్వా తు తద్రక్ష స్తత్రై
 వాంతరధీయత, కాలపర్యాయయోగేన రాజా మిత్రసహోఽభవత్. ౧౭.
 రాజాతు యజతే యజ్ఞ మస్యాశ్రమసమీపతః, అశ్వమేధం మహాయ
 జ్ఞం తం వసిష్ఠో హ్యపాలయత్. ౧౮. తత్ర యజ్ఞో మహా నాసీ దృహు
 వర్షగణాయతః, సమృద్ధః పరయా లక్ష్మ్యో దేవయజ్ఞసమోఽభవత్. ౧౯.
 అథావసానే యజ్ఞస్య పూర్వవైర మనుస్మరన్, వసిష్ఠరూపీ రా
 జాన మితి హోవాచ రాక్షసః. ౨౦. అస్య యజ్ఞస్య జాతోఽంత స్సామి
 కం భోజనం మమ, దీయతా మిహ కీక్రం నై నాత్ర కార్యా విచా

రజా. ౨౧. తచ్చుత్తా వ్యాహృతం వాక్యం రక్షసా బ్రహ్మహవిణా,
భక్షసంస్కారకుశల మువాచ పృథివీపతిః. ౨౨. హవిష్యం సామిషం
స్వాదు యథా భవతి భోజనమ్, తథా కురుష్య శీఘ్రం వై పరితుష్టే
ద్యథా గురుః. ౨౩. శాసనం పార్థివేంద్రస్య నూద సుహృద్భిః సమాన
నః, ప్రతిగృహ్య తథా చక్రే యథోక్తం సృవరేణ చ. ౨౪. స రా
క్షసః పున స్తత్ర నూదవేష మథాకరోత్, సమానుష మథో మాంసం
పార్థివాయ న్యవేదయత్. ౨౫. ఇదం స్వాదు హవిష్యం చ సామిషం
చాన్న మాహృతమ్, సభోజనం వసిష్ఠాయ పత్న్యై సార్థముపాహ
రత్. ౨౬. మదయంత్యా సరవ్యాస్తు సామిషం రక్షసా హృతమ్,
జ్ఞాత్వా తదామిషం విప్రో మానుషం భాజనం గతమ్. ౨౭. క్రోధేన
మహతావిప్రో వ్యాహర్తు ముపచక్రమే, యస్తా త్వం భోజనం రాజ
న్తమైత ద్దాతు మిచ్ఛసి. ౨౮. తస్తా ద్భోజన మేతత్తే భవిష్యతి న
సంశయః, తతః క్రుద్ధ స్తు సాదాన స్త్రీయం జగ్రాహ పాణినా. ౨౯.
వసిష్ఠం శస్తు మారేభే భార్యా వైస మవారయత్, రాజా ప్రభు ర్య
తోఽస్తాకం వసిష్ఠో భగవాన్ సృషిః. ౩౦. ప్రతిశస్తుం న శక్త స్త్వం
దేవతుల్యపురోధనమ్, తతః క్రోధమయం తోయం తేజోబలసమన్వి
తమ్. ౩౧. వ్యసర్జయత ధర్మాత్తా తతః పాదా సిషేచ చ, తేనాస్య రా
జ్ఞ స్తా పాదా తదా కల్తాషతాం గతో. ౩౨. తదాప్రభృతి రాజాఽసా
సాదాన స్సుమహాయశాః, కల్తాషపాద సుంవృత్తః ఖ్యాతశ్చైవ తథా
సృషః. ౩౩. స రాజా సహ పత్న్యై వై ప్రణిపత్య ముహుర్ముహుః, పున
ర్యసిష్ఠం ప్రోవాచ యదుక్తం బ్రహ్మహవిణా. ౩౪. న మయా హ్యప
రాధం తే రక్షసా మాయయా కృతమ్, తచ్చుత్తా పార్థివేంద్రస్య
రక్షసా వికృతం చ తత్. ౩౫. పునః ప్రోవాచ రాజానం వసిష్ఠః పురు
షర్షభమ్, మయా రోషపరీతేన యదిదం వ్యాహృతం వచః. ౩౬. నైత
చ్ఛక్యం వృథా కర్తుం ప్రదాస్యామి చ తే వరమ్, కాలో ద్వాదశవర్షా
ణి శాపస్యాంతో భవిష్యతి. ౩౭. మత్ప్రీసాదాచ్చ రాజేంద్ర లతీతం
న స్మరిష్యసి, ఏవం న రాజా తం శాప ముపభుక్వాః పున్దరీకా. ౩౮. ప్ర
తిలేభే పునా రాజ్యం ప్రజా శ్చైవ వాస్వసాలయత్, తస్య కల్తాషపాద

స్య యజ్ఞస్యాయతనం శుభమ్. ౩౯. ఆశ్రమస్య సమీపేనస్య యంత్రాం
పృచ్ఛసి రాఘవ, తస్య తాం పార్థివేంద్రస్య కథాం శ్రుత్వా సుదా
రుణామ్. ౪౦. వివేశ పర్ణశాలాయాం మహర్షి మభివాద్య చ.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-పంచషష్ఠీతమస్కంః
౪౩-౯౬౬౦.

పప్లష్ఠితమస్కంః.

గాయత్రీ. ౨౩౦౦౦. యామేవ రాత్రిం శత్రుఘ్నః పర్ణ
శాలా ముపావిశత్, తామేవ రాత్రిం సీతాపి ప్రసూతా దారకద్వ
యమ్. ౧. తతోఽర్థరాత్రసమయే బాలకా మునిదారకాః, వాల్మీకేః ప్రి
యమాచఖ్యుః స్తీతాయాః ప్రసవం శుభమ్. ౨. భగవన్ ప్రామపత్నీ
సా ప్రసూతా దారకద్వయమ్, తతో రక్షాం మహాతేజః కురు భూత
వినాశినీమ్. ౩. తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా మహాహర్ష ముపాగమత్,
జగామ తత్ర హృషాత్తా దదర్శ చ కుమారకా. ౪. బాలచంద్రవ్రతీ
కాశౌ దేవపుత్రౌ మహాజసా, భూతఘ్నీం చాకరో త్తాభ్యాం రక్షాం
రక్షోవినాశినీమ్. ౫. కుశముష్టి ముపాదాయ లవం చైవ తు స ద్విజః,
వాల్మీకిః ప్రదదా తాభ్యాం రక్షాం భూతవినాశినీమ్. ౬. యస్తయోః
పూర్వజో జాత సుకుశై ర్మిత్రసత్కృతైః, నిర్తాజ్ఞనీయస్తు తదా కుశ
ఇత్యస్య నామ తత్. యశ్చాసరోఽభవ త్తాభ్యాం లవేన స సమాహితః,
నిర్తాజ్ఞనీయో వృద్ధాభిర్లవ ఇత్యేవ నామతః. ౭. ఏవం కుశలవా నా
న్నా తా పుభౌ యమజాతకౌ, మత్కృతాభ్యాం చ నామభ్యాం ఖ్యా
తియుక్తౌ భవిష్యతః. ౮. ఇత్యుక్త్వా స మునిశ్రేష్ఠో మునిపత్నీ సుమా
హితః, వాల్మీకిః ప్రదదా తాభ్యాం రక్షాం భూతవినాశినీమ్. ౯. తాం
రక్షాం జగృహు స్తాశ్చ మునిహస్తా త్సమాహితాః, అకుర్యం శ్చ తతో
రక్షాం తయో ర్విగతకల్తపాః. ౧౦. తథా తాం క్రియమాణాం చ
వృద్ధాభిర్గోత్రనామ చ, సంకీర్తనం చ రామస్య సీతాయాః ప్రసవా శు
భా. ౧౧. అర్ధరాత్రే తు శత్రుఘ్న శృత్రావ సుమహత్ప్రియమ్,
పర్ణశాలాం తతో గత్వా మాత ర్దిష్ట్యేతి చాబ్రవీత్. ౧౨. తథా తస్య

ప్రహృష్టస్య శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః, వ్యతీతా వాద్వికీ రాత్రి శ్చావణి
లఘువిక్రమా. ౧౪. ప్రభాతే తు మహాతేజః కృత్వా పార్యాహ్లాదీం
క్రియామ్, మునిం ప్రాంజలి రామంత్ర్య ప్రాయా త్పుశ్చాన్తుభిఃపునః,
౧౫. స గత్వా యమునాతీరం స్వరాత్రోపీతః పని, ఋషీణాం పుణ్య
క్షీరీనా మాశ్రమే వాస మభ్యయూత్. ౧౬. స తత్ర మునిభిస్సార్ధం
భర్గవప్రముఖైర్నృపః, కథాభి రభిరూపాభి ర్వాసం చక్రే మహాయశాః.
౧౭. స కాంచనాద్యైర్నృనిభి స్సమేతో రఘుప్రవీరో రజనీం తదానీమ్,
తథా ప్రకారై ర్భూమభి ర్మహత్తా విరామయామాన సరేంద్రనూనుః.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-నప్తపష్టితమస్సర్గః.

౩౮౬-౨౨౨౦.

నప్తపష్టితమస్సర్గః.

అథ రాత్ర్యాం ప్రవృత్తాయాం శత్రుఘ్నో భృగునందనమ్,
పప్రచ్ఛ చ్యవనం విప్రం లవణస్య యథా బలమ్. ౧. శూలస్య చ బలం
బ్రహ్మ సేచ పూర్వం నిపాతితాః, అనేన శూలముఖ్యేన ద్వంద్వయుద్ధ
ముపాగతాః. ౨. తస్య తద్యచనం శ్రుత్వా శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః,
ప్రత్యువాచ మహాతేజా శ్చ్యవనో రఘునందనమ్. ౩. అసంఖ్యేయాని
కర్తాణి యాన్యస్య పురుషర్షభ, ఇత్యేకైవంశ ప్రభవే యద్వృత్తం
తచ్ఛృణుష్వ మే. ౪. అయోధ్యాయాం పురా రాజా యువనాశ్వసతో
బలీ, మాంధాతా ఇతి విఖ్యాతః ప్రీషు లోకేషు వీర్యవాన్. ౫. స కృత్వా
పృథివీం కృత్స్నాం శాసనే పృథివీపతిః, సుగలోక మథో జేతు ముద్యోగ
మకరో న్నృపః. ౬. ఇంద్రస్య చ భయం తీవ్రం సురాణాం చ మహాత్మ
నామ్, మాంధాతరి కృతోద్యోగే దేవలోకజగీషయా. ౭. అర్ధాశనేన
శక్రస్య రాజ్యాగ్నేన చ పార్థివః, వంద్యమాన సురగణైః ప్రతిజ్ఞా మధ్య
రోహత. ౮. తస్య పాప మభిప్రాయం విదిత్వా పాకశాసనః, సాంత్య
పూర్వ మిదం వాక్య మువాచ యువనాశ్వజమ్. ౯. రాజా త్వం మానుషే
లోకే నతావ త్పురుషర్షభ, అకృత్వా పృథివీం వశ్యాం దేవరాజ్య మిహే
చ్ఛసి. ౧౦. యది వీర సమగ్రా తే మేదిసీ నిఖిలా వశే, దేవరాజ్యం కుర
ష్వేహ సభృత్య బలవాహనః. ౧౧. ఇంద్ర మేవం బ్రువాణం తు యాన్తా

తా వాక్య మబ్రవీత్, క్వ మే శక్ర ప్రతిహతం కాననం పృథివీతలే. ౧౨. తమువాచ సహస్రాక్షో లవణో నామ రాక్షసః, మధుపుత్రో మధువనే నాజ్ఞాం తే కురుతేఽనఘ. ౧౩. తచ్చుత్వా విప్రియం వాక్యం సహస్రాక్షేణభాషితమ్, ప్రీతితోఽవాఙ్ముఖో రాజా వ్యాహర్తుం స శకాక హ. ౧౪. అమన్త్ర్య తు సహస్రాక్షం హి యా కించిదవాఙ్ముఖః, పునరేవాగమచ్ఛీస్తు మిమం లోకం సకేశ్వరః. ౧౫. స కృత్వా హృదయేఽమర్షం సభృత్యబలవాహనః, ఆజగామ మథోః పుత్రం వశే కర్తు మరిందమః. ౧౬. స కాంక్షమాణో లవణం యుద్ధాయ పురుషర్షభః, దూతం సంప్రేషయామాన సకాశం లవణస్య సః. ౧౭. స గత్వా విప్రియాణ్యాహ బహూని మధునస్సుతమ్, వదంతమేవం తం దూతం భక్షయామాన రాక్షసః. ౧౮. చిరాయమాణే దూతే తు రాజా క్రోధసమన్వితః, అర్దయామాన తద్రక్ష శృరవృష్ట్యా సమంతతః. ౧౯. ప్రహస్య లవణ శూల మైశం జగ్రహ పాణినో, వధాయ సానుబంధస్య ముమోచాయథముత్తమమ్. ౨౦. తచ్ఛూలం దీప్యమానం తు సభృత్యబలవాహనమ్, భన్త కృత్వా నృపం భూయో లవణస్యాగమత్కరమ్. ౨౧. ఏవం స రాజా బలవాహత స్సబలవాహనః, శూలస్య చ బలం వీర హ్యప్రమేయ మనుత్తమమ్. ౨౨. శ్వః ప్రభాతే తు లవణం వధిష్యసి న సంశయః, అగృహీతాయథం క్షీప్రం ధ్రువోహి విజయస్తవ. ౨౩. లోకానాం స్వస్తి చైవస్యాత్మతే కర్కణి చ త్వయా, ఏత త్తే సర్వమాఖ్యాతం లవణస్య దురాత్మనః. ౨౪. శూలస్య చ బలం ఘోర మప్రమేయం నరర్షభ, వినాశశ్చైవ మాంధాతుర్యణ్ణే నాభూచ్చ పార్థివ. ౨౫. త్వం శ్వః ప్రభాతే లవణం మహాత్మ స్వధిష్యసే నాత్ర తు సంశయో మే, శూలం వినా నిగత మామిషాగ్ధే ధ్రువో జయస్తే భవితా నరేంద్ర. ౨౬. ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-సప్తషష్ఠితమస్సర్గః. ౨౮౯-౫౭౮౦

అష్టషష్ఠితమస్సర్గః.

కథాం కథయతాం తేషాం జయంచాకాంక్షతాం శుభమ్, న్యతీతా రజసి శీఘ్రం శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః. ౧. తతః ప్రభాతే విమలే

తస్మిన్నాతే స రాక్షసః, నిర్గత స్తు పురా ధీరో భక్ష్యార్థం భీమవిక్రమః.
 ౨. ఏతస్మిన్నంతరే వీర శ్శత్రుఘ్నో యమునానదీమ్, తీర్త్వా మధు
 పురద్వార్షి ధనుష్పాణిరతిష్ఠత. ౩. తతోర్ధదివనే ప్రాప్తే క్రూరకర్తా
 సరాక్షసః, ఆగచ్ఛ ద్భువనసాహస్రం ప్రాణినా ముద్వహ స్ఫురమ్. ౪.
 తతో దదర్శ శత్రుఘ్నం స్థితం ద్వారి ధృతాయుధమ్, తమువాచ తతో
 రక్షః కిమనేన కరిష్యసి. ౫. ఈదృశానాం సహస్రాణి సాయధానాం
 సరాధమ, భక్షితాని మయా రోషా త్కాల మాకాంక్ష నే ను కిమ్. ౬.
 ఆహార శ్చాస్య సంఘాన్తో మమాయం పురుషాధమ,స్వయం ప్రవిష్టోద్వ
 ముఖం కథ మాసాద్య దుర్తతే. ౭. తస్యైవం భాషమాణస్య హసత శ్చ
 ముహు ర్దుహుః, శత్రుఘ్నో వీర్యసంపన్నో రోషాదశ్రూణ్యవ ర్తయత్.
 ౮. తస్య రోషాభిభూతస్య శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః, తేజోమయ్యా
 మరీచ్య స్తు సర్వగాత్రైర్వినిష్ఠత. ౯. ఉవాచ చ సుసంక్రుద్ధ
 శ్శత్రుఘ్న స్తం నిశాచరమ్, యోద్ధ మిచ్ఛామి దుర్బుధ్ధే ద్వంద్వయుద్ధం
 త్వయా సహ. ౧౦. పుత్రో దశరథస్యాహం భ్రాతా రామస్య ధీమతః,
 శత్రుఘ్నో నిత్యశత్రుఘ్నో వధకాంక్షీ తవాగతః. ౧౧. తస్యమే యుద్ధ
 కామస్య ద్వంద్వయుద్ధం ప్రదీయతామ్, శత్రుస్త్వం సర్వజీవానాం స
 మేజీవన్లమిష్యసి. ౧౨. తస్మిం స్తథా బ్రువాణేతు రాక్షసః ప్రహసన్నివ,
 ప్రత్యువాచ సరశ్రేష్ఠం దిప్త్యా ప్రాప్తోసి దుర్తతే. ౧౩. మమ మాత్మ
 వ్యసర్భాతా రావణో రాక్షసాధిపః, హతేరామేణ దుర్బుధ్ధే స్త్రీ
 హేతోః పురుషాధమ. ౧౪. తచ్చ సర్వం మయా త్కాంతం రావణస్య
 కులక్షయమ్, అవజ్ఞాం పురతః కృత్వా మయాపూర్వం విశేషతః. ౧౫.
 నిహతా శ్చ హి మే సర్వే పరిభూతా స్తృణం యథా, భూతాశ్చైచివ
 భవిష్యాశ్చ యాయం చ పురుషాధమా. ౧౬. తస్య తే యుద్ధకామస్య
 యుద్ధం దాస్యామి దుర్తతే, తిష్ఠ త్వం చ ముహూర్తం తు యావ
 దాయుధ మానయే. ౧౭. ఈప్థితం యాదృశం తుభ్యం సజ్జయే యావ
 దాయుధమ్, త మువాచాథ శత్రుఘ్నః క్వ మే జీవన్లమిష్యసి. ౧౮.
 శత్రుర్యదృచ్ఛయా దృష్టో న మోక్షవ్యః కృతాత్మనా, యో హి విక్ల
 బయా బుద్ధ్యా ప్రసరం శత్రవే దదా. ౧౯, న హతో మందబుద్ధిత్వా
 ద్యథా కాపురుషస్తథా. తస్మా త్సుదృష్టం కురు జీవలోకం శరైశ్చైతై

తా వాక్య మబ్రవీత్, క్వ మే శక్ర ప్రతిహతం కాననం పృథివీతలే. ౧౨. తమువాచ సహస్రాక్షో లవణో నామ రాక్షసః, మధుపుత్రో మధువనే నాజ్ఞాం తే కురుతేఽనఘ. ౧౩. తచ్చుత్వా విప్రియం వాక్యం సహస్రాక్షేణభాషితమ్, వీరితోఽవాఙ్ముఖో రాజా వ్యాహర్తుం స శకాక మా. ౧౪. అమన్త్ర్య తు సహస్రాక్షం హి యా కించిదవాఙ్ముఖః, పునరేవాగమచ్ఛీఘ్ర మిమం లోకం సకేశ్వరః. ౧౫. స కృత్వా హృదయేఽమర్షం సభృత్యబలవాహనః, ఆజగామ మధోః పుత్రం వశే కర్తు మరిందమః. ౧౬. స కాంక్షమాణో లవణం యుద్ధాయ పురుషర్షభః, దూతం సంప్రేషయామాన సకాశం లవణస్య సః. ౧౭. స గత్వా విప్రియాణ్యాహ బహూని మధునస్సుతమ్, వదంతమేవం తం దూతం భక్షయామాన రాక్షసః. ౧౮. చిరాయమాణే దూతే తు రాజా క్రోధసమన్వితః, అర్దయామాన తద్రక్ష్య శ్వరవృష్ట్యా నమంతతః. ౧౯. ప్రహస్య లవణ శూల మైశం జగ్రహ పాణినా, వధాయ సానుబంధస్య ముమోచాయుధముత్తమమ్. ౨౦. తచ్ఛూలం దీప్యమానం తు సభృత్యబలవాహనమ్, భన్త కృత్వా నృపం భూయో లవణస్యాగమత్కరమ్. ౨౧. ఏవం స రాజా బలవాహత స్సబలవాహనః, శూలస్య చ బలం వీర హ్యప్రమేయ మనుత్తమమ్. ౨౨. శ్వః ప్రభాతే తు లవణం పథివ్యసి న సంశయః, అగృహీతాయుధం క్షీప్రం ధ్రువోహి విజయస్తవ. ౨౩. లోకానాం స్వస్తి చైవస్యాత్మతే కర్తృణి చ త్వయా, ఏత క్షే సర్వమాఖ్యాతం లవణస్య దురాత్మనః. ౨౪. శూలస్య చ బలం ఘోర మప్రమేయం నరర్షభ, వినాశః సైచ్చివ మాంధాతుర్యక్షే నాభూచ్చ పార్థివ. ౨౫. త్వం శ్వః ప్రభాతే లవణం మహాత్మ న్వధివ్యసే నాత్ర తు సంశయో మే, శూలం వినా నిగత మామిషాశ్థే ధ్రువో జయస్తే భవితా నరేంద్ర. ౨౬.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాణ్డే-సప్తవప్తితమస్సర్గః. ౨౮౯-౫౭౦౦

అప్తవప్తితమస్సర్గః.

కథాం కథయతాం తేషాం జయంచాకాంక్షతాం శుభమ్, వ్యతీతా రజసి శీఘ్రం శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః. ౧. తతః ప్రభాతే విమలే

తస్మిన్నాశే స రాక్షసః, నిర్గత స్తు పురా ధీరో భక్త్యార్థం భీమవిక్రమః.
 ౨. ఏతస్మిన్నంతరే వీర శ్శత్రుఘ్నో యమునానదీమ్, తీర్త్వా మధు
 పురద్వార్షి ధనుష్పాణిరతిష్ఠత. ౩. తతోర్ధదివనే ప్రాప్తే క్రూరకర్తా
 సరాక్షసః, ఆగచ్ఛ ద్భువాలసాహస్రం ప్రాణినా ముద్వహ స్ఫురమ్. ౪.
 తతో దదర్శ శత్రుఘ్నం స్థితం ద్వారి ధృతాయుధమ్, తమువాచ తతో
 రక్షః కిమనేన కరిష్యసి. ౫. ఈదృశానాం సహస్రాణి సాయధానాం
 సరాధమ, భక్షితాని మయా రోషా త్కాల మాకాంక్ష నే ను కిమ్. ౬.
 ఆహార శ్చాస్య సంఘాఠ్లో మమాయం పురుషాధమ,స్వయం ప్రవిష్టోద్వ
 ముఖం కథ మాసాద్య దుర్త్తే. ౭. తస్మైవం భాషమాణస్య హసత శ్చ
 ముహు ర్దుహుః, శత్రుఘ్నో వీర్యసంపన్నో రోషాదస్త్రాణ్యవ ర్తయత్.
 ౮. తస్య రోషాభిభూతస్య శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః, తేజోమయ్యా
 మరీచ్య స్తు సర్వగాత్రైర్వినిష్ఠత. ౯. ఉవాచ చ సుసంక్రుద్ధ
 శ్శత్రుఘ్న స్తం నిశాచరమ్, యోద్ధు మిచ్ఛామి దుర్బుద్ధే ద్వంద్వయుద్ధం
 త్వయా సహ. ౧౦. పుత్రో దశరథస్యాహం భ్రాతా రామస్య ధీమతః,
 శత్రుఘ్నో నిత్యశత్రుఘ్నో వధకాంక్షీ తవాగతః. ౧౧. తస్య మే యుద్ధ
 కామస్య ద్వంద్వయుద్ధం ప్రదీయతామ్, శత్రుస్త్వం సర్వజీవానాం స
 మేజీవస్థమిష్యసి. ౧౨. తస్మిం స్తథా బ్రువాణేతు రాక్షసః ప్రహసన్నివ,
 ప్రత్యువాచ సరశ్రేష్ఠం దిప్త్యా ప్రాప్తోసి దుర్త్తే. ౧౩. మమ మాత్మ
 వ్యసర్భాతా రావణో రాక్షసాధిపః, హతేరామేణ దుర్బుద్ధే స్త్రీ
 హేతోః పురుషాధమ. ౧౪. తచ్చ సర్వం మయా హంతం రావణస్య
 కులక్షయమ్, అవజ్ఞాం పురతః కృత్వా మయాపూర్వం విశేషతః. ౧౫.
 నిహతా శ్చ హి మే సర్వే పరిభూతా స్తృణం యథా, భూతాశ్చైచివ
 భవిష్యాశ్చ యాయం చ పురుషాధమా. ౧౬. తస్య తే యుద్ధకామస్య
 యుద్ధం దాస్యామి దుర్త్తే, తిష్ఠ త్వం చ ముహూర్తం తు యావ
 దాయుధ మానయే. ౧౭. ఈప్థితం యాదృశం తుభ్యం సజ్జయే యావ
 దాయుధమ్, త మువాచాథ శత్రుఘ్నః క్వ మే జీవ స్థమిష్యసి. ౧౮.
 శత్రుర్యదృచ్ఛయా దృష్టో న మోక్షవ్యః కృతాత్మనా, యో హి విక్ల
 బయా బుద్ధ్యా ప్రసరం శత్రవే దదా. ౧౯, న హతో మందబుద్ధిత్యా
 ద్యథా కాపురుషస్తథా. తస్మా త్సుద్బుద్ధం కురు జీవలోకం శరైశ్చైతై

స్త్యం వివిధైర్నయామి, యమస్య గేహభిముఖం హి సాపం రిపుం
తిలోకస్య చ రాఘవస్య. ౨౦.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ-ఉత్తరకాండే-అష్టషష్ఠితమస్సర్గః. ౧౯-౨-౩౮౦

ఏకోనస్తపతితమస్సర్గః.

తచ్చుత్తా భాషితం తస్య శత్రుఘ్నస్య మహాత్మనః, క్రోధ
యాహరయ త్తీవ్రం తిష్ఠతిష్ఠేతి చాబ్రవీత్. ౧. పాణౌ పాణిం విని
ష్ఠిష్య దంతాన్కటకటాప్య చ, లవణో రఘుశార్దూల మాహ్వయా
యాన దానవత్. ౨. తిమాహ్వయంతం సామిత్రి ర్గవణం ఘోర
యనమ్, శత్రుఘ్నో దేవశత్రుఘ్న ఇదం వచన మబ్రవీత్. ౩. న
శత్రుఘ్న స్తథా జాతో యథాఽన్యే నిర్జితా స్వయా, తదద్య
దాణాభిహతో వ్రజ త్వం యమసాదనమ్. ౪. ఋష యోఽప్యద్య సాపాత్త
స్యయా త్వం నిహతం రణే, పశ్యంతు విప్రా విద్వాంస త్రిదశా
వ రావణమ్. ౫. త్వయి మద్యాణనిర్దగ్ధే పతితేద్య నిశాచర, పురే జన
దే చాఽపి క్షేమ మేత ద్భవిష్యతి. ౬. అద్య మద్యాహునిష్కాంత
స్మిరో వజ్రనిభాననః, ప్రవేక్ష్యతే తే హృదయం పద్మమంశురివా
క్కిజః. ౭. ఏవ ముక్తో మహావృక్షం లవణః క్రోధమూర్ఛితః, శత్రుఘ్నో
నిచిక్షేప న చ తం శతథాచ్ఛినత్. ౮. తద్దృష్త్వా విఫలం కర్మ రాక్షసః
గ్రనరేవతు, సాదపాంతుబహూ స్త్రహ్య శత్రుఘ్నోఽప్యస్మజ ద్భలీ.
౯. శత్రుఘ్నశ్చాపి తేజస్వీ వృక్షానాపతితో బహూః, త్రిభి శ్చతు
ర్భరేకైకం చిచ్ఛేద సతపర్వభిః. ౧౦. తతో బాణమయం వర్షం వ్యస్మజ
ద్రాక్షసోరసి, శత్రుఘ్నో వీర్యగుంపనో వివ్యధే న చ రాక్షసః. ౧౧.
తః ప్రహస్య లవణో వృక్షముత్పాట్య లిలయా, శిరస్యభ్యాహన
మృగం స్రస్తాంగ సు ముమోహ వై. ౧౨. తస్మిన్నిపతితే వీరే
హహాకారో మహానభూత్, ఋషీణాం దేవనజ్ఞానాం గంధర్వాపురసా
మపి. ౧౩. త మవజ్ఞాయ తు హతం శత్రుఘ్నం భువి పాతితమ్, రక్షో
బాంధంతరమపి నవివేశ స్వమాలయమ్. ౧౪. నాపిశూలం ప్రజగ్రాహ తం
పృష్త్వా భువి పాతితమ్, తతో హత ఇతి జ్ఞాత్వా తా నృక్షా త్పముదా
హత్. ౧౫. ముఖూర్తా లబ్ధగంజ్ఞస్తు పునస్తథా ధృతాయధః, శత్రు

ఘోర రాక్షసద్వారి మునిభి స్సంప్ర పూజితః. ౧౬. తతో దివ్య మమో
 ఘంతు జగ్రాహ శరముత్తమమ్, జ్వలంతం తేజసా ఘోరం పూరయం
 తం దిశో దశ. ౧౭. వజ్రాననం వజ్రవేగం మేరుమందరసన్నిభమ్, సతం
 పర్వసు నర్వేషు సంయుగేష్వరాజితమ్. ౧౮. అన్యక్షందనదిగ్ధాంగం
 చారుపత్రం పతత్రిణమ్, దానవేంద్రాచలేంద్రాణామసురాణాం చ
 దారణమ్. ౧౯. తం దీప్త మివ కాలాగ్నిం యుగాంతే సముపస్థితే, దృ
 ష్ట్వా సర్వాణి భూతాని పరిత్రాస ముపాగమః. ౨౦. సదేవాపరగంధ
 ర్వం సమునీంద్రాపురోగణమ్, జగద్ధి సర్వ మస్వస్థం పితామహ ముపస్థి
 తమ్. ౨౧. ఊచు శ్చ సర్వే దేవేశం వరదం ప్రపితామహమ్, కచ్చిల్లో
 కక్షయో దేవ సంప్రాప్తో వా యుగక్షయః. ౨౨. నేదృశం దృష్టపూ
 ర్వం చ స శ్రుతం ప్రపితామహ, దేవానాం భయసంమోహో లో
 కానాం సంక్షయం ప్రతి. ౨౩. తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా బ్రహ్మ లోక
 పితామహః, భయకారణమాచప్తు దేవానా మభయంకరః. ౨౪. ఉ
 వాచ మధురాం వాణీం శృణుధ్వం సర్వదేవతాః, వధాయ లవణస్యా
 జౌ శర శ్చత్రుఘ్న ధారితః. ౨౫. తేజసా యస్య సర్వేస్థ సంమూఢా
 న్సురసత్తమాః, ఏష పూర్వస్య దేవస్య లోకకర్తృస్సనాతనః.
 ౨౬. శర స్తేజోమయో వత్సా యేన నో భయ మాగతమ్, ఏష వై
 కైటభస్యార్థే మధున శ్చ మహాశరః. ౨౭. సృష్టో మహాత్మ నానేన వధా
 ర్థం దైత్యయో స్తయోః, ఏక ఏవ ప్రజానాతి విష్ణు స్తేజోమయం శరమ్.
 ౨౮. ఏషైవ హి తనుః పూర్వా విష్ణో స్తస్య మహాత్మనః, ఇతోగచ్ఛత
 పశ్యధ్వం వధ్యమానం మహాత్మనా. ౨౯. రామానుజేన వీరేణ లవణం
 రాక్షసోత్తమమ్, తస్య తే దేవదేవస్య నిశమ్య వచనం సురాః. ౩౦.
 ఆజగ్మర్వత్ర యుధ్యేతే శత్రుఘ్నలవణా వుభౌ, తం శరం దివ్యసంకా
 శం శత్రుఘ్నకరధారితమ్. ౩౧. దదృశు స్సర్వభూతాని యుగాంతాగ్ని
 మివోత్థితమ్, ఆకాశమావృతం దృష్ట్వా దేవైర్హి రఘునందనః. ౩౨.
 సింహనాదం భృశం కృత్వా దదర్శ లవణం పునః, ఆహూ తశ్చ పునస్తేన
 శత్రుఘ్నేన మహాత్మనా. ౩౩. లవణః క్రోధసంయుక్తో యుద్ధాయ సము
 పస్థితః, ఆకర్ణాత్పు వికృష్టాఢ తద్దను ర్ధస్త్విదాం వరః. ౩౪. తం ముమోచ
 మహాబాణం లవణస్య మహోరసి, ఉర స్తస్య విదార్యాశు ప్రవివేశ రసా

తలమ్. ౩౧. గత్వా రణాతలం దివ్యశృరో విబుధపూజితః, పునరేవాగ
మత్తార్ణ మిత్వాకుకులనందనమ్. ౩౨. శత్రుఘ్న శరనిర్భిన్నో లవణస్స
నిశాచరః, పపాత సుమహాతేజా వజ్రహత ఇవాచలః. ౩౩. తచ్చ దివ్యం
మహాచ్ఛాలం హతే లవణరాక్ష సేవశ్యతాం సర్వభూతానాం రుద్రస్య
వశమన్యగాత్. ౩౪. తత శ్చ తే దేవమహర్షయశ్చ గంధర్వ సిద్ధా
స్సహితాపురోభిః, అపూజయ దాశరథిం సమేతా దిప్యేతి దిప్యేతి
ముహుర్నదంతః. ౩౫. ఏకేషుపాతేన భయం నిపాత్య లోకత్ర
యస్యాపి రఘుప్రవీరః, వినిర్భభా పుత్రమచాపబాణ స్తమః ప్రణ
ద్యేవ సహస్రరశ్మిః. ౩౬. తతో హి దేవా ఋషిపన్నగాశ్చ పుపూజరే
హ్యపురస శ్చ సర్వాః, దిప్త్యా జయో దాశరథే రవాప్త స్త్యక్త్వా భ
యం సర్ప ఇవ ప్రశాంతః. ౩౭.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-లవణవధోనా
మైకోనస్తపతితమస్సర్గః. ౫౧-౧౯౦౦.

స్తపతితమస్సర్గః.

హతే తు లవణే దేవా స్సేంద్రా సాగ్ని పురోగమాః. ఊ
చుశ్చ మధురాం వాణీం శత్రుఘ్నం శత్రుతాపనమ్. ౧. దిప్త్యా త్వం విజ
యీ వత్స దిప్త్యా లవణరాక్షసః, హతః పురుష శార్దూల వరం వరయ రా
ఘవ. ౨. వరదా సమహాబాహూ సర్వదేవ సమాగతాః, విజయ కాంక్షీ
ణ స్తుభ్య మమోఘం దర్శనం హి నః. ౩. దేవానాం భాషితం శ్రుత్వా
శూరో మూర్ధ్నికృతాంజలిః, ప్రత్యువాచ మహాబాహు శృతుఘ్నః.
ప్రయతాత్మవా. ౪. ఇయం మధుపురీ రమ్యా మధురా దేవనిర్మితా,
నివేశం ప్రాపుయాచ్ఛీఘ్ర మేష మేస్తు వరః పరః. ౫. తం దేవాః స్త్రీ
తమససా బాధమిత్యేవ రాఘవమ్, భవిష్యతి పురీ రమ్యా శూరసేనా న
సంశయః. ౬. తే తథోక్త్వా మహాత్మానో దివ మారురుహుస్తదా, శత్రు
ఘ్నోఽపి మహాతేజస్తాం సేనాం సముపాసయత్. ౭. సా సేనా శీఘ్ర
మాగచ్ఛ చ్ఛ్రిత్యా శత్రుఘ్న శాసనమ్, నివేశనం చ శత్రుఘ్న శ్చా
వణేన సమారభత్. ౮. సా పురీ దివ్యసంకాశా వన్నరే ద్వాదశమే శుభా,
నివిష్టా శూరసేనానాం విషయశ్చాకుతోభయః. ౯. క్షేత్రాణి సస్యయు

క్తాని కాలే వర్షతి వానవః, అరోగవీరపురుషా శత్రుస్సభుజపాలితా. ౧౦.
అర్ధచంద్రవ్రతీకాశా యమునాతీగ మాశ్రితా, శోభితా గృహముఖైశ్చ
శ్చ చత్వరాపణవీశికైః. ౧౧. చాతుర్వర్ణ్యసమాయుక్తా నా గవాణి
జ్యశోభితా, యచ్చ తేన పురా శుభ్రం లవణేన కృతం మహత్. ౧౨.
శోభమాయాన శత్రుఘ్నా నానావర్ణేన తద్వహమ్, ఆరామైశ్చ విహ
రైశ్చ తటాకైశ్చ సమంతతః. ౧౩. శోభితాం శోభనీయైశ్చ తథా
వైశ్చ ద్వేవమానుషైః, తాం పురీం దివ్యసంకాశాం నానాపశ్యోపశో
భితామ్. ౧౪. నానాదేశగతైశ్చాపి వణిగ్భిరుపశోభితామ్, తాం స
మృద్ధాం సమృద్ధార్థ శ్శత్రుఘ్నా భరతానుజః. ౧౫. నిరీక్ష్య పరమ
ప్రీతః పరం హర్షముపాగమత్, తస్య బుద్ధి స్సముత్సన్నా నివేశ్య
మధురాపురీమ్. ౧౬. రామపాదా నిరీక్షేహం వర్షే ద్వాదశ ఆగతే.
తతస్స తామమరపురోపమాం పురీం నివేశ్య వై వివిధజనాభి
సంవృతామ్, సరాధిపో రఘుపతిపాదదర్శనే దధే మతిం రఘుకులవంశ
వర్ధనః. ౧౭.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-స్తవతిమస్సర్గః. ౬౪౫-౧౨౯౦౦

ఏకస్తవతిమస్సర్గః.

తతో ద్వాదశమే వర్షే శత్రుఘ్నా రామపాలితామ్,
అయోధ్యాం చకమే గంతు మల్పభృత్వబలానుగః. ౧. తతో మంత్రి
పురోగాం శ్చ బలముఖ్యాన్నివర్త్య చ, జగామ రథముఖ్యేన హయా
నాం చ శతేన సః. ౨. స గత్వా గణితా న్నాసాం తస్మాష్టై రఘుసం
దనః, వాల్మీక్యాశ్రమ మాసాద్య వాసం చక్రే మహారథః. ౩. సోఽ
భివాద్య తతః పాదా వాల్మీకేః పురుషర్షభః, పాద్య మర్ఘ్యం తథా
తిథ్యం జగ్రహ మునిసత్తమాత్. ౪. బహురూపా సుసమధురాః కథా
స్తత్ర సహస్రశః, కథయామాస స ముని శ్శత్రుఘ్నాయ మహత్త్వనే.
౫. ఉవాచ చ ముని ర్వాక్యం లవణస్య వధాశ్రితమ్, సుదుష్కరం
కృతం కర్త లవణం నిఘ్నతా త్వయా. ౬. బహవః పార్థివా సౌమ్య
హతా స్సబలవాహనాః, లవణేన మహాబాహో యుద్ధ్యమానా దురా
త్మనా. ౭. స త్వయా నిహతః పాపో లీలయా పురుషర్షభ, జగత శ్చ

భయం తత్ర ప్రశాంతం తవ తేజసా. ౮. రావణస్య వధో ఘోరో
యత్నేన మహతా కృతః, ఇదం తు సుమహత్కర్మ త్వయా కృత
మయత్నతః. ౯. ప్రీతిశ్చాపి పరా జాతా దేవానాం లవణే హతే,
భూతానాం చైవ సర్వేషాం జగతశ్చ ప్రియం కృతమ్. ౧౦. తచ్చ
యుద్ధం మయా దృష్టం యథావ త్పురుషర్షభ, సభాయాం వానవ
స్యాథ ఉపవిష్టేన రాఘవ. ౧౧. మమాసి పరమా ప్రీతి ర్హృది శత్రు
ఘ్న వర్తతే, ఉపాహ్రుస్యామి తే మూర్ధ్ని శ్నేహ పైశ్చ పరాగతిః.
౧౨. ఇత్యుక్త్వా మూర్ధ్ని శత్రుఘ్న ముపాహ్రాయ మహామునిః,
ఆతిథ్య మకరో త్తస్య యే చ తస్య పదానుగాః. ౧౩. సభక్తవా న్నర
శ్రేష్ఠా గీతమాధుర్య ముత్తమమ్, శుశ్రావ రామచరితం తస్మి న్కాలే
యథా క్రమమ్. ౧౪. తం త్రీలయసమాయుక్తం త్రిశాసకరణాన్వితమ్,
సంస్కృతం లక్షణోపేతం సమతాళసమన్వితమ్. ౧౫. శుశ్రావ రామ
చరితం తస్మి న్కాలే పురాకృతమ్, తాన్యక్షరాణి సత్యాని యథా
వృత్తాని పూర్వశః. ౧౬. శ్రుత్వా పురుషశార్దూలో వినంజ్ఞో బా
ష్పలోచనః, స ముహూర్త మివాసంజ్ఞో వినిశ్చస్య ముహూర్తహః. ౧౭.
తస్మి గీతే యథా వృత్తం వర్తమాన మివా శృణోత్, పదానుగా
శ్చ యే రాజ్ఞ స్థాం శ్రుత్వా గీతసంపదమ్. ౧౮. అవాబ్జుభాశ్చ దీనా
శ్చ ఆశ్చర్య మితి చాబ్రువత్, పరస్పరం చ తే తత్ర నైనికా ససమ్భ
భాషితే ౧౯. కిమిదం క్వ చ వర్తామః కిమేత త్వంష దర్శనమ్, అథో
యో నః పురా దృష్ట స్త మాశ్రమపదే పునః. ౨౦. శృణుమః కి
మయం స్వప్నో గీతబంధం శ్రితోభవేత్, విన్నయం తే పరం గత్వా
శత్రుఘ్నమిదమబ్రువత్. ౨౧. సాధు పృచ్ఛ సరశ్రేష్ఠ వాల్మీకిం
మునిపుంగవమ్, శత్రుఘ్న స్వబ్రహ్మే శ్మర్యా కౌతూహలసమన్వితాత్.
౨౨. నైనికా నక్షమోస్తాకం పరివ్రజ్య మిహేదృశః, ఆశ్చ
ర్యాణి బహూనీహ భవంత్యస్యాశ్రమే మునేః. ౨౩. స తు కౌతూ
హలా ద్యుక్త మన్వేష్టుం తం మహామునిమ్, ఏవం తద్వాక్య ముక్త్వా
చ నైనికా న్రఘునందనః. ౨౪. అభివాద్య మహర్షిం తం స్వం నివే
శం యయా తదా.

ద్విసప్తతితమస్సర్గః.

తం శయానం సరవ్యాసుం నిద్రా నాభ్యాగమ త్రదా, చింత
యంత మనేకాగ్రం రామగీత మనుత్తమమ్. ౧. తస్య శబ్దం సుమధురం
తంత్రీలయసమన్వితమ్, శ్రుత్వా రాత్రి ర్జగామాశు శత్రుఘ్నస్య మహా
త్మనః. ౨. తస్యాం నిశాయాం వ్యుష్టాయాం కృత్వా పౌర్వాహ్నికీం
క్రియామ్, ఉవాచ ప్రాంజలి ర్వాక్యం శత్రుఘ్నో మునిపుంగవమ్. ౩.
భగవః ద్రష్టు మిచ్ఛామి రాఘవం రఘునందనమ్, త్వయాఽనుజ్ఞాతు
మిచ్ఛామి సహైభి స్సంశితవ్రతైః. ౪. ఇత్యేవం వాదినం తం తు
శత్రుఘ్నం శత్రుతాపనమ్, వాల్మీకి స్సంపరివృజ్య విసనర్జ చ రాఘవమ్.
౫. సోఽభివాద్య మునిశ్రేష్ఠం రథ మారుహ్య సుప్రభమ్, అయోధ్యా
మగమ త్పూర్ణం రాఘవోత్సుకదర్శనః. ౬. స ప్రవిష్టః పురీం రమ్యాం
శ్రీమానిత్యాకునందనః, ప్రవివేశ మహాబాహు ర్యత్ర రామా
మహాద్యుతిః. ౭. స రామం మంత్రి మధ్యస్థం సహస్రనయనం యథా.
౮. అభివాద్య మహాత్మానం జ్వలంతమివ తేజసా, ఉవాచ ప్రాంజలి
ర్వాక్యం రామం సత్యపరాక్రమమ్. ౯. యథాజ్ఞప్తం మహారాజ సర్వం
తత్కృతవాసహమ్, హత స్సలవణాః పాపః పురీ చాస్య నివేశితా.
౧౦. ద్వాదశైతే గతా వర్షా స్త్వాం వివా రఘునందన, నోత్సహేయ
మహం వస్తుం త్వయా విరహితో నృప. ౧౧. స మే ప్రసాదం కాకుత్స్థః
కురుష్యామితవిక్రమ, మాతృహీనో యథా వత్సో స చిరం ప్రవసా
మ్యహమ్. ౧౨. ఏవం బ్రువాణం శత్రుఘ్నం పరివృజ్యేద మబ్రవీత్,
మా విషాదం కృథా వీర వైత త్త్రియచష్టిశమ్. ౧౩. నావసీదంతి
రాజానో విప్రీవాసేషు రాఘవ, ప్రజానః పరిపాల్యా హి క్షత్రధర్మేణ
రాఘవ. ౧౪. కాలే కాలే చ మా వీర హ్యయోధ్యా మవలోకితుమ్,
ఆగచ్ఛ త్వం సరశ్రేష్ఠ గంతాసి చ పురం తవ. ౧౫. మమా పి త్వం
నుదయితః ప్రాణై రపి స సంశయః, అవశ్యం కరణీయం చ రాజ్యస్య
పరిపాలనమ్. ౧౬. తస్మా త్వం వత్స కాకుత్స్థః సప్తరాత్రి మహావస,
ఊర్ధ్వం గంతాసి మధురాం సభృత్యబలవాహనః. ౧౭. రామన్వైత
ద్వచ శ్శృత్వా ధర్మయుక్తం మనోగతమ్, శత్రుఘ్నో దీనయా వాచా

బాధ మిత్వేవ చా బ్రవీత్.౧౮. సప్తరాత్రం చ కాకుత్స్థో రాఘవస్య
యథా జ్ఞయా, ఉష్య తత్ర మహేష్వాసో గమనాయోపచక్రమే.
౧౯. ఆమంత్ర్య తు మహాత్మానం రామం సత్యపరాక్రమమ్, భరతం
లక్ష్మణం చైవ మహారథ ముపారుహత్. ౨౦. దూరం తాభ్యా మను
గతో లక్ష్మణేన మహాత్మనా, భరతేన చ శత్రుఘ్నో జగామాశు పురం
తదా. ౨౧.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-ద్విస్తవతితమస్సర్గః.

౪౫౧-౯౦౨౦.

త్రిస్తవతితమస్సర్గః.

ప్రథావ్య తు స శత్రుఘ్నం భ్రాతృభ్యాం సహ రాఘవః,
వ్రముమోద సుఖీ రాజ్యం ధర్మేణ పరిపాలయ. ౧. తతః కతిపయా
హస్సు వృద్ధో జానవద్దో ద్విజః, మృతం బాల ముపాదాయ రాజద్వార
ముపాగమత్. ౨. రుద స్పృహువిధం విప్ర స్సేహదుగఖనమన్వితః,
అసకృత్పుత్ర పుత్రేతి వాక్య మేత దువాచ హ.౩.కిం ను మే దుష్కృతం
కర్త పురా దేహంతరే కృతమ్, యదహం పుత్ర మేకం త్వాం పశ్యామి
నిధనం గతమ్. ౪. అప్రాప్తః సూనసం బాలం పంచవర్ష సహస్రకమ్,
అకారే కాలమాపన్నం దుగళాయ మమ పుత్రక. ౫. అలైష్చ
రహోభి ర్నిధనం గమిష్యామి స సంశయః, అహం చ జననీ చైవ తవ
శోకేన పుత్రక.౬. నన్నరా మ్యన్మృతం తూక్తం స చ హింసాం స్మరా
మ్యహమ్, కేనాద్య దుష్కృతే నాయం బాల ఏవ మమాత్మజః. ౭.
అకృత్వా పితృకార్యాణి గతో వైవస్వతక్షయమ్, నేదృశం దృష్ట
పూర్వం మే శ్మృతం వా ఘోరదర్శనమ్.౮. మృత్యు రప్రాప్తకాలానాం
రామస్య విషయే యథా, రామస్య దుష్కృతం కించి న్న హ ద స్తి నసం
శయః.౯. యదస్య విషయస్థానాం బాలానాం మృత్యు రాగతః, స హ్యస్య
విషయస్థానాం బాలానాం మృత్యుతోభయమ్.౧౦. త్వం రాజా జీవయ
న్వైవసం బాలం మృత్యువశం గతమ్, రాజద్వారి మరిష్యామి పత్న్యా
పార్థ మనాథవత్. ౧౧. బ్రహ్మహత్యాం తతో రామ సముపేత్య సుఖీ
భవ, భ్రాతృభి ససహితో రాజ ద్విర్ఘ మాయు రవాప్యసి. ౧౨. ఉషి

తాన్తస్స సుఖం రాజ్యే తవాస్తిం త్సుమహాబల, ఇదం త్యావతితం
యస్తా త్రవ రామ వశే స్థితాః. ౧౩. కాలస్య వశమాపన్నా స్వల్పం
వా స హి స సుఖమ్, సంప్రత్యనాథో విషయ ఇత్యక్షమాణాం మహా
త్మనామ్. ౧౪. రామం నాథ మిహాసాద్య బాలాంతఃకరణం ధ్రువమ్,
రాజదోష్టై ర్విపద్యంతే ప్రజా హ్యవిధిపాలితాః. ౧౫. అనద్వైతే తు
న్మనతావకాలే ప్రియతే జనః, యదా పురేష్వయక్తాని జనాజనపదే
షు చ. ౧౬. కుర్వతే స చ రక్షాస్తి తదాకాలకృతం భయమ్, సువ్యక్తం
రాజదోషోఽయం భవిష్యతి స సంశయః. ౧౭. పురే జనపదే వాపి
తతో బాలనథో హ్యయమ్, ఏవం బహువిధై ర్వాక్యై రుపరుధ్య
ముహుర్ముహుః. ౧౮. రాజానం దుఃఖసంతప్త స్సుతం త ముపగూహతే.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-త్రిస్తతితమస్సర్గః.

౩౫౪-౭౦౮.

చతుస్సప్తతితమస్సర్గః.

తథా తు కరుణం తస్య ద్విజస్య పరిదేవితమ్, శుశ్రావ రాఘవ
స్సర్వం దుఃఖశోకనమన్వితమ్. ౧. సతు దుఃఖేన సంతప్తో మంత్రిణ
స్సముపాహ్వయత్, వసిష్ఠం వామదేవం చ భ్రాతరా సహ నైగమాః.
౨. తతో ద్విజా వసిష్ఠేన సార్థ మష్టే ప్రవేశితాః, రాజానం దేవ
సంకాశం వర్ధన్వీతి తతోఽబ్రువః. ౩. మార్కండేయోఽథ మాధ్వలో
వామదేవశ్చ కాశ్యపః, కాత్యాయనోథ జాబాలి గౌతమౌ నారద
స్తథా. ౪. ఏతే ద్విజర్షభా సుర్యే ఆసనేషూపవేశితాః, మహర్షీం
త్సుమనుప్రాప్తా నభివాద్య కృతాంజలిః. ౫. మంత్రిణో నైగమాం వైచివ
యధార్హ మనుకూలతః, తేషాం సముపవిష్టానాం సర్వేషాం దీప్త
తేజసామ్. ౬. రాఘవ స్సర్వ మాచప్త ద్విజోయ ముపరోధతే, తస్య
తద్వచనం శ్రుత్వా రాజ్ఞో దీనస్య నారదః. ౭. ప్రత్యువాచ శుభం
వాక్య మృషీణాం సన్నిధౌ నృపమ్, శృణు రాజ న్యథాఽకాలే ప్రాప్తో
బాలస్య సంక్షయః. ౮. శ్రుత్వా కర్తవ్యతాం రాజ న్కురుష్వ రఘు
నందన, పురా కృతయుగే రామ బ్రహ్మణా వై తపస్వినః. ౯. అబ్రా

మ్నానాస్తదా రాజస్మతపస్వీ కథం చ సతస్మిన్యగే ప్రజ్వలితే బ్రహ్మ
 భూతే త్వనావృతే. ౧౦. అమృత్యవస్తదా సర్వే జ్ఞాతే దీర్ఘదర్శినః,
 తతస్త్రేతాయుగం నామ మానవానాం వపుష్కతామ్. ౧౧. ఊత్రియా
 యత్ర జాయంతే పూర్వేణ తపసాన్వితాః, వీర్యేణ తపసా చైవ
 తేఽధికాః పూర్వజన్తసి. ౧౨. మానవా యే మహత్తాన స్వత్ర త్రేతా
 యుగే యుగే, బ్రహ్మక్షత్రం చ తత్సర్వం యత్పూర్వ మపరం చ యత్.
 ౧౩. యుగయో రుభయో రాసీ త్సమవీర్య సమన్వితమ్, అపశ్యంత
 స్తుతే సర్వే విశేష మధికం తతః, ౧౪. స్థాపనం చక్రిరే తత్ర చాతు
 ర్వ్యస్య సంమతమ్, తస్మిన్యగే ప్రజ్వలితే ధర్మభూతే హ్యనావృతే.
 ౧౫. అధర్మః పాద మేకం తు పాతయ త్పృథివీతలే, అధర్మేణ హి
 సంయుక్త స్తేజో మందం భవిష్యతి. ౧౬. ఆమిషం యచ్ఛ పూర్వేషాం
 రాజసం చ మలం భృశమ్, అన్యతం నామ తద్భూతం పాదేన పృథివీ
 తలే. ౧౭. అన్యతం పాతయిత్వా తు పాద మేక మధర్మతః, తతః
 ప్రాదుష్కృతం పూర్వ మాయుషః పరినిష్ఠితమ్. ౧౮. పాతితే త్వన్యతే
 తస్మిన్మధర్మేణ మహీతలే, శుభాన్యేవాచర ల్లోక సుత్యధర్మపరా
 యణః. ౧౯. త్రేతాయుగే తు వర్తంతే బ్రాహ్మణాః ఊత్రియాశ్చయే,
 తపోఽతవ్యంత తే సర్వే శుశ్రూషా మపరే జనాః. ౨౦. స్వధర్మః
 పరమ స్తేషాం వైశ్యశ్శూద్రం సమాగమత్, పూజాం చ సర్వవర్ణానాం
 శూద్రా శ్చక్రు ర్విశేషతః. ౨౧. ఏతస్మిన్సంతరే తేషా మధర్మే చా
 నృతే చ హతతః పూర్వే భృశం హాస మగమ స్మృపవత్తమ. ౨౨.
 తతః పాద మధర్మస్య ద్వితీయ మవతారయత్, తతో ద్వాపరసంజ్ఞాస్య
 యుగస్య సమజాయత్. ౨౩. తస్మిన్ద్వాపరసంజ్ఞే తు వర్తమానే యుగ
 ఊయే, అధర్మశ్చాన్యతం చైవ వవృధే పురుషర్షభ. ౨౪. తస్మిన్ద్వాపర
 సంఖ్యా తే తపో వైశ్యాం త్సమావిశత్, త్రిభ్యో యుగేభ్య స్త్రీ
 స్వర్ణా స్క్రమాద్వై తప ఆవిశత్. ౨౫. త్రిభ్యో యుగేభ్య స్త్రీ స్వర్ణా
 ధర్మశ్చ పరినిష్ఠితః, న శూద్రో లభతే ధర్మం యుగత స్తు సరర్షభ.
 ౨౬. హీనవర్ణో సరశ్రేష్ఠ తివ్యతే సుమహత్తపః, భవిష్యచ్ఛూద్ర
 యోన్యాం వై తపశ్చర్యా కలౌ యుగే. ౨౭. అధర్మః పరమో
 రామ ద్వాపరే శూద్రజన్తనః, న వై విషయవర్యంతే తవరాజ స్తహ

తపాః. ౨౮, అద్య తవ్యతి దుర్బుద్ధి స్తేన బాలవధోహ్యాయమ్, యో
హ్యధర్మ మకార్యం వా విషయే పార్థివస్య తు. ౨౯. కరోతి చాశ్రీ
మూలం త త్పురే వా దుర్మతి ర్నరః, క్షీప్రం హి నరకం యాతి స చ
రాజా న సంశయః. ౩౦. అధీతస్య చ త ప్తస్య కర్మణ స్సుకృతస్య చ,
షష్ఠం భజతి భాగం తు ప్రజా ధర్మేణ పాలయన్. ౩౧. షడ్భాగస్య
చ భోక్తాసౌ రక్షతే న ప్రజాః కథమ్, చతుర్థం తస్య పాపస్య భాగ
మాప్నోతి పార్థివః. ౩౨. నత్వం పురుషశార్దూల మార్గస్య విషయం
స్యకమ్, దుష్కృతం యత్ర పశ్యేథా స్తత్ర యత్నం సమాచర. ౩౩.
ఏవం చే ధర్మవృద్ధిశ్చ నృణాం చాయు ర్వివర్ధనమ్, భవిష్యతి నర
శ్రేష్ఠబాలస్యాస్య చ జీవితమ్. ౩౪.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండ-చతుస్సప్తతితమస్సర్గః.

౨౫౭-౫౮౦,

పంచస్తవతితమస్సర్గః.

నారదస్య తు తద్వాక్యం శ్రుత్వాఽమృతమయం తథా, ప్రహర్ష
మతులం లేభే లక్ష్మణం చేద మబ్రవీత్. ౧. గచ్ఛ సౌమ్య ద్విజశ్రేష్ఠం
సమాశ్వాసయ సువ్రతమ్, బాలస్య చ శరీరం చ తైలద్రోణ్యాం
నిధాపయ. ౨. గంధైశ్చ పరమోదారై స్తైలైశ్చాపి సుగంధిభిః, యథా
నక్షీయతే బాల స్తథా సౌమ్య విధీయతామ్. ౩. యథా శరీరో
బాలస్య గుప్తస్య శిష్టకర్మణః, విపత్తిః పరిభేదో వా న భవేచ్ఛ
తథా కురు. ౪. తథా సందిశ్య కాకుత్స్థో లక్ష్మణం శుభలక్షణమ్,
మనసా పుష్పకం దధ్యా వాగచ్ఛేతి మహాయశాః. ౫. ఇంగితం న తు
విజ్ఞాయ పుష్పకో హేమభూషితః, ఆజగామ ముహూర్తేన సమీపం
రాఘవస్య వై. ౬. సోఽబ్రవీ త్ప్రేణతో భూత్వా అయమస్మి
నరాధిప, వశ్యస్తవ మహాబాహో కింకర స్సముపస్థితః. ౭. భాషితం
దుచిరం శ్రుత్వా పుష్పకస్య నరాధిపః, అభివాద్య మహర్షీం స్తా న్విమానం
సోఽధ్యరోహత. ౮. ధన్యర్మహీత్వా తూణీ చ ఖడ్గంచ దుచిరప్రభమ్,
నిక్షిప్య నగరే ఏకా సౌమిత్రిభరతాపుభా. ౯. ప్రాయాత్ప్రీతిచీం

హరితం విచిన్వంశ్చ తత స్తతః, ఉత్తరా మగమచ్ఛీమాన్దిశం హిమ
వతా వృతామ్. ౧౦. అవశ్యమన్యస్తతాసి న్యల్పమప్యథ దుష్కృతమ్,
పూర్వా మపి దిశం సర్వా మథాపశ్య న్నరాధిపః. ౧౧. ప్రవిశుద్ధస
మాచారా మాదర్శతలనిర్మలామ్, పుష్పకస్థో మహాబాహు స్తదాప
శ్య న్నరాధిపః. ౧౨. దక్షిణాం దిశమాక్రామ త్తతో రాజర్షినందనః,
తై వలన్యాత్తరే పార్శ్వే దదర్శ సుమహత్పురః. ౧౩. తస్మిం త్పురసి తప్యం
తం తాపసం సుమహత్తపః, దదర్శ రాఘవ శ్రీమల్లంబమానమధోము
ఖమ్. ౧౪. రాఘవ స్తముపాగమ్య తప్యంతం తప ఉత్తమమ్, త ము
వాచ నృపో వాక్యం ధన్య స్త్వమసి సువ్రత. ౧౫. కన్యాం యోన్యాం
తపోవృద్ధ వర్తనే దృఢవిక్రమ, కౌతూహలా త్త్వాంపుచ్ఛామి రామో
దాశరథి ర్వ్యహమ్. ౧౬. కోఽర్థో మనీషిత స్తుభ్యం స్వర్గలాభః పరోఽ
థవా, పరాశ్రయో యదర్థం త్వం తపస్యసి సుదుష్కరమ్. ౧౭. య
మాశ్రిత్య తప స్తప్తం శ్రోతు మిచ్ఛామి తాపస, బ్రాహ్మణోవాసి
భద్రంతే క్షత్రియోవాసి దుర్జయః. ౧౮. వైశ్య స్తృతీయవర్ణో వా
శూద్రోవా సత్యవాగ్భవ, తపసో హ్యధికం నిత్యం సత్యం హ్యమృత
మాశ్రితమ్. ౧౯. ఇత్యేవ ముక్తస్సనరాధిపేన హ్యవాక్ష్విరా దా
శరథాయ తస్మై, ఉవాచ జాతీం నృపపుంగవాయ యత్కారణే చైవ
తపఃప్రయత్నః. ౨౦.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-పంచస్తవతితమస్సర్గః.

౧౬౦-౩౨౦౦.

షట్సప్తతితమస్సర్గః.

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రామస్యాక్లిప్తకర్మణః, అవా
క్ష్విరా తథా భూత్వా వాక్యమేతదువాచహ. ౧. శూద్రయో
న్యాం ప్రనూతోఽస్మి శంబుకో నామ నామతః, దేవత్వం ప్రార్థయే
రామ సశరీరో మహాయశః. ౨. స మిథ్యాహం వనే రామ
దేవలోకజగీషయా, శూద్రం మాం విద్ధి కాకుత్స్థ తప ఉగ్రం సమా
స్థితమ్. ౩. భావత స్తస్య శూద్రస్య ఖడ్గం సురుచిరప్రభమ్, నిష్కృప్య

1. తస్మిన్ శూద్రే హతే
 దేవా స్సేంద్రా సాగ్నిపురోగమా, సాధు సాధ్యతి కాకుత్స్థస్య ప్రశ
 శంసు ర్దుహుర్దుహుః. 2. పుష్పవృష్టి ర్మహత్యాసీ ద్ద్వివానాం సు
 సుగంధినామ్, పుష్పాణాం వాయుముక్తానాం సర్వతః ప్రపాతహ. 3.
 సుప్రీతా శ్చాబ్రువన్ రామం దేవా సుత్యవరాక్రమమ్, సురకార్య మి
 దం సౌమ్య సుకృతం తే మహామతే. 4. గృహణ చ వరం సౌమ్య య
 త్యై మిచ్ఛన్యరిందమ, స్వర్గభా జ్జహి శూద్రోఽయం త్యక్తృతే
 రఘునందన. 5. దేవానాం భాషితం శ్రుత్వా రాఘవ సుసమాహితః,
 ఉవాచ ప్రాంజలి ర్వాక్యం నహస్రాక్షం పురందరమ్. 6. యది దేవాః
 ప్రసన్నా మే ద్యజపుత్ర సుజీవతు, దిశంతు వర మేతం మే ఈషితం
 పరమం మమ. 7. మమావచారా ద్బాలోఽసౌ బ్రాహ్మణస్యైక
 పుత్రకః, అప్రాప్తకాలః కాలేన నీతో వై వస్వతక్షయమ్. 8. తం జీవ
 యత భద్రం వో నానృతం కర్తు మర్హథ, ద్యజస్య సంశ్రుతోఽర్థోమే
 జీవయిష్యామి తే సుతమ్. 9. రాఘవస్య తు తద్వాక్యం శ్రుత్వా
 విబుధనత్తమాః, ప్రత్యూచూ రాఘవం ప్రీతాః దేవాః ప్రీతిసమన్వి
 తాః. 10. నిర్వృతో భవ కాకుత్స్థస్య సోఽస్మి న్నహని బాలకః. జీవితం
 ప్రాప్తవా న్భూయ సుమేతశ్చాసి బంధుభిః. 11. యస్మిన్ సుహూర్తే
 కాకుత్స్థశూద్రోఽయం వినిపాతితః, తస్మిన్ సుహూర్తే బలోఽసౌ జీవేన
 సమయజ్యత. 12. స్వస్తి ప్రాచుహి భద్రం తే సాధయామ నర్హథ,
 అగస్త్యస్యాశ్రమపదం ద్రక్ష్యమ స్తన్నహయశః. 13. తస్య దీక్షా
 సమాప్తాహి బ్రహ్మరే సుమహాద్యుతే, ద్వాదశం హి గతం వర్షం
 జలశయ్యాం సమాసతః. 14. కాకుత్స్థస్య తద్గమిష్యామో మునిం తమ
 భివందితుమ్, త్వం చాప్యగచ్ఛ భద్రం తే మునిం తమభివాదితుమ్.
 15. స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ దేవానాం రఘునందనః, ఆరురోహ విమా
 నం త త్పుష్పకం హేమభూషితమ్. 16. తతో దేవాః ప్రయాతా స్తే
 విమానై ర్భహువిస్తరైః, రామోఽస్య సుజగామాశు కుంభయోనే స్త
 పోవనమ్. 17. దృష్ట్వా తు దేవాం తస్యం ప్రాప్తా నగస్త్య స్తపసాం నిధిః,
 అర్చయామాస ధర్మాత్మా సర్వాం స్తా నవిశేషతః. 18. ప్రతిగృహ్య
 తతః పూజాం సంపూజ్యచ మహామునిమ్, జగ్తు స్తే త్రిదశా హృష్టాః

నాకపృష్ఠం నహన్ముగై :. ౨౨. గతేషు తేషు కాకుత్స్థః పుష్పకా దవ
 రుహ్యచ, తతోఽభివాదయామాన హ్యగ స్త్య మృషినత్తమమ్. ౨౩.
 సోఽభివాద్య మహాత్మానం జ్వలంత మివ తేజసా, ఆతిభ్యం పరమం
 ప్రాన్య నివసాద నరాధిపః. ౨౪. త మువాచ మహాతేజాః కుంభ
 యోని ర్నహతపాః, స్వాగతం తే నరవ్యాఘ్రు దిప్త్య ప్రాప్తోసి రా
 ఘవ. ౨౫. త్వం మే బహుమతో రామ గుణై ర్బహుభి రుత్తమైః,
 అతిభిః పూజనీయాశ్చ మమ నిత్యం హృది స్థితః. ౨౬. సురాహి కథ
 యంతి త్వా మాగతం శూద్రఘాతినమ్, బ్రాహ్మణస్య తు ధర్మేణ
 త్వయా జీవాపిత స్సుతః. ౨౭. ఉవ్యతాం చేహ రజనీ నకాశే మమ
 రాఘవ, ప్రభాతే పుష్పకేణ త్వం గంతాసి పురమేవ హి. ౨౮. త్వం
 హి నారాయణ శ్రీమాం స్త్యయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్, త్వం ప్రభు సర్వ
 భూతానాం పురుష స్త్వం సనాతనః. ౨౯, ఇదం చాభరణం సౌమ్య
 నిర్మితం విశ్వకర్తృణా, దివ్యం దివ్యేన వపుషా దీవ్యమానం స్వతేజసా,
 ౩౦. ప్రతిగృహ్యేత్వా కాకుత్స్థ మత్ప్రియం కురు రాఘవ, దత్తస్య హి
 పున ర్దానే సుమహాత్మల ముచ్యతే. ౩౧. భరణే హి భవాం చ్చక్షః ఫలా
 నాం మహతామపి, త్వం హి శక్తస్తారయితుం సేంద్రాసపి దివౌకసః, ౩౨.
 తస్మా త్ప్రదాన్యే విధివ త్తత్ప్రీతీచ్ఛ నరక్షభ, దివ్య మాభరణం చిత్రం
 ప్రదీప్త మివ భాస్కరమ్. ౩౩. అథోవాచ మహాత్మాన మిత్వౌకూణాం
 మహారథః, రామో మతిమతాం శ్రేష్ఠః శ్రుతధర్మ మనుస్మరణ. ౩౪.
 ప్రతిగ్రహో వై భగవ న్బ్రాహ్మణస్యావిగర్హితః, గృహ్యాయాం శ్రుతియో
 హం వై కథం బ్రాహ్మణపుంగవ. ౩౫. బ్రాహ్మణేన విశేషేణ దత్తం
 తద్వక్తు మర్హసి, ఏవ ముక్తస్తు రామేణ పృత్యువాచ మహా నృపిః. ౩౬.
 ఆసన్మృతయుగే రామ బ్రహ్మభూతే పురాయుగే, అపార్థివాః ప్రజా
 న్సర్వా సురాణాం తు శతక్రతుః. ౩౭. తాః ప్రజా దేవదేవేశంరాజార్థం
 సముపాద్రవన్, సురాణాం స్థాపితో రాజా త్వయా దేవశతక్రతుః. ౩౮.
 ప్రాయచ్ఛనో హిలోకేశ పార్థివం నరపుంగవమ్, తస్మై పూజాం ప్రాయుం
 జానా ధూతపాపా శ్చరేమహి. ౩౯. న వసామో వినా రాజ్ఞా ఏష
 నోనిశ్చయఃపరః, ప్రజానాం వచనం శ్రుత్వా నిశ్చయితాఽర్థ ముత్త
 మమ్. ౪౦. తతో బ్రహ్మ సురశ్రేష్ఠో లోకపాలాం త్సవాసవాః, సమా

హూయబ్రవీ త్సర్వాం స్తేజో భాగాః ప్రయచ్ఛత. ౪౧. తతో దదు
 ర్లోకపాలా సుర్యే భాగాః స్వతేజసః, అక్షువచ్ఛతతో బ్రహ్మయతో
 జాతః యువో నృపః. ౪౨. తం బ్రహ్మ లోకపాలానాం సహంశై స్సమ
 యోజయత్, తతో దదా నృపం తానాం ప్రజానామీశ్వరం యువమ్.
 ౪౩. తత్రైంద్రేణ చ భాగేన మహీ మాజ్ఞాపయ స్సృష్టః, వారుణే
 నతు భాగేన వపుః పుష్యతి రాఘవ. ౪౪. కౌబేరేణతు భాగేన విత్త
 మాసాం దదా తదా, యస్తు యామ్యో భవ ద్భాగ స్తేన తా సిన్ధునప్ర
 జాః. ౪౫. తత్రైంద్రేణ నరశ్రేష్ఠ భాగేన రఘునందన, ప్రతిగృహ్ణీష్వ
 భద్రం తే తారణార్థం మమ ప్రభో. ౪౬. తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా
 ఋషేః పరమధార్మికమ్, తద్ద్రామః ప్రతిజగ్రాహ మునే రాభరణం వరమ్.
 ౪౭. ప్రతిగృహ్య తతో రామస్తదాభరణము త్తమమ్, ఆగమంతస్య దివ్యస్య
 ప్రస్తుమేవోపచక్రమే. ౪౮. అత్యద్భుతమిదం దివ్యం వపుషాయుక్త ము
 త్తమమ్, కథం భగవతా ప్రాప్తం కుతోవా కేన వాహృతమ్. ౪౯. కుతూ
 హలితయా బ్రహ్మ పృచ్ఛామి త్వాం మహాయశః, ఆశ్చర్యాణాం
 బహూనాం హి నిధిః పరమగో భవా. ౫౦. ఏవం బ్రవతి కాకుత్స్థః
 మునిర్వాక్య మథాబ్రవీత్, శృణు రామ యథావృత్తం పురాత్రేతా
 యుగే యుగే. ౫౧. రమణీయ ప్రదేశేస్తి న్వనే యుద్ధృష్టవా నహమ్,
 ఆశ్చర్యం మే మహాబాహో దాస మాశ్రిత్య కేవలమ్. ౫౨.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండ-మట్టు ప్రతితమస్సర్గః, ౬౩-౧౨౬౦

స్తవస్తవతితమస్సర్గః.

పురా త్రేతాయుగే రామ హ్యరణ్యం బహువిస్తరమ్,
 నమంతా ద్యౌజనశతం నిర్భృగం పక్షివర్జితమ్. ౧. తస్మిన్నిర్మానుషేఽ
 రణ్యే కుర్వాణ స్తవ ఉత్తమమ్, అహ మాక్రమితుం సౌమ్యవదరణ్య
 ముపాగమమ్. ౨. తస్య రూప మరణ్యస్య నిర్దేష్టం స శశాక హ, ఫల
 మూలైః సుఖాస్వాదైర్బహురూపైశ్చ పాదపైః. ౩. తస్యారణ్యస్య మ
 ధ్యేతు సరో యోజన మాయతమ్, హంస కారంఢో బాకీర్ణం చక్రవాకో
 వశోభితమ్. ౪. పద్మోత్పల నమాకీర్ణం సమతిక్రాంతశ్చై వలమ్, తదాశ్చర్య
 మివాత్మర్థం సుఖాస్వాద మను త్తమమ్. ౫. అరణ్యం తథాఽఘోభ్యం

శ్రీమత్పక్షిగణాయతమ్, సమీపేతస్య సరసోమహాదద్భుతమాశ్రమమ్.
 ౬. పురాణం పుణ్య మత్యర్థం తపస్విజన వర్జితమ్, తత్రాహ మవసం రా
 త్రిం నై దాఘీం పురుషర్షభ. ౭. ప్రభాతే కాల్య ముత్థాయ సరస్వదు
 పచక్రమే, అథాపశ్యం శవం తత్ర సుపుష్ట మజరం క్వచిత్.౮.పక్షి
 భేదేన పుష్టాంగం సమాశ్రితనరోవరమ్,తిష్ఠంతం పరయా లక్ష్మ్యైతస్మిం
 స్తోయాశయే నృప. ౯. తమర్థం చింతయానోహం ముహూర్తం తత్ర
 రాఘవ,ఉపితోస్మి సరస్తీరే కిం నివదం స్యా దితి పృభో.౧౦. అథావశ్యం
 ముహూర్తేన దివ్య మద్భుతదర్శనమ్,విమానం పరమోదారం హంసయు
 క్తమనోజనమ్. ౧౧. అత్యర్థం స్వర్గిణం తత్ర విమానే రఘునందన, ఉపా
 స్తే పురసాం వీర సహస్రం దివ్యభూషణమ్. ౧౨. వపుష్పత్యస్తు తత్ర
 న్థం రమయంతిస్తతం సరమ్,గాయంతి దివ్య గేయాని వాదయంతి తథా
 పరాః. త్వేళయంతి తథా చాన్యా నృత్యంతి చ తథాపరాః,అపరాశ్చం
 ద్రరశ్మయైః వైమదండైశ్చ చామరైః. ౧౩. దోఘాయు ర్వదనం త
 స్య పుండరీకనిభేక్షణమ్, తత స్పింహాసనం త్యక్త్వా మేరుకూట మివాంశు
 మా఑. ౧౪. పశ్యతో మే తదా రామ విమానా దవరుహ్య చ, తం
 శవం భక్షయామాన సస్వర్గీ రఘునందన. ౧౬. తథా భుక్త్వా యథా
 కామం మాంసం బహుసుపీవరమ్, అవతీర్య సర స్సర్గీ సంస్పృష్టు ము
 పచక్రమే. ౧౭. ఉపస్సృశ్య యథా న్యాయ్యం స స్వర్గీ పురుషర్షభ,
 ఆరోఘ ముపచక్రామ విమానవర ముత్తమమ్. ౧౮. త మహం దేవ
 నంకాశ మారోహంత ముదీక్ష్య వై, విమాన మబ్రువం వాక్యం స్వ
 ర్గిణం పురుషర్షభ. ౧౯. తో భర్వా దేవనంకాశ ఆహార శ్చ విగర్హి
 తః,త్వయా సంభుజ్యతే సౌమ్య కిమర్థం వక్తు మర్హసి. ౨౦. కస్య స్యా
 దీదృశోభావ ఆహారో దేవనంమతః, ఆశ్చర్యం వర్తతే సౌమ్య శ్రోతు
 మిచ్ఛామి తత్త్వతః. ౨౧. నాహ మాపయికం మన్యే తవ భక్ష్య
 మిదం శవమ్. ఇత్యేవ ముక్త స్స నరేంద్ర నాకే కాతూహలా
 త్సానృతయా గిరా చ, శ్రుత్వా చ వాక్యం మమ సర్వ మేత త్సర్వం
 తథా చాకథయ స్త్వేతి. ౨౨.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ-ఉత్తరకాండే-సప్తసప్తతితమస్సర్గః.

అష్టసప్తతితమస్సర్గః.

శ్రుత్వాతు భాషితం వాక్యం మమ రామ శుభాక్షరమ్, ప్రాం
జలిః ప్రత్యువాచేదం స స్వగ్ధీ రఘునందన. ౧. శృణు బ్రహ్మ పురా
వృత్తం మమైతత్సుఖదుఃఖయోః, దురతిక్రమణీయం హి యథా
పృచ్ఛసి మాం ద్విజ. ౨. పురా వైదర్భకోరాజా పితా మమ మహా
యశాః, సుదేవ ఇతి విఖ్యాత స్త్రిషు లోకేషు వీర్యవా. ౩. తస్య
పుత్రద్వయం రాజ్ఞో ద్వాభ్యాం స్త్రీభ్యా మాజయత, అహం శ్వేత
ఇతి ఖ్యాతో యవీయాం త్సురథోఽభవత్. ౪. తతః పితరి స్వర్యాతే
పారా మానుభ్యషేచయ, తత్రాహం కృతవా న్రాజ్యం ధర్మేణ సున
మాహితః. ౫. ఏవం వర్షసహస్రాణి మమాతీతాని సువ్రత, రాజ్యం
కారయతో బ్రహ్మ ప్రజా ధర్మేణ రక్షతః. ౬. సోహం నిమిత్తే కస్తిం
శ్చి ద్విజ్ఞాతాయు ద్విజోత్తమ, కాలధర్మం హృది న్యన్య తతో వన
ముసాగమమ్. ౭. సోఽహం వన మిదం దుర్గం మృగపక్షీవివర్జితమ్, తప
శ్చర్తుం ప్రవిష్టోస్మి సమీపే సరస శ్శుభే. ౮. భ్రాతరం సురథం రాజ్యే
హ్యాభిషిచ్య సరాధివమ్, ఇదం సర స్సమాసాద్య తప స్తప్తం మయా
చిరమ్. ౯. సోహం వర్షసహస్రాణి తప స్త్రీణి మహావనే, తప్త్వా సుదు
ష్కరం ప్రాప్తో బ్రహ్మలోక మను త్రమమ్. ౧౦. తస్య మే స్వర్గభూతస్య
క్షుత్పిపాసే ద్విజోత్తమ, బాధేతే పరమోదార తతోహం వ్యధితేం
ద్రియః. ౧౧. గత్వా త్రిభువనశ్రేష్ఠం పితామహ మథాబ్రువమ్,
భగవన్ బ్రహ్మలోకోయం క్షుత్పిపాసావివర్జితః. ౧౨. కస్యాయం
కర్తాః సాకః క్షుత్పిపాసావశోస్మి యత్, ఆహరః కశ్చ మే దేవ తన్నే
బ్రూహి పితామహ. ౧౩. పితామహ స్తు మా మాహ తవాహర
స్సుదేవజ, స్వాదూని స్వాని మాంసాని తాని భక్షయ నిత్యశః. ౧౪.
న్యశరీరం త్వయా పుష్టం కుర్వతా తప ఉత్తమమ్, అనుష్టం రోహతే
శ్వేత సకదాచి న్నహీవతే. ౧౫. ఉప్తి ర్నతే స్తి నూత్నాపి వనే
స త్వనిషేవితే, పురా తు భిక్షమాణాయ భిక్షా వై యతయే నృప,
౧౬. న హి దత్తా త్వయేంద్రాభ యస్మా దతిథయేపి వై, దత్తం

నతేస్తి నూత్నోపి తవ ఏవ నిషేవనః. ౧౭. [తృప్తి ర్నతేస్తి నూత్నోపి
వనే సత్సనిషేవితే,] తేన స్వర్గగతో వత్స బాధ్యనే త్సుత్పిపాసయా.
౧౮. న త్వం సుపుష్ట మాహరై స్స్వశరీర మనుత్తమమ్, భక్షయస్వా
మృతరసం తేన తృప్తి ర్భవిష్యతి. ౧౯. యదాతు తద్వనం శ్వేత
లగస్త్య స్సమహానృషిః, ఆగమిష్యతి దుర్ధర్ష స్తదా కృచ్ఛాఞ్చి
ద్విమోక్ష్యనే. ౨౦. స హి తారయితుం సౌమ్య శక్త స్సురగణా నపి,
కింపున స్త్వాం మహాబాహో త్సుత్పిపాసావశం గతమ్. ౨౧. సోహం
భగవత శ్శృత్వా దేవదేవస్య నిశ్చయం, ఆహారం గర్హితం కుర్త్వి
స్వశరీరం ద్విజోత్తమ. ౨౨. బహూ వర్షగణాన్పుష్టా నృత్యమాణ
మిదం మయా,క్షయం నాభ్యతి బ్రహ్మరే తృప్తిశ్చాపి మమోత్తమా.
౨౩. తస్య మే కృచ్ఛాఞ్చిభూతస్య కృచ్ఛాఞ్చి దస్తాద్విమోచయ, అన్యేషాం
న గతి ర్హ్యత్ర కుంభయోని మృతే ద్విజం. ౨౪. ఇద మాభరణం
సౌమ్య తారణార్థం ద్విజోత్తమ, ప్రతిగృహ్ణీష్వ బ్రహ్మరే ప్రసాదం
కర్తు మర్హసి, ౨౫. ఇదం తావ త్సువర్ణం చ ధనం వస్త్రాణి చ ద్విజ,
భక్ష్యం భోజ్యం చ బ్రహ్మరే దదాత్యాభరణాని చ. ౨౬. సర్వా
న్కామా స్ప్రియచ్ఛామి భోగాంశ్చ మునిపుంగవ, తారణే భగవ
న్సహ్యం ప్రసాదం కర్తు మర్హసి. ౨౭. తస్యాహం స్వర్గిణో వాక్యం
శ్రుత్వా దుఃఖనమన్వితమ్, తారణాయోపజగ్రాహ తదాభరణ ముత్త
మమ్. ౨౮. మయా ప్రతిగృహీతే తు తస్మిన్నాభరణే శుభే, మానుషః
పూర్వకోదేహో రాజర్షి ర్వివనాశ హ. ౨౯. ప్రణప్తే చ శరీరే తు
రాజర్షిః పరయా ముదా, తృప్తః ప్రముదితో రామ జగామ త్రిదివం
సుఖమ్. ౩౦. తేనేదం శక్రతుల్యేన దివ్య మాభరణం మమ, తస్మి
న్నిమిత్రే కాకుత్స్థ దత్త మద్భుతదర్శనమ్. ౩౧. తతో వైదర్భకో
రాజా తదాభూ గ్గత కల్పః.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-అష్టనవతితమస్కంధః.

౧౮౬-౧౦౩౨౦.

ఏకోనాశీతమస్సర్గః.

తదన్యతతమం వాక్యం శ్రుత్వాఽగస్త్యస్య రాఘవః, గౌరవా
ద్విస్సయా యైవ పునః ప్రప్తుం ప్రచక్రమే. ౧. భగవం స్తద్వనం
ఘోరం తవ స్తవ్యతి యత్ర సః. శ్వేతో వైదర్భకో రాజా కథం న్వా
దమృగద్విజమ్. ౨. తద్వనం స కథం రాజా శూన్యం మనుజునిర్జితమ్,
తప శ్చర్తుం ప్రవిష్ట స్స శ్రోతు మిచ్ఛామి తత్త్వతః. ౩. రామస్య
భాషితం శ్రుత్వా కౌతూహలనమన్వితం, వాక్యం పరమతేజస్వీ వక్తు
మేవోపచక్రమే. ౪. పురా కృతయుగే రామ మను ర్దండధరః ప్రభుః,
తస్య పుత్రో మహానాసీ దిత్వాకుః కులనందనః. ౫. తం పుత్రం
ఘార్వకే రాజ్యే నిశీవ్య భువి దుర్జయమ్, పృథివ్యాం రాజవంశానాం
భవ కర్తే త్యువాచ హ. ౬. తథేతి చ ప్రతిజ్ఞాలం పితుః పుత్రేణ
రాఘవ, తతః పరమనంతుష్టో మనుః పుత్ర మువాచ హ. ౭. ప్రీతోస్మి
పరమోదార త్వం కర్తాసి న సంశయః, దండేన చ ప్రజా రక్ష మాచ
దండ మకారణే. ౮. అపరాధిషు యో దండః పాత్యతే మానషేషు
వై, న దండో విధివ స్తుక్త స్సర్గం నయతి పార్థివమ్. ౯. తస్మా ద్దండే
మహాబాహో యత్నవా స్థవ పుత్రక, ధర్మో హి పరమో లోకే
కుర్వత స్తే భవిష్యతి. ౧౦. ఇతి తం బహునందిశ్య మనుః పుత్రం
సమాధినా, జగమ త్రిదివం హృష్టో బ్రహ్మలోకం సనాతనం. ౧౧.
ప్రయాతే త్రిదివం తస్మిన్నిత్వాకు రమితప్రభుః, జనయిష్యే కథం
పుత్రా నితి చింతాపరోఽభవత్. ౧౨. కర్తృభి ర్బహుయావైశ్చ తై నై
ర్మనుసుత స్సుతాః, జనయామాస ధర్మాత్తా శతం దేవసుతోపమాః.
౧౩. తేషా మవరజ స్తాత సర్వేషాం రిఘునందన, మూఢ శ్చాకృతవిద్య
శ్చ న శుశ్రూషతి పూర్వజాః. ౧౪. నామ తస్య తు దండేతి పితా చక్రే
ఽల్పమేధసః, అవశ్యం దండవతనం శరీరే న్య భవిష్యతి. ౧౫. అపశ్య
మాన స్తం దేశం ఘోరం పుత్రస్య రాఘవ, వింధ్యతైవలయో ర్మధ్యే
రాజ్యం ప్రాదా దరిందమ. ౧౬. న దండ స్తత్ర రాజాభూ ద్రమ్యే
పర్యతోధసి, పురం చాప్రతిమం రామ స్యవేశయ దనుత్తమమ్. ౧౭.

పురస్య చాకరో న్నామ మధుమంత మితి ప్రభో, పురోధనం చోశన
సం వరయామాన సువ్రతమ్. ౧౫. ఏవం సరాజా తద్రాజ్యం చకార స
పురోహితః, ప్రహృష్టమనుజాక్షీర్ణం దేవరాజ్యం యథా వృషా. ౧౬.
తత స్సరాజా మనుజేంద్రపుత్ర సార్థం చ తేనోశనసా తదాసీమ్,
చకార రాజ్యం సుమహ స్తహత్యా శక్రో దివీవాంగిరసేన యుక్తః. ౨౦.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ-ఉత్తరకాండ-ఏకోనాశీతితమస్సర్గః.

౪౧౮-౪౩౯౦.

అశీతితమస్సర్గః.

ఏతదాఖ్యాయ రామాయ మహర్షిః కుంభసంభవః, అస్యా
మేవావరం వాక్యం కథాయాముపచక్రమే. ౧. తత స్సదండ
కాకుత్స్థ బహువర్ష గణాయతమ్, అకరో తత్ర దాంతాత్తా రాజ్యం
నిహతకంటకమ్. ౨. అథ కాలే తు కస్తింశ్చి ద్రాజా భార్గవ మాశ్ర
మమ్, రమణీయ ముపాక్రామ చైత్రే మాసిమనోరమే. ౩. తత్ర భార్గవక
న్యాం స రూపేణా ప్రతిమాం భువి, విచరంతీం వనోద్దేశే దంజోపశ్య
దను త్తమామ్. ౪. దృష్ట్వా తాం స సుదుర్దేహా అనంగశరపీడితః, అభిగ
మ్య సుసంవిగ్నాం కన్యాం వచన మబ్రవీత్. ౫. కుత స్త్వ మసి సుశ్రో
ణి కస్యవాసి సుతా శుభే, పీడితోహ మనంగేన పృథ్వామి త్వాం సు
మధ్యమే. ౬. తస్య త్వేవం బ్రువాణస్య మోహోన్మత్తస్య కామినః,
భార్గవీ ప్రత్యువాచేదం వచ స్సాయనయం నృపమ్. ౭. భార్గవస్య సుతాం
విద్ధి దేవస్యాక్లిప్తకర్మణః, అరణం నామ రాజేంద్ర జ్యేష్ఠా మాశ్రమ
వాసినీమ్. ౮. మాం మాన్పుశ బలా ద్రాజ స్కన్యా పితృవశా హ్య
హమ్, గురుః పితా మే రాజేంద్ర త్వం చ శిష్యో మహాత్మనః. ౯. వ్యస
నం సుమహా త్కుర్ధ్ధ సుతే దద్యా స్తహతపాః, యది వాన్య స్తయా
కార్యం ధర్తదృష్టేన సత్పథా. ౧౦. వరయన్వ నృపశ్రేష్ఠ పితరం మే
మహాద్యుతిమ్, అన్యథా తు ఫలం తుభ్యం భవేద్ధోరాభినంహితమ్. ౧౧.
క్రోధేన హి పితా మేసా త్రైలోక్య మపి నిర్దహేత్, దాన్యతే చాన
వద్యాంగ తవ మాం యాచితః పితా. ౧౨. ఏవం బ్రువాణా మరణం

దండః కామశరార్ధితః, ప్రత్యువాచ మదోన్మత్త శ్చిరస్యాధాయ చాం
జలిమ్. ప్రసాదం కురు సుశ్రోణీ స కాలం క్షేప్తు మర్హసి, త్వత్కృతేహి
మమ ప్రాణా విశీర్యంతే శుభాననే. ౧౪. త్వాం ప్రాప్య మే వధోవా
స్యా చ్ఛాపో వా యది దారుణః, భక్తం భజన్య మాం భీరు భజమానం
సువిహ్వలమ్. ౧౫. ఏవ ముక్త్వా తు తాం కన్యాం దోర్భ్యాం గృహ్య
బలాద్బలి, సంస్ఫురంతీం యథాకామం మైథునాయోపచక్రమే. ౧౬. త
మనర్థం మహాఘోరం దండః కృత్వా సుదారుణమ్, నగరం ప్రయయా
చాశు మధుమంత మనుత్తమమ్. ౧౭ అరణ్యపి రుదంతీ సా ఆశ్రమస్యా
విదూరతః, ప్రతీక్షతే స్త్వ సంత్రస్తా పితరం దేవనన్నిభమ్. ౧౮.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-అశీతమస్సర్గః.

3-౨౨-౬౪౪౦,

ఏకాశీతమస్సర్గః.

స ముహూర్తాదుపశ్రుత్వ దేవర్షిరమితప్రభః, స్వమాశ్రమం
శివ్యవృతః యుధార్త ససన్నవర్తత. ౧. సోపశ్య దరణాం దీనాం
రజసా సమభిప్లుతామ్, జ్యోత్స్నా మివారుణగ్రస్తాం ప్రత్యూషేణ వి
రాజతీమ్. ౨. తస్య రోష ససమభవ త్యుధార్తస్య విశేషతః, నిర్దహ ని
వ లోకాం స్త్రీం శ్చిష్యాం శ్చేద మువాచ హ. 3. పశ్యధ్వం విపరీత
స్య దండస్యావిజతాత్మనః, విపత్తిం ఘోరసంకాళాం క్రుద్ధా దగ్నిశిఖా
మివ. ౪. క్షయోస్య దుర్మతేః ప్రాప్త సానుగస్య దురాత్మనః, యః ప్ర
దీప్తాం హుతాశస్య శిఖాం వై సృష్టు మిచ్ఛతి. ౫. యస్తా తృకృతవా
న్వాప మీదృశం ఘోరసంహితమ్, తస్తా త్వాప్సిస్యతి దుర్మేధాః ఫలం
పాపస్య కర్మణః. ౬. సప్తరాత్రేణ రాజాసా సభృత్యబలవాహనః, పాప
కర్త సమాచారో వధం ప్రాప్సితి దుర్మతి. ౭. గమంతా ద్యోజనశతం
విషయం చాస్య దుర్మతేః, ధక్ష్యతే పాంసువర్ణేణ మహతా పాకళాననః
౮. సర్వసత్త్వాని యానీహ స్థావరాణి చరాణిచ, మహతా పాంసువర్
ణ విలయం సర్వతో గమన్. ౯. దండస్య విషయో యావ త్తావ త్సర్వ
సముచ్ఛయమ్, పాంసువర్ణ మివాలక్ష్మ్యం సప్తరాత్రం భవిష్యతి. ౧౦.
ఇత్యుక్త్వా కోధనంత ప్రస్తదాశ్రమనివాసినమ్, జనం జనపదాంతేషు నీ

యతామితి చాబ్రవీత్. ౧౧. శ్రుత్వా తూశనసో వాక్యం సోశ్ర
మావనధోజనః, నిష్క్రింతో విషయాత్తస్థాత్థానం చక్రేథ
బాహ్యతః. ౧౨. స తథోక్త్వా మునిజన మరణా మిద ఘట్రవీత్,
ఇహైవ వన దుర్భేధే అశ్రమే సునమాహితా. ౧౩. ఇదం యోజనప
ర్యంతం సర స్సురుచిరప్రభమ్, అరజే విజ్వరా భుజ్జ్వ కాల శ్చుత్ర ప్రతీ
క్ష్యతామ్. ౧౪. త్వత్పుమీషేచ యే సత్త్వా వాన మేష్యంతి తాం
నిశామ్, అవధ్యాః పాంసుపర్వేణ తే భవిష్యంతి నిత్యశః. ౧౫. శ్రుత్వా
నియోగం బ్రహ్మరే సురజా భార్గవీ తదా, తథేతి పితరం ప్రాహ భార్గ
వం భృశదుఃఖతా. ౧౬. ఇత్యుక్త్వా భార్గవో వాన మన్యత్ర సమకార
యత్, తచ్చరాజ్యం నరేంద్రస్య సభృత్యబలవాహనమ్. ౧౭. సప్తాహ
ద్భస్మ సా దూభతం యథోక్తం బ్రహ్మవాదినా, తస్య దండస్య విషయో
విధ్యతై వలయో ర్నృప. ౧౮. శప్తో బ్రహ్మరిణా తేన వైధర్ష్యే సహి
తే కృతే, తతః ప్రభృతి కాకుత్స్థస్య దండకారణ్య ముచ్యతే. ౧౯. తపస్విన
స్థితా హ్యత్ర జనస్థాన మతోఽభవత్, ఏత త్తే సర్వ మాఖ్యాతం య
న్తాం పృచ్ఛసి రాఘవ. ౨౦. సంధ్యా ముపాసితం వీర సమయోహ్య
తివర్తతే, ఏతే మహర్షయ స్సర్వే పూర్ణకుంభా స్సమంతతః. ౨౧. కృ
తోదకా సరవ్యాఘ్ర ఆదిత్యం పర్యుపాసతే, సతైర్బ్రాహ్మణ మభ్యస్తం
సహితై ర్బ్రహ్మవిత్తమైః. ౨౨. రవి రస్తంగతో రామ గచ్ఛేదక
ముపస్పృశ.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ-ఉత్తరకాండ-ఏకాశీతితమస్సర్గః.

. ౨౨౧-౪౧౦.

ద్వ్యశీతితమస్సర్గః.

ఋషేర్వచన మాజ్ఞాయ రామ స్సంధ్యా ముపాసితమ్,
ఉపాక్రమ త్సరః పుణ్య మపురోగణ సేవితమ్. ౧. తత్రోదక ముపస్పృశ్య
సంధ్యా మన్వాస్య పశ్చిమామ్, ఆశ్రమం ప్రావిశ ద్రామః కుంభయో
నే ర్త్తహత్తనః. ౨. తస్యాగస్త్యో బహుగుణం కందమూలం తథోషధమ్,
కాల్యాదీని పవిత్రాణి భోజనార్థ మకల్పయత్. ౩. స భుక్తవాన్నర

శ్రేష్ఠ స్తదన్న మమృతోపమమ్, ప్రీతశ్చ పరితృప్తశ్చ తాం రాత్రిం న ముపావిశత్. ౪. ప్రభాతే కాల్య ముత్థాయ కృత్యాహ్నిక మరిందమః, ఋషీం తస్మిభిచక్రామ గమనాయ గఘూత్తమః. ౫. అభివాద్యాబ్రవీ ద్రామో మహర్షిం కుంభసంభవమ్, ఆపృచ్ఛే స్వాం పురీం గంతుం మా మనుజ్ఞాతుమర్హసి. ౬. ధన్యోఽస్త్వసుగృహీతోఽస్మి దర్శనేన మహాత్మనః, ద్రష్టుం చైవాగమిష్యామి పావనార్థమహత్మనః. ౭. తథా వదతి కాకుత్స్థేన వాక్య మద్భుతదర్శనమ్, ఉవాచ పరమశ్రీతో ధర్మనేత్ర స్తపోధనః. ౮. అత్యద్భుత మిదం వాక్యం తవ రామ శుభాక్షరమ్, పావన స్సర్వభూతానాం త్వమేవ రఘునందన. ౯. ముహూర్త మపి రామ త్వాం యేహి పశ్యంతి కేచన, పావితా స్సర్వర్థభూతాశ్చ పూజ్యాస్తే సర్వదైవతైః. ౧౦. యేచ త్వాం ఘోరచక్షుర్భీ రక్షంతే ప్రాణినో భువి, హతాస్తే యమదండేన సద్యో నిరయగామినః. ౧౧. ఈదృశ స్త్వం రఘుశ్రేష్ఠ పావన స్సర్వదేహినామ్, భువి త్వాం కథయంతోఽపి సిద్ధి మేవ్యంతి రాఘవ. ౧౨. గచ్ఛ చారిప్త మవ్యగ్రః పంథాన మకుతోభయమ్, ప్రశాధి రాజ్యం ధర్మేణ గతి ర్విజగతో భవా. ౧౩. ఏవ ముక్తస్తు మునినా ప్రాంజలిః ప్రగ్రహో నృపః, ప్రదక్షిణం తదాచక్రే హ్యగస్త్య మృషిన త్రమమ్. ౧౪. అభ్యవాదయత ప్రాజ్ఞ స్త మృషిం పుణ్యశాలినమ్, అభివాద్య మునిశ్రేష్ఠం తాంశ్చ నర్వాం స్తపోధనా. ౧౫. అధ్యారోహ త్తదవ్యగ్రః పుష్పకం హేమభూషితమ్, తం ప్రయాంతం మునిగణ ఆశీర్వాదై స్సమంతతః. ౧౬. అపూజయ స్త హేంద్రాభం సహస్రాక్ష మివామరాః, ఖస్థ స్స దదృశే రామః పుష్పకే హేమభూషితే. ౧౭. శశీ మేఘసమీపస్థో యథా జలధరాగమే, తతోఽర్ధదివసే ప్రాప్తే పూజ్యమాన స్తతస్తతః. ౧౮. అయోధ్యాం ప్రాప్య కాకుత్స్థేన మధ్యకత్యో మవారుహత్, తతో విస్మజ్య రుచిరం పుష్పకం కామగామి తత్. ౧౯. విస్మయిత్వా గచ్ఛేతి స్వస్తి తేఽస్మితి చ ప్రభుః, కత్యోంతరవినితీస్తం ద్వాభిం రామోఽబ్రవీద్వచః. ౨౦. లక్ష్మణం భరతం చైవ గత్యా తౌ లఘుమిక్రమా, మమాగమన మాఖ్యాయ శబ్దావయత మాచిరమ్. ౨౧.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-ద్వ్యశీతితమస్సర్గః. ౧౨౮-౨౫౬౦

త్యశీతితమస్సర్గః.

తచ్చుత్వా భాషితం తస్య రామస్యాకిష్టకర్తృణః, ద్వార్థనిః
కుమారావాహనాయ రాఘవాయ న్యవేదయత్. ౧. దృష్ట్వా తు
రాఘవః ప్రాప్తౌ ప్రియా భరతలక్ష్మణౌ, పరివ్వజ్య తదా రామా
వాక్య మేత దువాచ హ. ౨. కృతం మయా యథా తథ్యం ద్విజకార్య
మనుత్తమమ్, ధర్మనేతు మతో భూయః కర్తు మిచ్ఛామి రాఘవౌ. 3. అక్షయ్యశ్చివ్యయశ్చైవ ధర్మనేతు ర్మతో మమ, ధర్మప్రవచనం
త్వేత త్సర్వపాపప్రణాశనమ్. ౪. యువాభ్యా మాత్మభూతాభ్యాం రాజ
నూయ మనుత్తమమ్, సహితో యష్టు మిచ్ఛామి తత్ర ధర్మో హి
శాశ్వతః. ౫. ఇష్ట్వా తు రాజనూయేన మిత్ర శృత్రునిబర్హణః, సుహు
తేన సుయజ్ఞేన స మిత్రత్వ ముపాగతః. ౬. ఇష్ట్వా తు రాజనూయేన
పాశీ శత్రునిబర్హణః, సుకృతేన సమృద్ధేన వరుణత్వ ముపాగమత్. ౭.
సోమశ్చ రాజనూయేన ఇష్ట్వా ధర్మేణ ధర్మవితో, ప్రాప్త శ్చ సర్వ
లోకానాం కీర్తిస్థానం చ శాశ్వతమ్. ౮. అస్మిన్నహని యచ్ఛ్రీయ
శ్చింత్యతాం తన్నయా సహ, హితం చాయతియుక్తం చ ప్రయతో
వక్తు మర్హథః. ౯. శ్రుత్వా తు రాఘవస్త్వేత ద్వాక్యం వాక్యవిశా
రదః, భరతః ప్రాంజలిరూఢ్యాత్వా వాక్యమేత దువాచ హ. ౧౦.
త్వయి ధర్మః పర స్సానిధో త్వయి సర్వా వసుంధరా, ప్రతిష్ఠితా మహా
బాహో యశశ్చామితవిక్రమ. ౧౧. మహీపాలాశ్చ సర్వే త్వాం
ప్రజాపతి మివామరాః, నిరీక్షంతే మహత్త్వానం లోకనాథం యథా
వయమ్. ౧౨. ప్రజాశ్చ పితృన ద్రాజ సృశ్యంతి త్వాం మహాబల,
పృథివ్యా గతిభూతోసి ప్రాణినా మపి రాఘవ. ౧౩. సత్త్వ మేవంవిధం
యజ్ఞ మాహర్తాసి కథం నృప, పృథివ్యాం రాజవంశానాం వివాశో
యత్ర దృశ్యతే. ౧౪. [శ్రూయతే రాజనూయేన సోమస్య హి సరే
శ్వర, జ్యోతిషాం సుమహద్వృద్ధం సంగ్రామే తారకామయే. ౧౫.
హరిశ్చంద్రస్య యజ్ఞాంతే రాజనూయస్య రాఘవ, అసీ త్కిల మహా
ద్యుద్ధం సర్వక్షత్రవిశాశనమ్. ౧౬. వరుణస్య మహాఘోరే సంగ్రామే
మత్స్యకచ్ఛపాః, నిర్వృత్తే రాజనూయే వై యత్ర క్షీణా జలేవరా. ౧౭.
శ్రూయతే రాజనూయే తు శక్రస్యాకిష్టకర్తృణః, దైవాసురం

మహా ద్యుధం సర్వోత్పాద మవ ర్తత. ౧౮. పృథివ్యాం యాని సత్త్వాని
తిర్యగ్గోనిగతాన్యపి, పార్థివానాం చ సర్వేషాం రాజనూయే మహా
స్త్వ యః. ౧౯.] పృథివ్యాం యే చ పురుషాః రాజ న్నౌరుష మాగతాః,
సర్వేషాం భవితా తత్ర సంక్షయ స్సర్వకోపహః. ౨౦. స త్వం పురుష
శాద్దూల గుణైరమితవిక్రమ, పృథివీం నార్హానే హంతుం వశేహి తవ
వర్తతే. ౨౧. సత్త్వం పురుషశాద్దూల బుద్ధ్యా సంచిత్వ రాఘవ,
ప్రాణినాం చింతయ హితం త్వం హి తేషాం పరా గతిః. ౨౨. భరతస్య
తు తద్వాక్యం శ్రుత్వాఽమృతమయం తదా, ప్రహర్ష మతులం లేభే
రామ సృత్యపరాక్రమః. ౨౩. ఉవాచ చ శుభాం వాణీం కై కేయూ
నందవర్ధనమ్, ప్రీతోఽస్మి పరితుష్టోఽస్మి తవాద్య వచనేన హి. ౨౪.
ఇదం వచన మక్షీబం త్వయా ధర్మ సమాహితమ్, వ్యాహృతం పురుష
వ్యాఘ్ర పృథివ్యాః పరిపాలనమ్. ౨౫. ఏష్య దస్తభిప్రాయా ద్రాజ
నూయా త్క్రితూ త్తమాత్, నివ ర్తయామి ధర్మజ్ఞ తవ సువ్యాహృతే
న చ. ౨౬. లోకపీఠాకరం కర్మ న కర్తవ్యం విచక్షణైః, బాలానాం హి
శుభం వాక్యం గ్రాహ్యం లక్ష్మణపూర్వజ. ౨౭. తస్మా చ్ఛృణోమి తే
వాక్యం సాధుయక్తం మహామతే.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తర కాండ-త్రయశీతమస్సర్గః.

౩౧-౬-౨౦,

చతురశీతమస్సర్గః.

తథోక్తవతి రామే తు భరతేచ మహాత్మని, లక్ష్మణోఽథ శుభం
వాక్య మువాచ రఘునందనమ్. ౧. అశ్వమేధో మహాయజ్ఞః పావన
స్సర్వపాప్సనామ్, పావన స్తవ దుర్ధర్మో రోచతాం క్రతువుంగవః. ౨.
శ్రూయతే హి పురా వృత్తం వానవే సుమహాత్మని, బ్రహ్మహత్యా
వృతశ్చక్రో హయమేధేన పాలితః. ౩. పురా కిల మహాబాహో
దేవాసురసమాగమే, వృత్రో నామ మహానాసీ దైతేయో లోక
సంమతః. ౪. విస్తీర్ణో యోజనశత ముచ్చిత స్త్రిగుణం తతః, అసు
రాగేణ లోకాన్స్త్రీ న్నహ త్వశ్యతి నర్వశః. ౫. ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ

బుద్ధ్యా చ పరినిష్ఠితః, శశాన పృథివీం స్థితాం ధర్మేణ సుసమాహితః. ౬. తస్మిన్ప్రళాసతి తదా సర్వకామదుఃఖా మహీ, రసవంతి ప్రసూనాని మూలాని చ ఫలాని చ. ౭. అకృష్టపచ్యా పృథివీ సుసంపన్నా మహాత్మనః, స రాజ్యం తాదృశం భుజ్యే స్థిత మద్భుతదర్శనమ్. ౮. తస్య బుద్ధి స్సముత్పన్నా తపః కుర్యా మను త్తమమ్, తపో హి పరమం శ్రేయస్సంమోహ మితర త్సుఖమ్. ౯. స నిఘోష్య సుతం శ్వేచ్ఛం పౌరేషు మధురేశ్వరమ్, తప ఉగ్ర ముపాతిష్ఠ త్తాపయం త్సర్వదేవతాః. ౧౦. తప స్తస్య తి వృత్తే తు వాసవః పరమార్థవత్, విష్ణుం సముపసంక్రమ్య వాక్యమేత దువాచ హ. ౧౧. తపస్యతా మహాబాహో లోకా వృత్తేణ నిర్జితాః, బలవాం త్సహి ధర్మాత్తా నైవం శత్యోమి బాధితుమ్. ౧౨. యద్యసౌ తప ఆతిష్ఠే ద్భూయ ఏవాసురేశ్వరః, యావ ల్లోకా ధరిష్యంతి తావదస్య వశానుగాః. ౧౩. త్వం త్వేనం పరమోదార ముపేక్షసి మహాబల, క్షణం హి న భవే ద్ద్విత్రేః క్రుద్ధే త్వయి సురేశ్వర. ౧౪. యదా హి ప్రీతినంయోగం త్వయా విష్ణో సమాగతః, తదా ప్రభృతి లోకానాం నాథ త్వ ముపలభ్యవా. ౧౫. న త్వం ప్రసాదం దేవానాం కురుష్వ సుసమాహితః, త్వత్కృతేన హి సర్వం స్యాత్ప్రళాంత మరుజం జగత్. ౧౬. ఇమే హి సర్వే విష్ణో త్వాం నిరీక్షంతే దివౌకనః, వృత్రఘాతేన మహతా త్వేషాం సాహ్యం కురుష్వహ. ౧౭. త్వయాహి నిత్యశ సాహ్యం కృతమేషాం మహాత్మనామ్, అసహ్య మిద మన్వేషా మగతీనాం గతి ర్భవా. ౧౮.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-చతురశీతితమస్సర్గః.

గీ.౮౧-౧౧౬౨.

పంచాశీతితమస్సర్గః.

లక్ష్మణస్య తు లేద్వాక్యం శ్రుత్వా శత్రునిబర్హణః, వృత్రఘాత మశేషేణ కథయేత్సహ సువ్రతః. ౧. రాఘవే నైవ ముక్తస్తు సమిత్రానందవర్ధనః, భూయ ఏవ కథాం దివ్యాం కథయామాస లక్ష్మణః. ౨. సహస్రాక్షవచ శ్శ్రుత్వా సర్వేషాం చ దివౌకసామ్,

విష్ణుర్దేవా నువాచేదం సర్వా నింద్రపురోగమా. 3. పూర్వం సౌహృద
బద్ధోస్తి వృత్రస్య తు మహాత్మనః, తేన యుష్మత్ప్రియార్థం హి
నాహం హన్తి మహాసురమ్. ౪. అవశ్యకరణీయం చ భవతాం సుఖ
ముత్తమమ్, తస్మా దుపాయ మాఖ్యాన్యే యేన వృత్రో విహన్యతే. ౫.
త్రిధా భూతం కరిష్యేహ మాత్మానం సురనత్తిమాః, తేన వృత్రం
సహస్రాక్షో వధిష్యతి న సంశయః. ౬. ఏకాంశో శాసనం యాతు
ద్వితీయో వజ్ర మేవ తు, తృతీయో భూతలం శక్ర స్తదా వృత్రం
వధిష్యతి. ౭. తథా బ్రువతి దేవేశే దేవా హక్య మథాబ్రువత్, ఏవ మేత
న్నసం దేహో యథా వదసి దైత్యహ. ౮. భద్రం తే స్తు గమిష్యామో
వృత్రాసురవధైషిణః, భజన్వ పరమోదార వాసవం స్విన తేజసా. ౯,
తత ససర్వే మహాత్మాన ససహస్రాక్షపురోగమాః, త దరణ్య ముపా
క్రామ స్వత్ర వృత్రో మహాసురః. ౧౦. తేహశ్యం స్తేజసా భూతం
తప్యంత మసురోత్తిమమ్, పిబంత మివ లోకాం స్త్రీ స్తహంత మివ
చాంబరమ్. ౧౧. దృష్ట్వైవ చాసురశ్రేష్ఠం దేవా స్త్రాస ముపాగమత్,
కథమేనం హనిష్యామః కథం సస్యా త్పరాజయః. ౧౨. తేషాం చింత
యతాం తత్ర సహస్రాక్షః పురందరః, వజ్రం ప్రగృహ్య బాహుభ్యాం
ప్రాహిణో ద్వౌత్రమూర్ధని. ౧౩. కాలాగ్ని నేవ ఘోరేణ దీప్తేనైవ
మహర్షిషా, పతతా వృత్రశిరిసా జగత్ప్రాస ముపాగమత్. ౧౪.
అసంభావ్యం వధం తస్య వృత్రస్య విబుధాధిపః, చింతయానో జగా
మాశు లోకస్యాంతం మహాయశః. ౧౫. త మింద్రం బ్రహ్మహత్యాశు
గచ్ఛంత మనుగచ్ఛతి, అపతచ్ఛాస్య గాత్రేషు తమింద్రం దుఃఖ
మావిశత్. ౧౬. హతారయః ప్రణష్టేంద్రా దేవా సన్ని పురోగమాః,
విష్ణుం త్రిభువనేశానం ముహు ర్ముహు రపూజయత్. ౧౭. త్వం గతిః
పరమేశాన ఘోర్వజో జగతః పితా, రక్షార్థం సర్వభూతానాం విష్ణుత్వ
ముపజగ్త్వా. ౧౮. హతశ్చాయం త్వయా వృత్రో బ్రహ్మహత్యా
చ వాసవమ్, బాధతే సురశార్థూల మోక్షం తన్యా వినిర్దిశ. ౧౯.
తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా దేవానాం విష్ణు రబ్రవీత్, మామేవ
యజతాం శక్రః పావయిష్యామి వజ్రణమ్. ౨౦. పుణ్యేన హయ

మేధేన మా విష్ణ్వ పాకశాసనః, పున రేవ్యతి దేవానా మింద్రత్వ
మకుతోభయమ్. ౨౧. ఏవం సందిశ్య దేవానాం తాం వాణీ మమృతో
పమామ్, జగామ విష్ణు ర్దేవేశ స్త్నాయమాన స్త్రివిప్లవమ్. ౨౨.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-పంచాశీతితమస్సర్గః.

౪౫౪-౯౭౫౦.

షడశీతితమస్సర్గః.

తదా వృత్రవధం సర్వమఖిలేన సలక్ష్మణః, కథయిత్వా సర
శ్రేష్ఠః కథాశేషం ప్రచక్రమే. ౧. తతో హతే మహావీర్యే వృత్రే
దేవభయంకరే, బ్రహ్మహత్యావృత శ్శక్ర సంజ్ఞాం లేభే న వృత్రహః.
౨. సోఽంతమాశ్రిత్య లోకానాం సప్తసంజ్ఞో విచేతనః, కాలం
తత్రావసత్కంచి ద్వేష్టమాన ఇవోరగః. ౩. అథ నష్టే సహస్రాక్షే
ఉద్విగ్న మథవ జ్వగత్, భూమిశ్చ ధ్వస్తసంకాశా నిస్సేహః శుష్క
కాననా. ౪. నిస్సృతసశ్చాఽబువహః ప్రదాశ్చ సరిత స్తథా, సంక్షోభ
త్యైచ్చివ సత్త్వానా మనావృప్తీకృతోఽభవత్. ౫. క్షీయమాణే తు
లోకేఽస్తిం తస్యిభ్రాంతమనస సునిరాః, యదుక్తం విష్ణునా పూర్వం
తం యజ్ఞం సముపాసయన్. ౬. తత సుర్యే సురగణా సోపాధ్యానా
న్సహర్షిభిః, తం దేశం సముపాజగ్ను ర్యత్రేంద్రో భయమోహితః. ౭.
తే తు దృష్ట్వా సహస్రాక్ష మావృతం బ్రహ్మహత్యయా, తం పుర
స్సృత్య దేవేశ మశ్వమేధ ముపాక్రమన్. ౮. తతోఽశ్వమేధ స్సు
మహా స్తహేంద్రస్య మహాత్మనః, వవృధే బ్రహ్మహత్యానాః పాప
నార్థం సరేశ్వర. ౯. తతో యజ్ఞే సమాప్తే తు బ్రహ్మహత్యా మహా
త్మనః, అభిగమ్యా బ్రవీద్వాక్యం క్వ మే స్థానం విధాన్యథ. ౧౦.
తే తా మూచు స్తతో దేవా స్తుప్తాః ప్రీతినమన్వితాః, చతుర్థా వి
భజాత్కాన మాత్మనైవ దురాసదే. ౧౧. దేవానాం భాషితం శ్రుత్వా
బ్రహ్మహత్యా మహాత్మనామ్, సందధా స్థాన మన్యత్ర వరయామాన
దుర్వసా. ౧౨. ఏకేనాంశేన వత్స్యామి పూర్ణోదాసు నదీషు వై,
చతురో వార్షికా న్నానా దర్పఘ్నై కామచారిణి. ౧౩. భూమ్యా

మహం సర్వకాల మంశే నై కేన దుర్వసా, వసిష్యామి న సం దేహ
స్స త్యే నై తద్భ్రీవీమి వః. ౧౪. యోఽయ మంశ స్తృతీయోమే త్రిమ
యావనశాలిషు, త్రిరాత్రం దర్శపూర్ణాసు వసిష్యే ద్దృఘూతినీ. ౧౫. హం
తాఠో బ్రాహ్మణా న్యేతు మృషా పూర్వ మదూషకాః, తాం శ్చతు
ర్థేన భాగేన సంశ్రయిష్యే సురర్షభాః. ౧౬. ప్రత్యూచు స్తాం తతో
దేవా యథా వదసి దుర్వసే, తథా భవతు తత్సర్వం సాధయస్వ యథే
ప్రితమ్. ౧౭. తతః ప్రీత్యాన్వితా దేవా స్సహస్రాక్షం వవందిరే, విజ్వర
స్సచ పూతాత్మా వానవ స్సమపద్యత. ౧౮. ప్రశాంతం చ జగత్సర్వం
సహస్రాక్షే ప్రతిష్ఠితే, యజ్ఞంచాద్భుతసంకాశం తదా శక్రోఽభ్యపూ
జయత్. ౧౯. ఈదృశో హ్యశ్వమేధస్య ప్రభావో రఘునందన, యజస్వ
సుమహాభాగ హయమేధేన పార్థివ. ౨౦. ఇతి లక్ష్మణవాక్య ముత్తమం
నృపతి రతీవ మనోహరం మహాత్మా, పరితోష మవాప హృష్టచేతా
నిశమయ్యేంద్రసమానవిక్రమాబాః. ౨౧.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-చండశీతితమస్సర్గః.

3౮౭-2౭౪౦.

నప్తశీతితమస్సర్గః.

తచ్ఛ్రీత్వా లక్ష్మణోక్తం వాక్యం వాక్యవిశారదః,
ప్రత్యువాచ మహాతేజః ప్రహసన్రాఘవో వచః. ౧. ఏవ మేత న్నర
శ్రేష్ఠ యథా వదసి లక్ష్మణ, వృత్తఘాత మశేషేణ వాజమేధఫలంచ
యత్. ౨. శ్రూయతే హి పురా సౌమ్య కర్దమస్య ప్రజావతే,
పుత్రో బాహ్లిశ్వర శ్రీమా నిభో నామ సుధార్మిణః. 3. నరాజా
పృథివీం సర్వాం వశే కృత్వా మహాయశాః, రాజ్యం చైవ సరవ్యాఘ్ర
పుత్రవ త్పర్యచాలయత్. ౪. సురై శ్చ పరమోదాతై ర్దైతేయై శ్చ మహా
బలైః, నాగరాక్షసగంధర్వై ర్యత్యైశ్చ సుమహాత్మభిః. ౫. పూజ్యతే
నిత్యశ సౌమ్య భయార్తై రఘునందన, అభిభవ్యంశ్చ త్రయోలోకా సురో
చన్య మహాత్మనః. ౬. న రాజా తాదృశో హ్య సీద్ధరై వీర్య చ నిష్ఠితః,

బుద్ధ్యా చ పరమోదాగో బాహ్నికేశో నుహయశాః. 2. సప్తచక్రే మహా
 బాహు ర్పుగయాం రుచిశో పనే, చైత్రే సునోరమే మాసి గభృత్య
 బలవాహనః. ౩. ప్రజఘ్నే స నృపోఽరణ్యే మృగాం శృతసహస్రశః,
 హత్యాసి తృప్తి ర్నాభూ చ్చ రాజ్ఞ స్తస్య మహాత్మనః. ౪. నానామృ
 గాణా మయుతం వధ్యమానం మహాత్మనా, యత్ర జాతో మహానేన
 స్తం దేశ ముపచక్రమే. ౫. తస్మిన్ ప్రదేశే దేవేశ శ్చైలజాతసుతాం
 హరః, రమయామాన దుర్దర్శ స్ఫురె రనుచరై స్సహ. ౬. కృత్వా
 !స్త్రీరూప మాత్మాన ముమేశో గోపతిధ్వజః, దేవ్యాః ప్రియచికిర్షు
 సృజ తస్మి స్సర్వతన్నిర్ఘ్నే. ౭. యే తు తత్ర వనోద్దేశే సత్త్వాః
 పురుషవాదినః, వృతాః పురుషనామాన స్తేభవన్ స్త్రీజనా స్తదా. ౮.
 యచ్చ కించ స తత్సర్వం నారీనంజం బభూవ హ, ఏతస్మిన్నం
 తశో రాజా స ఇలః కర్తమాత్మజః. ౯. నిఘ్నన్ పుగసహస్రాణి తం
 దేశ ముపచక్రమే, స దృష్ట్వా స్త్రీకృతం సర్వం సవ్యాభిమృగపక్షికమ్.
 ౧౦. ఆత్మానం స్త్రీకృతం చైవ సానుగం రఘునందన, తస్య దుఃఖం
 మహా చాప్సీ ద్ద్వస్త్వాఽఽత్మానం తథాగతమ్. ౧౧. ఉమాపతేశ్చ తత్క
 ర్మజ్ఞాత్వా త్రాన ముపాగమత్, తతో దేవం మహాత్మానం శీతికం
 తం కపర్దినమ్. ౧౨. జగామ శరణం రాజా సభృత్యబలవాహనః, తతః
 ప్రహస్య వరద సుహదేవ్యా మహేశ్వరః. ౧౩. ప్రజాపతిసుతం వాక్య
 మువాచ వరద స్వయమ్, ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ రాజన్దే కార్దమేయ మహాబల.
 ౧౪. పురుషత్వ మృతే సౌమ్య వరం వరయ సువ్రత, తత స్స రాజా
 శోకార్తః ప్రత్యాఖ్యాతో మహాత్మనా. ౧౫. స్త్రీభూతోఽసా నజగ్రాహ
 వరమన్యం సురోత్తమాత్, తతశ్శృకేన మహతా శ్చైలరాజ
 సుతాం సృహ. ౧౬. ప్రణిపత్య హ్యుమాం దేవీం సర్వేణై వాంతరా
 త్తనా, ఈశే వరాణాం వరదే లోకానా మసి భామినీ. ౧౭. అమోఘ
 దర్శనే దేవి భజ సౌమ్యేన చతుషా, హృద్గతం తస్య రాజన్దే ర్విజ్ఞాయ
 హరనన్నిధౌ. ౧౮. ప్రత్యువాచ శుభం వాక్యం దేవీ రుద్రస్య
 సంమతా, అథస్య దేవో వరదో వరార్థస్య తవ హ్యహమ్. ౧౯. తస్మా
 దర్థం గృహాణ త్వం స్త్రీపుంసో ర్యావ దిచ్ఛసి, తదద్భుతతమం
 శ్రుత్వా దేవ్యా వర మనుత్తమమ్. ౨౦. సంప్రహృష్టమనా భూత్వా

రాజా వాక్య మథాబ్రవీత్, యది దేవి ప్రసన్నా మే రూపేణావ్రతిమా
 నువి. ౨౬. మానం స్త్రీత్వ ముపాసిత్వా మానం స్యాం పురుషః
 పునః, ఈషితం తస్య విజ్ఞాయ దేవీ సా రుచిరాననా. ౨౭. ప్రత్యువాచ
 శుభం వాక్య మేవ మేత ద్భవిష్యతి, రాజ న్పురుషభూత స్త్యం స్త్రీ
 భావం న స్తరిష్యసి. ౨౮. స్త్రీభూతశ్చ పరం మానం న స్తరిష్యసి
 పౌరుషమ్, న ఏవం పురుషో రాజా మానం భూత్వాఽథ కార్దమి. ౨౯.
 త్రైలోక్యసుందరీ నారీ మాన మేక మిభాభవత్.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-సప్తాశీతమస్సర్గః.

౨౯౦-౩౮౦౦.

అష్టాశీతమస్సర్గః.

తాం కథా మైశ్వసంబంధాం రామేణ సముదీరితామ్, లక్ష్మణో
 భరతశ్చైవ శ్రుత్వా పరమవిస్మితౌ. ౧. తౌ రామం ప్రాంజలీ భూత్వా
 తస్య రాజ్ఞో మహాత్మనః, విస్తరం తస్య భావస్య తదా పస్రచ్ఛతుః
 పునః. ౨. కథం న రాజా స్త్రీభూతో న ర్తయామాన దుగ్ధతి, పురుషో
 వా యదా భూతః కాం వృత్తిం వర్తయత్వసా. ౩. తయో స్తద్భా
 పితం శ్రుత్వా కౌతూహలనమన్వితమ్, కథయామాన కాకుత్స్థ స్తస్య
 రాజ్ఞో యథాగతమ్. ౪. త మేవ ప్రథమం మానం స్త్రీభూత్వా లోక
 సుందరీ, తాభిః పరివృతా స్త్రీభి ర్యేచ పూర్వం పదానుగాః. ౫. తత్కా
 ననం విగాహ్యశు విజప్తౌ లోకసుందరీ, ధ్రుమగుల్మలతాకీర్ణం పద్మాం
 పద్మదళేక్షణా. ౬. వాహనాని చ సర్వాణి సా త్యక్త్వా వై సమంతతః,
 పర్వతాభోగవిసరే తస్మి నేమే ఇభాతదా. ౭. అథ తస్మి న్వనోద్దేశే
 పర్వతస్యావిదూరతః, సర స్సురుచిరవ్రఖ్యం నానాపక్షిగణై ర్యుతమ్.
 ౮. దదర్శ సా ఇభా తస్మి న్సుధం సోమ సుతం తతః, జ్వలంతం న్వేన
 వపుషా పూర్ణం సోమ మివోదితమ్. ౯. తపంతం చ తపస్తీన్ర మంభో
 మధ్యే దురానదమ్, యశస్కరం కామకరం తారుణ్యే వ్యవస్థితమ్.
 ౧౦. సా తం జలాశయం నర్సం షోభయామాన విస్మితా, సహగైః
 పూర్వపురుషైః స్త్రీభూతై రఘునందనా. ౧౧. బుధస్తు తాం నిరీక్ష్యైవ

కామబాణేన వీడితః, నోపలేభే తదాత్మానం సంచచాల తదాంభసి. ౧౨. ఇళాం నిరీక్షమాణస్తై త్రైలోక్యాభ్యధికాం శుభామ్, చింతాం నమభ్యతిక్రామ త్కాన్వీయం దేవతాధికా. ౧౩. న దైవీషు న నాగీషు నాసురీష్వపురసు వా, దృష్టపూర్వా మయాకాచి ద్రూపే జైతేన శోభితా. ౧౪. సదృశీయం మమ భవే ద్యది నాన్యపరిగ్రహః, ఇతి బుద్ధిం సమాస్థాయ జలాత్కూల ముపాగమత్. ౧౫. న ఆశ్రమ ముపాగమ్య తత స్తాః ప్రమదోత్తమాః, శబ్దాపయత ధర్మాత్తా తాశ్చైనం చ వవందిరే. ౧౬. సతాః పవ్రచ్చ ధర్మాత్తా కప్యైషా లోకసుందరీ, కి మర్థమాగతా చేహ సర్వ మాఖ్యాత మాచిరమ్. ౧౭. శుభంతు తస్య తద్వాక్యం మధురం మధురాక్షరమ్, శ్రుత్వా తు తా స్త్రియ సుర్వా ఊచు ర్మధురయా గిరా. ౧౮. అస్తాక మేషా సుశ్రోణీ ప్రభుత్వే వర్తతే సదా, అపతిః కాననాంతేషు సహస్రాభి రటత్యసా. ౧౯. తద్వాక్య మవ్యక్తపదం తాసాం స్త్రీణాం నిశమ్యచ, విద్యామావర్తనీం పుణ్యా మావర్తయత సద్విజః. ౨౦. సోఽర్థం విదిత్వా నిఖిలం తస్య రాజ్ఞో యథాగతమ్, సర్వా ఏవ స్త్రియ స్తాశ్చ బభాషే మునిరత్తమః. ౨౧. అత్ర కింపురుషీభూత్వా శైలరోధసి వత్స్యథ, ఆవాస స్తు గిరా వస్త్రి శీఘ్రమేవ విధీయతామ్. ౨౨. మూలపత్రఫలై స్సర్వా వర్తయిష్యథ నిత్యదా, స్త్రియః కింపురుషా న్నమ భర్తౄణాం త్నముపలప్యథ. ౨౩. తాం శ్రుత్వా సోమపుత్రస్య వా చం కింపురిషీకృతాః, ఉపాసాంచక్రిరే శైలం వధ్వస్తా బహు శాస్తదా. ౨౪.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-అష్టాశీతితమస్కర్గః.

౧౯౩-౩౮౬౦.

ఏకోనసపతితమస్కర్గః.

శ్రుత్వా కింపురుషోత్పత్తిం లక్షణో భరత స్తదా, ఆశ్చర్య మితి చాబ్రూతా ముభౌ రామం జనేశ్వరమ్. ౧. అథ రామం కథా మేతాం భూయ ఏవ మహాయశాః, కథయామాస ధర్మాత్తా ప్రజాపతి సుతస్య వై. ౨. సర్వా స్తా విమ్రతా దృష్ట్వా కింసరీర్మషేన త్తమః, ఉవాచ

రూపసంపన్నాం తాం స్త్రీయం ప్రహసన్నివ. 3. సోమస్యాహం నుద
యిత స్సుత స్సురుచిరాననే, భజన్వమాం వరాలోహే భక్త్యా స్నిగ్ధేన
చక్షుషా. ౪. తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా శూన్యేన్వజనవర్జితా, ఇళా ను
రుచిరప్రఖ్యం ప్రత్యువాచ మహాగ్రహమ్. ౫. అహం కామచరీ సౌమ్య
తవాస్తి వశవ రిసీ, ప్రళాధి మాం సోమసుత యథేచ్ఛసి తథా కురు.
౬. తస్యా స్త దద్భుతప్రఖ్యం శ్రుత్వా హర్ష ముపాగతః, నవై కామీ
సహ తయా రేమే చంద్రమస స్సుతః. ౭. బుధస్య మాధవో మాన
స్తా మిళాం రుచిరాననామ్, గతో రమయతోఽత్యర్థం ఊణవత్తస్య
కామినః. ౮. అథ మానేతు సంపూర్ణే పూర్ణేందు సదృశాననః, ప్రజా
పతిసుత శ్రీమాం శ్చయనే పత్ర్యబుధ్యత. ౯. సోపశ్య తోఽనుజం
తత్ర తపంతం నలిలాశయే, ఊర్ధ్వబాహుం నిరాలంబం తం రాజా
ప్రత్యభావత. ౧౦. భగవ స్పర్వతం దుర్గం ప్రవిష్టోఽస్తి నహానుగః,
న చ వశ్యామి తత్సర్వం క్వసు తే మామకాగతాః. ౧౧. తచ్చుత్వా
తస్య రాజ్యే ర్నప్తసంజ్ఞస్య భాషితమ్, ప్రత్యువాచ శుభం వాక్యం
సాంత్యయౌ పరయా గిరా. ౧౨. అశ్వవర్షేణ మహతా భృత్యా స్తే
వినిపాతితాః, త్వంచాశ్రమపదే సుప్తో వాతవర్షభయార్దితః. ౧౩. సమా
శ్వసిహి భద్రంతే నిర్భయో విగతజ్వరః, ఫలమూలాశనో వీర వస చే
హ యథా నుభమ్. ౧౪. సరాజా తేన వాక్యేన ప్రత్యాశ్వస్తో మహా
మతిః, ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం దీనో భృత్యక్షయాద్భృశమ్.
౧౫. త్యక్త్యామ్యహం స్వకం రాజ్యం సాహం భృత్యై ర్విదాకృతః,
వర్తయేయం ఊణం బ్రహ్మం త్నమనుజ్ఞాతు మర్హసి. ౧౬. సుతో ధర్మ
పరో బ్రహ్మ జ్యేష్ఠో మమ మహాయశాః, శశబిందు రితి ఖ్యాత స్స
మే రాజ్యం ప్రపత్స్యతే. ౧౭. నహి శక్త్యా మ్యహం హిత్వా భృత్య
దారాం త్సుఖాన్వితాః, ప్రతివక్తుం మహాతేజః కించిద వ్యశుభం వచః.
౧౮. తథా బ్రువతి రాజేంద్రే బుధః పరమ మద్భుతమ్, సాంత్యపూర్వ
మథోవాచ వాన స్త ఇహ రోచతామ్. ౧౯. న సంతాప స్త్వయా
కార్యః కార్దమేయ మహాబల, సంవత్సరోపి తస్యేహ కారయిష్యామి
తే హితమ్. ౨౦. తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా బుధస్యాకీష్ణకర్ణః, వాసాయ
విదధే బుద్ధిం యదుక్తం బ్రహ్మవాదినా. ౨౧. మానం న స్త్రీ తథా

భూత్వా రమయ త్యనిశం శుభా, మానం పురుషభావేన ధర్మబుద్ధిం
చకార నః. ౨౨. తత సా సవమే మాసి ఇళా సోమసుతా త్సుతమ్,
జనయామాస సుశ్రోణీ పురూరవన మూర్జితమ్. ౨౩. జాతమాత్రం
తు సుశ్రోణీ పితుర్వాస్తే న్యవేశయత్, బుధస్య సమవర్తాథ మిళాపుత్రం
మహాబలమ్. ౨౪. బుధస్తు పురుషీభూతం స వై సంవత్సరాంతరమ్,
కథాభీరమయామాస ధర్మయుక్తాభి రాత్న వాః. ౨౫.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-ఏకోనవవతితమస్సర్గః.

౬౯-౮౯-౨౦.

సవతితమస్సర్గః.

తథో క్తవతి రామే తు తస్య జన్మ తదబ్బుతమ్, ఉవాచ లక్ష్మణో
భూయో భరతశ్చ మహాయశాః. ౧. ఇళా సా సోమపుత్రస్య సంవత్సర
మథోపితా, అకరో త్కిన్నరశ్రేష్ఠ తత్త్వం శంసితుమర్హసి. ౨. తయో
స్తద్వాక్యమాధుర్యం నిశమ్య పరిపృచ్ఛతోః, రామః పున రువాచేమాం
ప్రజాపతిసుతే కథా. ౩. పురుషత్వం గతే శూరే బుధః పరమబుద్ధి
మాః, సంవర్తం పరమోదార మాజుహవ మహాయశాః. ౪. చ్యవనం
భృగుపుత్రం చ మునిం చారిప్తనేమినమ్, ప్రమోదనం మోదకరం తథా
దుర్వాసనం మునిమ్. ౫. ఏతాం త్సర్వాం త్సమానీయ వాక్యజ్ఞ స్తత్త్వ
దర్శినః, ఉవాచ సర్వాం త్సుహృదో ధర్మరేణ సుసమాహితాః. ౬.
అయం రాజా మహాబాహుః కర్దమస్య ఇళ స్సుతః, జానీతై నం యథా
భూతం శ్రేయో వ్యాస్య విధీయతామ్. ౭. తేషాం సంవదతాం మేవ
తదాశ్రమ ముపాగమత్, కర్దమస్తు మహాలేజా ద్విజై స్సహ మహా
త్మభిః. ౮. పులస్త్య శ్చ క్రతుశ్చైవ వషట్కార స్తథైవ చ, ఓంకార
శ్చ మహాలేజా స్తమాశ్రమ ముపాగమత్. తే సర్వే హృష్టమనసః
పరస్పరనమాగమే, హితైషిణో బాహ్లిపతేః పృథ గ్వాక్యా న్యథా
బ్రువః. ౧౦. కర్దమ స్వప్రవీ ద్వాక్యం సుతార్థం పరమం హితమ్,
ద్విజా శ్శృణుత యద్వాక్యం యచ్ఛ్రేయః పార్థివస్య హి. ౧౧. నాన్య
త్పశ్యామి భైషజ్య మంత్రేణ వృషధ్వజమ్, నాశ్వమథా త్వరో యజ్ఞః

ప్రియశ్చైచ మహాత్మనః. ౧౨. తస్మా ద్యజామహే సర్వే పార్థివార్థం
దురానదమ్, కర్తవ్యే నైవ ముక్తాస్తు సర్వ ఏవ ద్విజర్షభాః. ౧౩. రోచ
యంతి స్తతం యజ్ఞం రుద్రస్యారాధనం ప్రతి, సంవర్తస్య తు రాజ్నరే
శ్శిష్యః పరపురంజయః. ౧౪. మరుత్త ఇతి విఖ్యాత స్తం యజ్ఞం సము
పాహరత్, తతో యజ్ఞో మహా నాసీ ద్బుధాశ్రమసమీపతః. ౧౫.
రుద్రశ్చ పరమం తోషం జగామ సుమహాయశాః, అథ యజ్ఞే సమాప్తే
తు ప్రీతః పరమయాముదా. ౧౬. ఉమాపతి ర్ద్విజాం త్సర్వా సువాచ
ఇళనన్నిధౌ, ప్రీతోఽస్మి హయమేధేన భక్త్యా చ ద్విజన త్తమాః. ౧౭.
అన్య బాహ్నిపతే శ్చైచ కిం కరోమి ప్రియం శుభమ్, రిథా వదతి
దేవేశే ద్విజా స్తే సుసమాహితాః. ౧౮. ప్రసాదయంతి దేవేశం
యథాస్య త్పురుష స్త్విశా, తతః ప్రీతో మహాదేవః పురుషత్వం
దదౌ పునః. ౧౯. ఇళాయై స మహాతేజా దత్త్వా చాంతరధీయాత్,
నిర్వృత్తే హయమేధే తు గతే చాదర్శనం హరే. ౨౦. యథాగతం
ద్విజా సుర్వే తేఽగచ్ఛుః దీర్ఘదర్శినః, రాజా తు బాహ్ని ముత్సృజ్య
మధ్యదేశే వ్యాను త్తమమ్. ౨౧. నివేశయామాన పురం ప్రతిష్ఠానం
యశస్కరమ్, శశబిందు స్తు రాజర్షి ర్బాహ్నిం పరపురంజయః. ౨౨.
ప్రతిష్ఠాన ఇళో రాజా ప్రజాపతీనుతో బలీ, సకాలే ప్రాప్తవా ల్లోక
మిళో బ్రాహ్మ మను త్తమమ్. ౨౩. ఐళః పురూరవా రాజా ప్రతిష్ఠాన
మవాప్తవాజ, ఈదృశో వ్యాశ్వమేధస్య ప్రభావః పురుషర్షభా. ౨౪.
ప్రీభూతః పౌరుషం లేభే యచ్ఛాన్య దపి దుర్లభమ్.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-నవతితమస్సర్గః.

౬౪౬-౧౨౯౨౦.

ఏకనవతితమస్సర్గః.

ఏత దాఖ్యాం కాకుత్స్థో భ్రాతృభ్యా మమితప్రభః, లక్ష్మణం
పునరేవాహ ధర్మయుక్త మిదం వచః. ౧. వసిష్ఠం వామదేవం చ జాబాలి
మథ కాశ్యపమ్, ద్విజాంశ్చ సర్వప్రవరా నశ్వమేధ పురస్కృతాః. ౨.
ఏతాం త్సర్వాం త్సమాహూయ మంత్రియిత్వా చ లక్ష్మణ, హయం
లక్ష్మణసంపన్నం విమోక్ష్యౌమి సమాధినా. ౩. తద్వాక్యం రాఘవే

ణోక్తం శ్రుత్వా త్వరితవిక్రమః, ద్విజాం తస్మాన్ తస్మాహూయ
 దర్శయామాన రాఘవమ్. ౪. తే దృష్ట్వా దేవసంకాశం కృతపాదాభి
 విందనమ్, రాఘవం సుదురాధర్ష మాశీర్భి నృమపూజయః. ౫.
 ప్రాంజలి స్స తదా భూత్వా రాఘవో ద్విజసత్తమాః, ఉవాచ ధర్మ
 నంయుక్త మశ్వమేధాశ్రీతం వచః. ౬. తే తు రామస్య తచ్చుత్వా
 సమస్కృత్య వృషధ్వజమ్, అశ్వమేధం ద్విజా సుర్వే పూజయంతి స్త
 సర్వశః. ౭. స తేషాం ద్విజముఖ్యానాం వాక్య మద్భుతదర్శనమ్,
 అశ్వమేధాశ్రీతం శ్రుత్వా భృశం ప్రీతోఽభవ త్తదా. ౮. విజ్ఞాయ
 తు మతం తేషాం రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్, ప్రేషయస్వ ద్రుతం
 దూతాః సుగ్రీవాయ మహాత్మనే. ౯. శీఘ్రం మహద్భి ర్హరిభి ర్భహుభి
 శ్చ తదాశయైః, సార్థ మాగచ్ఛ భద్రం తే హ్యనుభోక్తుం మఖోత్త
 మమ్. ౧౦. [అంగదం హనుమంతం చ నగం నీలం చ పాటలమ్, గజం
 గవాక్షం పనసం హరీ నన్యాన్నిమంత్రయ. ౧౧. గోలాంగూలం మహా
 భాగం గవాక్షం భీమవిక్రమమ్. ఋక్షరాజం చ ధూమ్రం చ సహ
 నైస్యం నిమంత్రయ. ౧౨. జాంబవంతం మహాభాగం వినతం చైవ
 యూథపమ్, దధివక్త్రం కేసరిణం గవయం చ నిమంత్రయ. ౧౩. వీరం
 శతవలిం మైందం ద్వివిదం గంధమాదనమ్, వీరబాహుం సుబాహుం
 చ సర్వా నేతాన్నిమంత్రయ. ౧౪.] విభీషణం చ రక్షోభిః కామగై
 ర్భహుభి ర్వృతః, అశ్వమేధం మహాయజ్ఞ మాయా త్వతులవిక్రమః.
 ౧౫. రాజాన శ్చ మహాభాగా యే మే ప్రియచిక్కిర వః, సానుగాః క్షీప్ర
 మాయాంతు యజ్ఞం ద్రష్టు మనుత్తమమ్. ౧౬. దేశాంతరగతా యే
 చ ద్విజా ధర్మసమాహితాః, ఆమంత్రయస్వ తాం తస్మాన్ సశ్వమే
 ధాయ లక్ష్మణ. ౧౭. ఋషయ శ్చ మహాత్మాన ఆహూయంతాం తపో
 ధనాః, [ఋషయశ్చాపి యే స్వర్గే బ్రహ్మలోకగతాశ్చ యే. ౧౮.
 ఆహూయంతాం మహాత్మానః క్షీప్రం సప్తర్షిభి స్సహ, దేశాంతర
 గతాశ్చైవ సదారాశ్చ మహర్షయః. ౧౯. సంహితాధ్యాయినోయేచ
 యే చ శిష్టానుభాషిణః, ఆహూయంతాం మహాత్మాన స్పిద్ధావిద్యా
 ధరాశ్చ యే. ౨౦. న్యాయమిహాంసకా యేచ వైయోకరణపుంగవాః,
 దేశాంతరగతా సుర్వే సదారా శ్చ ద్విజాతయః. ౨౧. తతః తావ

చరా స్తథైవ నటనర్తకాః, యజ్ఞవాటశ్చ సుమహా న్గోమత్యా నైమిశే
 వనే. ౨౨. ఆజ్ఞాప్యతాం మహాబాహూ తద్ధి పుణ్యం తపోవనమ్,
 శాంతయశ్చ మహాబాహూ ప్రవర్త్యంతాం సమంతతః. ౨౩. శతశ
 శ్చాపి ధర్మజ్ఞాః క్రతుముఖ్య మనుజ్ఞేషుమ్, అనుభూయ మహాయజ్ఞం
 నైమిశే రఘునందన. ౨౪. తుష్టః పుష్టశ్చ సర్వోసా మానితశ్చ యథా
 విధి, ప్రతియాస్యతి ధర్మజ్ఞ శీఘ్ర మామంత్ర్యతాం జనః. ౨౫. శతం
 వాహ సహస్రాణాం తంపలానాం వపుష్పతామ్, అయుతం తిలముగ్ధానాం
 ప్రయా త్వగ్రే మహాబల. ౨౬. చణకానాం కుఞ్ఘతానాం మాషాణాం
 లవణస్య చ, అతోఽనురూపం స్నేహంచ గంధసంక్షిప్త మేవచ. ౨౭.
 సువర్ణకోటీ ర్భవళాః హిరణ్యస్య శోతోత్తరాః, అగ్రతో భరతః
 కృత్వా గచ్ఛ త్వగ్రే సమాధినా. ౨౮. అంతరాపణవీధ్యశ్చ సర్వే చ
 నటనర్తకాః, సూదానార్యశ్చ బహవో నిత్యం యావనభూషితాః.
 ౨౯. భరతేన తు సార్ధంతే యాంతు నైన్యాని చాగ్రతః, నై గమా
 బలవృద్ధాశ్చ ద్విజాశ్చ సుసమాహితాః. ౩౦. కర్మాంతికా న్వర్తకినః కోశా
 ధ్యతౌం శ్చ నై గమాః, మమ మాత్రా స్తథా సర్వాః కుమారాంతః
 పురాణిచ. ౩౧. కాంచనీం మమ పత్నీంచ దీతౌయాం యజ్ఞ కర్తరి,
 అగ్రతో భరతః కృత్వా గచ్ఛ త్వగ్రే మహాయశాః. ౩౨. ఉపకార్యా
 మహార్థాశ్చ పార్థివానాం మహాజసామ్, సానుగానాం సరశ్రేష్ఠో వ్యాది
 దేశ మహాబలః. ౩౩.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-ఏకపతితమస్సర్గః.

గీర్ణ-౧౦౯౦౦.

ద్విపతితమస్సర్గః

తత్సర్వ మఖలేనాశు సంస్థాప్య భరతాగ్రజః, హయం లక్షణ
 సంపన్నం కృష్ణసారం ముమోచ హ. ౧. ఋత్విగ్భి లక్షణం సార్థ
 మశ్వతంత్రే నియోజ్యచ, తతోఽభ్యగచ్ఛ త్కాకుత్స్థ సుహ నై స్నేస
 నైమిశమ్. ౨. యజ్ఞవాటం మహాబాహు దృష్ట్వా పరమమద్భుతమ్,
 ప్రహ్వ మతులం లేభే శ్రీమూఢ ధర్మపరాయణః. ౩. నైమిశే వసత
 స్తస్య సర్వ ఏవ సరాధిపాః, ఆనిన్య రుపహారాంశ్చ తా న్రామః

ప్రత్యపూజయత్.౮.ఉపకార్యా మహావ్హాశ్చపార్థివానామహాత్మనామ్,
సానుగానాం సరశ్రేష్ఠో వ్యాధిదేశ మహామతిః.౯. అన్నపానాని వస్త్రాణి
సానుగానాం మహాత్మనామ్, భరత స్సందదావాశు శత్రుఘ్న సహిత
స్తదా. ౧౦. వాసరాశ్చ మహాభాగా స్సుగ్రీవసహితా స్తదా, విప్రా
ణాం ప్రణతా స్సుర్యే చక్రీరే పరివేషణమ్. ౧౧. విభీషణశ్చ రక్షోభి ర్భ
హుభి స్సుగ్రీవిభి ర్వృతః, ఋషీణా ముగ్రతపసాం పూజాం చక్రే మహా
త్మనామ్. ౧౨. ఏనం సువిహితో యజ్ఞో హయమేధోఽభ్యవర్తత, లక్ష్మ
ణే నాభిగుప్తా చ హయచర్యా ప్రవర్తతే. ౧౩. ఈదృశో రాజసింహస్య
యజ్ఞ ప్రవరణత్తమః, నాస్యశబ్దోఽభవ త్తత్ర హయమేధే మహాత్మనః,
భండతో దేహి దేహీతి యావత్తువ్యంతి యాచకాః.౧౪. తావత్సర్వా
ణి దత్తాని క్రతుమధ్యే మహాత్మనః, వివిధాని చ భక్త్యాణి గాడాని
మధురాణిచ. ౧౫. సనిస్సృతం భవతోష్ఠా ద్వచనం యావ దర్థినామ్,
తావద్వాసరరక్షోభి ర్దత్త మేవ హ్యదృశ్యత.౧౬.న కశ్చి న్న లిన స్తత్ర
దీనోవా శ్శర్థకర్షితః, తస్మిన్యజ్ఞవరే రాజ్ఞో హృష్టపుష్టజనావృతే. ౧౭.
యేచ తత్ర మహాత్మనో మునయశ్చిరజీవినః, నాస్మరం తాదృశం
యజ్ఞం నాప్యాసీత్సు కదాచన. ౧౮. యః కృత్యవాం త్సువర్ణేన సువర్ణం
లభతే స్త నః, విత్తార్థీ లభతే విత్తం రత్నార్థీ రత్న మేవ చ. ౧౯.
రజతానాం సువర్ణానా మశ్తనామథవాససామ్, అనిశం దీయమానానాం
రాశి స్సముపదృశ్యతే. ౨౦. న శక్రస్య ధనేశస్య యమస్య వరుణస్య
వా, ఈదృశో దృష్టఘోరోనే త్యేవ మూచు స్తపోధనాః.౨౧.సర్వత్ర
వాసరా శ్చై వ సర్వత్రైవ చ రాక్షసాః,వాసాధనాన్న మర్థిభ్యఃపూర్ణ
హస్తా దదు ర్భృశమ్. ౨౨. ఈదృశో రాజసింహస్య యజ్ఞ స్సర్వగుణా
న్వితః, సంవత్సర మథో సాగ్రం వర్తతే న చ హీయతే. ౨౩.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ-ఉత్తరకాండే-ద్విసవతితమస్సర్గః.

౪౫-౨-౬౦౪౦.

త్రిసవతితమస్సర్గః.

వర్తమానే తథా భూతే యజ్ఞే చ పరమాద్భుతే. సశిష్య
అజగామాశు వాల్మీకి ర్దునిపుంగవః. ౧. న దృష్త్వా దివ్యసంకాశం

యజ్ఞమద్భుతదర్శనమ్, సమీపే ఋషివాటానాం చకార ఉటచాం
 చుభాః. ౨. శకటాంశ్చ బహూః పూర్ణాః ఫలైర్ములైశ్చ శోభనాః,
 వాల్మీకివాతే దుచిరే స్థావయ న్నవిదూరతః. ౩. ఆనీతుసపూజితో రాజ్ఞా
 మునిభిశ్చమహాత్మభిః, వాల్మీకి స్సమహాతేజా న్యవన త్సరమాత్మవాః.
 ౪. సశిష్యా వబ్రవీ ధృష్టో యవాం గత్వా సమాహితౌ, కృత్సన్ని
 రామాయణం కావ్యం గాయేథాం పరయా ముదా. ౫. ఋషివాతేషు
 పుణ్యేషు బ్రాహ్మణావసథేషు చ, రథ్యాసు రాజమార్గేషు పార్థివా
 నాం గృహేషు చ. ౬. రామస్య భవనద్వారి యత్ర కర్త ప్రవర్తతే,
 ఋత్విజా మగ్రత శ్చైచవ తత్ర గేయం విశేషతః. ౭. ఇమాని చ ఫలా
 న్యత్ర స్వాదూని వివిధాని చ, జాతాని పర్వతాగ్రేషు చాస్వాద్యా
 స్వాద్య గాయతామ్. ౮. న యాస్యథ శ్శృమం వత్సే భక్ష
 యిత్యా ఫలాని వై, మూలాని చ సుమృష్టాని సగరా ద్భూహి రా
 న్యథః. ౯. యది శబ్దావయే ద్రామ శ్శృవణాయ మహీపతిః, ఋషీ
 ణా ముపవిష్టానాం తతో గేయం ప్రవర్తతామ్. ౧౦. దివసే వింశతి
 స్సర్గా గేయా మధురయా గిరా, ప్రమాణై ర్భవళిస్తత్ర యథోద్దిష్టా
 మయా పురా. ౧౧. లోభశ్చాపి న కర్తవ్య స్స్వల్పోఽపి ధనకాంక్ష
 యా, కిం ధనేనాశ్రమస్థానాం ఫలమూలోపజీవినామ్. ౧౨. యది
 పృచ్ఛే త్స కాకుత్స్థో యువాం కన్యేతి దారకౌ, ఆవాం వాల్మీకిశిష్య
 స్వః బ్రూత మేవం సరాధివమ్. ౧౩. ఇమా స్తంత్రి స్సమధురా స్థాని
 నం వా పూర్వదర్శనమ్, మూర్ఖయిత్యా సుమధురం గాయేథాం విగత
 జ్వరా. ౧౪. ఆదిప్రభృతి గేయం న్యన్న చావజ్ఞాయ పార్థివమ్, పితాహి
 సర్వభూతానాం రాజా భవతి ధర్మతః. తద్యువాం హృష్టమనసా శ్వః
 ప్రభాతే సమాధినా, గాయేథాం మధురం గేయం తంత్రిలయసమ
 న్వితమ్. ౧౫. ఇతి నందిశ్య బహుశో మునిః ప్రాచేతస స్తదా, వాల్మీ
 కిః పరమోదార హ్లాష్టి మాసీ న్నహాయశాః. ౧౬. నందిష్టా మునినా
 తేన తాపుభౌ మైథిలీసుతౌ, తథైవ కరవావేతి నిర్జగ తురరిందమా.
 ౧౭. ఓమ్. తా మద్భుతాం తౌ హృదయే కుమారకౌ నివేశ్య వాణీ

మృషిభాషితాం శుభామ్, సముత్సుకా తౌ సుఖ మూషతు ర్నిశాం
యథాశ్వినా భార్గవనీతిసంహితామ్. ౧౯.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ-ఉత్తరకాండ-త్రినవతితమస్సర్గః.

3౧౫-౨౧౦౦.

చతుర్థవతితమస్సర్గః.

తౌ రజన్యాం ప్రభాతాయాం స్నాతౌ హుతహూతాశనౌ,
యథోక్త మృషిణా పూర్వం సర్వం తత్రోపగాయతామ్. ౧.
తాం స శుశ్రావ కాకుత్స్థః పూర్వాచార్యవినిర్నితామ్, అపూ
ర్వాం పాత్యజాతిం చ గేయేన సమలంకృతామ్. ౨. ప్రమాణై
ర్బహుభి ర్యుక్తాం తంత్రీలయనమన్వితామ్, బాలాభ్యాం రాఘవ శ్శు
త్వా కౌతూహలపరోఽభవత్. ౩. అథ కర్తాంతరే రాజా సమా
నీయ మహామునీః, పార్థివాం శ్చ సరవ్యాఘ్రః పండితా న్నైగమాం
స్తథా. ౪. పౌరాణికాం శ్చబ్ధవిదో యేచ వృద్ధా ద్విజాతయః, స్వరా
ణాం లక్షణజ్ఞాం శ్చ ఉత్సుకాః ద్విజనత్రమాః. ౫. లక్షణజ్ఞాం శ్చ
గాంధర్వా న్నైగమాంశ్చ విశేషతః, పాదాక్షరసమాసజ్ఞాం శ్చంద
స్సుపరినిష్ఠితాః. ౬. కళామాత్రావిభాగజ్ఞాః జ్యోతిషే చ పరంగ
తాః, క్రియాకల్పవిద వైచివ తథా కావ్యవిదో జనాః. ౭. భాషా
జ్ఞా నింగితజ్ఞాం శ్చ నైగమాంశ్చా ప్యశేషతః, హేతుపచారకుశలా
స్యచనే చాపి హైతుకాః. ౮. ఛందోవిదః పురాణజ్ఞా న్నైదికాః
ద్విజనత్రమాః, చిత్రజ్ఞా వృత్తమాత్రజ్ఞా నీతన్మత్రవిశారదాః.
౯. శాస్త్రజ్ఞా న్నీతినిపుణా న్వేదాంతార్థ ప్రబోధకాః, ఏతాంత
ర్వాం త్సమానీయ గాతాకౌ సమవేశయత్, దృష్ట్వా మునిగణా స్త
త్ర పార్థివాశ్చామితౌజసః. ౧౦. పిబంత ఇవ చక్షుర్భ్యాం రాజానం గా
యకౌ చ తౌ, పరస్పర మథోచు స్తే సర్వ ఏవ సమంతతః. ౧౧. ఉభౌ
రామన్య సదృశౌ బింబా ద్బింబా వివోత్థితౌ, జటితా యది నన్యాతాం

నవల్కలధరా యది. ౧౨. విశేషం నాధిగచ్ఛామో గాయతో రా
 ఘవస్య చ, తేషాం సంపదతా మేవం శ్రోతృణాం హర్షవర్ధనమ్. ౧౩.
 గేయం ప్రచక్రతు స్తత్ర తా వుభౌ మునిదారకౌ, తతః ప్రవృత్తం
 మధురం గాంధర్వ మతిమానుషమ్. ౧౪. సచ తృప్తిం యయు స్సర్వే
 శ్రోతాః గానసంపదా, ప్రవృత్తమాదితహపూర్వ సర్గం నారదదర్శితమ్.
 ౧౫. తతః ప్రభృతి సర్గాంశ్చ యావ ద్వింశ త్యగాయతామ్, తతోఽప
 రాష్టాసమయే రాఘవ స్సమభావత. ౧౬. శ్రుత్వా వింశతినర్గాం స్తా
 భ్రాతరం భ్రాతృవత్సలః, అష్టాదశనహస్రాణి సువర్ణస్య మహాత్మనోః.
 ౧౭. ప్రయచ్ఛ శీఘ్రం కాకుత్స్థః యదన్యదభికాంక్షితమ్, దదా స
 శీఘ్రం కాకుత్స్థో బాలయో ర్వై పృథక్పృథక్. ౧౮. దీయమానం
 సువర్ణం త న్నాగృష్టీతాం కుశీలవా, ఊచతు శ్చ మహాత్మానా
 కిమనేనేతి విస్తితే. ౧౯. వన్యేన ఫలమూలేన నిరతే వనవాసినా, సువ
 ర్ణేన హిరణ్యేన కిం కరిష్యావహే వనే. ౨౦. తథా తయోః ప్రబ్రువతో,
 కాతూహలసమన్వితాః, శ్రోతార త్వైవ రామశ్చ సర్వ ఏవ సువిస్మి
 తాః. ౨౧. తస్య చైవాగమం రామః కావ్యస్య శ్రోతు ముత్సుకః,
 పప్రచ్ఛ సుమహాతేజా స్తావుభౌ మునిదారకౌ. ౨౨. కిం ప్రమాణ
 మిదం కావ్యం కా ప్రతిష్ఠా మహాత్మనః, కర్తా కావ్యస్య మహతః
 క్వచాసా మునిపుంగవః. ౨౩. పృచ్ఛంతం రాఘవం వాక్య మూచతు
 ర్మునిదారకౌ, వాల్మీకి ర్భగవాన్కర్తా సంప్రాప్తో యజ్ఞసంవిధమ్. ౨౪.
 యేనేదం చరితం తుభ్య మశేషం సంప్రదర్శితమ్, సన్నిబద్ధం హి
 శ్లోకానాం చతుర్వింశతీహస్తకమ్. ౨౫. ఉపాఖ్యానశతం చైవ భార్గ
 వేణ తపస్వినా, ఆదిప్రభృతి రాజేంద్ర పంచనర్గశతానిచ. ౨౬. కాండాని
 షట్కృతానీహ సోత్తరాణి మహాత్మనా, కృతాని గురుణాస్తాక
 మృషిణా చరితం తవ. ౨౭. ప్రతిష్ఠాజీవితం తస్య వర్తతే యచ్ఛుభా
 శుభమ్, యది బుద్ధిః కృతా రాజం చ్ఛృణోతామహారథ. ౨౮.
 కర్మాంతరే క్షణీభూత స్తచ్ఛృణుష్వ సహానుజః, బాధ మి త్యబ్రవీ
 ద్రామ స్తే చానుజ్ఞావ్య రాఘవమ్. ౨౯. ప్రహృష్టో జగ్గుతు ర్వాటం
 యత్రాస్తే మునిపుంగవః, రామోఽపి మునిభి సానిర్ధం పార్థివై శ్చ
 మహాత్మభిః. ౩౦. శ్రుత్వా తగ్గీతిమాధుర్యం కర్షకాలా ముపాగమత్.

ఓమ్. శుక్రావ తత్రాశలయోపపన్నం నగ్గాంచితం సన్వరశబ్దయుక్తమ్,
తంప్రీలయవ్యంజనయోగయుక్తం కుశీలవాభ్యాం పరిగీయమానమ్. 3౧.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-చతురవతితమస్సర్గః

975-40E.O.

పంచనవతితమస్సర్గః

రామో బహుస్యహానేయం తద్గీతం పరమాద్భుతమ్,
శుశ్రావ మునిభి స్సార్థం పార్థివై ర్వాసరై స్సహ. ౧. తస్మి న్గీతే తు
విజ్ఞాయ నీతాపుత్రై కుశీలవౌ, తస్యః పరిషదో మధ్యే రామో వచన
మబ్రవీత్. ౨. [శత్రుఘ్నం వీర్యసంపన్నం హనూమంతం చ వాస
రమ్, విభీషణం చ ధర్మజ్ఞం సుషేణం చ పరంతపమ్. ౩.] దూతాం
చ్యుద్ధసమాచారా నాహూయాత్తమనీషయా, మద్వచో బ్రూత
గచ్ఛధ్వ మితో భగవతోంతికమ్. ౪. [భగవంతం మహాత్మానం వాల్మీకి
మృషిసత్తమమ్, ఆనయధ్వం చ మే దారాం త్పీతాం తాం దేవ
సంమతామ్. ౫.] యది శుద్ధసమాచారా యది వా సా వికల్పః, కరో
త్విహాత్మన శ్చుద్ధి మనుమాన్య మహామునిమ్. ౬. ఛందం మునే శ్చ
విజ్ఞాయ నీతాయాశ్చ మనోగతమ్, ప్రత్యయం దాతుకామాయా స్తత
శ్చంసత మే లఘు. ౭. శ్వః ప్రభాతే తు శపథం మైథిలీ జనకాత్మజా,
కరోతు పరిషన్నధ్యే శోధనార్థం మమేహ చ. ౮. శ్రుత్వా తు రాఘవ
వైయతద్వచః పరమ మద్భుతమ్, దూతా స్సంప్రయయు ర్వాటం
యత్రాస్తే మునిపుంగవః. ౯. తేప్రణమ్య మహాత్మానం జ్వలంత మివ
భాస్కరమ్, ఊచుస్తే రామవాక్యాని మృదూని మధురాణి చ. ౧౦.
తేషాం తద్భాషితం శ్రుత్వా రామస్య చ మనోగతమ్, విజ్ఞాయ సుమహా
తేజా మునిర్వాక్య మథాబ్రవీత్. ౧౧. ఏవం భవతు భద్రంవో
యథావదతిరాఘవః, తథా కరిష్యతే నీతా దైవతం హి పతి స్త్రియాః.
౧౨. తథోక్తా మునినా సర్వే రామదూతా మహాజనః, ప్రత్యేత్య
రాఘవం ధీప్రం మునివాక్యం బభాషిత్. ౧౩. తతః ప్రహృష్టః కాకుత్స్థః
శ్శ్రుత్వా వాక్యం మహాత్మనః, ఋషీం స్తత్ర సమేతాంశ్చ రాజ్ఞ

తైచి వాభ్యభావత. ౧౪. భగవంత స్సశిష్యావై సానుగాశ్చ వరాధి
 పాః, పశ్యంతు సీతా శపథం యతైచివాన్యోపి కాంక్షతే. ౧౫.
 తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః, సర్వేషా మృషి
 ముఖ్యానాం సాధువాదో మహా సభూత్. ౧౬. రాజానశ్చ మహాత్మానం
 ప్రశంసంతి స్త రాఘవమ్, ఉపపన్నం సరశ్రేష్ఠ త్వయ్యేవ భువి నాన్యతః.
 ౧౭. ఏవం వినిశ్చయం కృత్వా శోభా భూత ఇతి రాఘవః, వినర్జయా
 మాన తదా సర్వాంస్తాం చ్చత్రునూదనః. ౧౮. ఓమ్. ఇతి సంప్ర
 విచార్య రాజసింహ శోభ్య భూతే శపథస్య నిశ్చయం వై, వినసర్జ మునీ
 స్సృపాంశ్చ సర్వాం త్సమహాత్మా మహతో మహానుభావః. ౧౯.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-పంచనవతితమస్సర్గః.

౧౬౧-3-౨౨౦.

షణ్ణవతితమస్సర్గః.

తస్యాం రజన్యాం పుష్పామూం యజ్ఞవాటగతో నృపః, ఋషీం
 త్సర్వా స్తహతేజా శ్శబ్దాపయతి రాఘవః. ౧. వసిష్ఠో వామదేవశ్చ
 జాబాలి రథ కాశ్యపః, విశ్వామిత్రో దీర్ఘతపా దుర్వాసా శ్చ మహా
 వ్రతః. ౨. పులస్త్యో భగవాం చ్చక్రీ ఛార్మకశ్చైచివ వామనః,
 మార్కండేయశ్చ దీర్ఘాయు ర్ధౌగల్య శ్చ మహాయశాః. ౩. గర్గశ్చ
 చ్యవనశ్చైచివ శతానందశ్చ ధర్మవిత్, భరద్వాజశ్చ తేజస్వీ హ్యగ్ని
 పుత్రశ్చ సుప్రభః. ౪. నారదః పర్వతశ్చైచివ గౌతమశ్చ మహాయశాః,
 కాత్యాయన స్సుయజ్ఞశ్చ హ్యగస్త్య స్తపసాం నిధిః. ౫. ఏతే చాన్యేచ
 బహవో మునయ స్సంశిత వ్రతాః, కౌతూహలసమావిష్టా సర్వ ఏవ
 సమాగతాః. ౬. రాక్షసా శ్చ మహావీర్యా వానరాశ్చ మహాబలాః,
 సమాజగ్ను ర్భూతానః సర్వ ఏవ కుతూహలాత్. ౭. క్షత్రియా శ్చ
 విశ శూద్రా బహవోఽథ సహస్రశః, నానాదేశగతా శ్చైచివ బ్రాహ్మణా
 స్సంశిత వ్రతాః. ౮. జ్ఞాననిష్ఠా కర్మనిష్ఠా యోగనిష్ఠా స్తథాపరే, సీతా
 శపథవీక్షార్థం సర్వఏవ సమాగతాః. ౯. తదా సమాగతం సర్వ మశ్శ
 భూత మివాచలమ్, శ్రుత్వా మునివర స్తార్థం ససీత స్సముపాగమత్.
 ౧౦. త మృషిం చాగ్రతః కృత్వా సాన్వగచ్ఛ దవాఙ్ముఖి, కృతాంజలిః

బాష్పగళా కృత్వా రామం మనోగతమ్. ౧౧. దృష్ట్వా శ్రుతి మివా
యాంతీం బ్రహ్మణ మనుగామినీమ్, వాల్మీకేః పృష్ఠత స్సీతాం సాధు
కారో మహానభూత్. ౧౨. తతో హలహలాశబ్ద స్సర్వేషా మేవ మా
బభౌ, దుఃఖజన్త విశాలేన శోకేనాకులితాత్తనామ్. ౧౩. సాధు రామేతి
కేచిత్తు సాధు సీతేతి చాపరే, ఉభా వేవ చ తత్రాన్యే సాధు సాధ్వీతి
చుక్రుశుః. ౧౪. తతో మధ్యే జనౌఘస్య ప్రవిశ్య మునిపుంగవః,
సీతాసహాయో వాల్మీకి రితి హోవాచ రాఘవమ్. ౧౫. ఇయం
దాశరథే సీతా సువ్రతా ధర్మచారిణీ, అపవాదైః పరిత్యక్తా మమా
శ్రమసమీపతః. ౧౬. లోకాపవాదభీతస్య తవ రామ మహాయశః,
ప్రత్యయం దాన్యతే సీతా తా మనుజ్ఞాతు మర్హసి. ౧౭. ఇమా తు
జానకీపుత్రా పుభౌ చ యమజాతకౌ, సుతౌ తవైవ దుర్ధర్షా నత్య మేత
ద్భ్రవీమి తే. ౧౮. ప్రచేతసోహం దశమః పుత్రో రాఘవనందన,
నన్తరామ్యన్మతం వాక్య మిమా తు తవ పుత్రకౌ. ౧౯. బహువర్ష
సహస్రాణి తవశ్చర్యా మయా కృతా, నోపాశ్నీయాం ఫలం తస్యా
దుష్టేయం యది మైధిలీ. ౨౦. మనసా కర్తణా వాచా కృతపూర్వం
నకిల్బిషమ్, ఫలం తస్యాహ మశ్నీయా మపాపా మైధిలీ యది. ౨౧.
అహం పంచసు భూతేషు మనష్షష్టేషు రాఘవ, విచింత్య సీతాం
శుద్ధేతి హ్యగృహ్లాం వననిర్ఘరే. ౨౨. ఇయం శుద్ధసమాచారా
అపాపా పతిదేవతా, లోకాపవాదభీతస్య ప్రత్యయం తవ దాన్యతీ. ౨౩.
స్వయ మేవ మహాభాగా భర్తృవ్రత మనుష్ఠీతా. ఓమ్. తస్మా దియం
నరవరాత్తజ శుద్ధభావా దివ్యేన దృష్టివిషయేణ మయాప్రదిష్టా,
లోకాపవాదకలుషీకృతచేతసా యా త్యక్తా త్వయా ప్రియతమా విది
తాపి శుద్ధా. ౨౪.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ-ఉత్తరకాండ-షణ్ణవతితమస్సర్గః.

౬౪-౧౨౦,

సప్తనవతితమస్సర్గః.

వాల్మీకినైవ ముక్తస్తు రాఘవః ప్రత్యభావత, ప్రాంజలి
ర్జగతో మధ్యే దృష్ట్వా తాం దేవవర్ణినీమ్. ౧. ఏవ మేతన్నహాభాగ

యథా వదసి ధర్మవిత్, ప్రత్యయోహి మమ బ్రహ్మ తవ వాక్యై ర
 కిల్బిషైః. ౨. ప్రత్యయ శ్చ పురా దత్తోవైదేహ్య సురనన్నిధౌ, శవ
 ధశ్చ కృత స్తత్ర తేన వేత్స ప్రవేశితా. ౩. లోకాపవాదో బలవాన్యేన
 త్యక్తా హి మైథిలీ, నేయం లోకభయా ద్భ్రష్టా న్నపాపే త్యభిజానతా.
 ౪. పరిత్యక్తా మయా సీతా తద్యవా త్కుంతు మర్హతి, జానామిచేమా
 పుత్రౌ మే యమజాతౌ కుశీలవౌ. ౫. శుద్ధాయాం జగతో మధ్యే మై
 థిల్యాం ప్రీతిరస్తుమే, అభిప్రాయం తు విజ్ఞాయ రామస్యసురనత్త
 మాః. ౬. సీతాయా శ్శపథే తస్మి న్న హేంద్రాద్యా మహాజనః, పితా
 మహం పురస్కృత్య సర్వ ఏవ నమాగతాః. ౭. ఆదిత్యా వనవో రుద్రా
 హ్యశ్వినౌ సమదద్గణాః, గంధర్వాపురన శ్చైవ సర్వ ఏవ నమాగతాః.
 ౮. సాధ్యాశ్చ విశ్వే దేవాశ్చ సర్వేచ పరమర్షయః, నాగా సువర్ణాః
 సిద్ధాశ్చ తే సర్వే హృష్టమానసాః. ౯. సీతాశపథనంభ్రాంతాస్సర్వ
 ఏవనమాగతాః, దృష్ట్వా దేవాన్మషీంశ్చైవ రాఘవః పునరబ్రవీత్. ౧౦.
 ప్రత్యయోమే సురశ్రేష్ఠా ఋషివాక్యై రకిల్బిషైః, శుద్ధాయాం జగతో
 మధ్యే వై దేహ్యం ప్రీతి రస్తుమే. ౧౧. తతో వాయు శ్శుభః పుణ్యో
 దివ్యగంధో మనోహరః, తం జనౌఘం సురశ్రేష్ఠో హ్లాదయామాన సర్వ
 తః. ౧౨. తదద్భుత మివాచింత్యం నిరై క్కుంత సమాగతాః, మానవా
 స్సర్వరాష్ట్రేభ్యః పూర్వం కృతయుగే యథా. ౧౩. సర్వాం త్సమా
 గతా ద్దృష్ట్వా సీతా కాషాయవాసినీ, అబ్రవీ త్ప్రాంజలి ర్వాక్య మ
 ధో దృష్టి రవాఙ్ముఖే. ౧౪. యథాహం రాఘవా దన్యం మనసాపి న
 చింతయే, తథా మే మాధవీ దేవీ వివరం దాతు మర్హతి. ౧౫. మన
 సా కర్తృణా వాచా యథా రామం నమర్చయే, తథా మే మాధవీదే
 వి వివరం దాతు మర్హతి. ౧౬. యథైత త్సత్య ముక్తం మే వేద్మి రా
 మా త్పరం నచ, తథా మే మాధవీ దేవీ వివరం దాతు మర్హతి. ౧౭.
 తథా శపంత్యాం వై దేహ్యం ప్రాదురాసీ త్తదద్భుతమ్, భూతలా దుత్థి
 తం దివ్యం సింహాసన మనుత్తమమ్. ౧౮. ధ్రియమాణం శిరోభిస్తు నా
 గై రమితవిక్రమైః, దివ్యం దివ్యేన వపుషా దివ్యరత్నవిభూషితమ్. ౧౯.
 తస్మిన్స్తుధరణీదేవీ బాహుభ్యాం గృహ్యమైథిలీమ్, స్వాగతేనాభినంద్యై
 నా మానసే చోపవేశయత్. ౨౦. తా మానసగతాం దృష్ట్వా ప్రవిశన్తిం

రసాతలమ్, పుష్పవృష్టి రవిచ్ఛిన్నా దివ్యా సీతా మవాకిరత్. ౨౧. సాధుకారశ్చ సుమహా ద్దేవానాం సహసోత్థితః, సాధు సాధ్వీతి వై సీతే యస్యా నై శీల మీదృశమ్. ౨౨. ఏవం బహువిధా వాచో హ్యంత రిక్షగతా స్ఫురాః, వ్యాజప్రస్థా ర్హృష్టమనసో దృష్ట్వాసీతా ప్రవేశసమ్. ౨౩. యజ్ఞవాటగతాశ్చాపి మునయ స్సర్వ ఏవతే, రాజాన శ్చనరవ్యా ఘ్రూః విస్తయా న్నోపరేమిరే. ౨౪. అంతరిక్షే చ భూమాచ సర్వే స్థావరజంగమాః, దానవాశ్చ మహాకాయాఃసాతా శేషన్న గాధినాః. ౨౫. కేచి ద్ద్వినేదు స్సంహృష్టాః కేచిద్ధ్యానపరాయణాః, కేచి ద్రామం నిరై కుంత కేచి త్సీతామచేతనాః. ౨౬. సీతా ప్రవేశసం దృష్ట్వా తేహ మాసీత్సమాగమః, తన్నుహూర్తమివాత్యర్థం సమం సంమోహి తం జగత్. ౨౭.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ-ఉత్తరకాండ-మాధవీ ప్రవేశసంనామ

సప్తనవతితమస్సర్గః. ౬౧౦-౧౨౨౦.

అప్తనవతితమస్సర్గః.

రసాతలం ప్రవిష్టాయాం వై దేహ్యం సర్వవాసరాః, చుక్రశు సాధుసాధ్వీతి మునయో రామనన్నిధౌ. ౧. దండకాష్ట మవ ప్తభ్య బాష్పవర్యాకులేక్షణః, అవాక్చిరా దీనమనా రామో ౭స్యా సీ త్సుదుఃఖితః. ౨. న రుదిత్వా చిరం కాలం బహుశో బాష్ప ముత్స్ను జః, క్రోధశోకసమావిప్తో రామో వచన మబ్రవీత్. ౩. అభూత పూర్వం శోకం మే మనస్సన్న్రిష్టు మివేచ్ఛతి, పశ్యతో మే యథా నష్టా సీతా శ్రీరివ రూపిణీ. ౪. సా దర్శనం పురా సీతా లంకాం పారే మహోదధేః, తత శ్చాపి మయా సీతా కింపున ర్వసుధాతలా త్. ౫. వసుధే దేవి భవతి సీతా నిర్యాత్యతాం మమ, దర్శయి ష్యామి వా రోషం యథా మా మవగచ్ఛసి. ౬. కామం శ్వశూ ర్మమైవ త్వం త్వత్స కాశాద్ధిమైగిలీ, కర్ష తా హలహస్తేన జనకే నోద్ధృ తా పురా. ౭. తస్మాన్నిర్యాత్యతాం సీతా వివరం వా ప్రయచ్ఛ మే, పాతాళే నాకవృక్షేవా వసేయం సహిత స్తయా. ౮. ఆనయ

త్వం హి తాం సీతాం మత్తోహం మైథిలీకృతే, న మే చాన్యసి చే
 త్సీతాం యథా నూపాం మహీశరే. ౯. సపర్వతవనాం కృత్యాన్
 విధమిష్యామి తే ఫిలిమ్, నాశయిష్యాన్యహం భూమిం సర్వ మాపో
 భవం త్వహ. ౧౦. [ఆనయధ్వం ధనుశ్చేష్ఠం సశరం మైథిలీకృతే,
 భేత్స్యామి వనుధా మేనాం తతో విజ్ఞాయ త న్నతమ్. ౧౧.] ఏవం
 బ్రువతి కాకుత్స్థేః శ్రోధశోకసమన్వితే, తం సమీక్ష్య నిరానందం
 దుఃఖేన సమభిప్లుతమ్. ౧౨. బ్రహ్మచరగణై స్సార్థ మువాచ రథో
 నందనమ్, రామరామ న సంతాపం కర్తు నుర్వస్తి నువ్రత. ౧౩. స్మర
 త్వం పూర్వకం భావం మంత్రం చామిత్రకర్షణ, న ఖలు త్వం మహా
 బాహో స్థారయేయ మనుత్తమమ్. ౧౪. ఇమం ముహూర్తం దుర్ధర్షం
 స్మర త్వం జన్త వైష్ణవమ్, సీతా హి విమలా సాధ్వీతవ పూర్వపరా
 యణా. ౧౫. నాకలోకం సుఖం ప్రాయా త్వదాశ్రయతపోబలాత్,
 స్వర్గే తే సంగమో భూయో భవిష్యతి న సంశయః. ౧౬. అస్యాస్తు
 పరివస్తధ్యే యద్భువీమి నిబోధ తత్, ఏతదేవ హి కావ్యం తే
 కావ్యానా ముత్తమం శ్రుతమ్. ౧౭. సర్వం విస్తరతో రామ వ్యాఖ్యాన్యతి
 న సంశయః, జన్తప్రభృతి తే వీర సుఖదుఃఖోపనేవనమ్. ౧౮. భవిష్య
 దుత్తరం చేహ సర్వం వాల్మీకినా కృతమ్, ఆదికావ్యమిదం రామ
 త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితమ్. ౧౯. న హ్యన్యోర్వర్తతి కావ్యానాం
 యశోభా గ్రాఘవాదృతే, శ్రుతం తే పూర్వ మేతద్ధి మయా సర్వం
 సురై స్సహ. ౨౦. దివ్య మద్భుతరూపం చ సత్యవాక్య మనావృతమ్,
 సత్వం పురుషశార్దూల ధర్మేణ నుసమాహితః. ౨౧. శేషం భవిష్యం
 కాకుత్స్థే కావ్యం రామాయణం శృణు, ఉత్తరం నామ కావ్యస్య
 శేష మస్య మహాయశః. ౨౨. తచ్ఛృణుష్య మహాతేజ ఋషిభి
 సార్థ ముత్తమమ్, న ఖల్వన్యేన కాకుత్స్థే శ్రోతవ్య మిద ముత్తమమ్.
 ౨౩. పరమేష్ఠిణా వీర త్వయైవ రఘునందన, ఏతావ దుక్త్వా వచనం
 బ్రహ్మ త్రిభువనేశ్వరః. ౨౪. జగామ త్రిదినం దేవో దేవై స్సహ
 సబాంధవైః, యేచ తత్ర మహాత్మాన ఋషయో బ్రహ్మలాకికాః.
 ౨౫. బ్రహ్మణా సమనుజ్జాతా న్యవర్తంత మహాజనః, ఉత్తరం శ్రోతు
 మనసా భవిష్యం యచ్ఛ రాఘవే. ౨౬. [క్రీర్తిం చైవాస్య లోకేష్ఠః

యియాసంతః పున ర్దివమ్, ఏతస్మిన్నంతరే వాణీ నిస్సృతా వసుధా
తలాత్. ౨౭. రామ వర్జయంతాపం కృతాంతో హ్యత్ర కారణమ్,
కాంతనే యది వైదేహీం వృథా తేయం పరిశ్రమః. ౨౮. దుర్లభం
దర్శనం తస్యా త్రిదివే సా ప్రతిష్ఠితా, ఇహస్థా భుజ్యతే లక్ష్మీ
ర్నర్త్యలోకేపి మానవైః. ౨౯. పితౄణాం చ స్వధాలోకే సా
త్మప్తిరమితాశినామ్, శ్రీ ర్వాతసి చ తే నిత్యం విష్ణోర్లక్ష్మీః ప్రతిష్ఠితా.
౩౦. సిద్ధానాం స్వర్గసంస్థానం సాచ మూర్ధ్ని ప్రతిష్ఠితా, నివర్తయ
మతిం రామ వైదేహ్యదర్శనం ప్రతి. ౩౧. ద్రష్టవ్యా యది వైదేహీ
పుత్రై తస్యాః కుశీలవా, శ్రూయతాం చ శుభం కావ్యం సత్యం
వాల్మీకినా కృతమ్. ౩౨. ఉత్తరే యద్భవిష్యంతే ఏవ మాహ వితా
మహా, తతో రామ శుభం వాణీం దేవదేవేన భాషితమ్. ౩౩.
శ్రుత్వా పరమతేజస్వీ వాల్మీకి మిద మబ్రవీత్, భగవంచచ్చితు
మనసో మునయో బ్రహ్మతాకికాః. ౩౪. భవిష్యదుత్తరం యస్తే
శ్లోభాతే సంప్రవర్త్యతామ్, ఏవం వినిశ్చయం కృత్వా సంప్రగృహ్య
కుశీలవా. ౩౫. తం జనాఘం విసృజ్యాథ పర్ణశాలా ముపాగమత్,
తామేవ శోచత స్థితాం సా వ్యతీయాయ శర్వరీ. ౩౬. జనాపవాద
భీత్యాచ త్యక్తసీతస్య తస్య హ.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ-ఉత్తరకాండ-అష్టనవతిలమసర్గః.

౫౧౭-౧౦౩౪౦.

ఏకోనశతతమసర్గః.

రజన్యాం చ ప్రభాతాయాం సమానీయ మహామునీః, గీయతా
మవిశంకాభ్యాం రామః పుత్రా పువాచ హ. ౧. తత సముపవిష్టేషు
బ్రహ్మీషు మహాత్మసు, భవిష్యదుత్తరం కావ్యం జగతుస్తా
కుశీలవా. ౨. ప్రవిష్టాయాం తు వైదేహ్యం భూతలం సత్యసంపదా,
తస్యావసానే యజ్ఞస్య రామః పరమదుర్జనాః. ౩. అపశ్యమానో
వైదేహీం మేనే శూన్య మిదం జగత్, శోకేన పరమాయస్తానకాంతిం
మనసాగమత్. ౪. విసృజ్య పార్థివాం త్సర్వా వృక్షవాసరరాక్షసాః,
జనాఘం విప్రముఖ్యానాం విత్తపూర్వం విసృజ్య చ. ౫. ఏవం

సమాప్య యజ్ఞం తు విధివ త్స తు రాఘవః, తతో విసృజ్య తాం
 త్సర్వా న్రామో రాజీవలోచనః. ౬. హృది కృత్వా తదా సీతా
 మయోధ్యాం ప్రవివేశ హ, ఇష్టయజ్ఞో రఘుపతిః పుత్రద్వయసమ
 న్వితః. ౭. ససీతాయాః పరాం భార్యాం నవ్రే స రఘునందనః, యజ్ఞే
 యజ్ఞే చ పత్న్యర్థం కాంచనీ జానకీ భవత్. ౮. దశవర్షసహస్రాణి
 వాజమేధా నథాకరోత్, వాజసేయో దశగుణాం స్తథా బహు సువ
 ర్ణకాః. ౯. అగ్నిష్టోమాతిరాత్రాభ్యాం గోనవైశ్చ మహాధనైశ్చ
 ఈశే క్రతుభి రన్వైశ్చ సశ్రీమానా ప్తదక్షిణైః. ౧౦. ఏవం సకాలస్సు
 మహా న్రాజ్ఞ స్తస్య మహాత్మనః, ధర్మే ప్రయతమానస్య వ్యతీయా
 ద్రాఘవస్య తు. ౧౧. ఋక్షవానరరక్షాంసి స్థితా రామస్య శాసనే,
 అనురంజంతి రాజాన మహన్యహని రాఘవమ్. ౧౨. కాలే వర్షతి
 పర్జన్య సుభిక్షం విమలాదిశః, హృష్టపుష్పజనాకీర్ణం పురం జనపదా స్త
 థా. ౧౩. నాకాలే మ్రియతే కశ్చి న్నవ్యాధిః ప్రాణినాం తదా,
 నానథో విద్యతే కశ్చి ద్రామే రాజ్యం ప్రశాసతి. ౧౪. అథ దీర్ఘస్య
 కాలస్య రామమాతా యశస్వినీ, పుత్రపౌత్రైః పరివృతా కాలధర్మ
 ముపాగమత్. ౧౫. అన్యియాయ సుమిత్రాకి కేయీ చ యశస్వినీ,
 ధర్మిం కృత్వా బహువిధం త్రిదివే పర్యవస్థితాః. ౧౬. సర్వాః ప్రము
 దితా స్వర్గే రాజ్ఞా దశరథేన చ, సమాగతా మహాభాగా స్సర్వధ
 ర్మం చ తేభిరే. ౧౭. తాసాం రామో మహాదానం కాలే కాలే ప్ర
 యచ్ఛతి, మాతృగామవిశేషేణ బ్రాహ్మణేషు తపస్విషు. ౧౮.
 పిత్ర్యాణి బ్రహ్మరత్నాని యజ్ఞా పరమదుస్తరాః, చకార రామో
 ధర్మాత్మా పితౄణా దేవా న్వివర్ధయత్. ౧౯. ఏవం వర్షసహస్రాణి
 బహూ నిహ యయు స్సుఖమ్, యజ్ఞై ర్భహువిధై ర్ధర్మం వర్ధయానస్య
 సర్వదా. ౨౦.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే ఉత్తరకాండే-ఏకోనశతతమస్సర్గః.

౪౨౦-౪౪౦౦.

శతతమస్సర్గః.

కన్యచి త్స్వభ కాలస్య యుధాజితే-కయో నృపః, స్వగురుం

వ్రేషయామాస రాఘవాయ మహత్త్వనే. ౧. గార్గ్య మంగిరసః
 పుత్రం బ్రహ్మర్షి మమితప్రభమ్, దశచాశ్వసహస్రాణి ప్రీతిదాన
 తునుత్తమమ్. ౨. కంబళాని చ రత్నాని చిత్రవస్త్ర మఖోత్తరమ్,
 సౌమాయ ప్రదక్షా రాజా శుభా న్యాభరణాని చ. ౩. శ్రుత్వా తు
 రాఘవో గార్గ్యం మహర్షిం త ముపాగతమ్, మాతులస్యాశ్వపతినః
 ప్రహితం త స్సహధనమ్. ౪. ప్రత్యుద్గమ్య చ కాకుత్స్థః క్రోశ
 త్రం సహనుజః, గార్గ్యం సంపూజయామాస యథా శక్రౌ
 బృహస్పతిమ్. ౫. తథా సంపూజ్య త మృషిం ధనం తప్రీతిగృహ్య చ,
 పృష్ట్య ప్రతిపదం నర్వం కుశలం మాతులస్య చ. ౬. ఉపవిష్టం మహా
 భాగం రామః ప్రప్టుం ప్రచక్రమే, కిమాహ మాతులో వాక్యం యద
 ధ్ధం భగవా నిహ. ౭. ప్రాప్తో వాక్యవిదాం శ్రేష్ఠ స్సాక్షా దివ బృహ
 స్పతిః, రాజుస్య భాషితం శ్రుత్వా బ్రహ్మర్షిః కార్యవిస్తరమ్. ౮. వక్తు
 మద్భుతసంతాశం రాఘవాయోపచక్రమే, మాతుల స్తే మహాబాహో
 వాక్య మాహ నరర్షభ. ౯. యథాజి త్ప్రీతినంయుక్త శ్శూన్యతాం
 యది రోచతే, అయం గంధర్వవిషయః ఫలమూలోపశోభితః. ౧౦. సింధో
 రుభయతః పార్శ్వే దేశః పరమశోభనః, తం చ రక్షంతి గంధర్వా
 స్సాయుధా యద్ధకోవిదాః. ౧౧. శైలూషస్య సుతా వీర తిస్రః క్షో
 ట్యో మహాబలాః, తా నిన్దిర్జిత్వ కాకుత్స్థం గంధర్వవిషయం శుభమ్.
 ౧౨. నివేశయ మహాబాహో న్వే పురే సుసమాహితః, అన్యస్య న గతి
 స్తత్ర దేశః పరమశోభనః. ౧౩. రోచతాం లే మహాబాహో నాహం
 త్వా మహితం వదే, తచ్చుత్వా రాఘవః ప్రీతో మహద్వే ర్మాతుల
 స్యచ. ౧౪. ఉవాచ బాధ మిత్యేవ భరతం చాన్వవైక్షత, సోఽబ్రవీ
 ద్రాఘవః ప్రీతః సాంజలిప్రగ్రహోద్విజమ్. ౧౫. ఇమా కుమారా తం
 దేశం బ్రహ్మవే విచరిష్యతః, భరతస్యాత్మజౌ వీరా రక్షః పుష్కల ఏ
 వచ. ౧౬. మాతులేన సుగప్తౌ తౌ ధర్మేణ సుసమూహితౌ, భరతం
 చాగ్రతః కృత్వా కుమారా సబలానుగా. ౧౭. నిహత్య గంధర్వసు
 తాః ద్వే పురే విభజిష్యతః, నివేశ్య తే పురవరే హ్యత్మజౌ సన్నివే
 శ్యచ. ౧౮. ఆగమిష్యతి మే భూయ ససకాశ మతిధార్మికః, బ్రహ్మర్షి
 మేవ ముక్త్యా తు భరతం సబలానుగమ్. ౧౯. ఆజ్ఞాపయ్యమాన తతో

కుమాకా చాభ్యషేచయత్, నక్షత్రేణ చ సౌమ్యేన పురస్కృత్యాంగిర స్సుతమ్. ౨౦. భరత స్సహస్రై స్తేన కుమారాభ్యాం చ నిర్యయా, సా నేనా శక్రయై క్షేవ నగరాన్నిర్యయావథ. ౨౧. రాఘవానుగతా దూరం దురాధర్షా సుదైరిషి, మాంసాదాని చ సత్వాని రక్షాంసి సుమహంతి చ. ౨౨. అనుజగ్ను ర్హి భరతం రుధిరస్య పిపాసయా, భూతగ్రామాశ్చ బహవో మాంసభక్షా స్సుదారుణాః. ౨౩. గంధర్వా పుత్రమాంసాని భోక్తుకామా స్సహస్రశః, సింహవ్యాఘ్రవరాహాణాః ఖేచరాణాం చ పక్షిణామ్. ౨౪. బహూని వై సహస్రాణి నేనాయాయు రగ్రతః, అధ్వర్థ మాస ముషితా పశి నేనా నిరామయా. ౨౫. హృష్టపుష్టజనాక్లిర్ణా కేకయాం తస్మిన్ సుపాగమత్.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-శతతమస్సర్గః.

3-౨౪-౬౪౬౦.

ఏకో త్తరశతతమస్సర్గః.

శ్రుత్వా నేనావతిం ప్రాప్తం భరతం కేకయాధిపః, యథాజిగ్ధార్జ్యసహితం పరాం ప్రీతి ముపాగమత్. ౧. స నిర్యయా జనౌఘేన మహతా కేకయాధిపః, త్వరమాణో-భిచక్రామ గంధర్వా కామరూపిణః. ౨. భరతశ్చ యథాజిచ్చ సమేతో లఘువిక్రమైః, గంధర్వనగరం ప్రాప్తో సబలా సపదానుగా. ౩. శ్రుత్వా తు భరతం ప్రాప్తం గంధర్వాస్తే సమాగతాః, యోధుకామా మహావిర్యా వ్యనద వై సమంతతః. ౪. తత స్సమభవ ద్యుద్ధం తుములం రోమహర్షణమ్, ప్రవరాత్రం మహాభీమం నచాన్యతరయో ర్జయః. ౫. ఖడ్గశక్తి ధను ర్గ్రాహ సద్య శ్శోణిత సంస్రవాః, నృకశేబరవాహిన్యః ప్రవృత్తా స్సర్వతో దిశమ్. ౬. రివో రామానుజః క్రుద్ధః కాలస్యాత్రం సుదారుణమ్, సంవర్తం నామ భరతో గంధర్వే వ్యభ్యుచోదయత్. ౭. తే బద్ధాః కాలపాశేన సంవర్తేన విదారితాః, కుజేనాభిహతాస్తేన తిస్రః కోట్యో మహాత్తనామ్. ౮. తం ఘాతం ఘోరసంకాశం నస్కరంతి దివౌకసః, నిమేషాంతరమాత్రేణ తా ద్భృశానాం మహాత్తనామ్. ౯. హతేషు తేషు సర్వేషు భరతః కేకయా మిత్రః, నివేశయామాస తదా సమృద్ధే ద్వే పురోత్తమే. ౧౦. తమ తమ

శిలాయాం చ పుష్కలం పుష్కలావతే, గంధర్వదేశే దుచిరే గాంధార
విషయేచనః. ౧౧. ధనరత్నోఘనంపూర్ణే కాననై రుపశోభితే, అన్యోన్య
సంఘర్షకృతే నృధయా గుణవిస్తరైః. ౧౨. ఉభే సురుచిరప్రభే వ్యవ
హరై రకిల్బిషైః, ఉద్యానయానాఘవృతే సువిభక్తాంతరావణే. ౧౩.
ఉభే పురవరే రమ్యే విస్తరై రుపశోభితే, గృహముఖై స్సురుచిరై
ర్విమానై ర్భహుభి ర్వృతే. ౧౪. శోభితే శోభనీయైశ్చ దేవాయతన
విస్తరైః, తాత్ర స్తమాత్రై స్తిలకై ర్వకులై రుపశోభితే. ౧౫.
నివేశ్య పంచభి ర్వస్తై ర్భరణో రాఘవానుజః, పునరాయా న్న హబాహు
రయోధ్యం లక్ష్మణగ్రజః. ౧౬. సోఽభివాద్య మహత్తానం సాక్షా
ద్ధర్మ మివాపరమ్, రాఘవం భరత శ్రీమా న్భీష్మణ మివ వానవః.
౧౭. శశంసచ యథావృత్తం గంధర్వవధ ముత్తమమ్, నివేశనం చ
దేశస్య శ్రుత్వా ప్రీతోఽస్య రాఘవః. ౧౮.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ-ఉత్తరకాండ-ఏకోత్తరశతతమస్సర్గః.

-౨౨౬-౪౫-౨౦.

ద్వ్యుత్తరశతతమస్సర్గః

తచ్చుత్పత్వా హర్ష మాపేదే రాఘవో భ్రాతృభి న్నహ, వాక్యం
చాద్యుతసంకాశం తదా ప్రోవాచ లక్ష్మణమ్. ౧. ఇమా కుమారా
సామిత్రే తవ ధర్మవిశారదా, అంగదశ్చంద్రకేతుశ్చ రాజ్ఞ్యైర్వా
దృఢవిక్రమా. ౨. ఇమా రాజ్యేభిషేక్త్యామి దేశ సానిధు విధీయతామ్,
రమణీయో హ్యసంబాధో రమేతాం యత్ర ధన్వినా. ౩. న రాజ్ఞాం
యత్ర వీడా స్యా న్నాశ్రమాణాం వినాశనమ్, సదేశో దృశ్యతాం
సౌమ్య నాపరాధ్యామహే యథా. ౪. తథోక్త వతి రామేతు భరతః
ప్రత్యువాచ హ, అయం కారుపథో దేశో రమణీయో నిరామయః.
౫. నివేశ్యతాం తత్ర పుర మంగదస్య మహత్మనః, చంద్రకేతో స్సురు
చితం చంద్రకాంతం నిరామయమ్. ౬. తద్వాక్యం భరతే నోక్తం
ప్రతిజగ్రాహ రాఘవః, తం చ దేశం వశే కృత్వా హ్యంగదం సంస్య
వేశయత్. ౭. అంగదీయా పురీ రమ్యా హ్యంగదస్య నివేశితా, రమణీ

యా సుగుప్తా చ రామేణా క్లిప్తకర్షణా. ౮. చంద్రకేతోస్తు మల్లస్య
మల్లభూమ్యాం నివేశితా, చంద్రకాంతేతి విఖ్యాతా దివ్యా స్వర్గపురీ
యథా. ౯. తతో రామః పరాం ప్రీతిం భరణో లక్ష్మణ స్తథా,
యయు ర్యుధి దురాధర్షా అభిషేకం చ చక్రిరే. ౧౦. అభిషిచ్య కుమారా
న్త ప్రస్థాపయతి రాఘవః, అంగదం పశ్చిమాం భూమిం చంద్రకేతు
ముదజ్జుఖమ్. ౧౧. అంగదం చాపి సౌమిత్రి ర్లక్ష్మణోనుజగామహ,
చంద్రకేతోస్తు భరతః పార్శ్వగ్రాహో బభూవహ. ౧౨. లక్ష్మణ స్త్వం
గదీయాయాం సంవత్సర మథోషితః, పుత్రే స్థితే దురాధర్షే హ్యయో
ధ్యాం పునరాగమత్. ౧౩. భరతోపితథై వోవ్య సంవత్సర మతోధికమ్,
అయోధ్యాం పున రాగమ్య రామపాదా పుపాస్త సః. ౧౪. ఉభౌ సౌమి
త్రి భరతో రామపాదావనువ్రతౌ, కాలం గత మసి న్నేహ న్నజ్జ్ఞాతే
తి ధారి కా. ౧౫. ఏవం వర్షసహస్రాణి దశతేహం యయు స్తథా,
ధర్తే ప్రయతమానానాం పౌరకార్యేషు నిత్యశః. ౧౬. ఓమ్. విహత్య
కాలం పరిపూర్ణమానసా శ్చియా వృతా ధర్మపురే సుసంస్థితాః,
త్రయ స్సమిద్ధా ఇవ దీప్తతేజసా మహాధ్వరే సాధుహుతా శ్రుయో
గ్నయః. ౧౭.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-ద్వ్యుత్తరశతతమస్సర్గః.

౧౨౯-౨౫౦.

త్ర్యుత్తరశతతమస్సర్గః.

కస్యచి త్వథ కాలస్య రామే ధర్మపథే స్థితే, కాలస్తాపస
హాపేణ రాజద్వార ముపాగమత్. ౧. సోఽబ్రవీ లక్ష్మణం వాక్యం ధృతి
మంతం యశస్వినమ్, మాం నివేదయ రామాయ సంప్రాప్తం కార్యగౌర
వాత్. ౨. దూతోఽస్యతి బల స్యాహం మహర్షే రమితోజసః,
రామం దిదృక్షు రామూతః కార్యేణ హి మహాబల. ౩. తస్య
తద్వచనం శ్రుత్వా సౌమిత్రి స్వరయాన్వితః, న్యవేదయత రా
మాయ తావనం తం సమాగతమ్. ౪. జయస్వ రామ ధర్మేణ
హ్యుభౌ లోకా మహామతే, దూత స్త్వాం ద్రష్టు మాయూత స్తపస్వీ

భాస్కరప్రభః. ౧. తద్వాక్యం లక్ష్మణనోక్తం శ్రుత్వా రామ ఉవాచ
హ, ప్రవేశ్యతాం ముని స్థాత మహాబాహుస్తస్య వాక్పథ్యత్. ౨. సామి
త్రిస్తు తథేత్యుక్త్వా ప్రావేశయత తం మునిమ్, జ్వలంత మివ తేజోభిః
ప్రదహంత మివాంశుభిః. ౩. సోభిగమ్య రఘుశ్రేష్ఠం దీప్యమానం స్వతే
జసా, ఋషి ర్మధురయా వాచా వర్ధన్వే త్యాహ రాఘవమ్. ౪. తస్మై
రామో మహాతేజః పూజా సుర్వపురోగమమ్, దదౌ కుశల మవ్య
గ్రం ప్రహ్లా మేవోపచక్రమే. ౫. పృష్టశ్చ కుశలం తేన రామేణ వదతాం
వరః, ఆననే కాంచనే దివ్యే నిషసాద మహాయతాః. ౬. త మువాచ
తతో రామ స్సాగతం తే మహామునే, ప్రాపయస్వచ వాక్యాని య
తో దూత స్త్యమాగతః. ౭. చోదితో రాజసింహేన ముని ర్వాక్య
ముదైరయత్, ద్వంద్వే హి తత్ప్రవక్తవ్యం హితం వైయద్యపేక్షసే.
౮. యశ్చౌతో నిరీక్షేద్వా సవధ్యో భవితా తవ, భవే ద్వై
మునిముఖ్యస్య వచనం యద్యపేక్షసే. ౯. తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ రామో
లక్ష్మణమబ్రవీత్, ద్వారి తిష్ఠ మహాబాహో ప్రతిహరం విసర్జయ. ౧౦.
సమే వధ్యః ఖలు భవే ద్వాచం ద్వంద్వసమీరితామ్, ఋషే ర్మమ
చ సామిత్రే పశ్యేద్వా శృణు మాచ్చ యః. ౧౧. తతో నిక్షిప్య కా
కుఞ్ఢోస్సీ లక్ష్మణం ద్వారి సంగ్రహమ్, తమువాచ మునే వాక్యం కథయ
స్వేతిరాఘవః. ౧౨. యత్తే మనీషితం వాక్యం యేన వాసి సమాహి
తః, కథయస్వావిశంక స్త్వం మమాపి హృది వర్తతే. ౧౩.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణ-ఉత్తరకాండే-త్ర్యుత్తరశతతమస్సర్గః.

3-౨-౬౪౦.

చతుర్తతమస్సర్గః.

శృణు రామ మహాబాహో యదర్థ మహ మాగతః, పితా
మహేన దేవేన ప్రేషితోస్మి మహాబల. ౧. తవాహం పూర్వకే భావే
పుత్రః పరపురంజయ, మాయాసంభావితో వీర కాల స్సర్వ సమా
హరః. ౨. పితామహ శ్చ భగవా నాహ లోకపతిః ప్రభుః, సమయ
స్తే కృత సామ్య లోకాం త్సంపరిక్రీతుమ్. ౩. సంక్షిప్య ఛ పురా
లోకా న్నాయయా స్వయ మేవ హి, మహర్ణవే శయానోపున మాంత్వం

పూర్వ మజ్జిమ. ౮. భోగవంశం తతో నాగ మవంత ముదకే శయమ్,
 మాయయా జనయిత్వా త్వం ద్వాచ సత్వో మహాబలా. ౧. మధుం
 చ కైటభం చైవ యయో రస్థిచయై ర్వృతా, ఇయం పర్వతసంభా
 ధా మేదిసి చాభవ స్సహీ. ౬. పద్మే దివ్యేర్కనంకాశే నాభ్యా ము
 త్పాద్య మామసి, ప్రాజాపత్యం త్వయా కర్త సర్వం మయి నివేశితమ్.
 సోఽహం సస్య స్త భారోహి త్వా ముపాసే జగత్పతిమ్, త్వాం విభత్స్వి
 భూతేషు మమ తేజస్కరో భవా. ౮. తత స్త్యమసి దుర్ధ్వ స్తస్మా
 ద్భావా త్సనాతనాత్, రత్నం విభాస్య భూతానాం విష్ణు త్వ ముప
 జగ్న్వా. ౯. అదిత్యాం వీర్యవా న్పుత్రో భ్రాతృణాం వీర్యవర్ధనః,
 సముత్పన్నేషు కృత్యేషు తేషాం సాహ్యాయ కల్పనః. ౧౦. సత్వ ముజ్జా
 స్య మానాసు ప్రజాసు జగతోవర, రావణస్య వధాకాంక్షీ మానుషే
 షు మనో దధా. దశవర్ష సహస్రాణి దశవర్ష శతానివ, కృత్వా వాసస్య
 గయతిం స్యయమేవాత్మనా పురా. ౧౧. సత్వం మనోమయః పుత్రః పూ
 ర్ణాయు ర్తాసుషేష్విహ, కాలోఽయం తే సరశ్రేష్ఠ సమీప ముపవర్తి
 తుమ్. యది భూయో మహారాజ ప్రజాఇచ్ఛస్యపాసితుమ్, వస వా వీర భ
 ద్రం తే ఏవ మాహ పితామహః. ౧౨. అథవా విజిగీషా తే సురలోకా
 య రాఘవ, సనాథా విష్ణునా దేవా భవంతు విగతజ్వరా. ౧౩. శ్రు
 త్యా పితామహే నోక్తం వాక్యం కాలసమీరితమ్, రాఘవః ప్రహస
 న్వాక్యం సర్వసంహార మబ్రవీత్. ౧౪. శ్రుత్వా తు దేవదేవస్య వా
 క్యం పరమమద్భుతమ్, ప్రీతిర్హి మహతీ జాతా తవాగమనసంభవా.
 ౧౫. శ్రయాణా మసి లోకానాం కార్యార్థం మమ సంభవః, భద్రం తే
 స్తు గమిష్యామి యత ఏవాహ మాగతః. ౧౬. హృద్గతో హ్యపి సం
 ప్రాప్తో న మే తత్ర విచారణా, మయాహి సర్వకృత్యేషు దేవానాం వ
 శవర్తినా. ౧౭. స్థాతవ్యం సర్వసంహార యథా హ్యహ పితామహః.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-చతురుత్తరశతతమస్సర్గః.

౧౮-౨-౧౦౬౮౦.

పంచాత్మరశతితిమస్సర్గః.

తథా తయో స్సంవదతో ద్దుర్వాసా భగవా నృషిః, రామ
 స్య దర్శనాకాఁక్షీ రాజద్వార ముపాగమత్. ౧. సోఽభిగమ్య తు
 సామిత్రి మువాచ ఋషినత్తమః, రామం దర్శయ మే శీఘ్రం పురామే
 ఽర్థోఽతివర్తతే. ౨. మునేస్తు భాషితం శ్రుత్వా లక్ష్మణః పరవీర హః,
 అభివాద్య మహాత్మానం వాక్య మేత దువాచ హ. ౩. కిం కార్యం బ్రూ
 హి భగవన్ కోవార్థః కిం కరోమ్యహమ్, వ్యగ్రోహి రాఘవో బ్రహ్మ
 న్నుహూర్తం ప్రతిపాల్యతామ్. ౪. తచ్చుత్వా ఋషికాన్దూలః గ్రోధేన
 కలుషీకృతః, ఉవాచ లక్ష్మణం వాక్యం నిర్దహ నివ చక్షుషా. ౫. అ
 స్త్థి క్షణే మాం సామిత్రే రామాయ ప్రతివేదయ, అస్త్థి క్షణే
 మాం సామిత్రే న నివేదయసే యది. ౬. విషయం త్వం పురం చైన
 శపిష్యే రాఘవం తథా, భరతం చైన సామిత్రే యుష్మాకం యా చ
 సంతతిః. ౭. న హి శత్యో మ్యహం భూయో మన్యం భారయితుం హృ
 ది, తచ్చుత్వా ఘోరసంకాశం వాక్యం తస్య మహాత్మనః. ౮. చింత
 యామాన మనసా తస్య వాక్యస్య నిశ్చయమ్, ఏకస్య మరణం మేస్తు
 మాభూ త్సర్వవిశనమ్. ౯. ఇతి బుద్ధ్యా వినిశ్చిత్య రాఘవాయ న్య
 వేదయత్, లక్ష్మణస్య వచ శ్శ్రుత్వా రామః కాలం వినృజ్య చ. ౧౦.
 నిష్పత్య త్వరితం రాజా హ్యత్రేః పుత్రం దదర్శహ, సోభివాద్య మహా
 త్మానం జ్వలంతమివ తేజసా. ౧౧. కిం కార్య మితి కాకుత్స్థః కృతాం
 జలి రభాషత, తద్వాక్యం రాఘవేణోక్తం శ్రుత్వా మునివరః ప్రభుమ్.
 ౧౨. శ్రుత్యాహ రామం దుర్వాసా శ్శూయితాం ధర్మవత్సల, అద్య
 వర్షసహస్రస్య సమాప్తి స్తపసో మమ. ౧౩. సాఽహం భోజన మిచ్ఛా
 మి యథా సిద్ధం తవానఘ, తచ్చుత్వా వచనం రాజా రాఘవః ప్రీత
 మానసః. ౧౪. భోజనం మునిముఖ్యాయ యథాసిద్ధ ముపాహరత్, న
 తు భుక్త్వా మునిశ్రేష్ఠ స్తదన్న మమృతోపమమ్. ౧౫. సాధు రామేతి
 సంభావ్య స్యమాశ్రమ ముపాగమత్, తస్మిన్లతే మునివరే స్వాశ్రమం
 లక్ష్మణాగ్రజః. ౧౬. సంస్కృత్య కాలవాక్యాని తతో దుఃఖముపాగమత్,
 దుఃఖేన చ సుసంతప్త స్సన్న్యత్యా తద్గోరదర్శనమ్. ౧౭. అవాఙ్ముఖో

దీనమనా వ్యాహర్తుం న శశాకమా, తతో బుద్ధ్యా వినిశ్చిత్వ కాల
వాక్యాని రాఘవః. ౧౮. నైత దస్తీతి నిశ్చిత్వ తూష్టీ మానీ స్సహా
శయః.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండ-పంచోత్తరశతతమస్సర్గః.

౪౮౫-౯౨౦౦.

షడుత్తరశతతమస్సర్గః.

[తతశ్చోద్విగ్నమనసం ధ్యానమూకత్వమాస్థితమ్, సోఽఘ్నస
హృదయం సాస్త్రం నిందమానం ప్రియాప్రియే. ౧.] అవాఙ్ముఖ
మథో దీనం దృష్ట్వా సోమ మివాఘ్నతమ్, రాఘవం లక్ష్మణో వాక్యం
హృష్టో మధుర మబ్రవీత్. ౨. న సంతాపం మహాబాహో మదర్థం
కర్తు మర్హసి, పూర్వనిర్దాణబద్ధాహి కాలస్య గతి రీదృశీ. ౩. జహి మాం
సామ్య విస్రబ్ధం ప్రతిజ్ఞాం పరిపాలయ, హీనప్రతిజ్ఞాః కాకుత్స్థస్థ ప్రయాంతి
నరకం నరాః. ౪. యది ప్రీతి ర్మహారాజ యద్యనుగ్రహ్యాతా మయి,
జహి మాం నిర్విశంక స్త్వం ధర్మం వర్ధయ రాఘవ. ౫. లక్ష్మణేన
తథోక్త స్తు రామః ప్రచలితేంద్రియః, మంత్రిణ సుముపానీయ త్తైవ
చ పురోహితా. ౬. అబ్రవీచ్ఛ యథావృత్తం తేషాం మధ్యే స
రాఘవః, దుర్వాసోఽభిగమం చైవ ప్రతిజ్ఞా తాపసస్య చ. ౭. తచ్చుప్రిత్యా
మంత్రిణ సుర్వే సోపాధ్యాయా సుమానత, వసిష్ఠస్త మహాతేజా
వాక్యమేత దువాచ మా. ౮. దృష్టమేత స్సహాబాహో త్మయం తే రోమ
హర్షణమ్, లక్ష్మణేన వియోగశ్చ తవ రామ మహాయశః. ౯. త్యజైవం
బలవాన్కాలో మా ప్రతిజ్ఞాం వృథా కృథాః, వినష్టాయాం ప్రతిజ్ఞాయాం
ధర్మోపి విలయం వ్రజేత్. ౧౦. తతో ధర్మే వినష్టేతు త్రైలోక్యం సచరా
చరమ్, సచేవర్షిగణం సర్వం వినశ్యే త్తు న సంశయః. ౧౧. న త్వం
పురుషశార్దూల త్రైలోక్య స్వాభిపాలనాత్, లక్ష్మణేన విరాచాద్య జగ
త్స్వస్థం కురుష్వహ. ౧౨. [జానీమ స్త్వాం మహాబాహో భ్రాతృన్నహ
వశానుగమ్, దేవకార్య మిదం చాపి తత స్త్వాం త్వరయామహే. ౧౩.
నాస్య స్నేహేన కాకుత్స్థస్థ ప్రతిజ్ఞాం హతుమర్హసి, త్వయి హీనప్రతిజ్ఞే
తు రాజ్యార్థోపి నిరర్థకః. ౧౪. ప్రత్యక్షం తే మహాబాహో ప్రతిజ్ఞాం

పరిరక్షతా, త్యక్తో దశరథేన త్వం వనవాసాయ దీక్షితః. ౧౧. త్వత్కృతే
 నైవ శోకేన స్వర్గం దశరథోగతః, నైవం త్వం వర్తనే రామ ప్రతిజ్ఞాపరి
 చాలనాత్. ౧౨. స త్వం పురుషశార్దూల మేరుమందరపారవాః, త్రై
 లోక్యస్య హితార్థాయ లక్ష్మణం త్వక్తు మర్హసి. ౧౩.] తేహం తత్సమ
 వేతానాం వాక్యం ధర్మార్థసంహితమ్, శ్రుత్వా పరిషదో మధ్యే రామా
 లక్ష్మణ మబ్రవీత్. ౧౪. విసర్జయే త్వాం సామిత్రే మాభూ ధర్మవిప
 ర్యయః, త్యాగో వధో వా విహిత స్సాధూనాం తూభయం నమమ్.
 ౧౫. రామేణ భాషితే వాక్యే బాష్పపర్యాకులేక్షణః, లక్ష్మణ స్త్వరితం
 ప్రాయా తస్యగృహం న వివేశహ. ౧౬. స గత్వా సరయూతీర ముప
 స్పృశ్య కృతాంజలిః, నిగృహ్య సర్వస్తోతాంసి నిశ్వాసం సముమో
 చహ. ౧౭. [యత్త దక్షర మవ్యక్తం పరం బ్రహ్మ ననాతనమ్, పదం త
 న్వాసుదేవాఖ్య మాత్మానం సోఽభ్యచింతయత్. ౧౮.] అనిశ్వసంతం
 యుక్తం తం సశక్త స్సాపురోగణాః, దేవా స్పర్షిణా స్సర్వే పుష్కై
 రభ్యకిరం స్తథా. ౧౯. అదృశ్యం సర్వమనుజై స్సశరీరం మహాబలమ్,
 ప్రగృహ్య లక్ష్మణం శక్ర స్త్రిదివం నవివేశహ. ౨౦. తతో విష్ణోశ్చతు
 ర్భాగ మాగతం సురపత్తమాః, దృష్ట్వా వ్రముదితా స్సర్వే పూజయ
 న్నైమిభి స్సహ. ౨౧.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-షడత్రశతతమస్కం.

3౮౮-౨౭౬౦.

సప్తత్రశతతమస్కం.

విసృజ్య లక్ష్మణం రామా దుఃఖశోకసమన్వితః, పురోధసం
 మంత్రిణశ్చ నైగమాం శ్చేద మబ్రవీత్. ౧. అద్య రాక్ష్యేఽభిషే
 త్యామి భరతం ధర్మవత్సలమ్, అయోధ్యాయాః పతిం వీరం తతో
 యాస్యామ్యహం వనమ్. ౨. ప్రవేశయతి సంభారాన్తాభూత్కాలస్య
 పర్యయః, అదైవహం గమిష్యామి లక్ష్మణేన గతాం గతిమ్. ౩.
 త చ్ఛ్చిత్వా రాఘవేణోక్తం సర్వాః ప్రకృతయో భృశమ్, మూర్ఛభిః
 ప్రణతా భూమా గతసత్త్వా ఇవాభవత్. ౪. భరతశ్చ విసంజ్ఞోఽభూ
 చ్ఛ్చిత్వా రామస్య భాషితమ్, రాజ్యం విగర్హయామాస రాఘవం చేద

మబ్రవీత్. ౧. సత్యేనాహం శపే రాజం త్స్వర్గలోకేన చైవ హి, స
కామయే యథారాజ్యం త్వాం వినా రఘునందన. ౬. ఇమా కుశలవౌ
రాజ స్సభిషిచ నరాధిప, కోసలేషు కుశం వీర ముత్తరేషు తథా లవమ్.
౭. శత్రుఘ్నస్య తు గచ్ఛంతు దూతా స్త్వరితవిక్రమాః, ఇదం గమన
మస్తాకం స్వర్గాయాభ్యాంతు మా చిరమ్. ౮. తచ్చుత్వా భరతే నోక్తం
దృష్ట్వా చాపి హ్యధోముఖాః, పౌరాం చోక్తేన సంతప్తా న్వసిష్ఠో
వాక్యమబ్రవీత్. ౯. వత్సరామ ఇమాః పశ్య ధరణీం ప్రకృత్గతాః,
జ్ఞాత్వైషా మీషితం కార్యం మాచైషాం విప్రియం కృధాః. ౧౦. వసిష్ఠ
స్య తు వాక్యేన హ్యుత్థాప్య ప్రకృతీ జనమ్, కింకరో మీతి కాకుత్స్థస్స
స్సర్వావచన మబ్రవీత్. ౧౧. తత స్సర్వాః ప్రకృతయో రామం వచన
మబ్రువన్, గచ్ఛంత మనుగచ్ఛామో యత్ర రామ గమిష్యసి. ౧౨.
పారేషు యదితే ప్రీతి ర్యది న్నేహో హ్యనుత్తమాః, సపుత్రదారాః
కాకుత్స్థస్స సమాగచ్ఛామ సత్పథమ్. ౧౩. తపోవనం వాదుర్గం వానదీ
మంభోనిధింతథా, వయం తే యది సత్యాజ్య స్రర్వా న్నో నయఃకశ్వర.
౧౪. ఏషా నః పరమాప్రీతి రేషవః పరమో వరః, హృద్గతా న స్తదా
ప్రీతి స్తవానుగమనే నృప. ౧౫. పౌరాణాం దృఢధక్తిం చ బాధమిత్యేవ
సోబ్రవీత్, స్వకృతాంతం చాన్వవేక్ష్య తస్మిన్నహని రాఘవః. ౧౬.
కోసలేషు కుశం వీర ముత్తరేషు తథాలవమ్, అభ్యషిచ న్న హాబాహు
రుభౌ రామః కుశీలవౌ. ౧౭. అభిషిక్తౌ సుతా వంకే ప్రతిష్ఠాప్య పురే
తతః, పరివృజ్య మహాబాహు ర్హృద్భూపాఘ్రాయ చాసకృత్. ౧౮.
రథానాం తు సహస్రాణి నాగానా మయుతాని చ, దళాయుతాని చా
శ్వానా మేకైకస్య ధనం దదా. ౧౯. బహురత్నో బహుధనో హృష్ట
పుష్టజనావృతో. ౨౦. న్వే పురే ప్రేషయామాస భ్రాతరా తౌ కుశీలవౌ,
అభిషిచ్య సుతౌ వీరా ప్రతిష్ఠాప్య పురే తదా. ౨౧. దూతాం త్సం
ప్రేషయామాస శత్రుఘ్నాయ మహాత్మనే.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-సప్తాత్తరశతతమస్సర్గః,

౨౯౧-౫౮౨.

అష్టోత్తరశతతమస్సర్గః.

తే ధూతా రామవాక్యేన చోదితా లఘువిక్రమాః, ప్రజగ్ను
 ర్భురాం శీఘ్రం చక్రు ర్వాసం చ నాధ్వని. ౧. తే తు త్రిభి రహో
 రాత్రై స్సంప్రాప్య మధురా మథ, శత్రుఘ్నాయ యథా వృత్త మా
 చక్ష్మ్య స్సర్వ మేవ తత్. ౨. లక్ష్మణస్య పరిత్యాగం ప్రతిజ్ఞాం రాఘవ
 స్య చ, పుత్రయో రభిషేకం చ పౌరానుగమనం తథా. ౩. కుశస్య
 నగరీ రమ్యా వింధ్యపర్వతరోధసి, కుశావతీతి నామ్నా సా కృతా
 రామేణ ధీమతా. ౪. శ్రావ స్తీతి పురీ రమ్యా శ్రావితాచ లవస్యచ,
 అయోధ్యాం విజనాం కృత్వా రాఘవో భరత స్తథా. ౫. స్వర్గస్య
 గమనోద్యోగం కృతవంతౌ మహారథౌ. ఏవం సర్వం నివేద్యాశు శత్రు
 ఘ్నాయ మహాత్మనే. ౬. విశేషము నై తతో దూతా స్వర రాజేతి
 చాబ్రువన్, శ్రుత్వా తం ఘోరసంకాశం లక్షయ ముపసీతమ్. ౭.
 ప్రకృతి స్తు సమానీయ కాంచనం చ పురోహితమ్, తేషాం సర్వం
 యథావృత్త మాఖ్యాయ రఘునందనః. ౮. ఆత్మనశ్చ విపర్యాసం
 భవిష్యం భ్రాతృభి స్సహ, తతః పుత్రద్వయం వీర సౌభ్యహింస చ న్నరా
 ధిపః. ౯. సుబాహు ర్భురాం లేభే శత్రుఘాతీచ వైదిశమ్, ద్విధా
 కృత్వా తు తాం నేనాం మాధురీం పుత్రయో ర్ద్వయోః. ౧౦. ధనంచ
 యుక్తం కృత్వా వై స్థాపయామాస పార్థివః, సుబాహుం మధురా
 యాం చ (వై)దిదిశే శత్రుఘాతినమ్. ౧౧. యయా స్థాప్య తదా
 ఽయోధ్యాం రథేనైకేన రాఘవః, స దదర్శ మహాత్మానం జ్వలంత మివ
 పావకమ్. ౧౨. నూత్న డౌమాంబరధరం మునిభి స్సహధార్మికైః,
 సోఽభివాద్య తతో రామం ప్రాంజలిః ప్రయతేంద్రియః. ౧౩. ఉవాచ
 వాక్యం ధర్మజ్ఞో ధర్మ మేవానుచింతయన్, కృత్వాఽభిషేకం సుతయో
 ర్యుక్తం రాఘవనందనః. ౧౪. తవానుగమనే రాజ నివృద్ధి మాం కృత
 నిశ్చయమ్, న చాన్యదపి వక్తవ్య మతో వీర దళాననమ్. ౧౫.
 విలోక్యమాన మిచ్ఛామి త్వద్విధేన విశేషతః, తస్యతాం బుద్ధి మక్లేశాం
 విజ్ఞాయ రఘునందనః. ౧౬. బాధమిత్యేవ శత్రుఘ్నం రామో వచన
 మబ్రవీత్, తస్య వాక్యస్య వాక్యాంతే వాసరాః కామరూపిణః. ౧౭.
 ఋతురాతుసంఘాశ్చ సమాపేతు రనేకశః, సుగ్రీవంతే పురస్కృత్య

సర్వపవ సమాగతాః. ౧౮. తే రామం ద్రష్టుమనన స్వర్గా యాభి
ముఖం స్థితమ్, దేవపుత్రా ఋషిచుతా గంధర్వాణాం సుతా స్తథా.
౧౯. రామక్షయం విదిత్వా తే సర్వపవ సమాగతాః, తే రామ మభివా
ద్యోచు స్సర్వే వాసరరాక్షసాః. ౨౦. తవాను గమనే రాజం త్వం
ప్రాప్తా స్తస్మి మహాయశః, యది రామ వినాస్తాభిర్గచ్ఛే స్త్వం పురుషోత్తమ.
౨౧. యమ దండమిహోద్యమ్య త్వయా స్త వినిపాతితాః, తై రేవ
ముక్తః కాకుత్స్థో బాధ మి త్య బ్రవీ త్స్మయన్. ౨౨. ఏతస్మి
న్నంతరే రామం సుగ్రీవోఽపి మహాబలః, ప్రణమ్య విధివద్వీరం
విజ్ఞాపయతు ముద్యతః. ౨౩. అభిషిచ్యాంగదం వీర మాగతోఽస్మి
నరాధిప, తవానుగమనే రాజ నిద్ధి మాం కృతనిశ్చయమ్. ౨౪.
[తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రామో రమయతాం వరః, వానరేంద్ర
మథోవాచ మైత్రం తస్యానుచింతయన్. ౨౫. సఖే శృణుష్వ సుగ్రీవ
స త్వయాహం వినాకృతః, గచ్ఛేయం దేవలోకం వా పరమం వా పదం
మహత్. ౨౬.] ఏవం తేషాం వచ శ్రుత్వా ఋక్ష వానరరక్షసామ్,
విభీషణ మథోవాచ మధురం శ్లక్ష్యయా గిరా. ౨౭. యావ త్ప్రజా
ధరిష్యంతి తావ త్త్వం వై విభీషణ, రాక్షసేంద్ర మహావీర్య లంకాథ
స్త్వం ధరిష్యసి. ౨౮. యావ చ్చంద్రశ్చ సూర్యశ్చ యావ త్ప్రతి
మేదిసీ, యావచ్చ మత్కథా లోకే తావద్రాజ్యం తవా స్వీహ.
౨౯. శాసిత స్త్వం సఖిత్యేన కార్యం తే మమ శాసనమ్, ప్రజా
స్సంరక్ష ధర్మేణ నోత్తరం వక్తు మర్హసి. ౩౦. కించాన్య ద్వక్తు
మిచ్ఛామి రాక్షసేంద్ర మహామతే, ఆరాధయ జగన్నాథ మిహ్నోకు
కులదైవతమ్. ౩౧. ఆరాధనీయ మనిశం సర్వై ర్దేవై స్సంవాసవైః,
తథేతి ప్రతిజగ్రాహ రామవాక్యం విభీషణః. ౩౨. రాజా రాక్షస
ముఖ్యానాం రాఘవాజ్ఞా మనుస్మరన్, తమేవ ముక్త్యా కాకుత్స్థో
హసూమంత మథాఽబ్రవీత్. ౩౩. జీవితే కృతబుద్ధి స్త్వం మా
ప్రతిజ్ఞాం పృథాకృథాః, మత్కథాః ప్రచరిష్యంతి యావల్లోకే
హరీశ్వర. ౩౪. తావద్రమస్య సుప్రీతో మద్వాక్య మనుపాలయన్,
ఏవ ముక్త స్తు హనుమా న్రాఘవేణ మహాత్మనా. ౩౫. వాక్యం
విజ్ఞాపయామాస పరం హర్ష మవాప్యచ, యావ త్తవ కథా లోకే

విచరిష్యతి పావనీ. 3౬. తావత్సాస్యామి మేదిన్యాం తవాజ్ఞా
మనుపాలయ, జాంబవంతం తథోక్త్వాతు వృద్ధం బ్రహ్మసుతం తథా.
37. మైందం చ ద్వివిదం చైవ పంచ జాంబవతాసహ, యావ
త్కలిశ్చ సంప్రాప్త స్తావ జ్ఞీనత సర్వదా. 3౮. తానేవ ముక్త్వా
కాకుత్స్థస్స సుర్వాం స్తా నృతీవానరా, ఉవాచ బాధం గచ్ఛధ్వం
మయాసార్థం యథేచ్ఛితమ్. 3౯.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-అష్టోత్తరశతతమస్కంధః.

౧౯౪-3౮౮౦.

నవోత్తరశతతమస్కంధః.

ప్రభాతాయాం తు శర్వర్యాం పృథువతౌ మహాయతాః,
రామః కమలపత్రాక్షః పురోధన మథాబ్రవీత్ .౧. అగ్నిహోత్రం
వ్రజ త్వగ్రే దీప్యమానం నహ ద్విజైః, వాజపేయూతపత్రంచ శోభ
మానం మహావధే. ౨. తతో వసిష్ఠ స్తేజస్వీ సర్వం నిరవశేషతః,
చకార విధివద్ధర్మం మహాప్రాస్థానికం విధిమ్. 3. తత స్సూక్ష్మాంబర
ధరో బ్రహ్మ మావర్తయం త్వయమ్, కుశా స్సహిత్యా పాణిభ్యాం
వ్రసజ్య ప్రయయా నథ. ౪. అవ్యాహరక్వచి త్కించి నిక్షేప్త్యో
నిపుఖః పశి, నిర్జగామ గృహ త్తస్మా దీప్యమాన ఇవాంశుమార్. ౫.
రామస్య దక్షిణే పార్శ్వే నపద్మా శ్రీరుపాశ్రితా, సవ్యేతు హ్రీ
ర్హృదేవీ వ్యవసాయ స్తథాబ్రతః. ౬. శరా నానావిధాశ్చాపి
ధనురాయత ముత్తమమ్, తథాయుధాని తే సర్వే యయుః పురుష
విగ్రహాః. 7. వేదా బ్రాహ్మణసూపేణ గాయత్రీ సర్వరక్షిణీ, ఓంకారో
బ్రహ్మ వహత్కూర సుర్యే రామ మనువ్రతాః. ౮. ఋషయశ్చ మహత్తాన
స్సర్వవేద మహీసురా, అన్యగచ్ఛన్త హత్తానం స్వర్గద్వారమపావృతమ్.
౯. తం యాంత మనుగచ్ఛంతి హ్యంతఃపురచరాఃస్త్రియః, సవృద్ధబాలదా
సీకా సువర్షధరకింకరాః. ౧౦. సాంతఃపురశ్చ భరత శ్శత్రుఘ్న సహితో
యయా, రామం గత ముపాగమ్య సాగ్నిహోత్ర మనువ్రతః. ౧౧.
తేచ సర్వే మహత్తాన సాగ్నిహోత్రా స్సమాగతాః, సపుత్రదారాః
కాకుత్స్థస్స మన్యగచ్ఛన్త హీపతిమ్. ౧౨. మంత్రిణో భృత్యవర్గాశ్చ

సపుత్రపశుబాంధవాః, సానుగా రాఘవం సర్వే హ్యన్యగచ్ఛన్సృహృ
ప్తవత్. ౧౩. తత స్సర్వాః ప్రకృతయో హృష్టపుష్టజనావృతాః, అను
జన్తుః ప్రయాంతం తం రాఘవం గుణరంజితాః. ౧౪. తత స్సప్త్రీపు
మాంస స్తే సపక్షిపశువాహనాః, రాఘవస్యానుగాస్సర్వే హృష్టా
విగతకల్తపాః. ౧౫. స్నాతాః ప్రముదితా స్సర్వే హృష్టాః పుష్టాశ్చ
వానరాః, దృఢం కిలకిలాశబ్దై స్సర్వం రామ మనుప్రతప్. ౧౬. న తత్ర
కశ్చి ద్దీనోఽభూ ద్దీప్తిభిః వాపి దుఃఖితః, హృష్టం ప్రముదితం సర్వం
బభూవ పరమాద్భుతమ్. ౧౭. ద్రష్టుకామోఽథ నిర్వాంతం రామం
జానపదో జనః, యః ప్రాప్త సోసి దృష్టైవ స్వర్గాయానుగతో ముదా.
౧౮. ఋక్షవానరరక్షాంసి జనాశ్చ పురవాసినః, ఆగచ్ఛన్ పరయా
భక్త్యా పృష్టత స్సుసమాహితాః. ౧౯. యాని భూతాని నగరే హ్యంత
ర్ధానగతా న్యసి, రాఘవం తాన్యనుయయు స్వర్గాయ సముపస్థితమ్.
౨౦. యాని హ్యంతి కాకుత్స్థం స్థావరాణి చరాణి చ, సర్వాణి స్వర్గ
గమనే హ్యనుగ్న్తు ర్హితాన్యసి. ౨౧. నోచ్ఛ్వాసత్తదయోధ్యాయాం
సుసూక్ష్మ మపి దృశ్యతే, తిర్యగ్యోనిగతాశ్చాపి సర్వే రామ మను
ప్రతాః. ౨౨.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-సహోత్తరశతతమస్కర్గః.

౯౭-౧౯౪౦.

దశోత్తరశతతమస్కర్గః.

అధ్యర్థయోజనం గత్యా నదీం వశాన్సుఖాశ్రితామ్, సరయాం
పుణ్యరలిలాం దదర్శ రఘునందనః. ౧. తాం నదీమాకులావర్తాం
సర్వత్రానుసరన్నప్రవ, అగత స్సప్రజో రామస్తం దేశం రఘునందనః.
౨. అథ తస్మిన్సుహూరే తు బ్రహ్మ లోకమితామహా, సర్వైః పరి
వృతో దేవై ర్మహిభి శ్చ మహాత్మభిః. ౩. ఆయయా యత్ర కాకుత్స్థ
స్వర్గాయ సముపస్థితః, విమానశతకోటిభిర్నివ్యాభి రభినంవృతః. ౪.
దివ్యతేజోవృతం వ్యోమ జ్యోతి ర్భూత మనుత్తమమ్, స్వయంప్రభై
స్సవితేజోభి స్స్వర్గిభిః పుణ్యకర్తృభిః. ౫. పుణ్యావతా వపు శ్చైవ గంధ.

వంత సుఖప్రదాః, పపాత పుష్పనృప్తి శ్చ దేవై ర్దుక్తా మహాశాఘవత్. ౬. తస్మిం మూర్త్య శతాకీర్ణే గంధర్వాపురనంకులే, సరయాసలిలం రామః పద్మాంబం సముపచక్ర మే. ౭. తతః పితామహో వాణీ మంతరితూ డభావత, ఆగచ్ఛ విష్ణో భద్రంతే దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి రాఘవ. ౮. భ్రాతృభి సహదేవాభైః ప్రవిశస్వ స్వకాం తనుమ్, యా మిచ్ఛసి మహాబాహో తాం తనుం ప్రవిశస్వకామ్. ౯. వైష్ణవీం తాం మహాతేజో యద్వా కాశం ననాతనమ్, త్వం హి లోకగతి ర్దేవ నత్వాం కేచిత్ప్రజానతే. ౧౦. ఋతే మాయాం వికాలాక్షీం తవ పూర్వపరిగ్రహమ్, త్వమ చింత్యం మహద్భూత మక్షయ్యం చాజరం తథా. ౧౧. యా మిచ్ఛసి మహాతేజ స్తాం తనుం ప్రవిశ స్వయమ్, పితామహవచ శ్చుత్వా విని శ్చిత్వ మహామతిః. ౧౨. వివేక వైష్ణవం తేజ సుశరీర సుహనుజః, తతో విష్ణుమయం దేవం పూజయంతి స్త దేవతాః. ౧౩. సాధ్యా మరుద్గణా త్తైచ నేంద్రా సాగ్ని పురోగమాః, యేచ దివ్యాః ఋషిగణా గంధర్వా పురస శ్చ యాః. ౧౪. సుపర్ణనాగయతూశ్చ దైత్యదానవరాక్షసాః, సర్వం పుష్టం ప్రముదితం సుసంపూర్ణమనోరథమ్. ౧౫. సాధు సాధ్వీతి తై ర్దేవై శ్రీదివంగతకల్పవమ్, లభ విష్ణు ర్మహాతేజాః పితామహమువా చహ. ౧౬. ఏషాం లోకం జనాఘానాం చాతు మర్హస్మి సువ్రత, ఇమే హి సర్వే న్నేషా న్తా మనుయాతా మనస్వినః. ౧౭. భక్తాహి భజితవ్యా శ్చ త్యక్తాత్మాన శ్చ మత్కృతే, తచ్చుత్వా విష్ణువచనం బ్రహ్మలోక గురుః ప్రభుః. ౧౮. లోకాం తాంతానికా న్నామ యాస్యంతీమే సమా గతాః, యచ్చ తిర్యగ్గతం కించి త్త్వామేవ మనుచింతయేత్. ప్రాణాం స్వత్స్యతి భక్త్యావై సత్సంతానే నివత్స్యతి, సర్వైః బ్రహ్మగుణై ర్యుక్తే బ్రహ్మలోకా దనంతరే. వానరాశ్చ స్వకాం యోని మృతౌ తైచ స తథా యయుః, యేభ్యో వినిస్సృతా సురీర్వ సురేభ్యః సుసరసంభవాః. ౨౦. తేషు ప్రవివికేచైవ సుగ్రీవ సూసర్యమండలమ్, పశ్య తాం సర్వదేవానాం స్వార్థ పితృర్థ ప్రతిపేదిరే. ౨౧. తథోక్తవతి దేవేశే గోప్రతార ముపాగతాః, భేజరే సరయాం సర్వే హర్షపూర్ణాశ్రువిక్ల బాః. ౨౩. అవగాహ్య జలంయో యః ప్రాణిహ్యసీ త్ప్రహృష్టవత్, మానుషం దేహ ముత్సృజ్య విమూనం సోఽద్యరోహత. తిర్యగ్యోనిగతానాం చ శతాని

సరయూజలమ్, సంప్రాప్య త్రిదివం జగ్ముః ప్రభాసురవపుంషి చ. ౨౧. దివ్యా దివ్యేన వపుషా దేవా దీప్తా ఇవాభవత్, గత్వా తు సరయూ తోయం స్థావరాణి చరాణి చ. ౨౨. ప్రాప్య తత్తోయవిక్లేదం దేవ లోకముపాగమత్, తస్మిన్నపి సమాపన్నా ఋతువాసరరాక్షసాః. ౨౩. తేఽపి స్వర్గం ప్రవివిశుర్దేహాన్నిత్యవ్య చాంభసి. తతస్సమాగ తాంత్సర్వాః స్థాప్య లోకగురుర్ద్వి. ౨౪. హృష్టైః ప్రముదితో దేవై ర్జగామ త్రిదివం మహత్.

ఇతి శ్రీమద్రామాయణే-ఉత్తరకాండే-దశోత్తరశతతమస్సర్గః.

ఏకాదశోత్తరశతతమస్సర్గః.

ఏతావదేతదాఖ్యానం సోత్తరం బ్రహ్మపూజితమ్, రామాయణ మితి ఖ్యాతం ముఖ్యం వాల్మీకినా కృతమ్. ౧. తతః ప్రతిష్ఠితో విష్ణుస్సర్గలోకే యథాపురమ్, యేన వ్యాప్తమిదం సర్వం త్రైలోక్యం సచరాచరమ్. ౨. తతో దేవా సుగంధర్వా సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః, నిత్యం శృణ్వంతి సంహృష్టా దివ్యం రామాయణం దివి. 3. ఇద మాఖ్యాన మాయుష్యం సౌభాగ్యం పాపనాశనమ్, రామాయణం వేదసమం శ్రాద్ధేషు శ్రావయేద్భుధః. ౪. అపుత్రో లభతే పుత్ర మధనో లభతే ధనమ్, సర్వపాపైః ప్రముచ్యేత పాదమప్యన్యయః పతేత్. ౫. పాపాన్యపి చ యః కుర్యా దహన్యహని మానవః, పరత్యేకమపి శ్లోకం పాపా ల్స పరిముచ్యతే. ౬. వాచకాయ చ దాతవ్యం వస్త్రం దేయం హిరణ్యకమ్, వాచకే పరితుష్టేతు తుష్టా స్సు సుర్వదేవతాః. ౭. ఏతదాఖ్యాన మాయుష్యం పఠత్ రామాయణం సరః. సపుత్రపాత్రో లోకేఽస్త్రి నైత్య చేహ మహీయతే, అయోధ్యాపి పురీ రమ్యా శూన్యా వర్షగర్భా బహూః, ఋషభం ప్రాప్య రాజానం నివాస ముపయాస్యతి. ౮. ఏత దాఖ్యాన మాయుష్యం సభ విష్యం సహోత్తరమ్, కృతర్వా ప్రచేతసః పుత్ర స్తద్భృహ్మ ప్యన్వమన్యత. ౯. అశ్వమేధసహస్రస్య వాజపేయాయుతస్య చ, లభతే శ్రవణా దేవ సర్గ నైకస్య మానవః, ౧౦. ప్రయాగాదీని తీర్థాని గంగాద్యా

సూరిత స్తథా, నైమిశాదీన్యరణ్యాని కురుక్షేత్రాదికాన్యపి. ౧౨. గతాని తేనలోకేఽస్త్రి యేన రామాయణం శ్రుతమ్, హేమభారం కురుక్షేత్రే గ్రస్తే భానా ప్రయచ్ఛతి. ౧౩. యశ్చ రామాయణం లోకే శృణోతి సదృశావృణో, సమ్యక్చిద్ధాసమాయుక్త శృణుతే రాఘవీం కథామ్. ౧౪. సర్వపాపా త్ప్రీముచ్ఛేత విష్ణులోకం స గచ్ఛతి, ఆదికావ్య మిదం త్వార్షం పురా వాల్మీకినా కృతమ్. య శృణోతి సదా భక్త్యా స గచ్ఛే ద్వైష్ణవీం తనుమ్, పుత్రదారాశ్చ వర్ధంతే సంపద స్సంఠతి స్తథా. ౧౬. సత్య మేత ద్విదిత్వా తు శ్రోతవ్యం నియతాత్మభిః, గాయత్ర్యాశ్చ స్వరూపం త ద్రామాయణ మను త్తమమ్. ౧౭. అవుత్రో లభతే పుత్ర మథనో లభతే ధనమ్, సర్వపాపైః ప్రముచ్ఛేత పద మప్యస్య యః పఠేత్. ౧౮. యః పఠే చ్ఛృణుయాన్నిత్యం చరితం రాఘవస్య హ, భక్త్యా నిష్కల్మషో భూత్వా దీర్ఘ మాయు రవాప్నుయాత్. ౧౯. చింతయే ద్రాఘవం నిత్యం శ్రేయః ప్రాప్తుం య ఇచ్ఛతి, శ్రావయే దిద మాఖ్యానం బ్రాహ్మణభోజ్య దినేదినే. ౨౦. యస్త్విదం రఘునాథస్య చరితం సకలం పఠేత్, సోఽనుక్షయే విష్ణులోకం గచ్ఛత్యేవ న సంశయః. పితా పితామహ స్తస్య తథైవ ప్రపితామహః, తత్పితా తత్పితా చైవ విష్ణుం యాంతి న సంశయః. ౨౧. చతుర్వర్గప్రదం నిత్యం చరితం రాఘవస్య తు, తస్మా ద్యత్నవతా నిత్యం శ్రోతవ్యం పరమం సదా. ౨౩. శృణ్వ రామాయణం భక్త్యా యః పాదం పదమేవ వా, న యాతి బ్రహ్మణస్థానం బ్రహ్మణా పూజ్యతే సదా. ౨౪. పవ మేత త్పురా వృత్త మాఖ్యానం భద్ర మస్తు వః, ప్రవ్యాహరత విస్రబ్ధం బలం విఘ్నోః ప్రవర్ధతామ్, ౨౫.

ఇత్యాషే, శ్రీమద్రామాయణే, ఆదికావ్యే, శ్రీమద్వాల్మీకీయే

చతుర్వింశ త్పుహస్తికాయాం సంహితాయాం

శ్రీమదుత్తరకాండే - ఏకాదశోత్తరశతతమస్కర్గః.

శ్రీరామాయణగ్రంథసంఖ్యా.

శ్లో. గ్రంథాస్సు ర్బాలకాండే నిజఖురగణితా (౨౨౦) మాన్యభావాద్వితీయే (౪౪౧౫) రంగేసాశ్రీస్తృతీయే (౨౭౩౨) ఖగ వరగణితాస్సు శ్చతుర్థేచకాండే (౨౪౩౨), కాండే తత్సంచమేతు స్తననగగణితా (౩౦౦౬) నాశభామాచషష్ఠే (౫౯౯౦) రాగీభోగీ పరస్మి (౩౪౩౨) సహరివర ఇతిస్యాత్సమస్తాపి సంఖ్యా (౨౪౨౫౭)

శ్రీరామాయణమాహాత్మ్యమ్.

— పురాణాంతరే. —

శ్లో. రామాయణం తథా శ్లోక మర్థం పాదం చ యః పఠేత్, పాచాన్యపి సదా కుర్వన్న స పాపేన లిప్యతే. ౧. ఆఖ్యాన మేత త్పుణ్యం చ పవిత్రం పాపనాశనమ్, రామాయణం చాదికావ్యం పురా వాల్మీకినా కృతమ్. ౨. శృణ్వ రామాయణం పుణ్యం వాచకం యస్తు పూజయేత్, గ్రామై ర్వనై స్తథా ధాన్యై స్త్రిర ఙై స్సన్నివేషయేత్. ౩. స యాతి పరమం స్థానం యత్రాసా తిష్ఠతే హరిః, తం పూజ్య మవజానాతి వాచకం యస్తు దుర్మతిః. ౪. మూఢో భవతి జన్తాని సప్తసప్త స మానవః, రామాయణ మిదం కావ్యం శృణ్వతః పఠత స్సదా. ప్రియతే భగవా న్నామ స్సహి విష్ణు స్సనా తనః, శ్రుత్వా రామాయణం పుణ్యం పూజయే ద్యస్తు వాచకమ్. ౬. తేన బ్రహ్మచ రుద్రశ్చ విశ్వేదేవా స్తథాశ్వినౌ, నదాశ్చ సాగరా నద్య స్సరాసి ప్రవరాణి చ. ౭. పుణ్యతీర్థాని సర్వాణి పుణ్యాన్యాయతనాని చ, పూజితాని స సందేహ ఏవమాహ పితామహః. ౮. స తత్ర దానవా స్సంతి స పితౄణాం స రాక్షసాః, యత్ర దేవపతి ర్విష్ణుః కీర్త్యతే భయనాశనః. ౯. రామాయణం జనమనోహర మాదికావ్యం బ్రహ్మదినిర్జరవైరపి సంస్తుతం చ, శ్రద్ధాన్వితః పఠతి యశ్చక్షు యాచ్ఛ నిత్యం విష్ణోః ప్రయాతి భవనం స విశుద్ధ నేహః. ౧౦. ఆలో చ్యఖిలవేదరాశి మసక్కు ద్య త్రారకం బ్రహ్మ త ద్రామో విష్ణురహస్య

మూర్తి రితి తం విజ్ఞాయ వల్లీకభూః, గాయత్ర్య శ్శ్రుతిమాతు రథ
 మనఘం ప్రత్యక్షరం వ్యాకరో దేకైకస్య సహస్ర మారచితవాగ్రం
 థాంశ్చ రామాయణే. ౧౧. కుటుంబవృద్ధిం ధనధాన్యవృద్ధిం స్త్రియశ్చ
 ముఖ్యా సుఖ ముత్తమంయశః, శ్రుత్వా శుభం కావ్య మిదం మహర్థం
 ప్రాప్నోతి సర్వాం భువి చార్థసిద్ధిమ్. ౧౨. స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయం
 తాం న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశః, గోబ్రహ్మణేభ్య శ్శుభ
 మస్తు నిత్యం లోకా సమస్తా సుఖినో భవంతు. ౧౩. కాలే వర్షతు
 పర్జన్యః పృథివీ సస్యశాలినీ, దేశోఽయం ఖోభరహితో బ్రహ్మణా
 స్సంతు నిర్భయాః. ౧౪. కావేరీ వర్ధతాం కాలే కాలే వర్షతు వాసవః,
 శ్రీరంగనాథో జయతు శ్రీరంగశ్రీశ్చ వర్ధతామ్. ౧౫. మంగళం
 కోసలేంద్రాయ మహనీయగుణాత్మనే, చక్రవర్తితనూజాయ సార్వభౌ
 మాయ మంగళమ్. ౧౬. మంగళాశాసనపరై ర్నదాచార్యపురోగమైః,
 సర్వైశ్చ ఘోరైస్స రాచారైస్స సత్కృతా యాస్తు మంగళమ్.

సంస్కృత గ్రంథములు.

	ప్రతి 1-కి రు. అ.	
బాలరామాయణము, సటీకము	...	0 4
అధ్యాత్మ రామాయణము, క్రొత్తకూర్పు, మూలము	...	అచ్చు
సుందర కాండము, మూలము, చిన్ననైజు	...	2 0
సుందర కాండము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	4 0
బాలకాండము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	...	4 0
శ్రీమద్రామాయణము, మూలము	...	8 0
వద్దపురాణాంతర్గత మాఘపురాణము, ఆంధ్ర తాత్పర్యసహితము	5	0
యజుర్వేదసంధ్యావందనము, పురుషసూక్తము, శ్రీసూక్తము, ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్యసహితము, చిన్ననైజు, మంచి కాగితములు	0	6
యజుర్వేదసంధ్యావందనము, మూలము, సన్వరము	...	0 8
యజుర్వేద ఆబ్ధికమంత్రములు, మూలము, చిన్ననైజు	...	0 12
పితృతర్పణము	...	0 2
వ్రతచూడామణి, 360 వ్రతములు	...	2 8
యాజుషపూర్వప్రయోగచంద్రిక, సన్వరము, అనేక విషయములు, జేర్చి యాంధ్ర మహాజనసంప్రదాయానుసూపముగఁ బరిష్కరింపించి చక్కగ ముద్రించియున్నాము	...	2 8
కుమారసంభవము, సవ్యాఖ్యానము, చక్కనికూర్పు	...	1 12
కుమారసంభవము, సంస్కృతాంధ్ర టీకా తాత్పర్యసహితము	3	0
మాఘము, సవ్యాఖ్యానము, 6 సర్గలు, చక్కనికూర్పు	1	4
భారవి, సవ్యాఖ్యానము, చక్కనికూర్పు	...	1 8
నైషధము, సవ్యాఖ్యానము, 6 సర్గలు, చక్కనికూర్పు	...	2 8
పంచ బాణవిజయము, చక్కనికూర్పు	...	0 8
వసంతతిలకము, చక్కనికూర్పు	...	0 8
విక్రమార్కచరిత్ర, ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్యసహితము	...	2 0
రామాయణచంపు, సవ్యాఖ్యానము, చక్కనికూర్పు	...	8 8
భర్తృహరిసుభాషితము, ఆంధ్ర పద్య తాత్పర్యసహితము	2	0
ఋతుసంహారము. ఆంధ్ర టీకా తాత్పర్యసహితము	...	1 0
దశకుమారచరిత్ర, చక్కనికూర్పు	...	1 8

బిల్వచరిత్ర, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0	12
శబ్దమంజరి, చక్కనికూర్పు	...	1	0
ముకుందమాల, సటీక, చిన్నసైజు	...	0	6
వివేకచూడామణి, సాంధ్రతాత్పర్యము	...	2	0
ఆత్మబోధము, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0	6
సౌందర్యలహరి, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0	12
రామగీత, సటీక, చిన్నసైజు	...	0	8
భగవద్గీతలు, మూలము, చిన్నసైజు	...	0	10
భగవద్గీతలు, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము	...	6	0
భగవద్గీతలు, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	2	0
భగవద్గీతలు, చిన్నసైజు, శ్రీఆనిబిసెంటుగారి ఇంగ్లీషుతర్జుమా	...	0	12
ఉత్తరగీత, సటీక, చిన్నసైజు, మంచికాగితములు	...	1	0
సర్వసారోపనిషత్తు, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	0	8
నిరాలంబోపనిషత్తు	..	0	2
కైవల్యోపనిషత్తు	..	0	2
అమృతబిందూపనిషత్తు	..	0	2
స్కందోపనిషత్తు	..	0	2
ఆత్మబోధోపనిషత్తు	..	0	2
శారీరకోపనిషత్తు	..	0	2
భాషామంజరి, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0	10
అనుపానమంజరి, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	0	12
నాడిజ్ఞానము	..	0	4
లోలంబరాజీయము	..	0	12
అమరము, మూలము, మూడుకాండలు, శుద్ధప్రతి	...	1	0
అమరము, సటీక, అర్థసహితము, క్యాలిగ్రో	...	5	0
నానార్థరత్నమాల, చక్కనికూర్పు	...	2	8

ఇంకను అనేక సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు మావద్ద దొరకును.

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

292, ఎన్.ప్లస్‌డ్, చెన్నపురి.

నంబూరి శ్రీ గంగామూర్తి

కావ్యము

సంఖ్య	వివరము	రేట్	మొత్తము
1	మునుగు	1	1
2	మునుగు	1	1
3	మునుగు	1	1
4	మునుగు	1	1
5	మునుగు	1	1
6	మునుగు	1	1
7	మునుగు	1	1
8	మునుగు	1	1
9	మునుగు	1	1
10	మునుగు	1	1
11	మునుగు	1	1
12	మునుగు	1	1
13	మునుగు	1	1
14	మునుగు	1	1
15	మునుగు	1	1
16	మునుగు	1	1
17	మునుగు	1	1
18	మునుగు	1	1
19	మునుగు	1	1
20	మునుగు	1	1
21	మునుగు	1	1
22	మునుగు	1	1
23	మునుగు	1	1
24	మునుగు	1	1
25	మునుగు	1	1
26	మునుగు	1	1
27	మునుగు	1	1
28	మునుగు	1	1
29	మునుగు	1	1
30	మునుగు	1	1
31	మునుగు	1	1
32	మునుగు	1	1
33	మునుగు	1	1
34	మునుగు	1	1
35	మునుగు	1	1
36	మునుగు	1	1
37	మునుగు	1	1
38	మునుగు	1	1
39	మునుగు	1	1
40	మునుగు	1	1
41	మునుగు	1	1
42	మునుగు	1	1
43	మునుగు	1	1
44	మునుగు	1	1
45	మునుగు	1	1
46	మునుగు	1	1
47	మునుగు	1	1
48	మునుగు	1	1
49	మునుగు	1	1
50	మునుగు	1	1
51	మునుగు	1	1
52	మునుగు	1	1
53	మునుగు	1	1
54	మునుగు	1	1
55	మునుగు	1	1
56	మునుగు	1	1
57	మునుగు	1	1
58	మునుగు	1	1
59	మునుగు	1	1
60	మునుగు	1	1
61	మునుగు	1	1
62	మునుగు	1	1
63	మునుగు	1	1
64	మునుగు	1	1
65	మునుగు	1	1
66	మునుగు	1	1
67	మునుగు	1	1
68	మునుగు	1	1
69	మునుగు	1	1
70	మునుగు	1	1
71	మునుగు	1	1
72	మునుగు	1	1
73	మునుగు	1	1
74	మునుగు	1	1
75	మునుగు	1	1
76	మునుగు	1	1
77	మునుగు	1	1
78	మునుగు	1	1
79	మునుగు	1	1
80	మునుగు	1	1
81	మునుగు	1	1
82	మునుగు	1	1
83	మునుగు	1	1
84	మునుగు	1	1
85	మునుగు	1	1
86	మునుగు	1	1
87	మునుగు	1	1
88	మునుగు	1	1
89	మునుగు	1	1
90	మునుగు	1	1
91	మునుగు	1	1
92	మునుగు	1	1
93	మునుగు	1	1
94	మునుగు	1	1
95	మునుగు	1	1
96	మునుగు	1	1
97	మునుగు	1	1
98	మునుగు	1	1
99	మునుగు	1	1
100	మునుగు	1	1

శ్రీ సత్యనారాయణ ప్రసాదముల వారికి ప్రభుత్వములు అందిస్తున్నాయి.

శ్రీ వామనశాస్త్రి ఆంధ్రవన్,

1972.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 84